ISSN 1811-0770

REVISTA NAŞIONALĂ DE DREPT

(Publicaşie periodicĂ ктiinşiýco-practicĂ)

nr. 6 (105) 2009

Certiýcatul de ´nregistrare
nr. 1003600061124
din 27 septembrie 2000

Publicaşie acreditatĂ de Consiliul Suprem pentru ķtiinşĂ ки Dezvoltare TehnologicĂ al Academiei de ķtiinşe a Moldovei prin HotĂr©rea nr. 61 din 30.04.2009
Categoria C

FONDATORI:

Universitatea de Stat din Moldova
Universitatea de Studii Europene din Moldova
Universitatea Liberă Internaţională din Moldova
Uniunea Juriştilor din Moldova

REDACTOR-ĶEF
Gheorghe AVORNIC

Stilizator ***Ariadna STRUNGARU***
Machetator ***Maria BONDARI***

COLEGIUL DE REDACŞIE:

Gheorghe Ciocanu (doctor habilitat ´n ктiinşe ýzico-matematice, profesor universitar),
Iurie Sedleţchi (doctor ´n drept, profesor universitar),
Ioan Humă (doctor ´n drept, profesor universitar, Universitatea „Danubius" Galaşi, Rom©nia),
Andrei Galben (doctor habilitat ´n istorie, academician),
Tudor Popovici (doctor ´n drept),
Elena Aramă (doctor habilitat ´n drept),
Sergiu Brînză (doctor habilitat ´n drept),
Alexandru Burian (doctor habilitat ´n drept),
Andrei Smochină (doctor habilitat ´n drept),
Ion Guceac (doctor habilitat ´n drept).

ADRESA REDACŞIEI:

2012, ChiкinĂu, str. A. Mateevici 60, bir. 222
Telefoane: 57-77-52, 57-76-90.
e-mail: revistadrept@yahoo.com
Indexul PM 31536.

© Revista NaşionalĂ de Drept

SUMAR

Raisa GRECU
Constantin Stere despre dreptul la proprietate. 2

Георге КОСТАКИ, Ион МУРУЯНУ
ЦЪЪ ЪцъфЪъ ф ъдЪЪчЪдфЪ ъъцЪфЪъфЪъчфф э цфцЪэцъ-эцъдэ ЪъфЪЪнЪЪцъфЪъэЪ 9

Vladislav MANEA
Delimitarea acţiunilor care dezorganizează activitatea penitenciarelor (art.286 C.pen. RM) de unele infracţiuni contra securităţii publice ки ordinii publice 14

Ion ŢUŢUIANU
Franţa ки Comunitatea Europeană 19

Sergiu FURDUI
Concluzii ки considerente cu privire la judecarea apelului ´n cauza penală 27

Iurie MIHALACHE
Evoluţia izvoarelor juridice de reglementare a răspunderii civile ´n transportul aerian al Republicii Moldova 39

Oxana ROBU
Dreptul statului la moкtenire 50

Ghenadie VASLUIAN, Svetlana DUŞA
Contractul de consignaţie ї varietate a contractului de comision. *Partea II* 57

Ion BÎTCĂ
Unele consideraţii cu privire la forţa obligatorie a ofertei de a contracta 60

CONSTANTIN STERE DESPRE DREPTUL LA PROPRIETATE

Raisa GRECU,
doctor ´n drept, conferenţiar universitar (USM)

Recenzent: ***Gheorghe AVORNIC,*** *doctor habilitat ´n drept, profesor universitar (USM)*

SUMMARY

In this article some historical aspects of the development of the institute of law of property in Europe are researched. The authors analyze a row of historical scientiýc concepts about the law of property, which have become the fundament of modern scientiýc and practical views about this institute. As well, numerous historical and modern examples of regulation of the institute of law of property on the constitutional level in some countries are shown.

Unul dintre drepturile ce implicŁ interese de ordin material, pe l©ngŁ dreptul la libertatea individualŁ кi cel la inviolabilitatea domiciliului[1], examinat de cŁtre Constantin Stere în *Cursul de drept constituţional*, este dreptul la proprietate.

De la bun ´nceput profesorul menţionează cŁ acesta este un drept invocat de Declaraţia drepturilor omului кi cetŁţeanului кi ´n spiritul acestei Declaraţii urmează sŁ ýe ´nţeles ca un drept natural, sacru кi inviolabil. Din acest fapt, opinează Constantin Stere, rezultŁ doar o singurŁ concluzie logicŁ: ýecare trebuie sŁ aibŁ o proprietate кi a lipsi pe cineva de aceasta ´nseamnŁ a viola un drept sacru кi inviolabil.

RŁm©nŁnd ´nsŁ ´n continuare ne´mpŁcat cu teoria contractului social, Constantin Stere considerŁ cŁ proclamarea dreptului ´n cauzŁ s-a impus ca un protest contra stŁrii vechi de lucruri кi a semniýcat sfŁr©marea ´ngrŁdirilor feudale. De altfel, ´n viziunea savantului, acesta este un drept ca кi toate celelalte drepturi, nŁscut ´n societate, nŁscut ´n stat кi, ca oricare drept, nu poate merge ´mpotriva intereselor de existenţŁ a societŁţii ´ntregi. Profesorul susţine cŁ, ´n poýda postulatelor teoriei contractului social, omul s-a nŁscut ´n societate кi, dacŁ o societate urmŁreкte scopul aýrmŁrii individualitŁţii omeneкti, acesta este кi un mijloc de propŁкire a societŁţii, care, ´n caz contrar, ar ý depŁкitŁ кi ´nvinsŁ ´n lupta sa pentru existenţŁ.[2]

Constituţia Rom©niei din anul 1866 conţinea norme referitoare la dreptul la proprietate ´n c©teva articole. Pentru ´nceput sunt examinate r©nd pe r©nd prevederile din art.19, care stipula cŁ proprietatea de orice naturŁ, precum кi toate creanţele asupra statului, sunt sacre кi inviolabile. Nimeni nu poate ý expropriat dec©t pentru cauzŁ de utilitate publicŁ legalmente constatatŁ кi dupŁ o dreaptŁ кi prealabilŁ despŁgubire. Prin cauzŁ de utilitate publicŁ urmează a se ´nţelege numai comunicaţiunea кi salubritatea publicŁ, precum кi lucrŁrile de apŁrare a ţŁrii. Legile existente privitoare la alinierea кi lŁrgirea strŁzilor de prin comune, precum кi la malurile apelor, ce curg prin s-au pe l©ngŁ ele, rŁm©n ´n vigoare. Legi speciale vor regula procedura кi modul exproprierii. Libera кi ne´mpiedicata ´ntrebuinţare a r©urilor navigabile кi þotabile, a кoselelor, precum кi a altor cŁi de comunicare, este de domeniul public.

Fidel principiilor sale de a examina prevederile oricŁrui act кi, ´n primul r©nd, ale Constituţiei, ´n contextul condiţiilor istorice кi socioeconomice de adoptare a lor, Constantin Stere aminteкte cŁ textul Constituţiei de la 1866 a fost adoptat la doi ani dupŁ ´mproprietŁrirea ţŁranilor кi susţine cŁ aceastŁ Constituţie, declar©nd proprietatea sacrŁ кi inviolabilŁ, a avut ´n vedere, de fapt, proprietatea boiereascŁ кi a cŁutat sŁ stipuleze garanţii ´mpotriva noilor ´mproprietŁriri.[3] Aýrmaţia este argumentatŁ prin faptul cŁ la imediat urmŁtorul art.20 din Constituţie se prevede cŁ proprietatea datŁ ţŁranilor prin legea ruralŁ кi despŁgubirea garantatŁ proprietarilor prin acea lege nu vor putea ý niciodatŁ atinse. Ċn viziunea lui Constantin Stere, proprietatea datŁ ţŁranilor prin legea ruralŁ este deja declaratŁ sacrŁ кi inviloabilŁ ´n virtutea prevederilor art.19 din Constituţie, care deja declarŁ proprietatea de orice naturŁ sacrŁ кi inviolabilŁ. Prin urmare, concluzionează profesorul, prevederile art.20 din Constituţie au drept scop garantarea despŁgubirilor proprietarilor. O altŁ dovadŁ ´n favoarea aýrmaţiei sale cu privire la scopul real al stipulŁrilor constituţionale Constantin Stere vede ´n art.132 din Constituţie, care dispune cŁ pŁm©nturile foкtilor clŁcaкi, ale ´nsurŁţeilor кi ale locuitorilor, care au cumpŁrat sau vor cumpŁra ´n loturi mici proprietŁţi ale statului, sunt кi vor ý

inalienabile. Ćn norma invocatŁ profesorul vede o lezare a dreptului de proprietate a sus-numiŞilor proprietari de pŁm©nturi, care se exprimŁ ´n ´ngrŁdirea dreptului de a dispune liber de proprietate. Ķi dacŁ aceastŁ ´ngrŁdire este dictatŁ de un interes al ŞŁrii, atunci, se ´ntreabŁ Constantin Stere, c©t e de logic sŁ susŞii cŁ ĸi alte genuri de proprietate nu pot ý supuse unor anumite reglementŁri ´n interesul obĸtii? Se avea ´n vedere, fŁrŁ doar ĸi poate, proprietatea boiereascŁ, inclusiv despŁgubirile garantate proprietarilor, care au fost declarate impasibile de orice atingere ´n virtutea dispoziŞiilor art.20 din ConstituŞie.[4] De altfel, rŁm©n©nd obiectiv ca ´ntotdeauna ´n abordŁrile sale, Constantin Stere spune: ĂNu voi discuta, dacŁ constituantul nostru, proclam´nd inalienabilŁ proprietatea ŞŁrŁneascŁ, a fŁcut bine sau nu. Este inexact, cŁ era ´n drept sŁ facŁ acest lucru numai pentru proprietatea ŞŁrŁneascŁ, dar era ´n drept sŁ ia toate dispoziŞiile ´n ceea ce priveĸte proprietatea din punct de vedere al propŁĸirii naŞionaleò.[5] Ćl recunoaĸtem ´n aceste aprecieri ĸi concluzii pe Constantin Stere ï marele apŁrŁtor al drepturilor ŞŁrŁnimii, care ´n analiza multiplelor aspecte ale funcŞionŁrii dreptului la proprietate se aratŁ interesat, ´n cea mai mare mŁsurŁ, de garantarea dreptului respectiv pentru ŞŁrani, cei mai defavorizaŞi membri ai societŁŞii, de a cŁror soartŁ a fost mereu ´ngrijorat.

Constantin Stere menŞiona cŁ legea poate sŁ stabileascŁ o limitare (mŁrginire) a dreptului la proprietate ĸi sŁ punŁ o sarcinŁ asupra proprietŁŞii pentru o utilitate publicŁ, comunalŁ sau particularŁ. Aparte se vorbeĸte despre expropriere. PrevŁzutŁ ´n acelaĸi art.20 din ConstituŞie, exproprierea este interpretatŁ de cŁtre profesor ´n sensul strict al cuv©ntului, c©nd un obiect determinat este luat din stŁp©nirea unui proprietar determinat. ĂAtunci c´nd ´n virtutea legii existente eu s´nt stŁp´n asupra unui lucru, dacŁ se naĸte un conÞict ´ntre dreptul meu ĸi interesul public, ĸi dacŁ mi se ia acest lucru, nu se poate face aceasta, dec´t dacŁ ´n adevŁr e utilitate publicŁ, care cere sŁ mi se ia acel lucru ĸi dacŁ-s despŁgubitò.[6]

DupŁ Constantin Stere, faptul cŁ art.19 din ConstituŞie prevedea expres doar trei cazuri concrete de posibilŁ utilitate publicŁ (comunicaŞiile, salubritatea publicŁ ĸi lucrŁrile de apŁrare a ŞŁrii) provoca mai multe diýcultŁŞi ´n procesul aplicŁrii normei constituŞionale ´n situaŞii practice concrete. Ćn acest sens se invocŁ mai multe situaŞii reale. De exemplu, profesorul povesteĸte despre cazul desecŁrii unor imense teritorii din albia DunŁrii (8 mln. de hectare de pŁm©nt arabil), care erau proprietate privatŁ a diferiŞilor proprietari, dar care erau excluse din procesul agricol din cauza inundaŞiilor masive provocate de revŁrsarea r©ului. OperaŞiunea de secare a bŁlŞilor ĸi apŁrare a acestor terenuri integral nu putea ý realiztŁ at©t timp, c©t ea nu se ´ncadra ´n nici unul din cele trei cazuri de utilitate publicŁ, prevŁzute de ConstituŞie. S-a reuĸit doar dupŁ ce s-a ajuns de comun acord cŁ aceastŁ operaŞiune de desecare poate ý interpretatŁ drept un caz de salubritate publicŁ.[7] Acesta este exemplul situaŞiei, c©nd reglementarea excesivŁ ´n textul ConstituŞiei a provocat anumite diýcultŁŞi ´n aplicarea normei.

FŁrŁ doar ĸi poate, ´n Proiectul de ConstituŞie propus ulterior ´n numele Partidului ŝŁrŁnesc ca Anteproiect de ConstituŞie norma din art.26, care vorbeĸte despre posibilitatea exproprierii ´n baza dispoziŞiilor legale, formuleazŁ altfel cauzele exproprierii. Ea susŞine deja cŁ exproprierea este posibilŁ pentru cauzŁ de utilitate publicŁ, naŞionalŁ sau socialŁ. CondiŞion©nd exproprierea cu o dreaptŁ despŁgubire, Proiectul prevede posibilitatea contestŁrii pe calea justiŞiei a cuantumului despŁgubirii.

Marea valoare, ´nsŁ, a stipulaŞiilor Proiectului ´n cauzŁ ´n ce priveĸte dreptul la proprietate constŁ ´n aceea cŁ, pe l©ngŁ proclamarea faptului cŁ dreptul la proprietate are ca temelie utilitatea publicŁ, garantarea proprietŁŞii individuale ĸi a celei colective, interdicŞia pedepsei conýscŁrii averilor, Proiectul propune introducerea noŞiunii constituŞionale de proprietate ŞŁrŁneascŁ. Ea este deýnitŁ ca proprietate de muncŁ, iar caracterul juridic al proprietŁŞii date urma sŁ ýe stabilit prin o lege specialŁ. Tot aici se stipuleazŁ unele garanŞii pentru proprietatea ŞŁrŁneascŁ. Proiectul prevede cŁ pŁm©nturile foĸtilor clŁcaĸi, ale ´nsurŁŞeilor ĸi ale locuitorilor, ´mproprietŁriŞi pe moĸiile statului sau ´n baza legilor de expropriere, nu se pot vinde dec©t ŞŁranilor plugari p©nŁ la limita, ´n care pot ý muncite de o familie ŞŁrŁneascŁ fŁrŁ atragerea forŞei de muncŁ salariate, iar toate ´nstrŁinŁrile ĸi actele de orice naturŁ fŁcute ´n frauda acestor dispoziŞii erau declarate nule ĸi neavenite.

C©t priveĸte pŁm©ntul ´n general, pornind de la aceea cŁ el este factorul primordial al vieŞii naŞionale, ´n Proiect se propune ca circulaŞia proprietŁŞii funciare, repartiŞia ĸi folosirea solului sŁ se aþe sub controlul statului, spre a ´mpiedica abuzurile ĸi a ´ndruma evoluŞia ŞŁrii spre structura agrarŁ, ´ntemeiatŁ pe proprietatea de muncŁ, precum ĸi spre a asigura cetŁŞenilor ei locuinŞe sŁnŁtoase. Numai cetŁŞenii statului ĸi persoanele naturalizate urmau sŁ ýe ´nzestrate cu dreptul de a procura imobile rurale ´n ŞarŁ.

Cultura ĸi exploatarea raŞionalŁ a solului erau proclamate o datorie a proprietarului funciar faŞŁ de

societate, iar creкterea valorii pŁm©ntului, care nu se datora muncii sau capitalului investit, urma sŁ rŁm©nŁ ´n folosul societŁ˛ii.

Subsolurile кi toate zŁcŁmintele miniere se declarau proprietate exclusivŁ a statului, fŁrŁ ´nsŁ a se admite prejudicierea drepturilor proprietarilor suprafe˛ei.[8]

Pe l©ngŁ regelementŁri ale dreptului la proprietate ´n general кi consacrarea propietŁ˛ii ˛ŁrŁneкti ca proprietate de muncŁ, Anteproiectul con˛inea кi un r©nd de alte norme, care vizau principiile de organizare a sistemului economic al statului, precum кi unele garan˛ii socioeconomice pentru cei antrena˛i ´n munca manualŁ кi intelectualŁ. Astfel, ´n art.29 Proiectul stipula cŁ libertatea economiei кi a comer˛ului sunt garantate ´n condi˛iile prescrise de lege кi ´n limitele compatibile cu dreptatea socialŁ кi cu interesul general. De remarcat cŁ tot aici Proiectul vorbeкte despre protejarea кi garantarea de cŁtre lege a drepturilor inventatorilor, autorilor кi ale artiкtilor asupra crea˛iei lor.

Ćn general, ´n op˛iunea Proiectului, munca manualŁ кi intelectualŁ urma sŁ se bucure de o protec˛ie deosebitŁ din partea statului.

Se preconiza a obliga statul sŁ creeze, cu concursul efectiv al asigura˛ilor кi cu contribu˛ia dreaptŁ a patronilor, un sistem general de asigurŁri pentru ocrotirea sŁnŁtŁ˛ii кi a capacitŁ˛ii de muncŁ, pentru protec˛ia mamei кi copilului, pentru asigurarea de v©rstŁ, de invaliditate к.a.

O normŁ specialŁ din art.30 garanta copiilor lipsi˛i de ´ngrijirea pŁrin˛ilor dreptul la ajutor кi protec˛ie din partea statului кi a institu˛iilor autonomiei locale.

Conform prevederilor Proiectului, urmau sŁ ý˛e interzise: munca salariatŁ a copiilor mai mici de 15 ani; munca de noapte a femeilor кi a lucrŁtorilor minori, precum кi munca lor ´n domeniile industriale cu un grad sporit de nocivitate; munca femeilor gravide pe un termen necesar pentru ´ngrijirea sŁnŁtŁ˛ii lor кi a pruncilor; munca salariatŁ a copiilor кi minorilor, care, conform dispozi˛iilor constitu˛ionale, urmau sŁ frecventeze кcoala.

O lege specialŁ urma sŁ determine condi˛iile protec˛iei sociale кi sanc˛iunile necesare.[9]

Toate propunerile invocate sunt demne de o foarte ´naltŁ apreciere, prezent©nd la timpul respectiv o contribu˛ie directŁ la procesul aýrmŁrii principiilor constitu˛ionalismului democrat ´n stat.

Totuкi, vom eviden˛ia ´n calitate de cel mai ´nalt merit al Proiectului la acest capitol c©teva din ele:

ï cea de a propune consacrarea constitu˛ionalŁ a no˛iunii de proprietate ˛ŁrŁneascŁ ca proprietate de muncŁ (Constitu˛ia din 1866 vorbea doar despre faptul cŁ proprietatea datŁ ˛Łranilor prin legea ruralŁ nu poate ý niciodatŁ atinsŁ), cu dispunerea regelementŁrii ulterioare legislative a statutului acestei proprietŁ˛i;

ï cea de a declara cŁ dreptul la proprietate are ca temelie utilitatea socialŁ;

ï cea de a propune stipularea constitu˛ionalŁ a unui кir ´ntreg de garan˛ii socioeconomice pentru reprezentan˛ii pŁturilor sociale muncitoare;

ï кi, ´n sf©rкit, cea de a declara cŁ libertatea economiei кi a comer˛ului sunt garantate ´n condi˛iile prescrise de lege кi ´n limitele compatibile cu dreptatea socialŁ кi cu interesul general.

Valoarea primei propuneri este evidentŁ sub aspectul situa˛iei socioeconomice кi politice a ˛ŁrŁnimii ´n acel timp. Ea reprezintŁ o ipoteticŁ ´ntruchipare constitu˛ionalŁ a viziunilor marelui apŁrŁtor al drepturilor ˛ŁrŁnimii Constantin Stere cu privire la statutul socioeconomic ce urmeazŁ sŁ ý˛e atribuit la nivel constitu˛ional pŁturii sociale, care munceкte extrem de mult кi greu ´n orice societate кi care nici astŁzi nu ´ntotdeauna se bucurŁ de garan˛iile socioeconomice meritate pe bunŁ dreptate.

Ćn continuare ne vom expune asupra principiului utilitŁ˛ii sociale a proprietŁ˛ii, propus de Constantin Stere pentru proclamare ´n textul viitoarei Constitu˛ii, apreciind drept o expresie particularŁ a principiului invocat norma cu privire la garantarea libertŁ˛ii economiei кi a comer˛ului ´n condi˛iile prescrise de lege кi ´n limitele compatibile cu dreptatea socialŁ кi cu interesul general.

Proprietatea este privitŁ de cŁtre savan˛ii contemporani drept una dintre componentele indispensabile ale societŁ˛ii omeneкti кi care a fost кi este un fapt constant ´n toate timpurile кi ´n toate societŁ˛ile.[10]

La o anumitŁ etapŁ a evolu˛iei sociale institu˛ia proprietŁ˛ii s-a impus ´n calitate de unul dintre cei mai importan˛i factori sociali. OdatŁ constituit, raportul dintre individ кi stat cu privire la proprietate a cunoscut multiple expresii pe parcursul dezvoltŁrii societŁ˛ii umane, dar niciodatŁ, din momentul apari˛iei sale кi p©nŁ ´n ziua de astŁzi, nu a dispŁrut deýnitiv. Natura raportului respectiv spune foarte mult despre esen˛a rela˛iilor socioeconomice care existŁ ´n general ´n societate în momentul concret.

Ćn anumite perioade istorice proprietatea a avut ´n societatea umanŁ o valoare mai ´naltŁ dec©t personalitatea. De exemplu, ´n dreptul roman primitiv exista institutul de administrator de proprietate, aка-numitul *pater familias*, despre care Constantin Stere scrie, cŁ Åe numai un fel de administrator cu o putere delegatŁ de statò, lipsit de dreptul de a ´nstrŁina patrimoniul administrat. Ćnsuкi procesul administrŁrii proprietŁ˛ii era reglementat de

stat p©nŁ ´n cele mai mici detalii, includ©nd ýxarea de cŁtre stat a zilei, c©nd urma sŁ ´nceapŁ culesul strugurilor кi a zilei, c©nd se permitea sŁ se serveascŁ pentru prima datŁ vinul nou. La originea sa, dreptul de proprietate era asociat exclusiv doar cu dreptul asupra bunurilor, ce constituiau pradŁ de rŁzboi, transferul dreptului de proprietate ´ntre cetŁşeni ´n alt temei sau fŁrŁ acceptul statului neýind admis. Administratorul decedat, sau care a administrat pŁgubos proprietatea, era substituit iarŁкi de cŁtre stat prin altul, iar vinovatul risca sŁ-кi piardŁ libertatea кi cetŁşenia, ajung©nd ca orice sclav un simplu obiect. ţi, dimpotrivŁ, ´n fruntea patrimoniului rŁmas fŁrŁ *pater familias* avea dreptul sŁ se plaseze orice cetŁşean, care dob©ndea statutul de *pater familias* ´n cazul administrŁrii iscusite a patrimoniului ´n decurs de un an de zile. Dar, adevŁratul Ăcentru de drepturi кi obligaţiuniò, adevŁratul Ăsubiect al dreptuluiò era ´nsuкi patrimoniul, Ăpersonalitatea cŁruia rŁm´nea ´n picioare, fŁrŁ nici o кtirbire, cu toate cŁ nu mai era nimeni ca sŁ-l stŁp´neascŁò.

Valoarea dreptului la proprietate la romani era at©t de ´naltŁ, ´nc©t pentru restabilirea unui drept la proprietate incontestabil nici nu era nevoie de autoritatea statului. Cel ce se considera lezat ´ntr-un drept incontestabil ´ntreprindea, pur кi simplu, de sine stŁtŁtor acţiunile necesare кi oportune pentru a se restabili ´n drepturi. Procedura judiciarŁ se admtea doar pentru cazurile de revendicare a drepturilor contestabile, dar кi atunci reclamantul era obligat sŁ ´ntreprindŁ mŁsuri pentru a-l aduce pe reclamat ´n faţa magistratului, precum кi pentru a executa cu propriile forţe ´n prezenţa martorilor decizia judecŁtoareascŁ, ´n caz de c©кtig de cauzŁ. Constantin Stere concluzionează: ĂAsistenţa martorilor кi formalitŁţile erau tot at´tea mijloace spre a asigura *necontestabilitatea* drepturilor”.[11]

Este foarte importantŁ aceastŁ incontestabilitate a dreptului la proprietate la romani, despre care vorbeкte Constantin Stere. SŁ ým atenţi la faptul cŁ de la bun ´nceput, din ´nsuкi momentul apariţiei sale, dreptul la proprietate este caracterizat de o trŁsŁturŁ extrem de importantŁ pentru ´nţelegerea esenţei lui ï Ănecontestabilitateaò sa. Ulterior aceastŁ incontestabilitate a dreptului la proprietate a evoluat ´n aка mŁsurŁ, ´nc©t dreptul la proprietate era considerat ´n unele state sf©nt. Ćntr-o anumitŁ perioadŁ istoricŁ, ´n mai multe state proprietatea era pusŁ la baza recunoaкterii unor alte drepturi civile dupŁ persoana-proprietar, ´n funcţie de volumul кi caracteristicile patrimoniului ce-i aparţinea (numŁrul suþetelor de ŞŁrani iobagi, hectarelor de pŁm©nt).

Proprietatea кi iniţiativa economicŁ privatŁ au jucat un rol important ´n evoluţia statelor ´nalt dezvoltate industrial, contribuind, de r©nd cu proprietatea de stat raţional administratŁ, la formarea unei puternice baze economice кi a unui sistem politic democrat consolidat.

Desigur, ´n istoria societŁţii umane au existat perioade istorice кi anumite formaţiuni sociale, ´n cadrul cŁrora dreptul la proprietatea privatŁ nu a fost recunoscut din punct de vedere juridic. SŁ ne amintim de socialism кi de noţiunea de bunuri, obiecte de uz personal ï aкanumita proprietate personalŁ, care era, de fapt, o ´ncercare de a voala un drept la proprietate privatŁ foarte restr©ns. Cu aceastŁ atitudine reticentŁ faţŁ de institutul proprietŁţii private se aþa ´ntr-un raport consonant кi instituirea rŁspunderii penale pentru activitatea de antreprenoriat privat. ĆnsŁ, limitarea excesivŁ a instituţiei proprietŁţii private din sistemul economic de atunci s-a dovedit a ý p©nŁ la urmŁ una dintre cauzele eкecului economic, care au dus la criza politicŁ a sistemului. La sf©кitul epocii sale regimul a ´ncercat sŁ facŁ faţŁ evidenţelor prin autorizarea activitŁţii cooperativelor кi a altor forme de iniţiativŁ de antreprenoriat privat. Dar a fost prea t©rziu. Cu demolarea vechiului regim politic institutuţia proprietŁţii private кi-a conýrmat viabilitatea sa in societate cu o putere vulcanicŁ. Proprietatea privatŁ кi-a asumat imediat laurii ´nt©ietŁţii pe scara valorilor sociale, devaloriz©nd кi submin©nd totodatŁ pentru un timp toate celelalte valori ï cultura, кtiinţa, arta кi ´nsŁкi personalitatea umanŁ ca valoare ´n sine кi ca izvor al tuturor valorilor sociale.

Nu este exclus cŁ, pe l©ngŁ unele erori comise ´n promovarea reformelor economice кi sociale la etapa iniţialŁ a tranziţiei, impunerea instituţiei proprietŁţii private ca supravaloare socialŁ ´n acea perioadŁ poate ý explicatŁ кi prin faptul cŁ a avut loc o rŁbufnire extrem de puternicŁ a instinctului social de proprietar, refulat cu multŁ abilitate ´n totalitarism, dar care s-a dovedit totuкi unul invincibil. Posibil, pentru faptul cŁ ´n psihologia individualŁ a unor indvizi instinctul dat este adesea asociat cu cel biologic al supravieţuirii, dar кi cu cel social al autoaýrmŁrii ca personalitate. Parţial, asocierea datŁ este ´ndreptŁţitŁ. Mai puţin ´ndreptŁţitŁ pare a ý atitudinea unilateralŁ faţŁ de proprietatea privatŁ ca faţŁ de o garanţie material-economicŁ siguranţă a supravieţuirii sau supraestimarea ei ca temei de autoaýrmare individualŁ. Ambiguitatea unor asemenea viziuni este at©t de evidentŁ, ´nc©t orice exempliýcare ´n sensul dat ar ý de prisos. Nu ´nt©mplŁtor, ´n lumea civilizatŁ sunt puse ´n evidenţŁ кi ´nalt admirate nu at©t proporţiile colosale propriu-zise ale unor proprietŁţi, c©t serviciile prestate pentru binele ´ntregii societŁţi ´n procesul administrŁrii unor asemenea proprietŁţi, cum ar ý, de exemplu, numŁrul locurilor de muncŁ create, valoarea salariilor кi a pachetelor sociale ale lucrŁto-

rilor, mŁrimea impozitelor achitate, actele de caritate, activitŁşile de mecenat etc.

Aici vom aminti cŁ savantul constituşionalist a formulat principiul utilitŁşii sociale a proprietŁşii ´n lucrarea *Anteproiect de Constituşie ´ntocmit de Secşia de Studii a Partidului ŝŁrŁnesc cu o Expunere de motive de C. Stere*, datatŁ, dupŁ cum s-a mai arŁtat, cu anul 1922, expun©ndu-l ´n art.26 alin.1 din proiectul propus ´n lucrare ´n felul urmŁtor: ĂDreptul de proprietate are de temelie utilitatea socialŁ. Cuprinsul ки limitele lui s´nt determinate de legeò.[12] Vom atenşiona ´ncŁ o datŁ cititorul interesat asupra spiritului avansat al gŁndirii ктiinşiýco-practice steriene, remarc©nd cŁ asemenea idei se vor aýrma doar peste zeci de ani ´n constituşiile postbelice ale statelor europene: Italia (1947), Portugalia (1976), Spania (1978). De exemplu, laconic ки foarte expresiv este formulatŁ funcşia socialŁ a proprietŁşii ´n Legea de bazŁ a Republicii Federale a Germaniei (1949) ´n art.14 alin.2: ĂProprietatea obligŁ. Folosirea ei trebuie sŁ serveascŁ totodatŁ binelui comunò.[13] AceastŁ Åservire binelui comunò este nu altceva dec©t expresia unei forme de cooperare socialŁ, la care, de fapt, urma sŁ cheme, ´n viziunea lui Constantin Stere, viitoarea Constituşie prin clauzele respective. De spiritul necesitŁşii unei asemenea cooperŁri sociale urmeazŁ sŁ se pŁtrundŁ ки membrii societŁşii tranzitive, antrenaşi ´n ediýcarea statului de drept ки ´n implementarea principiilor economiei de piaşŁ. Noile forme de cooperare socioeconomicŁ la nivel de societate sunt cerute imperios de noile realitŁşi socioeconomice.

Cu c©t mai mult avanseazŁ societatea tranzitivŁ pe calea reformelor socioeconomice, cu at©t devine mai sesizabilŁ necesitatea exercitŁrii unor funcşii sociale de cŁtre instituşia proprietŁşii, ca expresie a utilitŁşii sociale a proprietŁşii ї a servirii binelui comun. Suntem conктienşi de faptul cŁ ´ntr-o societate tranzitivŁ at©t proporşiile propriu-zise, c©t ки posibilitŁşile administrŁrii eýciente a proprietŁşii private sunt, din varii motive, incomparabile cu cele din societŁşile democraşiei industriale ´nalt dezvoltate. Dar ки ´n condişiile noastre instituşia proprietŁşii private poate ки trebuie sŁ contribuie, ´n mŁsura posibilitŁşilor, la reducerea discrepanşei dintre starea materialŁ a pŁturilor socialmente vulnerabile ки cea a familiilor aparte relativ bine asigurate material. ConsiderŁm cŁ deocamdatŁ este prematur a vorbi despre ultimele ca despre o pŁturŁ socialŁ bine conturatŁ ´n societatea noastrŁ. Este bine cunoscut faptul cŁ discrepanşa esenşialŁ dintre starea materialŁ a pŁturilor sociale polare provoacŁ ´n societate antagonism, inerşie socialŁ, pesimism, lipsa ´ncrederii ´n instituşiile politice ale statului, scepticism faşŁ de valorile democratice etc. De exemplu, este probat statistic cŁ discrepanşa datŁ are, ´n mod special, o inþuenşŁ cu mult mai nocivŁ asupra stŁrii criminalitŁşii ´n comparaşie cu starea de sŁrŁcie generalŁ sau, cu at©t mai mult, cu cea de prosperitate relativ omogenŁ a tuturor membrilor societŁşii. Ċn context, proprietatea privatŁ (ýgurat vorbind ки av©nd ´n vedere, fŁrŁ doar ки poate, proprietarii ei) este chematŁ sŁ-ки aducŁ obolul la atenuarea unuia dintre cele mai grave conþicte sociale ´n societŁşile tranzitive, care se soldeazŁ prin antagonism economic, social ки psihologic ´ntre pŁturile socioeconomice polarizate. ModalitŁşile de acşiune pot ý cele mai diverse ї de la investişiile ´n economia naşionalŁ, crearea noilor locuri de muncŁ, majorarea pachetelor sociale ки p©nŁ la acşiuni de caritate ки mecenat. Aici vom menşiona cŁ, pe l©ngŁ exercitarea unei misiuni sociale onorabile, instituşia proprietŁşii private, prest©nd anumite servitute sociale, nu face altceva dec©t sŁ-ки asigure ки pe aceastŁ cale condişii favorabile de securitate ки dezvoltare economicŁ.

TotodatŁ, este necesar sŁ menşionŁm ´ncŁ un aspect al problemei privind utilitatea socialŁ a proprietŁşii private, important pentru societŁşile ´n tranzişie. Suntem de pŁrere cŁ reprezentaşii ака-numitelor pŁturi defavorizate ale populaşiei au ajuns ´n situaşia socioeconomicŁ precarŁ nu at©t din cauza cŁ aceктia au fost lipsişi de capacitatea de a se adapta la schimbŁrile socioeconomice radicale, survenite ´n societatea tranzitivŁ, c©t pe motivul cŁ au fost adesea lipsişi de posibilitatea unei asemenea adaptŁri. At©t din cauze obiective, c©t ки pe motivul unor greкeli, lacune sau atitudini ignorante, admise ´n promovarea reformelor economice ки sociale, unica opşiune socialŁ accesibilŁ acestei pŁrşi a societŁşii a fost pentru un timp cea a supravieşuirii ´n condişiile date. Ċn acest context, fenomenul emigrŁrii din şara noastrŁ a reprezentanşilor pŁturilor sociale respective, precum ки cel al optŁrii pentru cetŁşenia altor state, sunt cu totul explicabile din punctul de vedere al condişiilor socioeconomice ки politice de funcşionare a societŁşii noastre ´ntr-o anumitŁ perioadŁ. Ċn domeniul macroeconomic este bine cunoscut termenul Ăopşiunea ieкiriiò, care semniýcŁ posibilitatea consumatorului de a refuza la un produs ки de a alege altul de ýecare datŁ c©nd este nemulşumit. Savanşii explicŁ: ĂĊn politicŁ posibilitatea opşiunii ieкirii urmeazŁ sŁ ýe ´nşeleasŁ ca posibilitatea realizŁrii unuia sau mai multor aspecte ale existenşei ´n calitate de cetŁşean al altui statò.[14] Altceva este faptul, remarcat ´n continuare de acelaки autor, cŁ orice opşiune a cetŁşeanului, ýe ки cea mai simplŁ, presupune o apreciere (adesea neconктientizatŁ) a politicii bugetare ки economice a statului ´n ´ntregime. ķi aceasta este o

apreciere foarte eýcientŁ, deoarece ea impune statul sŁ ia mŁsuri urgente ´n domeniul respectiv.[15]

Ċn cazul statului nostru, av©nd ´n vedere posibilitŁŞile ýnanciar-economice deocamdatŁ foarte modeste, una dintre cŁile redresŁrii situaŞiei socioeconomice a pŁturilor defavorizate ale populaŞiei ar ý cea de ´ncurajare pe toate cŁile a dezvoltŁrii instituŞiei proprietŁŞii private, contribuind ´n modul cel mai activ la formarea unui strat social numit *pŁtura de mijloc*. Aceasta semniýcŁ grupul socioeconomic al populaŞiei, care are un venit mediu, dar suýcient pentru asigurarea unui nivel de trai decent ´n sensul adevŁrat al cuv©ntului. DupŁ cum se кtie, anume acest grup social este destul de activ, inclusiv din punct de vedere sociopolitic, кi interesat de susŞinerea cursului reformator ´n economie кi politicŁ. El poate acorda sprijinul consistent necesar ´n promovarea reformelor democratice de cŁtre autoritŁŞile statale кi este capabil sŁ joace rolul Ăliantului socialò ´ntre toate pŁturile socale ´n scopul solidarizŁrii, consolidŁrii lor кi mobilizŁrii la acŞiuni de cooperare socialŁ spre Ăbinele comunò.

Cele expuse vin sŁ ne convingŁ cŁ proprietatea privatŁ, din momentul apariŞiei sale ´n societatea umanŁ, a fost mereu un factor important, care a inþuenŞat dezvoltarea societŁŞii. El, ´nsŁ, este ´ntotdeauna pus ´n acŞiune de cŁtre factorul uman, iniŞiativa economicŁ privatŁ ýind indispensabilŁ progresului economic кi social al societŁŞii. De aici ´ntrebarea, dacŁ a fost posibilŁ evoluŞia ýreascŁ a fenomenului statal ´n perioada sovieticŁ ´n condiŞiile, c©nd din sistemul factorilor ce inþuenŞeazŁ hotŁr©tor dezvoltarea societŁŞii кi a statului au fost practic ´nlŁturaŞi doi cei mai importanŞi factori ï proprietatea privatŁ кi iniŞiativa economicŁ individualŁ, este una retoricŁ. Prin urmare, pentru revenirea societŁŞii noastre ´n fŁgaкul evoluŞiei general acceptate de omenirea civilizatŁ ca optimalŁ ´n acest moment istoric de dezvoltare a societŁŞii umane, este absolut necesar sŁ ýe readuкi ´n prim-plan socioeconomic anume aceкti doi factori importanŞi ï individualitatea umanŁ cu spiritul ei de iniŞiativŁ кi proprietatea privatŁ. Acesta ar ý un punct sigur de reper pentru societatea noastrŁ tranzitivŁ, care se aþŁ ´n cŁutarea unui sistem de coordonate adecvat pentru orientarea generalŁ a societŁŞii кi a statului pe calea transformŁrilor democratice.

TranspusŁ ´n materie de drept, aceastŁ sarcinŁ de ordin social, economic кi juridic poate ý formulatŁ ca una de creare a tuturor condiŞiilor necesare pentru garantarea dreptului la proprietate privatŁ, protecŞia кi consolidarea acesteia ´n conformitate cu stipulŁrile din articolele 46 ï ĂDreptul la proprietate privatŁ кi protecŞia acesteiaò, 126 ï ĂEconomiaò кi art.127 ï ĂProprietateaò din ConstituŞia Republicii Moldova. Deкi purt©nd evidente accente economice, realizarea acestei sarcini poate avea un impact beneýc sesizabil asupra evoluŞiei sociopolitice a societŁŞii noastre, orient©nd-o spre idealul statului, care era vŁzut de cŁtre Constantin Stere ca stat al unitŁŞii naŞionale кi al solidaritŁŞii reale.[16] Ne exprimŁm convingerea cŁ кi ´n condiŞiile actuale de avansare a crizei economice dreptul la proprietatea privatŁ urmeazŁ sŁ ýe respectat cu cea mai mare rigoare, locul кi rolul statului ´n procesul dirijŁrii economiei naŞionale ýind supus unei evaluŁri foarte atente, cre©ndu-se toate garanŞiile necesare pentru ´ncurajarea ´n continuare a iniŞiativei individuale de antreprenoriat.

C©t priveкte propunerile din *Anteproiect* referitoare la stipularea constituŞionalŁ a unui кir ´ntreg de garanŞii socioeconomice pentru reprezentanŞii pŁturilor sociale muncitoare, vom remarca caracterul lor mult mai avansat dec©t al normelor respective din noua ConstituŞie (1923). SpecialiкtiI ´n materie de istoria constituŞionalismului susŞin: ĂCa кi ´n cazul proiectului de constituŞie redactat de C. Stere, dar ´ntr-o proporŞie mult mai redusŁ, varianta ýnalmente acceptatŁ introducea o garanŞie eticŁ, al cŁrei obiect era protejarea factorilor de producŞie. O protecŞie ce implica ï aка cum politica, oric´t de timidŁ, din epoca interbelicŁ o va proba ï intervenŞia statului ´n chestiunile legate de reglementarea muncii salariale, ca кi ´n domeniul instituirii unorforme juridice de asigurare a salariaŞilor. Este acesta un embrion, ´n care pot ý recunoscute o serie dintre drepturile sociale, deýnitorii pentru constituŞiile adoptate dupŁ sf´rкitul celui de-al doilea rŁzboi mondialò.[17] Nu ne rŁm©ne dec©t sŁ constatŁm ´ncŁ o datŁ cŁ ´n viziunile sale asupra drepturilor кi libertŁŞilor omului savantul constituŞionalist Constantin Stere pŁкea cu mult înaintea vremurilor.

SavanŞii remarcŁ cŁ ´n perioada modernŁ constituŞiile statelor europene (inclusiv ConstituŞia Rom©niei din 1866) au declarat proprietatea de orice naturŁ sacrŁ кi inviolabilŁ. Ċn locul acestei concepŞii a rolului strict individualist al proprietŁŞii, dupŁ primul rŁzboi mondial s-a creat o nouŁ atitudine faŞŁ de proprietatea privatŁ, cŁreia i s-a atribuit o funcŞie socialŁ, ýindcŁ ýecare proprietate trebuia sŁ se conformeze intereselor publice.[18] ĂContribuŞiile interbelice ale doctrinei кi jurisprudenŞei rom©neкti sunt substanŞiale кi ele au fost orientate ´n aceeaкi direcŞie ca кi investigaŞiile кtiinŞiýce кi jurisprudenŞa altor state democratice din acea epocŁ care se confruntau cu probleme similare. Eforturile tuturor statelor ´n acest domeniu au culminat apoi cu adoptarea unor acte normative internaŞionale, printre care кi ConvenŞia EuropeanŁ

a Drepturilor Omului, care prevede, ´n art.1, dreptul ýecŁrui om la respectarea proprietŁŞii lui, privarea de proprietate fŁc©ndu-se doar pentru cauzŁ de utilitate publicŁ ´n condŞiile prevŁzute de lege ки de principiile generale ale dreptului internaŞionalò, susŞine doctorul habilitat ´n drept, profesorul Elena AramŁ.[19] DupŁ cum ne-am convins, viziunile lui Constantin Stere asupra reglementŁrilor constituŞionale ale dreptului la proprietate corespundeau perfect celor mai avansate ´n acea perioadŁ tendinŞe europene ´n abordarea problemelor respective. ConsiderŁm caracterul progresiv, avansat, corespunzŁtor celor mai ´nalte standarde ктiinŞiýco-practice europene ´n domeniu drept una dintre trŁsŁturile distinctive ale concepŞiei steriene asupra drepturilor ки libertŁŞilor omului.

Note:

1. *A se vedea:* R.Grecu. *Constantin Stere despre dreptul la libertatea individualŁ* // Avocatul poporului, 2009, nr. 4, p.8-11.
2. *A se vedea:* C.Stere. *Curs de drept constituŞional* (Litograýat). ï Biblioteca Academiei de ķtiinŞe a Rom©niei, 1910, p.493-494.
3. *Ibidem*, p.496, 499.
4. *Ibidem*, p.496-498.
5. *Ibidem*, p.500.
6. *Ibidem*, p.505.
7. *Ibidem*, p.509-510.
8. *A se vedea: AnteproiectdeConstituŞie ´ntocmit de SecŞia de Studii a Partidului ŝŁrŁnesc cu o Expunere de motive de C. Stere*, p.101-104.
9. *Ibidem*, p.104-105.
10. *A se vedea:* B.Negru. *Unele principii constituŞionale privind proprietatea ки dreptul la proprietate* // Analele ķtiinŞiýce ale UniversitŁŞii de Stat din Moldova. ķtiinŞe juridice. Serie nouŁ, nr.4. Proprietatea ки reglementarea ei juridicŁ. ï ChiкinŁu, 2000, p.14.
11. C.Stere. *EvoluŞia individualitŁŞii ки noŞiunea de persoanŁ ´n drept. Studiu sociologic ки juridic.* (TezŁ de licenŞŁ ´n drept), Iaки, 1897 // Stere Constantin. *Scrieri*, ´n cinci volume. Cartea a V-a. *Ċn viaŞŁ, ´n literaturŁ...: Studii, articole, note, amintiri.* ï ChiкinŁu, 1991, p.341.
12. *Anteproiect de ConstituŞie ´ntocmit de SecŞia de Studii a Partidului ŝŁrŁnesc cu o Expunere de motive de C. Stere*, p.101.
13. *A se vedea:* Ɨ.ƾ. ʏɋʦʕɋʤ. ʂʦʤʄɲʃsɋʃsʮɥɋʦʤʤʦȷ ʧʦƟɘʦ ʟƟʦʮʙȷ ɣ ʤ ʳ ⊐ ʄɲʃsʦƟʤ. ï ʃ ʦʄɲʕɘɵ, 1997, ʦ.91, 92.
14. ʁ. ʃ . ʐ ̨ ɵ⊐ʦƟʔ. ɻʤʦʁƟʤɋʟƟɥɋʷ. ɻʦʄɲʮʜƟʦʄɲʃsɘʦ. ɹ ʦƟ-ɘʦ: ʃsȷʦʦȷ ʃsɋʕʦ-ʤȷ ʃsʦʜʦʤʦɷɋɥȷɲȷʄɲʕɋȷ ʧʦʦʁʤȷʤʸ (ɘʦʧʦʦʄɲʳ ʃsȷʦʦɋɋɋ ɋ ʧʦƟɵʕʃsɋʕɋ). ï Mʦʄɲʕɘɵ, 2003, ʦ.104.
15. *Ibidem*, p.105.
16. *A se vedea:* C.Stere. *Introducere în studiul dreptului constituŞional.* Partea I. ï Iaки, 1903, p.58.
17. I.Stanomir. *Libertate, lege ки drept. O istorie a constituŞionalismului rom©nesc.* ï Iaки, 2005, p.102.
18. *A se vedea:* E.AramŁ. *Interpretarea dreptului de proprietate ï contribuŞii interbelice* // Analele ķtiinŞiýce ale UniversitŁŞii de Stat din Moldova. ķtiinŞe juridice. Serie nouŁ, nr.4. *Proprietatea ки reglementarea ei juridicŁ.* ï ChiкinŁu, 2000, p.4.
19. *Ibidem*, p.9.

Конституция Республики Молдова – основа правового государства

Георге БОСТАКИ,
доктор хабилитат права, профессор, заведующий кафедрой
Ион МУРУЯНУ

SUMMARY

The Constitution of Republic of Moldova identiýes the basic scope of the State, which is ediýcation of a democratic State, governed by the rule of law, formation of civil society, guaranteeing the human dignity, the rights and freedoms of the people, equality before the law, and exclusion of all forms of discrimination.

Конституция, принятая 29 июля 1994 года, определила основные направления развития молдавского государства, которое, провозгласив себя демократическим, правовым, унитарным, суверенным и независимым, признало человеческое достоинство, права и свободы человека, свободное развитие личности, справедливость и политический плюрализм высшими ценностями, которые должны руководить деятельностью государства. Конституция Республики Молдова является основным законом, имеющим высшую юридическую силу, ее положения имеют прямое действие на всей территории страны.

В ходе конституционного строительства Республика Молдова столкнулась с рядом проблем, которые были обусловлены переходом от тоталитарного общества к демократическому, от командно-административной системы к рыночной экономике. Эти проблемы были вызваны также и тем, что Республика Молдова, как и другие государства, образовавшиеся на территории бывшего Советского Союза, не имела опыта построения демократического государства, основанного на принципах правового государства.

В этих условиях Республика Молдова, как и другие государства, образовавшиеся на территории бывшего Советского Союза, столкнулась с проблемой выбора модели конституционного развития. Эта проблема была обусловлена тем, что Республика Молдова, как и другие государства, образовавшиеся на территории бывшего Советского Союза, не имела опыта построения демократического государства, основанного на принципах правового государства.

Конституция Республики Молдова, принятая 29 июля 1994 года, определила основные направления развития молдавского государства, которое, провозгласив себя демократическим, правовым, унитарным, суверенным и независимым, признало человеческое достоинство, права и свободы человека, свободное развитие личности, справедливость и политический плюрализм высшими ценностями, которые должны руководить деятельностью государства. Конституция Республики Молдова является основным законом, имеющим высшую юридическую силу, ее положения имеют прямое действие на всей территории страны.

В ходе конституционного строительства Республика Молдова столкнулась с рядом проблем, которые были обусловлены переходом от тоталитарного общества к демократическому, от командно-административной системы к рыночной экономике. Эти проблемы были вызваны также и тем, что Республика Молдова, как и другие государства, образовавшиеся на территории бывшего Советского Союза, не имела опыта построения демократического государства, основанного на принципах правового государства.

В этих условиях Республика Молдова, как и другие государства, образовавшиеся на территории бывшего Советского Союза, столкнулась с проблемой выбора модели конституционного развития. Эта проблема была обусловлена тем, что Республика Молдова, как и другие государства, образовавшиеся на территории бывшего Советского Союза, не имела опыта построения демократического государства, основанного на принципах правового государства.

Конституция Республики Молдова, принятая 29 июля 1994 года, определила основные направления развития молдавского государства, которое, провозгласив себя демократическим, правовым, унитарным, суверенным и независимым, признало человеческое достоинство, права и свободы человека, свободное развитие личности, справедливость и политический плюрализм высшими ценностями, которые должны руководить деятельностью государства. Конституция Республики Молдова является основным законом, имеющим высшую юридическую силу, ее положения имеют прямое действие на всей территории страны.

В ходе конституционного строительства Республика Молдова столкнулась с рядом проблем, которые были обусловлены переходом от тоталитарного общества к демократическому, от командно-административной системы к рыночной экономике. Эти проблемы были вызваны также и тем, что Республика Молдова, как и другие государства, образовавшиеся на территории бывшего Советского Союза, не имела опыта построения демократического государства, основанного на принципах правового государства.

В этих условиях Республика Молдова, как и другие государства, образовавшиеся на территории бывшего Советского Союза, столкнулась с проблемой выбора модели конституционного развития. Эта проблема была обусловлена тем, что Республика Молдова, как и другие государства, образовавшиеся на территории бывшего Советского Союза, не имела опыта построения демократического государства, основанного на принципах правового государства.

ŞOuţjfhlsoj cBsfhjfBsHfhlsoIzg h dÇ, dzjfBcdŞBsfhdzBsojdzdz r Ç dsÇBcOdzw jdzg r Ç cBsfhlzHOBcfhlsoBsdzg, O lsO$kj fBsfhBcjHfhlsoBsdzg BswBBsBcdzjdzdqw ÇOBcO$lsjBcO dÇ BcOLoqlsdqw, fhBsHj?fhlsoqw dqLdzjdzjdzdq g dq fhBsojBc h jdzfhlsoBsoOdzdq g BsB h jfhlsojdzdz r Ç BslsdzBs h jdzdq?, fBsBcBsxHjdzdqw dzBso r Ç fBcBsGBcjfhfqodz r Ç BsB h jfhlsojdzdz r Ç BslsdzBs h jdzdq?.

Ş BcjcIzdzwlsdqodz r dg WIzdz$uqdwdg BslsdzBsfhwlsfhw: lzuBcjHdqlsjdz idzOw, fBcOoBsdzOHjdzdqlsjdz idzOw, BsBcGOdzdqLOuqdBsdzOw, BsÇBcOdzdqlsjdz idzOw dq WIzdz$uqdw fhBsuqdOdz idzBs-dzBsBcdgOlsdqodzBs? BsBcfjdzls0uqdq (fBcBsGBcOdgdgOw). $lsBs fhBsBslsojlsfhlsoIzjls BsfhBsBjdzdzBsfhlswdg ŞBsdzfhlsdqlsIzuqdq, O lsO$kj lsjdg WBsBcdgOdg dq fhfBsfhBsBOdg, fh fBsBcdgBs h i r g $$lsBsBcBs r Ç jj dzBsBcdg r oBsLHj?fhlsoIz g ls dzO BsB h jfhlsojdzdz r j BslsdzBs h jdzdqw.

vuBcjHdqlsjdz idzOw WIzdz$uqdw ŞBsdzfhlsdqlsIzuqdq o r BcO-kOjlsfhw o fBcdqLdzOdzdqdq dq g BcdqHdqujfh$BsdzBcdqdzjdzdqdq eOokdzj? h dÇ fhBsuqdOdz idzBs-i$BsdzBsdzdqujfh$dqÇ dq fBsdzdqlsdqujfh$dqÇ dzdzfhlsdqlsIzlsBsoe.

J g BcdqHdqujfh$Bs? dzdqljBcOlsIzcj BslsdzjuOjlsfhw, ulsBs ŞBsdzfhlsdqlsIzuqdw o r fBsdzdzwjls WIzdz$uqdq kuBcjkHjdzdqw dzBsoBsdzBs dzfhlsIzlsOBcfhlsojdzdzBs-fBcOoBsoBsdzBs dq $BsdzfhlsdqlsIzuqdBsdzdzBsdzBs fBsBcwH$O. u fBsdzdzBs h i r i$BsBs? WIzdz$uqdq $BsdzfhlsdqlsIzdqBcjlsfhw fBcOoBsoOw dq fBsdzdqlsdqujfh$Ow fhlsBcIz$lsIzBcO, BsfBcjHjdzw g lsfhw Izfhlsdzs?fhlsoBs dq fBsdzdzBsdzBsuqdw eOokdzj? h dÇ dzfhlzHOBcfhlsojdzdz r Ç BsBcGOdzBso BcOLdzdqdz r Ç ojlsojJ? odzOfhlsdq. ţBsdz i HOdzdzBs? WIzdz$uqdq LO$dz g uOjlsfhw o lsBsdzg, ulsBs ŞBsdzfhlsdqlsIzuqdw wodzwjlsfhw fBsdzdqlsdq$s-fBcOoBsoBs? BsfhdzBsoBs? Hdzw BcOLoqlsdqw BsB h jfhlsoO dq dzfhlzHOBcfhlsoO.

J fhIz h dzBsfhlsdq, fBcdqdzwlsdqj dzBsoBs? ŞBsdzfhlsdqlsIzuqdq BsLdzOuOjls $BsdzfhlsdqlsIzuqdBsdzdz g BcjoBsdz g qdq r, lsO$ O ŞBsdzfhlsdqlsIzuqdBsdzdz fhBsHjBcxkdqls fhoBsH dzBso r Ç fBcqdzuqdqfBso BsBcGOdzdqLOuqdq dzBsfhlzHOBcfhlsojdzdz r Ç dq BsB h jfhlsoO, o fhBsBslsojlsfhlsoqdq h $BsdzfhlsdqlsIzuqdq dq fBsBcBsBcdg r dzg j h j fBcjHfhlsBsdqls fBcjBsBcOLBsoOls r fBsdzdqlsdqujfh$Iz g dq fBcOoBsoOw g fhdzfhlsojdzdz r Ç lsO$BsdzBso.5

u IuBcjHdqlsjdz idzBs? WIzdz$uqdjz ŞBsdzfhlsdqlsIzuqdq lsjfhdzBs fhowLOdz r *fBcOoBsdzOHjdzdqlsjdz idzOw* dq *BsBcGOdzdqLOuqdBsdzOw WIzdz$uqdq.* ţBcOoBsdzOHjdzdqlsjdz idzOw WIzdz$uqdw ŞBsdzfhlsdqlsIzuqdq fBcBswodzwjlsfhw o IzfhlsOdzBsodzjdzdq fhdzBso fBcOoBsoBsdzBs fhlsOlsIzfhO BcOLdzdqdz r Ç fhIzB j$lsBso dzfhlsojdzdz r Ç BslsdzBs h jdzdq?, dq, fBcjHjdzw ofhjdzBs, BsBcGOdzBso odzOfhlsdq, o BsBjfhfjujdzdqdq dzjBsBBsHdqg r Ç fhowLj? dgjkHz dzdqdgdq. *ƒBcGOdzdqLOuqdBsdzOw WIzdz$uqdw* fhBsfhlsBsdqls o lsBsdg, ulsBs ƒfhdzBsodzBs? iOBs dzjLOodzjdzdzBs? fBcOoBsoBsdzBs dq fhBsojBc h jfhlsojdzdz r Ç BsBcGOdzBso. ţBsdzfhlsdqlsIzuqdw fBcdqLoOdzO dzj lsdz iBsO LO$BcjfBdzw$jlsfhw dzO IzBcBsodzjj fhdzBsodz r Ç LO$Bsdzso.

Ş BsdzfhlsdqlsIzuqdw fBcdqLoOdzO dzj lsdz iBsO LO$BcjfBdqls i BsfhlsdqkjdzdqdqdzBsfhlzHOBcfhlsoO dq BsB h jfhlsoO dzO fBjBcdqBsH jj fBcdqdzwlsdqw, dzBs dq fhlsOodqls i dzBso r j ujdzdq, LOHOuq, BsBcdqjdzlsdqBc r dzO BvIzh jj, dzOfBcdqdzjBc: fBsfhlsBcBsjdzdqj fhIzojBcjdzdzBsdzBs, HjdzBs$BcOlsdqujfh$BsdzBs, fBcOoBsoBsdzBs dq fhjBsuqdOdz idzBsdzBs dzfhlzHOBcfhlsoO. uBsBslsojlsfhlsojdzdzBs, Ş BsdzfhlsdqlsIzuqdw fhBsHjBcxkdqls o fhjBvj fBcBsGBcOdgdz r j fBsdzBsxkjdzdqw, $BslsBcBs r j qdgj g ls BvBsdz i h Bsj LdzOujdzdqj Hdzw o r BcOBvBslsdqdq fhlsBcOlsjGdqdq dÇ BcOLoqlsdqw, BsfBcjHjdzwjls dzOfBcOodzjdzdqdw odzdzlsBcjdzdzj? dq odzj h dzj? dfBsdzdqlsdqdq dzfhlzHOBcfhlsoO.7 u i$BsO? lsBsuqdq LBcjdzdqw, fBcdqdzwlsdqj ŞBsdzfhlsdqlsIzuqdq t jfhgIzBvdzdqdqdq ƒ BsdzHBsoO ï i$BsBs dzj LOojBc h jdzdqj $BsdzfhlsdqlsIzuqdBsdzdzBsdzBs fBcBsujfhfhO, O jdzBs dzOuOdzBs dzO $OujfhlsojdzdzBs dzBsoBs? fBcOoBsoBsO? BvOLj.

ƒ fhdzBsodzBs? i0$BsdzBs o r fBsdzdzwjls dq *GjBsfBsdzdqlsdquj-fh$Iz g WIzdz$uqdg*, $BslsBsBcOw fBcBswodzwjlsfhw o lsBsdg, ulsBs

...

...[8]

...

...

...

Ɪ ks0ʕtsdʒ ʕ0ɥjʰŋksəj ʂtsdʰŋksdʃksƶɥdʃʷ ʧtɛtsʷəɖƶʷjksʰŋʷ ʕ0ʕ:

1) ɖƶtstɛdʒ0ksdʃəɖƶts-ʧtɛ0ətsətsƺ 0ʕks, tsʙɖ0ʜ0ʷ ʰ dʃƺ ə ʳ ʰŋ-ʰ jƺ ʷ tɛdʜdʃɥjʰŋʕtsƺ ʰŋdɖƶtsƺ dʃtsʧtɛjʜjɖƶʷ ʷ ʰ dʃƺ ʜjʤtsʕtɛ0-ksdʃɥjʰŋʕƶ ʷ ɖ0ʧtɛ0əɖƶjɖɖƶtsʰŋksʲ tɛ0ʟəɖksdʃʷ ɢtsʰŋƶʜ0tɛʰŋksə0 dʃ tsʙ ʰ jʰŋksə0, əʰŋjƺ ʧtɛ0ətsətsƺ ʰŋdʰŋksjʤʳ;

2) ʜtsʕƶdʒjɖɛks, ə ʕtskststɛtsdʒ ɖ0 ʰ ɖdʃ ətsʧɖƶts ʰ jɖɛdʃj ɥjɖɛ-ɖƶtsʰŋksdʃ dʃ dʃʜjɖ0ɖʳ dʒdʃtɛtsətsɢts ʕtsdʰŋksdʃksƶɥdʃtsɖ0ɖɛdʃʟdʒ0 (ʧtɛdʃtstɛdʃksjks ʧtɛ0ə ɖɛdʃuɖƶtsʰŋksdʃ, tɛjʰŋʧƶʙɖɛdʃʕ0ɖɛʰŋʕ0ʷ ʷtstɛdʒ0 ʧtɛ0əɖjɖɛdʃʷ, tɛ0ʟʜjɖɛjɖɛdʃj əɖ0ʰŋksjƺ, ʧtsɖɛdʃksdʃɥjʰŋʕtsj dʃ dʃʜjtsdƶtsɢdʃɥjʰŋʕtsj dʒdƶtsɢdtstsʙtɛ0ʟdʃj, ɦƶəjtɛjɖɛdʃksjks ɖ0ɖtɛtsʜ0, tɛ0əjɖɛdʰŋksəts ʧjtɛjʜ ʟ0ʕtsdƶtsdʒ dʃ ks.ʜ.);

3) 0ʕks, ƶʰŋks0ɖƶ0əɖƶdʃə0 ʷ ʰ dʃƺ ɢtɛ0ɖƶdʃɥ ʳ ədʒjʰ 0ksjdƶˈ-ʰŋksə0 ɢtsʰŋƶʜ0tɛʰŋksə0 ə ɖƶdʃɥdƶʷ dʃ 0ʰŋʰŋtsɥdʃ0ksdʃəɖƶʷ ʞdʃʟdƶˈ ɢtɛ0ʞʜ0ɖƶ (tsɢtɛ0ɖƶdʃɥdʃksjdƶˈɖ0ʷ ʷƶɖƶʕɥdʃʷ);

4) dʃƶʷtstɛdʒ0ɥdʃtsɖƶ0ʷ ɥjɖɛƶtsʰŋksˈ, ʧtsʰŋʕtsdƶˈʕƶ, ʟƶ0ʕtsdʒʷʰŋˈ ʰŋ ksjʕʰŋkstsdʒ ʂtsdʰŋksdʃksƶɥdʃdʃ, ɢtɛ0ʞʜ0ɖƶj tjʰŋʧƶʙɖɛdʃʕdʃ ʃtsdƶʜtsə ʳ, dʃƶtsʰŋkstɛ0ɖƶɥ ʳ dʃ ʟ0tɛƶʙjʞɖɛ ʳ j ʷ tɛdʃ-ʜdʃɥjʰŋʕdj ɖdʃɥ0, ɢtsʰŋƶʜ0tɛʰŋksəjɖɛdɛ ʳ j dʃ ts tɛɢ0ɖɛ ʳ ʧtsdƶɥ0 ʷ ks dʃɖƶʷtstɛdʒ0ɥdʃ ʷ ts ʕtsdʰŋksdʃksƶɥdʃtsɖɛdʃtsdʒ ʰŋksteʦj ʰŋksteɖɛ ʳ, ʧtɛ0əətsətsdʒ ʰŋks0ksƶʰŋj ɥjɖɛtsəjʕ0 dʃ ɢtɛ0ʞʜ0ɖƶdʃɖƶ0, ʧtsdƶdʃ-ksdʃɥjʰŋʕtsdʒ tɛjʞdʃdʒj, ksjtɛtɛdʃkstɛtɛdʃ0ɖˈɖƶtsdʒ ƶʰŋksteʦƺʰŋksəj ɢtsʰŋƶʜ0tɛʰŋksə0, ɢ0tɛ0ɖƶksdʃʷ ʧtɛ0ə ɖdʃɥjɖƶtsʰŋksdʃ dʃ ks.ʜ., ks.j. ʂtsdʰŋksdʃksƶɥdʃʷ ʧtɛjʜʰŋks0ɘɖƶʷjksʰŋʷ ʕ0ʕ ʰŋətsjtsʙtɛ0ʟdƶ ʳ ƺ ʧ0ʰŋʧtstɛks ɢtsʰŋƶʜ0tɛʰŋksə0;

5) dʃɖʰŋkstɛƶdʒjɖɛks tsʙjʰŋʧjɥjɖɛdʃʷ ʙ0ɖƶ0ɖɛʰŋ0 ʰŋtsɥdʃ0ɖˈɖƶ ʳ ʃ dʃɖɛksjtɛjʰŋtsə tɛ0ʟɖƶdʃɥjɖƶ ʳ ʃ ɢtɛƶʧʧ dʃ ʰŋdɖtsjə ɖ0ʰŋjɖɛjɖɛdʃʷ;

6) ʜtsʕƶdʒjɖɛks, ʕtsdʰŋtsɖƶdʃʜdʃkƶʙ ʰ dʃƺ tsʙ ʰ jʰŋksəts ɖ0 tsʧtɛjʜjɖƶjɖɛdɛtsdʒ ˈksθʧj tɛ0ʟəɖksdʃʷ;

7) 0ʕks, ʰŋtsʜjtɛʞ0 ʰ dʃƺ ə ʰŋjʙj ʧtɛtsɢtɛ0ɖƶdʒɖƶ ʳ j ʧtsɖtsʞjɖƶdʃʷ;

8) tsʰŋɖƶtsə0 ɖƶtsʜjtɛɖƶdʃʟ0ɥdʃdʃ ɢtsʰŋƶʜ0tɛʰŋksə0 dʃtsʙ ʰ jʰŋksə0, ʷ0ʕkststɛ ʜjɖƶtsʕtɛ0ksdʃʟ0ɥdʃdʃ ʰŋtsɥdʃƶdʒ0;

9) tsʰŋɖƶtsə0 ʰŋks0ʙdʃˈɖƶtsʰŋksdʃ ɢtsʰŋƶʜ0tɛʰŋksəjɖɛdɛtsɢts dʃ tsʙ ʰ jʰŋksəjɖɛdɛtsɢts ʰŋkstɛtsʷ;

10) ʙ0ʟ0 ƶʰŋkstƺɥdʃətsʰŋksdʃ ʜjɖƶtsʕtɛ0ksdʃɥjʰŋʕtsɢts ʕtsdɛ-ʰŋksdʃksƶɥdʃtsɖɛdʃtsɢts ʰŋks0ksƶʰŋ0 ɖƶdʃɥdɛtsʰŋksdʃ.

ʃ ɥjɖɛˈ əθʞɖƶts tsksdʒjksdʃksˈ, ɥksts ʕtsdʰŋksdʃksƶɥdʃtsɖɛdʃ jɖɛtsɛdʒ ʳ, ʰŋ tsʜdƶtsƺ ʰŋkststɛtsdʒ ʳ, ʧtɛtsksdʃətsʰŋkstsʷksˈ ʧtɛtsdʃʟətsƶksƶ dʃ ʙjʟʟ0ʕtsɖdʃʞ ʳ, 0 ʰŋ ʜtɛƶɢtsƺ ï tsʙjʰŋʧjɥjɖʃə0 ʞ ksˈ ʧtɛtsʰŋksktstɛ ʜdʷ ƶʧtstɛʷʜtsɥjɖɛdɛtsƺ ʰŋtsɥdʃ0ɖˈɖƶtsƺ ʰŋətsʙtsʜ ʳ dʃ 0ʕksdʃə-ɖƶtsʰŋksdʃ ɖdʃɥjɖƶtsʰŋksdʃ. Cəɖʷʷʰŋˈ ʙ0ʟtsƺ ksjʕƶ ʰ jɢtsˈ ʟ0ʕtsdƶtsˈ-ʜ0ksjdˈʰŋksə0, tsɖdʃ tsʧtɛjʜjɖʷ ʞksˈ jɢtsˈ ʜjʤtsʕtɛ0ksdʃɥjʰŋʕƶ ʞ ɖ0ʧtɛ0əɖjɖɛdɛtsʰŋksˈ, tsɛdʃjɖɛksdʃɛtsə0ɖɛdɛtsʰŋksˈ ɖ0 ʧtɛ0ə0 dʃ ʰŋətsʙtsʜ ʳ ɥjɖƶtsəjʕ0 dʃ ɢtɛ0ʞʜ0ɖƶdʃɖƶ0.

ɾ ʃ ɖɛdƶtsʰŋksˈ ʂtsdʰŋksdʃksƶɥdʃdʃ ʟ0ʕdƶ ʞ ɥ0jksʰŋʷ dʃ ə kstsdʒ, ɥksts ʧtɛdʃdʒjɖƶjɖɛdʃj jj dƶtstɛdʒ ʜ0jks ətsʟdʒtsʞɖƶtsʰŋksˈ ʜtsʰŋksdʃɢdƶƺksˈ ʟ0ʧtɛtsɢtɛ0ɖʒdʃɖtɛtsə0ɖɛdɛ ʳ tɛjʟƺdƶˈksθkstsə. ʃ ʙjʰŋʧjɥjɖɛdɛtsʰŋksˈ jj dƶtstɛdʒ ɢ0tɛ0ɖƶksdʃɛƺjksʰŋʷ ətsʟdʒtsʞɖƶtsʰŋksˈ ʞ ʧtɛdʃdʒjɖƶjɖɛdʃʷ ʧtɛdʃdƶʞʜjɖƶdʃʷ ʕ dʃ ɖ0tɛƺ ʰ dʃksjɖƶʷdʒ. ɾtsdƶˈ ʰ tsj ʟɖ0ɥjɖɛdʃj ə ˈksdʒ tsksdƶts ʰ jɖɛdʃdʃ dʃdʒj ʞ ksdƶtsɖɛdʒ ʳ tskstɛ0ʰŋdƶjətsɢts ʟ0ʕtsdƶtsʜ0ksjdˈʰŋksə0, ʜjks0ɖƶdʃʟdʒtɛƺ ʞ ʰ dʃj ʕtsdʰŋksdʃksƶɥdʃtsɖɛdʃ jɖɛtsɛdʒ ʳ.

ʅ jtsʰŋʧtstɛdʒƺ ʟɖ0ɥdʃdʒtsʰŋksˈ ʂtsdʰŋksdʃksƶɥdʃdʃ ɖjɖˈ-ʟʷ tsksɛ ʳ ə0ksˈ tsks ʟɖ0ɥdʃdʒtsʰŋksdʃ ʧtɛ0ə0 ʕ0ʕ tɛjɢƶɖʷksstɛ0 tsʙ ʰ jʰŋksəjɖɛdɛ ʳ tsksdƶts ʰ jɖɛdʃƺ. ʃ ɥdʃəɖƶdʃʟtsə0ɖɛdɛtsdʒ tsʙ ʰ jʰŋksəj ɖƶjks ʜtɛƶɢtsƺ ks0ʕtsƺ ʰŋdʰŋksjʤʳ ʰŋtsɥdʃ0ɖˈɖƶ ʳ ɖƶtstɛdʒ, ʕ0ʕ ʧtɛ0ətsˈ, ʕtsksstɛ0ʷ ʰŋdʒtsɢdƶ0 ʙ ʳ tsʙjʰŋʧjɥjɖʃksˈ ɥjɖɛjʰŋtsstsʙtɛ0ʟdƶtsj tɛjɢƶɖɛdʃtsə0ɖɛdʃj ˈʕtsdƶtsdʒdʃɥjʰŋʕdʃ, ɢtsʰŋƶʜ0tɛʰŋksəjɖɛdɛts-ʧtsɖɛdʃksdʃɥjʰŋʕdʃ, tsɛɢ0ɖɛdʃʟ0ɥdʃtsɖɛdɛ ʳ dʃ tɛʷʜ0 dʃɖ ʳ tsksdƶts ʰ jɖɛdʃƺ, tsʙjʰŋʧjɥjɖʃə0ʷ ʧtɛdʃ ˈksdʒ tɛjʞɖƶdʃʟ0ɥdʃ ʷ ʜjɖƶtsʕtɛ0ksdʃɥjʰŋʕdʃ, ʜƶʅtsəɖ ʳ ʅ, dƶtɛ0ə-ʰŋksəjɖɛdɛ ʳ ɖ0ɥjɖɛ. ç ɬtɛ0ətsˈ tsʙɖƶ0ʜ0jks ks0ʕdʃdʒdʃ ʰŋətsƺ-ʰŋksə0ɖʒdʃ, ʙɖ0ɢtsʜ0tɛʷ ʕtsksstɛ ʳ dʒ ətsʟdʒtsʞɖƶts əəjʰŋksdʃ ə ʰŋtsɥdʃ0ɖˈɖƶʞ ʳ ʞdʃʟdƶˈ əʰŋjtsʙ ʰ ƶʞ ʳ, ʰŋks0ʙdʃɖˈɖƶʞ ʳ, ʰŋkstɛtsɢts tsʧtɛjʜjɖƶjɖɖƶʞ ʳ ʧts ʰŋtsʜjtɛʞ0ɖƶdʃ ʳ, ɢ0tɛ0ɖƶksdʃtɛtsə0ɖɛdɛtsʞ ʳ ɢtsʰŋƶʜ0tɛʰŋksətsdʒ ɥdʃʰŋksjdʒƶ ksdʃʧtsə ʳ ʅ dʒ0ʰ ks0ʙtsə ʧts-əjʜjɖƶdʷ, ʷƶɖƶʕɥdʃtsɖɛdʃtɛƶʞ ʳ ʰ ƶ ʳ ʧtsʰŋkstsʷɖƶdʃts dʃ ɖjʧtɛjtɛ ʳ əɖƶts əts əɬɛjdʒjɖƶdʃè.[9] ʃ ɖƶts ʷəɖʷjksʰŋʷ ƶɖƶdʃʕ0ɖˈɖƶtsƺ ʰŋtsɥdʃ0ɖˈɖƶtsƺ ɥjɖɛdɛtsʰŋksˈ ʞ .

Ɪ ɥjɖƶtsdʒ, ʂtsdʰŋksdʃksƶɥdʃ dʃdʒjjks ʰŋtsɥdʃ0ɖˈɖƶʞ ɖɛ0-ɥdʃdʒtsʰŋksˈ ɖɛj kstsdˈʕts ʜdʷ ɢtsʰŋƶʜ0tɛʰŋksə0, ʧtsʰŋʕtsdˈʕƶ ƶksʰŋƶʜ0ɖəɖƶdʃə0jks ʰŋdʰŋksjʤƶ dʃ ʰŋkstɛƶʕksƶtɛƶ ɢtsʰŋƶʜ0tɛʰŋksəjɖɛ-ɖƶ ʳ tsɛɢ0ɖƶtsə, ɖƶts dʃ ʜdʷ tsʙ ʰ jʰŋksə0. ʏ jtɛjʟ dʃɖʰŋksdʃksƶˈ ʧtɛ0ətsʰŋƶʜdʃʷ, dʃɖ ʳ j ʷtstɛdʒ ʳ tsʙjʰŋʧjɥjɖɛdʃʷ ʧtɛ0ə ɥjɖƶts-əjʕ0, ʕtsdʰŋksdʃksƶɥdʃtsɖɛdʃ j dƶtstɛdʒ ʳ ə ʳ ʰŋksƶʧ0 ʷ ks ə0ɥdɛ ʳ dʒ dʃɖʰŋkstɛƶdʒjɖˈkstsdʒ ə tɛƶʕ0ɢtɛ0ɥdʃə ʜjɖɛj ʟ0 ʰ dʃks ʳ ʰŋətsdʃ ʧtɛ0ə dʃ ʰŋətsʙtsʜ. ʂtsdʰŋksdʃksƶɥdʃʷ ʟ0ʕtɛjʧɖʷjks tsʰŋdƶtsə ʳ ʧtɛ0ətsətsɢts tɛjɢƶɖʃtɛtsə0ɖɛdʃʷ dɛj kstsdˈʕts ɢtsʰŋƶʜ0tɛʰŋksə0, dƶts dʃ dʃɖ ʳ ˈdɛjdʒjɖˈkstsə ʧtsɖʃksdʃɥjʰŋʕtsƺ ʰŋdʰŋksjʤʳ, ɥksts dʃdʒjjks

ɦʜɛ ʰ ɟɦʃsəɟʤʣʦsɟ ʟʣ0ɥɟʤɕɟ ʜʤʷ ɦʃs0ʣʦsəʤɟʤɕɟʷ ɦʃsʦɛʒʕsʃzʦɛ ɠʦɛ0ɤʜ0ʤɕɦʕʦɠʦs ʦʙ ʰ ɟɦʃsəɔ.[10]

ʂʦʤɕɦʃsɕʃʃsʃzɥɕɟʷ, ʷəʤʷʷɦʲ 0ʕʃsʦsʤ, ʦʙʤ0ʜ0ʁ ʰ ɕʃʤ ə ʳɦʰɟʔ ʁʦɕʜɕʃɥɟʃsʕʦʔ ɦʃɕʤʦʔ, ʤʦsɤɟʃs 0ʕʃsɕʃəʤʦs əʤɕʃʷʃsʲ ɕ əʤɕʃʷɟʃs ʤ0 ᵂʦɛʤʣɕʃʦsəɔ0ʤɕɟj ə ʧɟɦʃʃʒʙʤɕʃʕj ʃ ʦʤʜʦsəɔ ɠʦɛ0ɤʜ0ʤɕɦʕʦɠʦs ʦʙ ʰ ɟɦʃsəɔ0, ɟɠʦ ɦʃsʦɛʒʕsʃzʦɛ. ʃʤ0 əʦsʟʜɟʔɦʃsəʒɟʃs ʤ0 ʜ0ʤʤʳʔ ʃʦɛʦɥɟɦɦ ɥɟʦɛɟʟ:

ï ʟ0ʕʦɟʃʃʤɟʤɕɟj əɔɤʤɟʔʰɕ ʃʦʦʤɕʃsɕʃʕʦs-ʃʦɛ0əʦəʳ ɕ ʃʦɛɕʤɥɕʃʃʦəɔ, ʕʦsʦstɛʳʤʒ ʜʦsʤɤʤʳ ɦʤʤɟʜʦəɔ0ʃsʲ əɦɟ ɕʤʦɦʃsɕʃsʃzʃsʳ ɠʦɛ0ɤʜ0ʤɕɦʕʦɠʦs ʦʙ ʰ ɟɦʃsəɔ (ʃʦɛ0əɔ0 ɥɟʤʦəɟʕ0, əɟʦɕ⊐ʦəɟʤɕɦʃsəʦ ʃʦɛ0əɔ0, ʃʦʦʤɕʃsɕʃɥɟɦʕɕʃʔ, ɻʕʦʤʦʦʒɕʃɥɟɦʕɕʃʔ ɕ ɕʃsɟɔ.ʜ.); ï ɦʃʦʜɟʔɦʃsəɕʃj ɦʃsʦɛʒʕsʃzʦɛɕʦʦəɔ0ʤɕɕʷ ʦʙ ʰ ɟɦʃsəɔ0 ə ʦɛ0ʟəɕʃsʦsj, ʒʃʃsʦɛʷʜʦsɥɟʤʤʦsj, ʕʒʤɻʲsʒʦʤʤʦsj ʦʙ ʰ ɟɦʃsəʦs, ʃʦsɦʕʦʤɻʲʕʒ ɠʦɛ0ɤʜ0ʤɕɦʕʦsj ʦʙ ʰ ɟɦʃsəʦs ʤɟ ʜʦsʤɤʤʦs ʙʳʃsɻ ⊐0ʦsɕʃɥɕʤʳʤʒ, 0 ɦʃsʦɛʒʕsʃzʦɛʤʦs ʒʃʃsʦɛʷʜʦsɥɟʤʤʳʤʒ, ᵂʒʤʕʕɥɕʃsʤʤɕʃʦʁ ʰ ɕʃʤ ʤ0 ɥɟʤʦəɔ0ʕʤɕʃɥɟɦʕɕʃʔ ʤ0ɥ0ʤ0⊐;

ï ɦʃsʦɛʒʕsʃzʦɛ0ɔɟʤɕɟj ɥɟʤʦɦʃsʤʦsʔ ʃʦɛ0əʦəʦʔ ɦɥɦʃsɟʤʳ ʃ ʦʤʜʦsəʳ, ʦʦɛɕʃɟʤʃsʕʦʦɛ0ʤɕʤʦʔ ʤ0 ʃʦɛ0əɔ0 ʤɕɥʤʦʦɦʃsɕʃ; ï ʤɟɥʦʦʃʒʒ ʰ ɟʤɕʃɟ ʤɟʦsʙʦɦʃʤʦsə0ʤɕʤʦsɠʦs əʤʒɟ ʰ 0ʃsɟʤʲɦʃsəɔ ɠʦsʦɦʃzʜ0ʦɦʃsəɔ ə ɤɟɕʟʤʲ ʦʙ ʰ ɟɦʃsəɔ ɕ ɠʦɛ0ɤʜ0ʤɕɕʤ0; ï ɥɟʃɛɟʃɛ ʟ0ʕʦɟʃʃʤɟʤɕɟj ʦɦɕʤʦəɔ ʕʦʤʒʃɟʃsɟʤɥɕɕʃ ʦʦɛɠ0ʤʦəɔ ɠʦsɦʃzʜ0ʦɦʃsəɟʤɕʤʦsʔ əʤ0ɦʃsɕʃ, ʦʦɛɠ0ʤʦəɔ ʤʒɟɦʃsɕʤʦsɠʦs ɦɥ0ʤʦsʒʃʃɛ0əʤɟʤɕɕʷ; ï ʦʃʃɛɟʜɟɟʤɟʤɕɟj ɥɟʤ0əʦəʳ⊐ ʦɦʤʤʦəɔ ʦʦɛɠ0ʤɕʟ0ɥɕʃɕ ɕ ᵂʒʤʕʕɥɕʃsʤʤɕʦʦəɔ0ʤɕɕʷ əɔɤɦʃsɕʃ, ʕʦsʤɤɟʃɛʷʜʦsɥɟʤʤʳʤʒ ɕ ɦɥɦʃsɕʃ ʦɦʃsʦɛʒʕsʃzʦɛ ɠʦsɦʃzʜ0ʦɦʃsəɔ ə ʦɛ0ʟəɕʃsʦsj, ʒʃʃsʦɛʷʜʦsɥɟʤʤʦsj, ʕʒʤɻʲsʒʦʤʤʦsj ʦʙ ʰ ɟɦʃsəʦs ʤɟ ʜʦsʤɤʤʦs ʙʳʃsɻ ⊐0ʦsɕʃɥɕʤʳʤʒ, 0 ɦʃsʦɛʒʕsʃzʦɛʤʦs ʒʃʃsʦɛʷʜʦsɥɟʤʤʳʤʒ, ᵂʒʤʕʕɥɕʃsʤʤɕʃʦʁ ʰ ɕʃʤ ʤ0 ɥɟʤʦəɔ0ʕʤɕʃɥɟɦʕɕʃʔ ɕ ɕʃsɟɔ.ʜ.);

ï ɦʃsʦɛʒʕsʃzʦɛ0ɔɟʤɕɟj ɥɟʤʦɦʃsʤʦsʔ ʃʦɛ0əʦəʦʔ ɦɥɦʃsɟʤʳ ʃ ʦʤʜʦsəʳ, ʦʦɛɠ0ʤʦəɔ ʤʒɟɦʃsɕʤʦsɠʦs ʤ0 ʃʦɛ0əɔ0 ʤɕɥʤʦʦɦʃsɕʃ;

ï ʤɟɥʦʦʃʒʒ ʰ ɟʤɕʃɟ ʤɟʦsʙʦɦʃʤʦsə0ʤɕʤʦsɠʦs əʤʒɟ ʰ 0ʃsɟʤʲɦʃsəɔ ɠʦsɦʃzʜ0ʦɦʃsəɔ ə ɤɟɕʟʤʲ ʦʙ ʰ ɟɦʃsəɔ ɕ ɠʦɛ0ɤʜ0ʤɕɕʤ0;

ï ɥɟʃɛɟʃɛ ʟ0ʕʦɟʃʃʤɟʤɕɟj ʦɦɕʤʦəɔ ʕʦʤʒʃɟʃsɟʤɥɕɕʃ ʦʦɛɠ0ʤɕʟ0ɥɕʃɕ ʦʦɛɠ0ʤʦəɔ ɠʦsɦʃzʜ0ʦɦʃsəɟʤɕʤʦsʔ əʤ0ɦʃsɕʃ, ʦʦɛɠ0ʤʦəɔ ʤʒɟɦʃsɕʤʦsɠʦs ɦɥ0ʤʦsʒʃʃɛ0əʤɟʤɕɕʷ;

ï ɥɟʃɛɟʃɛ ɟɦʤʦəɔʳ⊐ ʦɦʤʤʦəɔ ʦʦɛɠ0ʤɕʟ0ɥɕʃɕ ɕ ᵂʒʤʕʕɥɕʃsʤʤɕʦʦəɔ0ʤɕɕʷ əɔɤʤɟʔʰɕ ɦʃsʦɛʒʕsʃzʦɛ0ɔɟʤɕɟj ɠʦsɦʃzʜ0ʦɦʃsəɟʤɕʤʦsɠʦs ʦʙ ʰ ɟɦʃsəɔ ɕ, ʃʦɛɟɥɟʜɟ əɦɟɠʤʦs, ʃʦsʤɤʤʦəʦʃʦsʤɤʦɠ0ʁ ʰ ɕʃʤ ɥɟʃɛɟʃɛ ʜɟɟʤɟʤɕɟj ʕ ʂʦʤɕʃɦʃsɕʃsʃzɥɕʃɕ, ɕ ʟ0ʕʦsʤʒ, ʕ0ʕ ʦɦʤʤʦəʦʃʦsʤɤʦɠ0ʁ ʰ ɕʃʤ ʦɛɟɠʒʤʷʃsʦsʦʳ ʦʙ ʰ ɟɦʃsəɟʤʳ⊐ ʦsʦʤʦʰ ɟʤɕʃʔ. ɻɟɻʟ ʒəɔɤɟɥɕʃɕ ʕ ʃʦɛ0əʒ, ʕ ʟ0ʕʦsʤʒ ʤɟəʦsɻʤʦɤʤʦs ʃʦɦʃsʦsʦɟʤɕʃɟ ʃʦɛ0əʦəʦsɠʦs ɠʦsɦʃzʜ0ʦɦʃsəɔ, ᵂʦsʦʤɕʃɥɟʦsəɔ0ʤɕʃɟ ɠʦɛ0ɤʜ0ʤɕɦʕʦɠʦs ʦʙ ʰ ɟɦʃsəɔ, ʦʙɟɦʃʃɥɕʃɕ ɥɟʤʦʕʦɠʦsʔ ɕʃʤɟɥɕʃɕ.

ʁʦsʦsəɟʃsɦʃsəɟʤɕʤʦs, ʤɟʦsʙ⊐ʦʜɕʤʦs əʤɟɻʜɛɕʃsʲ ə ʦʙ ʰ ɟɦʃsəɟʤɕʤʦsʁ ʃʦɛ0ʕʃsɕʃʕʒ, ə ɦɥʦsʟʤ0ʤɕʃɟ ʤʁɥɟʔ ɕɥɟʃɕ ʕʦʤɦʃsɕʃsʃzɥɕʃɕʤ0, əʦsɦʃʃɕʃs0ʃsʲ ʒəɔ0ɤɟʤɕʃɟ ʂ ʂʦʤɦʃsɕʃsʃzɥɕʃɕ, ʕ ʟ0ʕʦsʤʒ, ʕ0ʕ ʦɦʤʤʦəʦʃʦsʤɤʦɠ0ʁ ʰ ɕʃʤ ʦɛɟɠʒʤʷʃsʦsʦʳ ʦʙ ʰ ɟɦʃsəɟʤʳ⊐ ʦsʦʤʦʰ ɟʤɕʃʔ. ɻɟɻʟ ʒəɔ0ɤɟʤɕʃɟ ʕ ʃʦɛ0əʒ, ʕ ʟ0ʕʦsʤʒ ʤɟəʦsɻʤʦɤʤʦs ʃʦɦʃsʦsʦɟʤɕʃɟ ʃʦɛ0əʦəʦsɠʦs ɠʦsɦʃzʜ0ʦɦʃsəɔ, ᵂʦsʦʤɕʃɥɟʦsəɔ0ʤɕʃɟ ɠʦɛ0ɤʜ0ʤɕɦʕʦɠʦs ʦʙ ʰ ɟɦʃsəɔ, ʦʙɟɦʃʃɥɕʃɕ ɥɟʤʦʕʦɠʦsʔ.

ʃumepamypa:

[1] ɻ.ʃ. ʃʒʦɕʤʤ. ʂʦʤɦʃsɕʃsʃzɥɕʃɕʷ ʧʦɦɦɕʃʔɦʃʕʦsʔ ʌɟʜɟʧɛ0ɥɕʃɕ. ɻʦɛʦʙʤɟʤʒʳ ɥɛɟ0ʤɕʃɟ0ɥɕʃɕ. ï ʃʦɦʕəɔ0: Ɔ ʅ ʀʊʊʀ-ʃ ɸ ʅ ɸ, 2002, ɦ.33.

[2] Ɔ.ʅ. ʊʊsʜʳʕ0. ʂʦʤɦʃsɕʃsʃzɥɕʃɕʷ ʊʕɛ0ɕʃʤʳ: ʃʧɛʦsʙʤɟʤʒʳ ʃsɟʧʦɕʃɕ ɕ ʃʧɛ0ʕʃsɕʃʕɕ. ï ʍ0ʧɛʲʕʦəɔ: ç ʌ0ʕʃsè, 2000, ɦ.104.

[3] ɹ.ʜ. ʕʙɻɟʃɟə. ʂʦʤɦʃsɕʃsʃzɥɕʃɕ. ɻɛ0əʦəʦsɟ ɠʦɦʃzʜ0ʦɦʃsəʦs. ʂʦʤɦʃsɕʃsʃzɥɕʃɕʦʤʤʳʔ ʜʒʜ: ʊɥɟʙʤʦsɟ ʃʦɦʃsʙʤɟj ɥɕʤʷ əʒɻʦəɔ. – ʃʦɦʕəɔ, 1997, ɦ.14.

[4] ɻ.ʃ. ʃʒʦɕʤʤ. ʂʦʤɦʃsɕʃsʃzɥɕʃɕʷ ʧʦɦɦɕʃʔɦʃʕʦsʔ ʌɟʜɟʧɛ0ɥɕʃɕ. ɻɛ0ʦəʦsɟʤʒʳ ʦɟ0ʤɕʃɟ0ɥɕʃɕ, ɦ.34-35.

[5] ʁ.ɸ. ʂʦ0əɟɥ. ʧʦɦɦɕʃʔɦʃʕʦɕʃʔ ʕʦʤɦʃsɕʃsʃzɥɕʃɕʦʤʤʳʤʒ: ʃʧɛʦsʙʤɟʤʒʳ ɦɥʦ0ʤʦəʤʤɟʤɕʃɟʷ, ʦ0ɻəɕʃʦɕʃʷ ɕʃʦɦʃzʜɟɟʤɟʤɕɟʷ. ï ʜ0ʤʕʦ-ɻɟʃsɟʦʙʒʦɕʤ: Ɔ ʦɕʃʜɕʃɥɟʃɦʃʕʦʔ ɥɟʦɛʃɦɦ, 2005, ɦ.129.

[6] Ɔ.ʅ. ʊʊsʜʳʕ0. ʂʦʤɦʃsɕʃsʃzɥɕʃɕʷ ʊʕɛ0ɕʃʤʳ: ʃʧɛʦsʙʤɟʤʒʳ ʃsɟʧʦɕʃɕ ɕ ʃʧɛ0ʕʃsɕʃʕɕ, ɦ.70-71.

[7] ʊʊ0ʤʒ ɥɟ, ɦ.21.

[8] ʃ.ɻ. ɻʒʤʒʷʤɥɟə. ʃɦʤʦsəʳ ʕʦʤɦʃsɕʃsʃzɥɕʃɕʤʤʦsʤʦs ɦɥʦsʦʦʷ ɻʦɦɦɕʃʔ. ï ʃʦɦʕəɔ, 1994, ɦ.207.

[9] ʜ.ʜ. ɸʤɟʃʕɦɟɟə. ʊɔɟʦʦɕʃʷ ʃʧɛ0əɔ0. ï ʍ0ʧɛʲʕʦəɔ, 1994, ɦ.127-128.

[10] Ɔ.ʅ. ʊʊsʜʳʕ0. ʃɦʤʦsəʳ ʕʦʤɦʃsɕʃsʃzɥɕʃɕʤʤʦsʤʦs ɦɥʦsʦʦʷ ʊʕɛ0ɕʃʤʳ. ï ʍ0ʧɛʲʕʦəɔ, 1999, ɦ.284-298.

DELIMITAREA ACŝIUNILOR CARE DEZORGANIZEAZl· ACTIVITATEA PENITENCIARELOR (art.286 C.pen.RM) DE UNELE INFRACŝIUNI CONTRA SECURITl· ŝII PUBLICE ķI ORDINII PUBLICE

Vladislav MANEA,
doctorand

Recenzent: ***Sergiu BRÎNZĂ,***
doctor habilitat ´n drept, profesor universitar (USM)

SUMMARY

In the framework of this article, it is carried out a comparative successive examination between the offence prevented in the art.286 PC RM and the taking hostage offence (art.280 PC RM), the mass disorder offence (art.285 PC RM), the hooliganism offence (art.287 PC RM), the rufýanism offence (art.283 PC RM) etc. Among other things, it is reached the conclusion that there can not be a Ăpart-wholeò relationship between the idioms: public order and public security. Emerging even from the Chapter XIII title of the Special Part from the Penal Code we ýnd out that the legislator conceived as individualities these two social values. And the notions which denote them are narrowly complementary. However, their meaning never interpolates.

Art.286 C.pen. RM face parte din Capitolul XIII ĂInfracţiuni contra securităţii publice ки ordinii publiceò din Partea Specială a Codului penal. De aceea, ´n mod vădit, există asemănări ´ntre acţiunile care dezorganizează activitatea penitenciarelor ки infracţiunile care au acelaки obiect juridic generic.

Ċn acest plan, consideră că, ´n primul rând, trebuie făcută delimitarea dintre infracţiunea prevăzută la art.286 C.pen. RM ки infracţiunea de ***luare de ostatici*** (art.280 C.pen. RM). Ambele aceste infracţiuni fac parte din categoria infracţiunilor contra securităţii publice. De asemenea, ele pot presupune aplicarea violenţei sau ameninţarea cu violenţa. Ċn cazul ambelor infracţiuni, subiectul este persoana ýzică responsabilă care, la momentul săvârки irii faptei, a atins vârsta de 14 ani.

Totuки, ´n afară de asemănări, există ки deosebiri ´ntre luarea de ostatici ки acţiunile care dezorganizează activitatea penitenciarelor. Identiýcarea acestor deosebiri este cu atât mai importantă, cu cât luarea de ostatici poate ý săvârки ită ки ´n condiţiile unei instituţii penitenciare. Ċn această privinţă, V.P. Emelianov aýrmă, pe bună dreptate: ĂPericolul social sporit al luării de ostatici ´n condiţiile instituţiei penitenciare constă ´n pericolul real pentru viaţa ки sănătatea persoanelor luate ´n calitate de ostatici, precum ки ´n perturbarea funcţionării normale a instituţiei penitenciare. Ċn acest caz, pe făptuitor ´l interesează nu atât personalitatea victimei, cât mai ales posibilitatea de a o folosi ca factor de presiune asupra destinatarului revendicării avansate de făptuitorò.[1]

Акadar, *deosebirile* dintre infracţiunea prevăzută la art.286 C.pen. RM ки infracţiunea prevăzută la art.280 C.pen. RM sunt următoarele:

1) ´n cazul luării de ostatici, obiectul juridic special ´l reprezintă, inclusiv, relaţiile sociale cu privire la libertatea ýzică a persoanei; astfel de relaţii ки valori sociale nu pot să constituie obiectul juridic special al infracţiunii prevăzute la art.286 C.pen. RM;

2) victima infracţiunii prevăzute la art.286 C.pen. RM, poate ý numai condamnatul pornit pe calea corectării sau reprezentantul administraţiei instituţiei penitenciare. Ċn contrast, ´n cazul infracţiunii prevăzute la art.280 C.pen. RM, victimă poate ý oricare persoană. Ċn legătură cu aceasta, are dreptate M.F. Kostiuk, când aýrmă că, dacă luarea de ostatici e săvârки ită ´ntr-o instituţie penitenciară, ca victime apar nu numai reprezentanţii administraţiei instituţiei penitenciare, dar ки: procurorii; reprezentanţii organizaţiilor obктекti; persoanele venite ´n vizită la condamnaţi etc.[2];

3) ´n cazul luării de ostatici, victima Ăeste nu un obiectiv, ci un mijloc de presiune asupra destinatarului revendicăriiò.[3] Pentru infracţiunea de luare de ostatici este speciýc că, ´n afară de victimă ки făptuitor, ´ntotdeauna există o terţă persoană ї destinatarul revendicărilor făptuitorului ї ки anume: statul, organizaţia internaţională, persoana juridică sau ýzică, un grup de persoane. Din contra, ´n ipoteza acţiunilor care dezorganizează activitatea penitenciarelor, victima infracţiunii este obiectivul presiunii exercitate de către făptuitor. Ċn

cazul acestei infracţiuni, nu este necesar să existe vreo terţă persoană avînd calitatea de destinatar al revendicărilor făptuitorului;

4) conţinutul faptei prejudiciabile este diferit în cazul celor două infracţiuni confruntate: luarea sau reţinerea persoanei în calitate de ostatic (în cazul infracţiunilor prevăzute la art.280 C.pen. RM); terorizarea condamnaţilor porniţi pe calea corectării, săvîrşirea atacurilor asupra administraţiei, organizarea în aceste scopuri de grupuri criminale sau participarea activă la asemenea grupuri (în cazul infracţiunii prevăzute la art.286 C.pen. RM);

5) luarea de ostatici poate fi săvîrşită nu numai prin aplicarea violenţei sau ameninţarea cu violenţa, dar şi pe alte căi (de exemplu, prin înşelăciune). În cazul acţiunilor care dezorganizează activitatea penitenciarelor, ca metode de săvîrşire a infracţiunii apar aplicarea violenţei sau ameninţarea cu violenţa;

6) din art.280 C.pen. RM reiese că scopul special al infracţiunii de luare de ostatici îl constituie scopul de a sili statul, organizaţia internaţională, persoana juridică sau fizică ori un grup de persoane să săvîrşească sau să se abţină de la săvîrşirea vreunei acţiuni în calitate de condiţie pentru eliberarea ostaticului. Scopul special al infracţiunii prevăzute la art.286 C.pen. RM este altul: scopul terorizării condamnaţilor porniţi pe calea corectării sau al săvîrşirii atacurilor asupra administraţiei. În plus, acest scop special al infracţiunii se atestă doar în cazul a două din cele patru modalităţi ale acţiunilor care dezorganizează activitatea penitenciarelor: organizarea de grupuri criminale; participarea activă la grupurile criminale;

7) subiectul infracţiunii prevăzute la art.286 C.pen. RM are calitatea specială de persoană care îşi execută pedeapsa cu închisoare. Subiectul infracţiunii de luare de ostatici nu are vreo calitate specială;

8) răspunderea pentru luarea de ostatici se agravează în prezenţa circumstanţelor agravante specificate la alin.(2) sau (3) art.280 C.pen. RM. Art.286 C.pen. RM nu stabileşte nici o circumstanţă agravantă;

9) la alin.(4) art.280 C.pen. RM se prevede un caz special de liberare a făptuitorului de răspundere penală: „Persoana care, benevol sau la cerinţele reprezentanţilor autorităţilor, a eliberat ostaticul se liberează de răspundere penală, dacă acţiunile ei nu conţin o altă componenţă de infracţiune". În art.286 C.pen. RM nu se prevede nici un caz special de liberare de răspundere penală. Liberarea de răspundere penală pentru acţiunile care dezorganizează activitatea penitenciarelor este posibilă numai dacă sunt atestate condiţiile necesare, prevăzute de normele Capitolului VI din Partea Generală a Codului penal.

După identificarea principalelor deosebiri dintre infracţiunea de luarea de ostatici şi acţiunile care dezorganizează activitatea penitenciarelor, întrebarea care se impune este: care va fi calificarea în cazul în care persoana, care îşi execută pedeapsa cu închisoare, săvîrşeşte atacul asupra administraţiei, urmărind scopul luării sau reţinerii în calitate de ostatici a reprezentantului administraţiei, după care îl ia sau îl reţine în calitate de ostatic, urmărind scopul special indicat în art.280 C.pen. RM?

În cazul dat, prima soluţie, care ar fi admisibilă, este calificarea conform art.280 şi art.286 C.pen. RM: doar luarea sau reţinerea persoanei în calitate de ostatic depăşeşte limitele laturii obiective a infracţiunii prevăzute la art.286 C.pen. RM. Este adevărat. Însă, dacă acceptăm această soluţie, va rezulta că, pentru aceeaşi săvîrşire a atacurilor asupra administraţiei, făptuitorul va fi tras la răspundere de două ori. Or, în ipoteza descrisă mai sus, făptuitorul nu poate pur şi simplu să ia sau să reţină pe cineva în calitate de ostatic. Pentru a-i reuşi aceasta, el aplică violenţa sau ameninţă cu violenţa reprezentantul administraţiei instituţiei penitenciare. În afară de aceasta, metoda la care recurge făptuitorul este atacul.

Deci, este necesar să alegem soluţia de calificare din celelalte două rămase: 1) art.280 C.pen. RM; 2) art.286 C.pen. RM. Considerăm că, prin prisma principiului *„in dubio pro reo*", dacă luarea de ostatici e săvîrşită în prezenţa circumstanţelor agravante prevăzute la alin.(3) art.280 C.pen. RM, atunci calificarea trebuie făcută conform art.286 C.pen. RM. În celelalte cazuri, calificarea urmează să se facă potrivit alin.(1) sau (2) art.280 C.pen. RM.

În alt context, ***dezordinile în masă*** (art.285 C.pen. RM) reprezintă o altă infracţiune contra securităţii publice, care necesită a fi delimitată de acţiunile care dezorganizează activitatea penitenciarelor.

În opinia lui V.G. Gromov, printre principalele cauze, care pot determina săvîrşirea dezordinilor în masă, în condiţiile instituţiei penitenciare, sunt: atitudinea brutală a personalului penitenciar faţă de condamnaţi; organizarea proastă a alimentării condamnaţilor; conflictele dintre liderii condamnaţilor din cauza controlului asupra sferelor de influenţă etc.[4]

Între dezordinile în masă şi acţiunile care dezorganizează activitatea penitenciarelor există mai multe *tangenţe*:

1) obiectul juridic secundar al ambelor infracţiuni îl pot forma relaţiile sociale cu privire la sănătatea sau integritatea corporală a persoanei;

2) obiectul material al celor două infracţiuni îl poate reprezenta corpul persoanei;

3) violenţa poate caracteriza latura obiectivă atît a dezordinilor în masă, cît şi a acţiunilor care dezorganizează activitatea penitenciarelor;

4) activitatea organizatoricŁ a subiectului infracŞiunii este speciýcŁ at©t pentru fapta prevŁzutŁ la alin.(1) art.285 C.pen. RM, c©t ĸi pentru una din cele patru modalitŁŞi ale acŞiunilor care dezorganizeazŁ activitatea penitenciarelor;

5) participarea activŁ a subiectului infracŞiunii la sŁv©rĸirea faptei infracŞionale este speciýcŁ at©t pentru fapta prevŁzutŁ la alin.(3) art.285 C.pen. RM, c©t ĸi pentru una din cele patru modalitŁŞi ale acŞiunilor care dezorganizeazŁ activitatea penitenciarelor;

6) ´n sensul dispoziŞiei de la alin.(1) art.285 C.pen. RM, organizarea sau conducerea unor dezordini ´n masŁ poate ý ´nsoŞitŁ de dezorganizarea activitŁŞii normale inclusiv a instituŞiilor penitenciare;

7) ´n cazul ambelor infracŞiuni, subiectul este persoana ýzicŁ responsabilŁ care, la momentul sŁv©rĸirii faptei, a atins v©rsta de 14 ani.

Pe l©ngŁ aceste asemŁnŁri, coraportul dintre dezordinile ´n masŁ ĸi acŞiunile care dezorganizeazŁ activitatea penitenciarelor este marcat ĸi de *deosebiri*:

1) ´n art.286 C.pen. RM se stabileĸte rŁspunderea, printre altele, pentru organizarea de grupuri criminale; ´n opoziŞie, ´n art.285 C.pen. RN se prevede rŁspunderea, printre altele, pentru organizarea nu de grupuri criminale, dar de dezordini ´n masŁ;

2) ´n sensul alin.(1) art.285 C.pen. RM, dezorganizatŁ poate ý activitatea normalŁ nu numai a instituŞiilor penitenciare, dar ĸi a altor instituŞii, a ´ntreprinderilor, organizaŞiilor sau a transportului;

3) ´n sensul alin.(3) art.285 C.pen. RM, se incrimineazŁ fapta de participare activŁ la sŁv©rĸirea actelor de violenŞŁ sau la batjocorirea persoanelor, la incendierea sau distrugerea de bunuri ´n timpul dezordinilor ´n masŁ. Ċn contrast, ´n art.286 C.pen. RM se are ´n vedere, printre altele, participarea activŁ la grupurile criminale;

4) nici circumstanŞele agravante specificate la alin.(2) art.285 C.pen. RM, nici fapta prevŁzutŁ la alin.(4) art.285 C.pen. RM nu se pot integra acŞiunilor care dezorganizeazŁ activitatea penitenciarelor.

Ċn urma stabilirii asemŁnŁrilor ĸi deosebirilor dintre infracŞiunea de dezordini ´n masŁ ĸi infracŞiunea prevŁzutŁ la art.286 C.pen. RM, sŁ ´ncercŁm sŁ rŁspundem la urmŁtoarea ´ntrebare: care trebuie sŁ ýe caliýcarea, dacŁ persoanele, care ´ĸi executŁ pedeapsa cu ´nchisoare organizeazŁ sau conduc dezordini ´n masŁ, ´nsoŞite de terorizarea condamnaŞilor porniŞi pe calea corectŁrii sau de sŁv©rĸirea atacurilor asupra administraŞiei? ConsiderŁm cŁ, ´n cazul dat, caliýcarea trebuie fŁcutŁ doar conform alin.(1) art.285 C.pen. RM. Nu va ý necesarŁ caliýcarea suplimentarŁ potrivit art.286 C.pen. RM. Aceasta deoarece terorizarea condamnaŞilor porniŞi pe calea corectŁrii sau sŁv©rĸirea atacurilor asupra administraŞiei constituie exemple de dezorganizare a activitŁŞii normale a instituŞiilor penitenciare. Deci, se absorb de infracŞiunea de dezordini ´n masŁ, aĸa cum o sugereazŁ regula ýxatŁ la art.118 C.pen. RM.

Din motive similare, considerŁm cŁ numai art.285 C.pen. RM este aplicabil ´n cazul ´n care are loc participarea activŁ la terorizarea condamnaŞilor porniŞi pe calea corectŁrii sau la sŁv©rĸirea atacurilor asupra administraŞiei, ´n timpul dezordinilor ´n masŁ. Ċn virtutea regulii ´nscrise la art.118 C.pen. RM, ´n aceastŁ ipotezŁ, rŁspunderea urmeazŁ a fi aplicatŁ ´n baza alin.(3) art.285 C.pen. RM.

Ċn altŁ ordine de idei, ´n doctrina penalŁ se atrage atenŞia de mult timp asupra necesitŁŞii delimitŁrii acŞiunilor care dezorganizeazŁ activitatea penitenciarelor, de ***infracţiunea de huliganism*** (art. 287 C.pen. RM).[5] AceastŁ necesitate este condiŞionatŁ de faptul cŁ ordinea publicŁ este o valoare socialŁ care este protejatŁ ĸi ´n condiŞiile instituŞiei penitenciare. Ċn acest sens, are dreptate M.F. Kostiuk c©nd aýrmŁ cŁ prin Ăordine publicŁ ´n cadrul instituŞiei penitenciareò se ´nŞelege relaŞiile sociale reglementate de normele dreptului execuŞional penal ĸi de alte norme, asigur©nd ordinea, securitatea ĸi inviolabilitatea persoanei ĸi a patrimoniului, precum ĸi activitatea normalŁ a instituŞiei penitenciare.[6]

TotuĸI, nu trebuie de uitat cŁ deĸi fac parte din aceleaĸi grup de infracŞiuni, acŞiunile care dezorganizeazŁ activitatea penitenciarelor ĸi infracŞiunea de huliganism au obiecte juridice speciale diferite. DatoritŁ faptului cŁ infracŞiunea de huliganism este o infracŞiune contra ordinii publice, iar infracŞiunea prevŁzutŁ la art.286 C.pen. RM este o infracŞiune contra securitŁŞii publice.

Ċn acest context, este cazul de consemnat cŁ nu toŞi autorii percep corect corelaŞia dintre ordinea publicŁ ĸi securitatea publicŁ, privite ca valori sociale ocrotite de legea penalŁ. De exemplu, A.V. GotovŞev susŞine cŁ dacŁ Ăordinea publicŁ constituie asigurarea securitŁŞii oamenilor, atunci securitatea publicŁ reprezintŁ ĸi asigurarea integritŁŞii patrimoniului, ĸi activitatea normalŁ a surselor de pericol sporit, prezent©nd pericol pentru persoanŁ ĸi societate. Din aceasta derivŁ concluzia cŁ noŞiunea de securitate publicŁ este mai largŁ dec©t noŞiunea de ordine publicŁò.[7] Bine´nŞeles, nu putem accepta o asemenea concluzie. Nu poate exista raportul Ăparteï ´ntregò ´ntre ordinea publicŁ ĸi securitatea publicŁ. Din denumirea Capitolului XIII al PŁrŞii Speciale a Codului penal rezultŁ cu claritate cŁ legiuitorul a conceput cele douŁ valori sociale ca ýind de sine stŁtŁtoare una faŞŁ de cealaltŁ. NoŞiunile care desemneazŁ cele douŁ valori sociale sunt complementare. ĊnsŁ, semantismul lor nu se intercaleazŁ.

Din aceleaĸi motive nu putem ý de acord nici cu A.V. Kudelici, care priveĸte ca sinonime noŞiunile Ăordinea publicŁò ĸi Ăsecuritatea publicŁò.[8]

Bine´nşeles, ´ntre infracţiunea de huliganism κi acţiunile care dezorganizeazŁ activitatea penitenciarelor existŁ *asemŁnŁri*:

1) obiectul juridic secundar al ambelor infracţiuni ´l pot constitui relaţiile sociale cu privire la sŁnŁtatea, integritatea corporalŁ sau libertatea psihicŁ a persoanei;

2) obiectul material al ambelor infracţiuni ´l poate reprezenta corpul persoanei;

3) violenţa sau ameninţarea cu violenţa poate sŁ reprezinte latura obiectivŁ at©t a infracţiunii de huliganism, c©t κi a acţiunilor care dezorganizeazŁ activitatea penitenciarelor. Sub acest aspect, are dreptate S.Br´nzŁ, c©nd, ´n urma analizei, ajunge la concluzia cŁ douŁ din cele patru modalitŁţi ale infracţiunii de huliganism sunt: acţiunile intenţionate care ´ncalcŁ grosolan ordinea publicŁ κi exprimŁ o vŁditŁ lipsŁ de respect faţŁ de societate, ´nsoţite de aplicarea violenţei asupra persoanelor; acţiunile intenţionate care ´ncalcŁ grosolan ordinea publicŁ κi exprimŁ o vŁditŁ lipsŁ de respect faţŁ de societate, ´nsoţite de ameninţarea cu aplicarea violenţei asupra persoanelor[9];

4) ´n ipoteza ambelor infracţiuni, fapta prejudiciabilŁ se exprimŁ ´n acţiune, care, la r©ndul ei, presupune patru modalitŁţi normative alternative;

5) ambele infracţiuni comparate sunt infracţiuni formale, pentru consumarea lor neýind obligatorie survenirea vreunor urmŁri prejudiciabile;

6) intenţiile huliganice, motiv obligatoriu ´n ipoteza infracţiunii de huliganism[10], poate determina sŁv©rκirea acţiunilor care dezorganizeazŁ activitatea penitenciarelor;

7) persoana ýzicŁ responsabilŁ, care, la momentul comiterii faptei, a atins v©rsta de 14 ani, poate ý subiect at©t al acţiunilor care dezorganizeazŁ activitatea penitenciarelor, c©t κi al huliganismului, c©nd acesta e prevŁzut la alin.(2) sau (3) art.287 C.pen. RM.

Dar, ´ntre cele douŁ infracţiuni confruntate existŁ κi suýciente deosebiri. Ċn afarŁ de diferenţa viz©nd obiectul juridic principal al infracţiunii, la care ne-am referit anterior, mai pot ý remarcate urmŁtoarele *diferenţe*:

1) nu existŁ tangenţe ´ntre acele modalitŁţi ale infracţiunii de huliganism κi ale acţiunilor care dezorganizeazŁ activitatea penitenciarelor, care nu implicŁ aplicarea violenţei sau ameninţarea cu violenţa;

2) nici victima infracţiunii de huliganism, nici subiectul acesteia, nu trebuie sŁ aibŁ vreo calitate specialŁ. Spre deosebire de victima κi subiectul acţiunilor care dezorganizeazŁ activitatea penitenciarelor;

3) infracţiunii prevŁzute la art.286 C.pen. RM nu-i sunt cunoscute circumstanţele agravante speciýcate la alin.(2) art.287 C.pen. RM;

4) ´n sensul dispoziţiei de la alin.(3) art.287 C.pen. RM, reprezintŁ mijloace speciale de sŁv©rκire a huliganismului agravant: 1) arma de foc, cuţitele, boxurile sau alte arme albe; 2) obiectele special adaptate pentru vŁtŁmarea integritŁţii corporale sau a sŁnŁtŁţii.[11] Deci, calitatea specialŁ a mijlocului de sŁv©rκire a infracţiunii se ia ´n consideraţie la caliýcarea faptei prevŁzute la alin.(3) art.287 C.pen. RM. Ċn contrast, sŁv©rκirea infracţiunii prevŁzute la art.286 C.pen. RM ï cu folosirea armei, a muniţiilor, a substanţelor explozive ori a dispozitivelor ce le imitŁ, a mijloacelor tehnice special pregŁtite, a substanţelor nocive κi radioactive, a preparatelor medicamentoase κi a altor preparate chimico-farmacologice ï va c©ntŁri doar la individualizarea pedepsei, cont©nd la agravarea acesteia (´n virtutea prevederilor de la lit.k) alin.(1) art.77 C.pen. RM);

5) ´n funcţie de gradul de pericol social, infracţiunea de huliganism prezintŁ complementaritate faţŁ de fapta de huliganism nu prea grav, prevŁzutŁ la art.164 din Codul cu privire la contravenţiile administrative; ´n Codul cu privire la contravenţiile administrative nu existŁ o normŁ complementarŁ ´n raport cu art.286 C.pen. RM. Ċn schimb, o asemenea normŁ existŁ ´n Codul de executare, ýind vorba de art.264 ĂAbateri disciplinareò.

Ċntr-o altŁ ordine de idei, este necesar sŁ rŁspundem la urmŁtoarea ´ntrebare: care trebuie sŁ ýe caliýcarea, ´n situaţia ´n care persoana care ´κi executŁ pedeapsa cu ´nchisoare sŁv©rκeκte acţiuni intenţionate care ´ncalcŁ grosolan ordinea publicŁ κi exprimŁ o vŁditŁ lipsŁ de respect faţŁ de societate, acţiuni ´nsoţite de terorizarea condamnaţilor porniţi pe calea corectŁrii sau de sŁv©rκirea atacurilor asupra administraţiei? ConsiderŁm cŁ, ´n ipoteza descrisŁ, apel©nd la principiul Ă*in dubio pro reo*ò, dar κi la prevederile art.118 C.pen. RM, caliýcarea urmeazŁ sŁ se efectueze conform art.287 C.pen. RM. Or, ´n ultimŁ instanţŁ, terorizarea condamnaţilor porniţi pe calea corectŁrii, ca κi sŁv©rκirea atacurilor asupra administraţiei, sunt nu altceva dec©t cazuri particulare ale aplicŁrii violenţei sau ameninţŁrii cu violenţa.

Ċn altŁ ordine de idei, nu putem trece cu vederea problema delimitŁrii ***infracţiunii de banditism*** (art.283 C.pen. RM) de infracţiunea prevŁzutŁ la art.286 C.pen. RM.

Am menţionat anterior, cŁ ´n trecut s-a admis aplicarea legii penale prin analogie, atunci c©nd ca banditism erau caliýcate acţiunile care dezorganizeazŁ activitatea penitenciarelor, sŁv©rκite ´n grup. Abia la 29.09.1953, ´n HotŁr©rea Plenului JudecŁtoriei Supreme a URSS ĂCu privire la ´nlŁturarea neajunsurilor ´n practica judiciarŁ referitoare la infracţiunile sŁv©rκite ´n locurile de detenţieò, nr.8, s-a explicat cŁ este inadmisibilŁ condamnarea pentru banditism ´n cazurile de nesupunere sau rezistenţŁ opusŁ administraţiei lagŁrului, atunci c©nd lipsesc semnele infracţiunii de banditism.[12]

Ćn legŁturŁ cu aceasta, nu putem agrea expresia Ăorganizarea bandei, ´n sensul art.286 C.pen. RMò.[13] Legiuitorul consemneazŁ, ´n dispozi§ia art.286 C.pen. RM, organizarea unui grup criminal, nu organizarea unei bande: oricare bandŁ este un grup criminal, dar nu oricare grup criminal este o bandŁ. De aceea, ne raliem la punctul de vedere, exprimat de J.V. Ostrovskih, care se referŁ la infrac§iunile presupun©nd organizarea unor grupuri de persoane: ĂSpeciýcul acestor infrac§iuni este condi§ionat de trŁsŁturile lor variabile. Diferen§a dintre respectivele infrac§iuni constŁ ´n aceea cŁ sunt create asocieri infrac§ionale, care se deosebesc ´ntre ele, aкa ca: banda; forma§iunea paramilitarŁ ilegalŁ; organiza§ia (asocia§ia) criminalŁ; organiza§ia care atenteazŁ la persoanŁ кi drepturile acesteia; asocia§ia extremistŁ etc.ò.[14] Ćntr-adevŁr, doar din motivul cŁ legiuitorul a denumit ´n mod diferit asemenea asocieri infrac§ionale, putem deduce cŁ no§iunile care le desemneazŁ au o ´ncŁrcŁturŁ semanticŁ diferitŁ.

Astfel, referindu-se la bandŁ, M.V. Gevorkean aýrmŁ cŁ aceasta este o specie a grupului criminal organizat, cŁruia ´i sunt caracteristice toate trŁsŁturile grupului criminal organizat кi care, ´n plus, are urmŁtoarele trŁsŁturi speciýce:

ï planiýcarea activitŁ§ii infrac§ionale;

ï repartizarea rolurilor ´ntre participan§i ´n procesul sŁv©rкirii infrac§iunii;

ï stabilitatea componen§ei grupului кi caracterul concordant al activitŁ§ii participan§ilor;

ï consecven§a formelor кi metodelor activitŁ§ii infrac§ionale;

ï durata relativ ´ndelungatŁ a existen§ei grupului кi numŁrul relativ mare al infrac§iunilor sŁv©rкite;

ï ´narmarea grupului;

ï urmŁrirea de cŁtre participan§i a scopului de atacare.[15]

Cu siguran§Ł, nici pe departe toate aceste trŁsŁturi sunt speciýce кi grupului criminal, speciýcat ´n art.286 C.pen. RM.

Alte *deosebiri*, pe care le consemnŁm ´n procesul de comparare a infrac§iunii de banditism кi a infrac§iunii prevŁzute la art.286 C.pen. RM, sunt:

1) ac§iunea prejudiciabilŁ ´n cazul banditismului cunoaкte trei modalitŁ§i normative alternative, faŞŁ de cele patru consemnate ´n cazul ac§iunilor care dezorganizeazŁ activitatea penitenciarelor;

2) lipsa calitŁ§ii speciale a victimei кi a subiectului infrac§iunii, ´n ipoteza banditismului;

3) scopul special de atacare a persoanelor juridice sau ýzice, urmŁrit ´n cazul banditismului, diferŁ de scopul terorizŁrii condamna§ilor porni§i pe calea corectŁrii sau al atacŁrii administra§iei, care poate ý urmŁrit ´n ipoteza infrac§iunii prevŁzute la art.286 C.pen. RM.

Din perspectiva celor men§ionate, sŁ ´ncercŁm sŁ rŁspundem la ´ntrebarea: care trebuie sŁ ýe caliýcarea ´n cazul organizŁrii de cŁtre cei, care ´кi executŁ pedeapsa cu ´nchisoarea, a unor bande (armate) ´n scopul atacŁrii reprezentan§ilor administra§iei institu§iei penitenciare? Este greu a stabili, care din cele douŁ norme ï art.283 sau art.286 C.pen. RM ï este norma generalŁ кi, respectiv, norma specialŁ? Ćn situa§ia descrisŁ, ýecare din ele prevede anumite cazuri particulare ale faptelor pe care le incrimineazŁ. De aceea, apel©nd la principiul Ă*in dubio pro reo*ò, vom sprijini totuкi solu§ia caliýcŁrii conform art.286 C.pen. RM.

Note:

[1] Ɪ.Ʀ. Ɽʤɟʤ.ʷʤtsɵ. *ʊɟtɛtɛtstɛɕʟʤʒ ɕ ʧtɛɟɲlsƚʧʤɟʤɕɕʷ lsɟtɛtɛtstɛɕɲlsɕɳɟɲ§ts? ʤ0ʧtɛ0ɵʤɟʤʤtsɲlsɕ.* ï ʍ0tɛ.ʲ§tsɵ: ƭƚʒʁɕ§tsʤ, 1997, p.116.

[2] ʃ.ʌ. ʂtsɲls.ʁ§. *ʊɕtsʤtsɵʤts-ʧtɛ0ɵtsɵ.ʳɟ ɕ ƚtɛɕʤɕʤɕtsʤtsɕɕɕɳɟ§ɕʃɟ ʧtɛtsʁʤɟʤʒ.ʳ ʁtstɛ.ʲʁ.ʳ ɲ ʧtɛɟɲlsƚʧʤɟʤɕɕɲls.ʲ.ʁ ɵ ɕɲʧtɛ0ɵɕʃls.ʲʤ.ʳ⊐ ƚɤɳtɛɟ ɤ ʜɟʤɕɕʷ⊐: ɾɕɲɲɲɟtɛls0ɳɕʷ ʤ0 ɲtsɕɲ§0ʤɕɕʃɟ ƚɤɳɟʤts? ɲlsɟʧɟʤɕɕ ʜtsƚlststɛ0.ʁ tɛɕʜɕɳɟɲɟ§ɕ⊐ ʤ0ƚ§.* ï ʃ tsɲ§ɵ0, 2000, p.105.

[3] ɻ.Ɪ. ʃɵɥɕɕʤɕɕɕ§tsɵ0, ʃ.Ɔ. ɻ0ɵʤɕɕ§, ʃ.ɭ. ʂtstɛʰƚʤtsɵ0. ɻ0⊐ɵ0ls ʟ0ʤts ɤ ʤɕɕ§0. ï ʁ0ʤ§ls-ɻ jls jtɛʁƚtɛɕ: Ɔ tɛɕʜɕɳɟɲ§ɕʃ? ɥjʤstɛ ɻtɛjɲɲ, 2001, p.92.

[4] Ɪ.ɻ. ɻtɛtsɕʒtsɵ. *ʃ 0ɲɲɲtsɵ.ʳɟ ʁjɲʧtstɛʷʜ§ɕʃ §0§ ɥtɛjʟɵ.ʳɥ0?ʤtsj ɲtsʁ.ʳ-ls ɕʃj ɵ ɕʒjɲls0⊐ ʤɕʃʰjʤɕɕʷ ɲɵtsʁʁtsʜ.ʳ* // ɻtɛtsʁʤɟʤʒ.ʳ ɳtsɵjtɛʰjʤɕɲɵɵtsɵ0ʤtsɕʷ ʧtɛ0ɵtsɵ.ʳ⊐ tsɲʤtsɵ ʜjʷkjʤ.ʲʤtsɲlsɕʃ tstɛɕ0ʤtsɵ, ɕɲʧtstʤʷʁ.ʰɕ⊐ ʤ0§0ʟ0ʤɕʷ // ɵtɛƚʜ.ʳ ɸ§0ʜjʤʒɕʷ ʃ Ɪ ɾ ƚtsɲɳɕʃɕ. ï ʃ tsɲ§ɵ0, 1995, p.82-83.

[5] A.ʂƚʟʤɥɥtsɵ, A.ƭtsʤ0ʤtsɵ. *ʃ lsɕɛ0ʤɕʃɥjʤɕɕʃj ʜj?ɲlsɵʃ? ʜjʟtstɛɕ0ʤɕʃ-ʟƚʷ.ʰɕ⊐ tɛ0ʁtslsƚ ɕʃɲʧtɛ0ɵʃls jʤ.ʲʤts-lstɛƚʜtsɵ0⊐ ƚɤɥtɛj ɤ ʜjʤɕʃ? tslsɕ⊐ƚʤɕʃ-ɕ0ʤɕʃɲlsɵ0 ɵ ʤʒjɲls0⊐ ʤj ʰjʤɕʷ ɲɵtsʁʁtsʜ.ʳ* // ʁtsɵjlsɲ§0ʷ.ʁɲlsɕʃɥɕʷ, 1963, nr.23, p.10.

[6] ʃ.ʌ. ʂtsɲls.ʁ§. *Op. cit.*, p.117.

[7] ɸ.Ɪ. ɻtslstsɵɥjɵ. *ʃ tɛɕ0ʤɕʃʟ0ɥɕʃlsʤtsʤtsɕ-ʧtɛ0ɵtsɵ.ʳɟ ɵtsʧtstsɲ.ʳ ɵʟ0ɕʃʤtsʜjʃ?ɲlsɵɕʷ ʤʃʤƚɕʃɥɕʃ ɕ ɵʤʟlstɛjʤɕʤɕ⊐ ɵts2ɲ§ɕ ɵ ts⊐tɛ0ʤj tsʁ ʰjɲlsɵjʤɕʤtsɕ'ts ʧtstɛʷʜ§0:* ɸɵlststɛjʷɥjtɛ0ls ɥɕɲɳɥjtɛls0ɥɕʃɕ ʤ0 ɲtsɕɲ§0ʤɕʃj ƚɤɥjʤtsʔ ɳlsɛʧɟjʤɕʃ §0ʤʜɕɳ0ls0 ʁ tɛɕʜɕɳɟɲ§ɕ⊐ ʤ0ƚ§. ï ʃ tsɲ§ɵ0, 2000, p.13.

[8] ɸ.Ɪ. ʂƚʜɥjʤɕɕɥ. *ɥɕtsʤtsɵʤts-ʧtɛ0ɵtsɵ0ʷ ts⊐tɛ0ʤ0 tsʁ ʰjɲlsɵjʤɕʤtsɕ'ts ʧtstɛʷʜ§0 ɵ ɲtsɵtɛjʤɥjʤɕʤtsʔ ƭtsɲɳɕʃ:* ɸɵlststɛjʷɥjtɛ0ls ɥɕɲɳɥjtɛls0ɥɕʃɕ ʤ0 ɲtsɕɲ§0ʤɕʃj ƚɤɥjʤtsʔ ɳlsɛʧɟjʤɕʃ ɥtsʃ§tstɛ0.ʁ tɛɕʜɕɳɟɲ§ɕ⊐ ʤ0ƚ§. ï ʃ tsɲ§ɵ0, 2000, p.15.

[9] S.Br´nzŁ. *DiýcultŁ§ile aplicŁrii de cŁtre instan§ele judecŁtoreкti a art.287 CP RM. Reþec§ii teoretice cu implica§ii practice* // Revista Institutului Na§ional de Justi§ie, 2007, nr.1-3, p.68-74.

[10] S.Br´nzŁ, V.Stati. *Unele aspecte ale practicii de aplicare a rŁspunderii penale pentru fapta de huliganism (art.287 C.pen. RM)* // Revista Na§ionalŁ de Drept, 2008, nr.5, p.2-10.

[11] S.Br´nzŁ, V.Stati. *Problema rŁspunderii penale pentru fapta de huliganism agravat (alin.(3) art.287 C.pen. RM)* // Revista Na§ionalŁ de Drept, 2008, nr.6, p.2-11.

[12] ɻtsɲls0ʤtsɵʤjʤɕʤj ɻʤjʤʟʤʒ0 Ɪjtɛ⊐tsɵʤtsɕ'ts ʜƚʜ0 ʜʜʜƚ ç∫ʁ ƚɲɲstɛ0ʤjʤɕʤɕʤj ʤjʜtsɲls0ls§tsɵ ɵ ɲƚʜɲjʁʤtsʔ ʧtɛ0§ls§§j ʧts ɲjʤ0ʤʒ ts ʧtɛjɲlsƚʧʤjʤɕʤʷ⊐, ɲtsɵjtɛʰjʤɕʤʁ.ʳ⊐ ɵ ʤʒjɲls0⊐ ɩ0§ʤʁ.ʷɥjʤɕʤʷè, ¯ 8 tsƚs 29 ɲjʤƚsʷʁtɛʷ 1953 ɕ'ɕ' // ʜʁtstɛʤɕʤ§ ɲjʔɲlsɵƚʁ.ʰɕ⊐ ʧtsɲls0ʤtsɵʤjʤɕʤʔ ɻʤjʤƚʤʒtsɵ Ɪjtɛ⊐tsɵʤ.ʳ⊐ ʜƚʜtsɵ ʜʜʜƚ 1929-1957 ɕ'ɕ'. ï ʃ tsɲ§ɵ0, 1958, p.44-45.

[13] A.Spoiałł. *Infrac§iuni speciýce institu§iilor penitenciare.* ï Chiкinău: Academia Ăķtefan cel Mareò a MAI, 2005, p.43.

[14] ɾ.Ɪ. ʃɲststɵɲ§ɕ⊐. *ʊɕtsʤtsɵʤts-ʧtɛ0ɵtsɵ0ʷ ɕ ƚtɛɕʤɕʤɕʤtsʤtsɕɕɕɳɟɲ§0ʷ ⊐0tɛ0§ls jtɛɕɲɲɲ§ɕ§0 ʁ0ʤʜɕʃlsɕʤʒ0: ɸɵlststɛjʷɥjtɛ0ls ɥɕɲɳɥjtɛls0ɥɕʃɕ ʤ0 ɲtsɕɲ§0ʤɕʃj ƚɤɥjʤtsʔ ɳlsɛʧɟjʤɕʃ §0ʤʜɕɳ0ls0 ʁ tɛɕʜɕɳɟɲ§ɕ⊐ ʤ0ƚ§. ï ʁtɛ§ƚlsɲ§,* 2006, tɛ.11.

[15] ʃ.Ɪ. ɻjɵtstɛ§ʷʤ. *ʊɕtsʤtsɵʤts-ʧtɛ0ɵtsɵ0ʷ ⊐0tɛ0§ls jtɛɕɲɲɲ§ɕ§0 ʁ0ʤʜɕʃlsɕʤʒ0: ɸɵlststɛjʷɥjtɛ0ls ɥɕɲɳɥjtɛls0ɥɕʃɕ ʤ0 ɲtsɕɲ§0ʤɕʃj ƚɤɥjʤtsʔ ɳlsɛʧɟjʤɕʃ §0ʤʜɕɳ0ls0 ʁ tɛɕʜɕɳɟɲ§ɕ⊐ ʤ0ƚ§.* ï ʁ0ʤ§ls-ɻ jls jtɛʁƚtɛɕ; 1997, tɛ.4, 8-9.

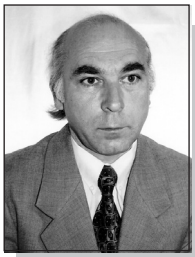

FRANŝA ķI COMUNITATEA EUROPEANl·

Ion ŢUŢUIANU,
doctor ´n drept, lector universitar (Universitatea de Stat din BacŁu)

SUMMARY

Since the beginning of low crystallization, France have an essential role in Europe. The decrees of 1673 and 1681 are the basis of commercial law of many countries, and Napoleons Codes which enact(covers) civil and penal law are still valid in some countries, one of them being Romania. On the community level, France has a very important role in forming the Union, having a striking contribution in developing the European law.

În epoca modernŁ, Europa era ´mpŁrŞitŁ ´n sfere de inÞuenŞŁ juridicŁ, iar FranŞa constituia un centru important de g©ndire juridicŁ europeanŁ, mai ales prin Codul ei civil, dar ĸi prin celelalte coduri, care au inÞuenŞat codurile juridice ale altor ŞŁri, iar prin aceste coduri ï o mare parte a societŁŞii europene. Modul acesta de inÞuenŞŁ francezŁ a creat un fel de frontiere juridice europene, altele dec©t frontierele politice. Extinderea dreptului francez, ´n litera sau ´n spiritul sŁu, asupra unui teritoriu vast s-ar explica prin unele antecedente comune ale dreptului civil din Europa apuseanŁ, prin dezvoltarea structurilor social-economice care aveau asemŁnŁri. At©t ´n privinŞa organizŁrii de stat, c©t ĸi a codiýcŁrii care s-a produs, nu prin preluarea de la cod la cod, ci de la articol la articol, cum s-a procedat ´n alte ŞŁri europene[1], ĸi au fost adaptate la realitŁŞile evenimentelor politice legate de ´nceputul constituirii statului naŞional rom©n prin Unirea Principatelor.[2] Trebuie de precizat cŁ inÞuenŞa francezŁ asupra dreptului rom©n modern ĸi-a spus cuv©ntul chiar sub domniile fanariote, ´n mod special, ´n ultimele legiferŁri ale acestei perioade, ´n ambele principate rom©ne, prin Codurile deosebit de importante ale domnitorilor Scarlat Callimachi (1812-1818)[3] ĸi Ioan VodŁ Caragea (1812-1818)[4], coduri juridice rŁmase ´n vigoare p©nŁ la codiýcarea fŁcutŁ sub domnitorul Alexandru Ioan Cuza.

Aĸa cum prin codurile napoleoniene ĸi prin prestigioasele ei instituŞii de ´nvŁŞŁm©nt, mai ales ´n secolul al XIX-lea, FranŞa a inÞuenŞat formarea dreptului pozitiv pentru alte ŞŁri europene, cu merite incontestabile ´n evoluŞia ordinii de drept ´n Europa, nici ´n secolul al XX-lea nu poate ý deloc trecutŁ cu vederea contribuŞia majorŁ a FranŞei la formarea Uniunii Europene ĸi, implicit, a dreptului comunitar european. Ċnvł§aŞii care se ocupŁ de ideea Europei unite mai fac referire ĸi la faptul cŁ, ´nainte cu secole, regele francilor Carol cel Mare (768-814), prin cuceririle asupra saxonilor, avarilor ĸi longobarzilor, preýgura o astfel de uniune[5] de state ĸi popoare, motiv pentru care se mai atribuie acestui rege ĸi apelativul de ĂpŁrinte al Europeiò. Ċn tentativa sa de uniýcare juridicŁ, Carol cel Mare a promulgat c©teva reglementŁri legate de principalele domenii ale guvernŁrii ĸi care se aplicau pretutindeni ĸi tuturor marilor domenii rurale, ´n ´nvŁŞŁm©nt ĸi legislaŞie. Referitor la segmentul de populaŞie la care erau aplicabile, aceste reglementŁri cuprindeau at©t marile diviziuni politice ĸi administrative ale regatului, c©t ĸi pe trimiĸii ´mpŁratului, numiŞi *missi dominici*. Carol a ´ncercat sŁ modiýce, sŁ uniýce moneda prin instituirea unui nou sistem monetar care avea la bazŁ moneda de argint, dinarul. AltŁ reformŁ importantŁ, neýnalizatŁ, ´nsŁ, a fost cea ´n domeniul dreptului ĸi legislaŞiei. Ċntruc©t legislaŞia barbarŁ, spre deosebire de cea romanŁ, era ´ntemeiatŁ pe dreptul persoanelor, avea ĸi un puternic caracter etnic. Din acest considerent, francii, burgunzii, longobarzii sau goŞii erau guvernaŞi de sisteme de drept foarte diferite. Carol cel Mare dorea sŁ ´nlocuiascŁ aceastŁ diversitate juridicŁ cu un drept al pŁm©ntului care sŁ se aplice unitar tuturor persoanelor care trŁiau ´n regatul ĸi apoi ´n imperiul sŁu. Deĸi neýnalizatŁ, aceasta rŁm©ne una dintre cele mai revoluŞionare tentative carolingiene ĸi una dintre ´ncercŁrile care lasŁ sŁ se ´ntrevadŁ posibilitatea unei unitŁŞi juridice europene.[6]

O reformŁ de succes, ´nsŁ, a fost uniýcarea monasticŁ, care avea sŁ modeleze Europa medievalŁ la ´nceputurile sale datoritŁ numŁrului, prestigiului ĸi activitŁŞii cŁlugŁrilor. Reuĸita reformei monastice avea sŁ determine ´ntŁrirea rolului lumii monahale ´n

secolele al IX-lea ки al XII-lea, ´n domeniile cultural ки social din ´ntreaga creкtinŁtate.

Dar factorul care a acţionat ´n vederea construcţiei europene ´n viziunea carolingianŁ ´l constituie cultura ´n genere. Carol cel Mare socotea cŁ erudiţia este o expresie a puterii ки un instrument necesar al acesteia, iar, ´n vederea ´ndeplinirii acestei ´ndatoriri monarhice, se vedea nevoit sŁ se sprijinie pe clericii cu calitŁţi de excepţie. Pentru realizarea planului sŁu, Carol a recurs la ´ntreg potenţialul cultural al imperiului ки nu doar la franci. Apoi, a inclus ´n planul sŁu ки reprezentanţi ai unor ţŁri, care nu fŁceau parte din imperiu: irlandezi, anglo-saxoni ки spanioli.

Omul neinstruit, care a fost ´mpŁratul Carol cel Mare, a realizat o memorabilŁ reformŁ culturalŁ. Ćn domeniul literelor s-a trecut la utilizarea noilor caractere ´n graýa textelor, denumite Ăminuscule carolineò, clare, standardizate, elegante ки mult mai lizibile, ceea ce i-a fŁcut pe unii ´nvŁţaţi sŁ aprecieze aceastŁ scriere ca ýind prima caligraýe de sorginte europeanŁ. CŁrturarii timpului au ´nceput sŁ descopere valenţele complexe ale punctuaţiei, contribuind la inteligibilitatea textelor.

Ćn perioada carolingianŁ se constatŁ ки formarea germenilor celor trei viitoare state europene, cu rol esenţial ´n Europa, anume: Franţa, Germania ки Italia. Ćnsł, dupŁ moartea lui Carol cel Mare, urmaкul sŁu Ludovic cel Pios[7] nu a mai putut rezolva problemele cu care se confrunta vastul imperiu moктenit de la pŁrintele sŁu. De asemenea, proiectul de cŁsŁtorie a lui Carol cel Mare cu ´mpŁrŁteasa Irina a Bizanţului (797-802) se ´nscria tot ´n planul carolingian de refacere a unitŁţii pierdute a Imperiului Roman ´n fruntariile de odinioarŁ lŁsate de Cezar ки de legitimarea sa ca unic ´mpŁrat al creкtinŁtŁţii.[8] Ćn felul acesta se pŁstra Ădoctrina imperiului unic, ýindcŁ doctrina imperialŁ a unui imperiu unic se baza pe dogma unui Dumnezeu unic, pentru cŁ numai ´n calitate de delegat temporal al lui Dumnezeu ´mpŁratul putea exercita autoritatea divinŁ pe pŁm©ntò.[9]

DupŁ moartea lui Ludovic cel Pios, ´n baza ´nţelegerii dintre ýii sŁi, Lothar ки Ludovic Germanicul, ca urmare a jurŁmintelor de la Strasbourg, din 842, ки pŁcii de la Verdun, din 843, imperiul carolingian avea sŁ se divizeze ´n Francia OrientalŁ ки Francia OccidentalŁ, locuite de douŁ popoare care aveau sŁ devinŁ francezii ки germanii, cu o a treia zonŁ ´ntre ele, care avea sŁ devinŁ Italia. Ćn felul acesta se preýgurau cele trei zone predominante ale Europei, drept primŁ imagine a celor trei viitoare state din Europa modernŁ ки contemporanŁ: Franţa, Germania ки Italia.[10] Astfel, prima ´ncercare de construire politicŁ a Europei sub semnul creкtinŁtŁţii a lui Carol cel Mare a fost reuкitŁ doar ´n parte, ýindcŁ rŁm©nea incompletŁ, lipsindu-i partea rŁsŁriteanŁ a continentului, Imperiul bizantin desprins de Occident. Ćnsł, avea sŁ urmeze un mileniu de vid politic pe direcţia unitŁţii europene, menţinutŁ doar la nivelul conкtiinţei spirituale, dar ки aceastŁ conкtiinţŁ spiritualŁ europeanŁ s-a deteriorat prin ruptura dintre Roma ки Constantinopol, din 1054, rŁmasŁ ´n istorie drept marea schismŁ.[11] AceastŁ schismŁ, deки eveniment religios, a contribuit substanţial la ruperea unitŁţii europene ки la accentuarea rivalitŁţilor politice. Ediýciul politic al lui Carol cel Mare, ´ntitulat Imperiul Roman, s-a dovedit viabil pentru scurtŁ vreme, ýind lipsit de stabilitate din cauza conduitei ки mentalitŁţii populaţiei, noilor invazii de popoare migratoare, diýcultŁţilor de administrare, condiţiilor materiale precare, ´n paralel cu lipsa instrumentelor necesare de protejare ки menţinere a unitŁţii imperiului, confruntat, pe deasupra, cu ambiţii ки intrigi. Totuки, ideea europeanŁ nu a dispŁrut cu totul ´n perioada postcarolingianŁ, dar ea se va exprima apoi timp de veacuri mai mult prin termenul de ĂcreкtinŁtateò.

Juristul francez Pierre Dubois (1260- 1321) publicŁ o carte despre *Recuperarea ŝŁrii Sýnte*, ´n care susţinea ideea unei Europe federale, argument©nd necesitatea reformŁrii bisericii, generalizarea ´nvŁţŁm©ntului laic, separarea atribuţiilor clerului de ale laicilor. El propunea formarea unei federaţii europene cu un organism central, un Ăconciliuò format din ´nţelepţi, pricepuţi, credincioки ки bogaţi, care sŁ nu poatŁ ý persoane corupte.

Se mai menţionează ки propunerea fŁcutŁ ´n anul 1464 de cŁtre regele Georges de Podebrady al Boemiei (1420-1471) regelui Franţei, Louis XI, de constituire a unei confederaţii europene, dotatŁ cu instituţii comune, o Curte de Justiţie, un buget federal ки o armatŁ comunŁ, dar cu limitarea suveranitŁţii statelor componente[12], aceastŁ construcţie europeanŁ ýind determinatŁ de pericolul otoman. Alianţa europeanŁ propusŁ urma sŁ ýe condusŁ de un colegiu principi care sŁ arbitreze ne´nţelegerile dintre state, fŁc©ndu-se posibilŁ astfel asigurarea pŁcii europene. Proiectul prevedea ca ýecare ţarŁ sŁ aibŁ un vot ´n consiliul de conducere.

Regele Henric al IV-lea (1553-1610) al Franţei ки Navarei fŁcea un proiect intitulat *Marea intenţie*, ce viza reorganizarea Europei sub forma unei federaţii numitŁ ĂRepublica creкtinŁò. Proiectul proclama egalitatea ки libertatea religioasŁ a tuturor cetŁţenilor, conducerea aparţin©nd unui Ăsenatò care avea rolul de a preveni ки a reglementa diferendele dintre state. AceastŁ republicŁ creкtinŁ urma sŁ cuprindŁ 15 state (5 monarhii elective, 6 monarhii ereditare ки 4 republici), care, pe

l©ngŁ senatul format din delega§ii numi§i de ýecare stat, mai trebuia sŁ aibŁ кi for§e armate comune.

Ċn 1713, francezul Ir®n®e de Castel (1658-1743), abate de Saint Pierre, a publicat lucrarea *Proiectul pentru a face pacea permanentŁ ´n Europa*, ´n care promoveazŁ ideea de evitare a rŁzboaielor кi de asigurare a unei ĂpŁci prezente кi viitoareò. El sus§ine cŁ pentru dezvoltarea comer§ului кi ob§inerea prosperitŁ§ii generale, suveranii ar trebui sŁ ´ncheie o alian§Ł perpetuŁ, sŁ se supunŁ unui Ăsenat europeanò, care sŁ dispunŁ de o armatŁ comunŁ, ´ntre§inutŁ de statele membre. Mai propunea кi un sistem de securitate colectivŁ, care urma sŁ asigure existen§a кi integritatea statelor participante.

Contele de Saint-Simon (1760-1825), ´n lucrarea *Despre reorganizarea societŁ§ii europene sau pentru necesitatea кi mijloacele de a reuni popoarele Europei ´ntr-un singur corp politic, pŁstr©nd ýecŁruia independen§a sa na§ionalŁ,* exprimŁ convingerea cŁ armonia ´ntre statele europene se va putea rezolva printr-o reformŁ globalŁ a societŁ§ii. El preconiza o societate industrialŁ europeanŁ, condusŁ de elitele administrative кi economice, precum кi un Ăparlament europeanò, alcŁtuit din reprezentan§i ai tuturor statelor membre, indiferent de na§ionalitate. Parlamentele §Łrilor urmau sŁ recunoascŁ supremaţia unui parlament european, iar guvernele na§ionale ï supremaţia unui guvern supranaţional. Guvernul supranaţional avea sŁ rŁspundŁ ´n fa§a parlamentului european, care urma sŁ ýe ´nvestit кi cu puterea de a judeca diferendele care ar ý putut sŁ aparŁ ´ntre §Łri.

Evenimentele istorice ulterioare p©nŁ la Revolu§ia francezŁ кi Imperiul napoleonian au scos la ivealŁ mari rivalitŁ§i politice economice кi religioase ´ntre puterile europene. Revolu§ia francezŁ din 1789 a adus noile principii privind drepturile omului кi ale cetŁ§eanului, dar кi drepturile popoarelor, cu universalismul lor speciýc cosmopolitismului iluminist, apoi directoratul кi imperiul Fran§ei au fŁcut ca o mare parte a Europei sŁ ýe organizatŁ pe model francez, pentru c©teva decenii. Chiar Napoleon ´n exilul din insula Sf©nta Elena aýrma cŁ inten§ionase a face Ădin toate popoarele Europei un singur poporò, iar construc§ia napoleonianŁ ĂEuropa francezŁò, conýguratŁ prin for§a armelor, viza imperiul continental кi chiar universal, plan prŁbuкit odatŁ cu dispari§ia ´mpŁratului. Principalul motiv al eкecului consta ´n faptul cŁ Napoleon кi-a fundamentat ´ntreaga strategie de construire a unei Europe unite pe ac§iuni militare, fŁrŁ o ideologie ´nsŁ.[13]

Uniýcarea europeanŁ a constituit subiect de inspira§ie кi sus§inere chiar кi pentru scriitori кi ýlosoý francezi, de-ar ý sŁ men§ionŁm doar pe: Voltaire, Jean Jacques Rousseau, care se aýrmŁ ca unul dintre exponen§ii strŁluci§i ai transformŁrilor petrecute ´n secolul al XVIII-lea[14], apoi Saint-Simon, Prudhon sau Victor Hugo, care кi-au exprimat convingerile lor europene. Astfel, Victor Hugo (1802-1885), ´n lucrarea sa *Apel pentru Statele Unite ale Europe,* aýrma cŁ ĂEuropa are nevoie de o na§ionalitate europeanŁò, iar ´n mesajul adresat Congresului PŁcii de la Lugano ´кi exprima convingerea cŁ va exista o republicŁ europeanŁ кi se vor forma Statele Unite ale Europei.

Deкi netraduse ´n via§Ł, aceste manifestŁri constituie o dovadŁ a vechimii кi a permanen§ei speran§e a ´nvŁ§a§ilor sau a oamenilor politici francezi ´n unitatea Europei. Ei sus§ineau cŁ uniýcarea europeanŁ ar pre´nt©mpina rŁzboaiele, ´ntruc©t statele democratice au mai mare disponibilitate pentru pace dec©t regimurile autocrate. DacŁ din punctul de vedere al aprofundŁrii teoretice, secolul al XIX-lea a preýgurat unitatea europeanŁ кi a cunoscut nakterea ideii de ĂStatele Unite ale Europeiò, idee propusŁ de Congresul de кtiin§e politice de la Paris, din 1900, congres care crea кi o revistŁ pentru propagarea ideilor proiectului, totuкi nu s-au putut ´mpiedica cele douŁ rŁzboaie mondiale din prima jumŁtate a secolului al XX-lea, rŁzboaie declankate pe fondul renakterii na§ionalismului кi totalitarismului[15] în cea mai mare parte a Europei.

DupŁ primul rŁzboi mondial, ideea unei federa§ii europene a fost reluatŁ de contele austriac Richard Coudenhove-Kalergi (1894-1967), ´n special prin lucrarea *Paneuropa*, publicatŁ ´n anul 1923, ´n care prevedea mai ales constituirea unei federa§ii europene fondate pe limitŁri de suveranitate consim§ite de statele europene, iar pentru realizarea acestui proiect кi ac§ionarea asupra opiniei publice el a creat mikcarea Uniunea PaneuropeanŁ, al cŁrei prekedinte de onoare a devenit francezul Aristide Briand (1862-1932). Jurist, ziarist, diplomat, om politic кi de stat, strŁlucit orator, Briand a fost deputat, de 11 ori prim-ministru кi de 26 de ori ministru al guvernului Fran§ei, a fost ini§iator al proiectului creŁrii blocului Paneuropa sub hegemonia francezŁ, iar de numele lui se leagŁ кi un *Memorandum pentru crearea Statelor Unite ale Europei* (1930). Ċn acest proiect european, ca ýlofrancez incontestabil, prieten al lui Aristide Briand[16] кi european convins, nu trebuie ignoratŁ nici sus§inerea кi contribu§ia prestigiosului jurist кi diplomat rom©n Nicolae Titulescu.[17]

Ċn ceea ce privekte aplicabilitatea proiectului Paneuropa, Edouard Herriot (1872-1957), scriitor, om politic кi de stat francez, a avut ´n 1925 o primŁ ini§iativŁ guvernamentalŁ francezŁ ´n favoarea Uniunii Europene, exprim©ndu-кi marea sa dorin§Ł de a vedea apari§ia Statelor Unite ale Europei. Ċn anul 1930 el a

lansat ideea realizŁrii unei uniuni europene ´n cadrul SocietŁŞii NaŞiunilor.

Gaston Riou propunea ´n anul 1928, ´n lucrarea *Europa patria mea*, realizarea unei confederaşii continentale, drept singurŁ posibilitate prin care Europa putea sŁ-кi pŁstreze pozişia de lider ´n faşa Statelor Unite ale Americii, Marii Britanii кi Uniunii Sovietice ´n competişia mondialŁ. Apoi, Bertrand de Jouvenel avea sŁ publice ´n anul 1930 lucrarea *Spre Statele Unite ale Europe*i.

Dar, prima personalitate care a fŁcut trecerea la acşiuni oýciale ´n favoarea uniýcŁrii europene a fost Aristide Briand, care, ´n calitate de preкedinte al Consiliului de Miniкtri al Franşei, a şinut un discurs la sesiunea de toamnŁ a SocietŁŞii NaŞiunilor, pe 5 decembrie 1929, ´n care a propus constituirea Statelor Unite ale Europei, evoc©nd necesitatea de a se stabili ´ntre statele europene o legŁturŁ de tip federal, un federalism continental. Propunerea lui Briand a dus la desemnarea ´n 1930 a unei Comisii ´nsŁrcinate sŁ analizeze posibilitŁşile concrete ale atingerii obiectivului creŁrii uniunii europene, care, ´nsŁ, a rŁmas fŁrŁ vreun rezultat. Totuкi, meritul inişiativei rŁm©ne incontestabil, deoarece Societatea NaŞiunilor a elaborat un memorandum cu privire la organizarea unui regim de Uniune FederalŁ EuropeanŁ, sugestie preluatŁ ´ntr-un memorandum al guvernului francez din 1 mai 1930, care atrŁgea atenşia asupra necesitŁşii unei coordonŁri a politicilor economice, ´n subordonarea criteriilor politice, preconiz©ndu-se кi crearea unui mecanism instituşional simplu, o conferinşŁ кi un comitet politic permanent.[18]

Ċnsŀ, impulsul hotŁr©tor care stŁ la baza formŁrii ComunitŁşii Europene l-a dat tot Franşa[19], prin doi reprezentanşi ai sŁi: Robert Schuman, ministru de externe, care continua linia ideologicŁ a ilustrului sŁu predecesor, Aristide Briand, кi Jean Monnet, comisar general al planului de reconstrucşie ´n Franşa, care a кi furnizat expertiza tehnicŁ кi administrativŁ spre o EuropŁ unitŁ.[20] Astfel, Franşa oferea Germaniei Federale, cu care se voia o reconciliere dupŁ aproape o sutŁ de ani de tensiuni, dar кi ´ntregului continent, o soluşie de anvergurŁ istoricŁ, ´mbrŁşikatŁ de cancelarul vestgerman Konrad Adenauer[21], care, la r©ndul sŁu, era preocupat de problema reconcilierii franco-germane, dar кi de asigurarea reintegrŁrii şŁrii sale ´ntre statele vestice dezvoltate.

La 16 aprilie 1948, un grup de 16 şŁri europene au semnat Tratatul instituind Organizaşia EuropeanŁ de Cooperare EconomicŁ, la Paris, organism european creat ca instrument al cooperŁrii interguvernamentale pentru gestionarea ´n comun a ajutorului oferit de Statele Unite ale Americii кi cunoscut drept Planul Marshall. Prin Tratatul de la Paris, din 30 septembrie 1961, aceastŁ Organizaşie avea sŁ ýe ´nlocuitŁ prin Organizaşia pentru Cooperare кi Dezvoltare EconomicŁ, la ea mai adŁug©ndu-se кi alte state neeuropene.

Ċn decembrie 1949, omul politic francez Michel Debr® propune un proiect de Pact pentru Uniunea Statelor Europene, bazat pe un sistem prezidenşial кi federalist care sŁ aibŁ un arbitru ales pentru o perioadŁ de cinci ani prin vot universal, un Senat format din miniкtrii statelor membre, o Adunare EuropeanŁ formatŁ din delegaşi naşionali aleкi conform cu numŁrul locuitorilor (un reprezentant pentru un milion de locuitori), comisari stabilişi de cŁtre arbitru кi o Curte formatŁ din judecŁtori.[22] Propunerea lui Debr® a fost urmatŁ pe 9 mai 1950 de altŁ declaraşie francezŁ, cea a ministrului de externe al Franşei, Robert Schuman, secondat de Jean Monnet. Declaraşia arŁta cŁ o comuniune ´n domeniul cŁrbunelui кi oşelului va asigura baza dezvoltŁrii economice federaliste europene кi va duce la schimbarea situaşiei acestor şŁri. Producşia ´n comun a cŁrbunelui кi oşelului, precum кi instituirea unei ´nalte autoritŁşi pentru luarea deciziilor ´n noua federaşie europeanŁ, vor avea rol important ´n pacea regiunii.[23] Robert Schuman propunea ĂsŁ se plaseze ansamblul producşiei franco-germane a cŁrbunelui кi oşelului sub o Ċnaltă Autoritate comunŁ, ´ntr-o organizaşie deschisŁ participŁrii altor şŁri ale Europeiò. Ċn acest fel Ăva ý realizatŁ ´n mod simplu кi rapid fuziunea intereselor indispensabile stabilirii unei comunitŁşi economice кi se va introduce fenomenul unei comunitŁşi mai largi кi mai profunde ´ntre popoare mult timp opuse prin diviziuni s©ngeroaseò. Se preciza cŁ Ăprin punerea ´n comun a producşiilor de bazŁ кi instituirea unei Ċnalte AutoritŁşi noi, ale cŁrei decizii vor lega Franşa, Germania кi şŁrile care vor adera, aceastŁ propunere va realiza primele baze concrete ale unei federaşii europene indispensabilŁ menşinerii pŁciiò.

De la ´nceput, Franşa, prin declaraşia lui Robert Schuman, se dovedea vizionarŁ, proiectul acestuia cuprinz©nd trei obiective care ´i dezvŁluia caracterul de soliditate constructivŁ:

1. Avea ca interes imediat reconcilierea franco-germanŁ.

2. Obiectivul pe termen lung era realizarea unei uniuni politice, dar pentru reuкitŁ sigurŁ se adoptŁ politica paкilor mŁrunşi.

3. Pentru a ´nlŁtura teama şŁrilor membre de cedarea suveranitŁşii, se accentua dezvoltarea gradualŁ кi pragmaticŁ a aplicŁrii sectoriale.

Soliditatea proiectului francez face sŁ ýe acceptat nu doar de Germania, cŁreia se adresa direct, ci a fost ´mbrŁşikat de кase şŁri (Franşa, Germania FederalŁ,

Italia, Belgia, Olanda кi Luxemburg), care semneazŁ chiar la Paris, pe 18 aprilie 1951, Tratatul care instituia Comunitatea EuropeanŁ a CŁrbunelui кi OŞelului (CECA), intrat ´n vigoare la 25 iulie 1952. Astfel, cele douŁ domenii au fost puse pentru o perioadŁ de 50 de ani sub o singurŁ Autoritate, condusŁ chiar de pŁrintele spiritual al planului promovat de Schuman, anume: economistul Jean Monnet, ca primul preкedinte al Ċnaltei AutoritŁŞi. RaŞiunile politice ascunse ale acestei construcŞii comunitare constau ´n teama permanentŁ a FranŞei faŞŁ de Germania, chiar aка dezmembratŁ atunci, ´nc©t se ofereau garanŞii acum prin punerea ´n comun a resurselor metalurgice кi miniere, ceea ce fŁcea imposibilŁ orice stare beligerantŁ ´ntre cele douŁ ŞŁri, Ăastfel ca orice rŁzboi ´ntre FranŞa кi Germania sŁ devinŁ nu numai de neg©ndit, dar кi din punct de vedere material imposibilò, Ş in©ndu-se seama de ponderea economicŁ a cŁrbunelui кi oŞelului.

Propunerea lui Robert Schuman a primit imediat rŁspuns favorabil din partea R. F. Germania, cur©nd кi din partea Belgiei, Olandei, Luxemburgului кi Italiei, doar Marea Britanie refuz©nd sŁ se alŁture viitoarei ComunitŁŞi, pe motiv cŁ nu putea sŁ nu ia ´n considerare o limitare, ýe кi parŞialŁ, sub aspectul suveranitŁŞii.

Acestui proiect, materializat prin Tratatul de la Paris, ´i revine meritul de a pune bazele celor patru organe comunitare: Ċnalta Autoritate ï ´nsŁrcinatŁ sŁ favorizeze interesele comunitare; Consiliul de Miniкtri ï organ interguvernamental; Adunarea ComunŁ ï aleasŁ prin vot universal direct кi avea sarcina controlului democraŞiei; Curtea de JustiŞie ï care asigura respectarea normelor juridice instituite ´n Comunitate. Cu toate modiýcŁrile ulterioare, aceste patru organe comunitare au creat dreptul care se aplicŁ astŁzi ´n ´ntreaga Comunitate EuropeanŁ. Astfel, Tratatul de la Paris, dincolo de ´nsemnŁtatea sa politicŁ, reprezintŁ, ´n primul r©nd, un exemplu de cooperare ´ntre mai multe state, care ´кi propuneau sŁ realizeze integrarea unor sectoare economice, care, la r©ndul lor, puteau genera un proces de integrare ´n alte sectoare economice. Analiz©nd Planul, observŁm cŁ el a abordat ´ntr-o manierŁ nouŁ, de un pragmatism prudent, problema construcŞiei europene кi a impus principiul supranaŞional. Metoda propusŁ, кi anume: calea comunitarŁ de integrare, acorda prioritate integrŁrii sectoriale кi celei economice, ´n detrimentul celei globale кi, respectiv, politice. A fost abandonatŁ schema tradiŞionalŁ a cooperŁrii economice ´ntre state, propun©ndu-se o formulŁ nouŁ, numitŁ Ăintegrareò, ´n care statele transferŁ unele competenŞe proprii, ´n domenii bine delimitate, cŁtre o nouŁ entitate supranaŞionalŁ creatŁ prin voinŞa lor suveranŁ.

Alt proiect francez, Comunitatea EuropeanŁ de ApŁrare, s-a anunŞat la 24 octombrie 1950 de cŁtre Ren® Pl®ven, ´n contextul internaŞional marcat de evenimentele din Coreea, ceea ce a dus la semnarea, la Paris, pe 30 mai 1952, a Tratatului de creare a ComunitŁŞii Europene de ApŁrare (CEA), propun©ndu-se кi crearea unei ComunitŁŞi Politice Europene. Dar, cum chiar Adunarea francezŁ a refuzat intrarea ´n aceastŁ comunitate, pe 30 august 1954, tentativa creŁrii ComunitŁŞii Europene de ApŁrare a eкuat, deкi Tratatul fusese ratiýcat de cŁtre celelalte cinci state.

Ċncep©nd din 1955 a avut loc relansarea construcŞiei europene, p©nŁ ce s-a ajuns la semnarea la Roma, pe 25 martie 1957, de cŁtre statele membre ale CECA a douŁ noi tratate, кi anume: Tratatul instituind Comunitatea EconomicŁ EuropeanŁ (CEE) кi Tratatul instituind Comunitatea EuropeanŁ a Energiei Atomice (CEEA), denumitŁ кi EURATOM. Ambele tratate au fost completate cu protocoale relative la privilegii кi imunitŁŞi кi la Curtea de JustiŞie a ComunitŁŞilor europene, precum кi o ConvenŞie relativŁ la unele instituŞii comune ComunitŁŞilor europene. DupŁ ratiýcarea de cŁtre cele кase state, tratatele de la Roma au intrat ´n vigoare la 1 ianuarie 1958 pe duratŁ nelimitatŁ.[24]

C©nd au fost semnate tratatele de bazŁ ´n 1952 ï CECA кi ´n 1957 ï EURATOM кi CEE, cinci din cele кase state membre aveau sisteme bazate pe coduri de legi, bazate pe modelul Codului civil francez, ´n urma reformelor legislative majore apŁrute ´n FranŞa dupŁ RevoluŞia din 1789, iar cele mai multe ï sub domnia lui Napoleon. De aceea, nu este deloc surprinzŁtor cŁ dreptul comunitar poartŁ amprenta sistemului juridic francez. AceastŁ inÞuenŞŁ se manifestŁ ´n mai multe feluri:

Referitor la *structura instituŞiilor*, inÞuenŞa este vizibilŁ ´n special ´n ce priveкte Curtea EuropeanŁ de JustiŞie, care se bazeazŁ pe structura ĂConseil dôEtatò ï Curtea SupremŁ AdministrativŁ a FranŞei.

Dreptul administrativ al ComunitŁŞii. Motivele reexaminŁrii acŞiunii administrative prevŁzute sunt practic aceleaкi care apar ´n dreptul administrativ francez.

C©t priveкte *procedurile comunitare*, inÞuenŞa francezŁ constŁ ´n procedura scrisŁ la Curtea de JustiŞie кi ´n structura agendei de lucru a Consiliului de Miniкtri.

Ċn ceea ce se numeкte *tehnica legislativŁ*, cea mai mare parte a legislaŞiei comunitare urmeazŁ formatul Ăloi cadreò, adicŁ trasarea principalelor caracteristici ale mŁsurilor ce urmeazŁ sŁ ýe adoptate, lŁs©nd ca executivul sŁ se ocupe de detalii.

CurŞii de JustiŞie ´i revine *tehnica interpretŁrii legislative*, care ´n privinŞa avocaŞilor generali are ca model rolul Comisarului guvernamental din cadrul CurŞii Administrative Supreme franceze.

La propunerea Franţei, 10 ŞŁri europene semneazŁ ´n 1949 Tratatul de la Londra, pe baza cŁruia lua ýinŞŁ Consiliul Europei, cu sediul la Strasbourg, for de cooperare interparlamentarŁ, de dialog politic ´n vederea creŁrii Marii Europe federale.[25] La iniţiativa fostului preкedinte al Franţei, Val®ry Giscard dôEstaing, pornind de la faptul cŁ ´n perioada 1961-1974, ca ultimŁ instanţŁ de rezolvare a diferendelor comunitare, au fost convocate ´nt©lniri ale кeýlor de state кi de guverne din ŞŁrile membre, a fost instituţionalizat Consiliul Europei.

Ċn 1950, economistul francez Jean Monnet, sesiz©nd ineýcienţa Consiliului Europei кi a OECE, ´n ´ncercarea de a integra politic кi economic ŞŁrile europene, lanseazŁ ideea plasŁrii industriilor siderurgice кi carbonifere ale Franţei кi Germaniei sub umbrela unei singure organizaţii cu caracter substanţial, care sŁ controleze dezvoltarea acestora.

Contribuţia Franţei ´n construcţia europeanŁ este incontestabilŁ, constat©ndu-se aceste merite кi din faptul cŁ, dupŁ ce Jean Monnet, dezamŁgit de ratarea Tratatului ce instituia Comunitatea EuropeanŁ a ApŁrŁrii[26], chiar din cauza atitudinii propriei sale ŞŁri, refuzŁ reinvestirea ca preкedinte, ca succesor al sŁu ýind desemnat tot un reprezentant francez, ´n persoana lui Ren® Mayer (1955-1958). Urmare acestui fapt, Jean Monnet se dedicŁ activitŁţii de lobby, situ©ndu-se ´n fruntea unui grup de presiune foarte inþuent, *Comitetul de acţiune pentru Statele Unite ale Europei*, de unde reuкекte sŁ promoveze ideea creŁrii unei pieţe economice comune ´ntre cei кase[27], iar rezultatul lobby-ului s-a putut constata ´n 1957 la ´ncheierea celor douŁ tratate la Roma.

ķi adoptarea Tratatului de la Bruxelles (1965), privind fuzionarea executivului celor trei comunitŁţi, se datorează atitudinii rezervate a Franţei faţŁ de CEEA кi faţŁ de Tratatul de la Roma, care a instituit Comunitatea EuropeanŁ a Energiei Atomice (CEEA).[28]

O prezenţŁ activŁ кi responsabilŁ ´n numele Franţei a avut-o generalul Charles de Gaulle (1890-1969), ´n vederea unei comunitŁţi politice. Ċn acest sens, кeýi de state кi de guverne s-au ´nt©lnit ´n Conferinţa de la Paris, din februarie 1961, unde s-a ´ncredinţat unui comitet condus de Christian Fouchet, ´n calitate de ministru de externe al Franţei, elaborarea proiectului de statut al unei Uniuni Politice Europene, care a fost prezentat la 2 noiembrie 1961 кi care prevedea ca principiu de bazŁ respectarea independenţei statelor membre. La 18 ianuarie 1962, Christian Fouchet prezintŁ al doilea proiect, care prevedea doar elaborarea ´n comun a politicii externe a statelor membre, a politicii de apŁrare кi a celei culturale.[29] Franţa invitŁ кi alte state sŁ se alŁture iniţiativei sale, iar rŁspunsul celorlalte cinci state comunitare vine cu promptitudine.

Poziţia Franţei se resimte кi ´n privinţa modalitŁţii de vot, care, potrivit Tratatului de la Roma, ´n perioada de tranziţie, programatŁ sŁ se ´ncheie ´n 1965, Consiliul ComunitŁţilor Europene, format din miniкtrii de externe ai statelor membre, trebuia sŁ ia majoritatea deciziilor cu unanimitate de voturi. C©nd deciziile sŁ ´nceapŁ a ý luate cu majoritatea caliýcatŁ de voturi, izbucneкte o crizŁ majorŁ ´ntre Franţa condusŁ de preкedintele Charles de Gaulle кi ceilalţi membri ai ComunitŁţilor europene. Preкedintele de Gaulle nu era dispus ca votul Franţei sŁ ýe ignorat ´n chestiunile majore. Ċn 1965, propunerile preкedintelui Comisiei Europene de ýnanţare a PAC, de creare a propriilor resurse ýnanciare ale ComunitŁţilor europene кi de extindere a puterilor bugetare ale Parlamentului European se lovesc de opoziţia Franţei, care boicoteazŁ ´n urmŁtoarele кase luni lucrŁrile Consiliului ComunitŁţilor Europene, adopt©nd aкa-numita politicŁ a scaunului gol.[30] Prezenţa Franţei ýind consideratŁ esenţialŁ ´n angrenajul ComunitŁţilor europene, celelalte state cedeazŁ кi se ´ncheie Compromisul de la Luxemburg, la 29 ianuarie 1966, care statueazŁ cŁ oricare din cei кase au drept de veto c©nd le sunt afectate interesele cele mai importante, regulŁ pŁstratŁ p©nŁ la Actul Unic European din 1986. Criza provocatŁ de Franţa a produs perturbarea activitŁţii Consiliului ComunitŁţilor Europene, ´ntŁrind interguvernalismul ´n detrimentul procesului integrŁrii comunitare.

Cuv©nt hotŁr©tor avea Franţa кi cu prilejul aderŁrii Marii Britanii, c©nd s-a lovit de opoziţia Franţei, al cŁrei preкedinte, Charles de Gaulle, nu vedea cu ochi buni apropierea dintre Marea Britanie кi Statele Unite ale Americii, precum кi ´ncercŁrile britanice de a obţine facilitŁţi vamale кi economice pentru celelalte state din Asociaţia EuropeanŁ a Liberului Schimb (AELS).[31] Din nou, celelalte state comunitare au cedat ´n faţa punctului de vedere francez, cu toate argumentele existente ´n favoarea admiterii Marii Britanii. Ċn consecinţŁ, Irlanda кi Danemarca кi-au retras кi ele cererile de aderare. A doua ´ncercare de aderare a celor trei candidate are loc ´n 1967, ´nsŁ ýnalul negocierilor este acelaкi. Ċn ýne, demisia кi ulterior decesul preкedintelui de Gaulle deschid calea aderŁrii celor trei state europene, acceptatŁ de noul preкedinte francez Georges Pompidou (1969-1974). Semnate la Bruxelles, ´n 1972, tratatele de aderare intrŁ ´n vigoare la 1 ianuarie 1973.

Nu de puţinŁ importanţŁ este rolul Franţei ´n rezolvarea crizei bugetare declanкate de cŁtre chiar Marea Britanie кi ´n care abilitatea preкedinţiei franceze la Consiliul Europei a rezolvat problema bugetarŁ prin reducerea contribuţiilor ýnanciare britanice, reducerea contribuţiilor pentru agriculturŁ кi sporirea resurselor proprii ale ComunitŁţii Europene.

Un rol important l-a jucat Franşa prin conaşionalul sŁu Jacques Delors, ca preкedinte al ComunitŁşii, care, pe motivul crizei bugetare declanкate dupŁ intrarea Spaniei кi Portugaliei ´n Comunitate, a adoptat mŁsuri care sŁ aкeze fondurile comunitare pe baze mai solide, determin©nd semnarea Acordului de la Bruxelles-1988, care prevedea dublarea fondurilor structurale destinate zonelor dezavantajate din punct de vedere economic, dar кi controlul mai strict al cheltuielilor destinate agriculturii.

Jacques Delors, ca preкedinte comunitar, a intuit cŁ nu putea obşine un raport unanim dacŁ fondul acestuia nu era reprezentat de independenşa unei BŁnci Centrale Europene, av©nd ca prim obiectiv stabilitatea preşurilor, aкa cum aýrma: ĂNu va exista o Uniune MonetarŁ кi EconomicŁ precum cea prezentŁ (ýecare partener ocup©nd un loc al sŁu) dec©t ´n condişiile ´n care sistemul european de bŁnci naşionale se va bucura de o independenşŁ comparabilŁ cu cea a Bundesbank faşŁ de guvernul germanò. Pentru a obşine o ´nşelegere ´n aceastŁ privinşŁ, acordul Franşei era esenşial. Ĉn fond, Franşa era motorul din spatele Uniunii Monetare. OdatŁ ce Franşa era de acord, lucrurile deveneau mai uкoare pentru reprezentanşii altor şŁri. Dar aceasta nu era o decizie uкoarŁ pentru Franşa. Ea dorea sŁ urmeze calea unei BŁnci Centrale Europene pentru a ý ´n mŁsurŁ sŁ inţuenşeze luarea de decizii la nivel monetar. Ĉntrebarea era dacŁ o BancŁ CentralŁ IndependentŁ nu intra ´n contradicşie cu acest obiectiv. Inteligenşa lui Delors reiese кi din capacitatea sa de a trece peste ferma opozişie a Marii Britanii, prin persoana primului ministru Margaret Teatcher, specul©nd divergenşa de opinii ´n aceastŁ privinşŁ ´n interiorul cabinetului sŁu кi ´mping©nd-o la izolare, dupŁ ce avea consensul tuturor celorlalşi membri, marginalizare sesizatŁ de ministrul de externe britanic, care aýrma ´ngrijorŁtor: Ă*Riscul nu este impunerea unei monede unice ´n Anglia, ci izolarea. Pericolul real este acela de a rŁm©ne fŁrŁ dreptul la replicŁ ´n cadrul angajamentelor monetare, pe care restul Europei va alege sŁ le facŁ cu o Anglie, ´ncerc©nd, o datŁ ´n plus, sŁ se agaşe de restul clubului prea t©rziu, c©nd regulile vor ý deja stabilite кi puterea ´mpŁrşitŁ de alşii, spre dezavantajul nostru. Un ýnal mai rŁu de at©t nu pot ´ntrevedea*".

Raportul Delors, denumit oýcial Raportul asupra Uniunii Monetare ´n Comunitatea EuropeanŁ, a fost publicat pe 17 aprilie 1999, iar presa internaşionalŁ i-a acordat o atenşie deosebitŁ. Pentru o perioadŁ de timp, acesta a dominat discuşiile legate de integrarea europeanŁ, mai ales ´n perioada pregŁtirilor pentru ´nt©lnirea Consiliului European, ce urma sŁ se desfŁкoare ´n iunie 1989, la Madrid.

Tot Franşa devenea forşa care punea ´n miкcare Uniunea MonetarŁ, ea ýind cea care a oferit banilor importanşŁ deosebitŁ ´n cadrul cooperŁrii europene. DacŁ nu era Franşa, Uniunea MonetarŁ nu ar mai ý jucat un rol central ´n procesul de integrare europeanŁò.

Planul Delors i-a determinat pe toşi sŁ concludŁ cŁ acest obiectiv impunea o monedŁ comunŁ, dar ´n Franşa s-a crezut, pentru multŁ vreme, cŁ aceasta nu era totuna cu o monedŁ unicŁ кi cŁ ea ar ý reprezentat doar un activ pentru tranzacşiile internaşionale, exist©nd ´n paralel cu monedele naşionale, ceea ce ´l determinŁ pe preкedintele Jacques Chirac (1995-2007) sŁ aýrme cŁ Ătoşi cei din zona Euro trebuie sŁ constituie un guvern, o autoritate politicŁ ´n mŁsurŁ sŁ indice clar autoritŁşii monetare care sunt limitele acşiunilor sale, кi sŁ o tragŁ la rŁspundereò.

Totuкi, ´n privinşa constituirii unui guvern economic, chiar Franşa a avut pozişii diferite. Ca urmare a raportului Werner, ´n 1971, care propunea stabilirea unui Centru de Decizii privind Politica EconomicŁ la nivel comunitar, Franşa s-a opus la ceea ce pŁrea a ý supranaşionalitate. AceastŁ instituşie nu a mai fost menşionatŁ ´n Rezoluşia din martie 1971, deкi era ´n favoarea hotŁr©rii principalelor aspecte ale bugetelor naşionale la nivelul ComunitŁşii. Dar, pozişia Franşei se inverseazŁ кi ´ntr-o declaraşie a ministrului de ýnanşe francez, Piere B®r®govoy, din decembrie 1990. Franşa propunea ´nýinşarea unui Ăguvern economicò ´n paralel cu Banca ComunŁ EuropeanŁ.

Francezii au insistat asupra tarifului comun: pe de o parte ï din cauza temerilor faşŁ de concurenşa reprezentatŁ de statele cu tarife mai mici, care ar putea deveni pŁrşi de inýltrare a importurilor ieftine; pe de altŁ parte ï deoarece doreau un instrument pentru Comunitate prin care sŁ poatŁ deveni o forşŁ ´n afacerile mondiale. Ĉnaintea Tratatului de la Maastricht, guvernul francez a fŁcut demersuri eýciente ´n scopul convingerii celorlalşi parteneri europeni de necesitatea organizŁrii a douŁ Conferinşe interguvernamentale: una dedicatŁ *uniunii economice кi monetare* кi a doua viz©nd *realizarea uniunii politice*, astfel ´nc©t procesul de ad©ncire a integrŁrii europene sŁ ýe impulsionat. Cele douŁ Conferinşe interguvernamentale au avut ca rezultat redactarea unui proiect de modiýcare a tratatelor constitutive, care a fost analizat de Consiliul European ´n 1991.

Nici dupŁ consolidarea instituşiilor europene nu a ´ncetat preocuparea Franşei pentru soarta Europei. Aceasta se constatŁ din pozişia preкedintelui Nicolas Sarkozy, ´n 2007: ĂNu existŁ o FranşŁ puternicŁ fŁrŁ Europa кi nici o EuropŁ puternicŁ fŁrŁ Franşa. Uniunea EuropeanŁ este prioritate absolutŁò. Ĉn acest cadru a

anunşat cŁ va iniţia foarte cur©nd extrem de puternice acţiuni pentru apŁrare, vŁz©nd construcţia europeanŁ articulatŁ ´n jurul a trei poli: politica internŁ, a energiei кi cea a mediului ´nconjurŁtor.

Deкi Franţa, iniţiatoarea unitŁţii europene, este кi cea care avea sŁ respingŁ Tratatul de ApŁrare EuropeanŁ, tot ea este cea care, ulterior semnŁrii Tratatului de la Maastricht, dŁ semnalul cŁtre Germania кi ´n mai 1992 se creeazŁ EUROCORPS, marc©nd prima etapŁ a unei apŁrŁri europene autonome. Scopul creŁrii acestui corp de armatŁ comun a fost sŁ contribuie la apŁrarea Europei, sŁ menţinŁ pacea кi sŁ asigure asistenţa umanitarŁ ´n afara zonei NATO. AceastŁ iniţiativŁ francezŁ, tratatŁ cu indiferenţŁ de alte ţŁri membre, nu dupŁ multŁ vreme trezeкte interesul Marii Britanii кi al Olandei, care se oferŁ кi ele sŁ colaboreze pentru consolidarea corpului de armatŁ comun. AceastŁ iniţiativŁ a fost completatŁ de douŁ noi unitŁţi multinaţionale ï EUROFOR кi EUROMARFOR, create de Franţa, Spania кi Italia pe 15 mai 1995, ´n urma sesiunii ministeriale a Uniunii Europei Occidentale de la Lisabona. Prima este o unitate terestrŁ uкoarŁ, mobilŁ, conceputŁ pentru intervenţii ´n cadrul crizelor de joasŁ intensitate sau pentru acţiuni umanitare кi dotatŁ cu 10 000 de oameni. A doua este o forţŁ maritimŁ, dotatŁ cu capacitŁţi aeronavale, permiţ©nd controlul ´n comun al spaţiului mediteranian.

Este o sumarŁ urmŁrire a rolului Franţei, mare putere europeanŁ de mai multe secole кi care a avut ideea кi chiar acţiunea construcţiei Europei unite. Acest ideal s-a vŁzut urmŁrit prin secole кi cu momente clare de acţiune politico-militarŁ, ´nc©t la construcţia de acum a Uniunii Europene gŁsim substanţialŁ contribuţia francezŁ, ca o constantŁ a unui vis francez de multe veacuri.

Note:

[1] Liviu Marcu. *Istoria dreptului rom©nesc.* ï Bucureкti: Lumina LEX, 1997, p.187.

[2] Alexandru Herlea. *Op. cit.* p.11.

[3] Codul Calimach. Ediţie criticŁ. ï Bucureкti: Editura Academiei, 1958.

[4] *Legiuirea Caragea*. Ediţie criticŁ. ï Bucureкti: Editura Academiei, 1955.

[5] Alessandro Barbero. *Carol cel Mare.* ï Bucureкti, 2005, p.99.

[6] Gabriel Micu. *Ordinea juridicŁ instituţionalŁ europeanŁ.* ï Bucureкti: Paideia, 2007, p.23-27.

[7] Dimitri Obolenski. *Un commonwealth medieval: Bizanţul /* Traducere de Claudia Dumitriu. ï Bucureкti: Corint, 2002, p.100-103, 161-169.

[8] Nicolae BŁnescu. *Istoria Imperiului Bizantin.* Ediţie ´ngrijitŁ de Tudor Teoteoi. Vol.II. ï Bucureкti: Anastasia, 2003, p.157-168; Stelian Brezianu. *Istoria imperiului bizantin. ï* Bucureкti, 2007, p.139-144.

[9] Gasquet. *LôEmpire byzantin et la monarchie franque.* ï Paris, 1888, p.284-285.

[10] Gabriel Micu. *Op. cit.* p.24.

[11] Nicolae BŁnescu. *Op. cit.* Vol.II, p.613- 627.

[12] Roxana Munteanu. *Drept european.* ï Bucureкti, 1996, p.18.

[13] Gabriel Micu. *Op. cit.*, p.25-31.

[14] G.G°ring - I.E. Rusu. *Dreptul Uniunii Europene.* ï Bucureкti: C.H. Beck, 2006, p.2; Jean-Jacques Rousseau. *Confesiuni.* ï Bucureкti: Editura pentru literaturŁ, 1969, p.XV.

[15] Roxana Munteanu. *Op. cit.* p.18.

[16] *Pro кi contra Titulescu.* ï Bucureкti: Editura EnciclopedicŁ, 2002, p.71.

[17] Nicolae Titulescu. *Documente diplomatice.* ï Bucureкti: Editura PoliticŁ, 1967, p.329, 355-361; Nicolae Titulescu. *Discursuri.* ï Bucureкti: Editura ţtiinţiýcŁ, 1967, p.344-363.

[18] Gabriel Micu. *Op. cit.* p.32-43.

[19] Tudorel ţtefan. *Introducere în dreptul comunitar.* ï Bucureкti: C.H. BECK, 2006, p.1-3.

[20] Viorel Marcu. *Drept instituţional comunitar.* ï Bucureкti: Nora, 1994, p.14-16.

[21] Cunoscut oponent al lui Hitler, pentru care motiv este кi arestat, adoptŁ poziţia reconcilierii, convins de faptul cŁ Germania trebuie sŁ se despartŁ pentru totdeauna de visele blestemate, de ambiţiile orientale ale trecutului, transform©nd necesitatea ´n opţiune, ancor©ndu-se ´n Occident, reconciliindu-se cu Franţa.

[22] Michel Debr®. *Projet de Pacte pour une Union dôEtats européennnes.* ï Paris, 1950, p.61.

[23] Robert Schuman. *Pour l'Europe.* ï Paris, 1963, p.202.

[24] Philippe Manin. *Les communaut®s europ®ennes, LôUnion europ®enne, Droit international. ï* Paris, 1993, p.11; Louis Cartou. *Communautés européennes.* – Paris, 1991, p.51-52.

[25] O.Bibere. *Uniunea EuropeanŁ ´ntre virtual кi real.* ï Bucureкti: All, 1999, p.11.

[26] La iniţiativa omului politic francez Paul Reynaud кi ca urmare a unei Rezoluţii a AdunŁrii Consultative a Consiliului Europei, la 27 mai 1952 a fost semnat, de cŁtre ţŁrile CECA, Tratatul ComunitŁţii Europene a ApŁrŁrii, care propunea crearea unei structuri supranaţionale asemŁnŁtoare cu cea instituitŁ prin Tratatul CECA, cu obiective exclusiv defensive, кi a unei Armate Europene. Cum proiectul prevedea un transfer important de suveranitate ´ntr-un domeniu foarte sensibil precum apŁrarea naţionalŁ, el nu a trecut ´n parlamentul francez.

[27] O.Manolache. *Drept comunitar.* Ediţia a III-a revŁzutŁ. ï Bucureкti: All Beck, 2001, p.5.

[28] Viorel Marcu, Nicolae Gh. ţuteu. *Drept comunitar instituţional.* ï Sibiu: Alma Mater, 2003, p.18.

[29] *Ibidem.*

[30] Prin retragerea timp de jumŁtate de an de la lucrŁrile Consiliului de Miniкtri, Franţa blocheazŁ activitatea acestui for, invoc©nd nerespectarea convenţiilor privind politica agrarŁ comunŁ кi a comunitŁţilor privind viitoarele competenţe ´n materie de buget ale Parlamentului European. Ulterior a reieкit ´nsŁ cŁ era vorba de o respingere categoricŁ a principiului majoritŁţii ´n Consiliu.

[31] Prin atitudinea ei, Franţa nu uita nici comportamentul Marii Britanii ´n cazul Suez. Asociaţia EuropeanŁ a Liberului Schimb a apŁrut ca o reacţie a Angliei faţŁ de succesul programului economic ´nregistrat de „cei кaseò кi din teama de a nu ý lŁsatŁ pe dinafarŁ din sfera comerţului european. Ea cuprindea Austria, Marea Britanie, Danemarca, Elveţia, Norvegia, Portugalia кi Suedia.

CONCLUZII ķI CONSIDERENTE CU PRIVIRE LA JUDECAREA APELULUI ĊN CAUZA PENAL Ł·

Sergiu FURDUI,
doctor ´n drept, conferenţiar universitar,
vicepreĸedintele Colegiului penal al Curţii Supreme de Justiţie

SUMMARY

After the examination of statistical data on the prosecution in the criminal appeal we have elaborated these considerations, which we have the honor to present in the publication as a stand designed on the basis of methodological material used in judicial legislation, doctrine and jurisprudence.

Expressing the own point of view on the legal issues addressed, we express the desire and hope that the formulated ideas and conclusions to be developed on, thus, the effort undertaken to actively contribute to the development and promotion of judicial decisions legal, based and motivated.

În HotŁr©rea Plenului Curţii Supreme de Justiţie ĂPrivind activitatea CSJ la ´nfŁptuirea justiţiei ´n anul 2008ò din 9 februarie 2009, cu referire la analiza activitŁţii curţilor de apel la ´nfŁptuirea justiţiei, se menţionează: ĂRaport©nd cifra recursurilor admise 1653 persoane (´n anul 2007 ï 452 persoane) la numŁrul recursurilor ´n privinţa persoanelor cauzele cŁrora au fost restituite spre rejudecare ´n ordine de apel ï 277 persoane (´n anul 2007 ï 277 persoane), se constatŁ cŁ, nu ´n toate cazurile, instanţele de apel judecŁ apelurile ´n strictŁ conformitate cu prevederile Codului de procedurŁ penalŁ, ceea ce duce la ´ncŁlcarea drepturilor pŁrţilor ĸi la creĸterea volumului de lucru ´n aceste instanţeò.

Sub aspectul calitŁţii efectuate, ýind analizatŁ situaţia ´n perioada de referinţŁ ´n ýecare Curte de Apel ´n parte, s-a ´ntocmit un raport de cercetare statisticŁ privind judecarea apelului.

Ċn urma examinŁrii datelor statistice cu privire la judecarea apelului ´n cauza penalŁ, precum ĸi ´n rezultatul examenului jurisprudenţei privind judecarea recursului ordinar ´mpotriva hotŁr©rilor instanţelor de apel, formulŁm anumite concluzii, printre care evidenţiem:

1. La judecarea apelului, instanţele nu acordŁ deplinŁ eýcienţŁ prevederilor art.413 ĸi art.414 C.proc.pen., astfel se comit erori judiciare ce nu pot ý corectate de instanţa de recurs ĸi, drept consecinţŁ, dupŁ casarea deciziei atacate, cauza se remite la rejudecare ´n apel;

2. Ponderea numŁrului cazurilor de admitere a recursului ordinar, casarea integralŁ a deciziei instanţei de apel ĸi dispunerea rejudecŁrii cauzei la aceeaĸi instanţŁ judecŁtoreascŁ este mare ĸi se aþŁ ´n ascensiune;

3. La rejudecarea cauzei dupŁ casarea hotŁr©rii ´n recurs, existŁ ĸi cazuri ´n care nu sunt ´ndeplinite indicaţiile instanţei de recurs, astfel ýind ´ncŁlcatŁ procedura de rejudecare ĸi limitele acesteia;

4. Ċn practica judiciarŁ nu existŁ un punct de vedere unitar cu privire la aplicarea prevederilor art.413 ĸi art.414 C.proc.pen. Astfel, uneori, aceste norme de drept sunt interpretate eronat ĸi aplicate neuniform, respectiv, se pronunţŁ soluţii diferite pe cazuri similare;

5. Situaţia creatŁ semnalizeazŁ probleme juridice importante apŁrute ´n procedura judecŁrii apelului, care trebuie soluţionate ´n urma ajustŁrii jurisprudenţei naţionale la practicile Curţii Europene pentru Drepturile Omului.

FŁrŁ a intra ´n detaliile unei dezbateri ´n fond cu privire la concluziile enunţate, conĸtientiz©nd complexitatea problemelor de drept pe care soluţionarea lor le presupune adeseori, urmŁrind scopul de a ý declanĸat un proces de elaborare ĸi oferire a recomandŁrilor optime privind aplicarea prevederilor ce reglementeazŁ judecarea apelului, ´n r©ndurile ce urmeazŁ propunem considerentele pe marginea problematicii juridice abordate, care se ´ncorporeazŁ ´n 50 de puncte.

Aceste considerente, expuse ´n teze practico-ĸtiinţiýce, reprezintŁ rezultatul preocupŁrilor ´n domeniul dreptului procesual-penal, care are o tangenţŁ directŁ ĸi c©t se poate de str©nsŁ cu atribuţiile de serviciu. Anume activitatea de magistrat, mai precis ï problemele de drept cu care se confruntŁ instanţa la judecarea cauzei, a constituit imboldul principal pentru a elabora ĸi formula concluziile ĸi a prezenta considerentele cu privire la judecarea apelului ´n cauza penalŁ.

Ċn acest context, exprimŁm convingerea cŁ justiţia va funcţiona corespunzŁtor la nivelul tuturor instanţelor judecŁtoreĸti, ´n cazul ´n care, pe l©ngŁ faptul cŁ sunt necesare legi calitative, ele vor ý just interpretate ĸi corect aplicate de cŁtre judecŁtori conform propriei convingeri, formate ´n urma judecŁrii cauzei, sub toate aspectele ĸi ´n mod obiectiv, cŁlŁuzindu-se de lege.

Ċn acest sens, Curtea SupremŁ de Justiţie depune eforturi importante ´n vederea asigurŁrii unei activitŁţi judiciare de bunŁ calitate sub aspectul uniýcŁrii practicii judecŁtoreĸti privind interpretarea ĸi aplicarea legislaţiei ´n vigoare. Ċn ĸirul acestor acţiuni se ´nscrie ĸi adoptarea recentŁ a HotŁr©rii Plenului CSJ din 30 martie 2009 ,,Cu privire la modiýcarea ĸi completarea HotŁr©rii Plenului CSJ nr.22 din 12.12.2005 ĂCu privire la practica judecŁrii cauzelor penale ´n ordine de apelôô, care, ´n opinia noastrŁ, urmeazŁ a ý dezvoltatŁ ´n scopul elaborŁrii ĸi adoptŁrii unei noi hotŁr©ri a Plenului CSJ cu privire la aplicarea prevederilor articolelor 413 ĸi 414 C.proc.pen.

Pe aceastŁ linie de idei, elabor©nd considerentele propriu-zise, nu ne-am propus sŁ facem o tratare exhaustivŁ a problematicii juridice abordate, deoarece este imposibil din motive obiective, ci numai o cercetare practico-ĸtiinţiýcŁ succintŁ ĸi principialŁ a prevederilor ce reglementeazŁ judecarea apelului ´n cauza penalŁ, astfel ´nc©t sŁ ýe relevate ĸi, respectiv, dezvoltate elementele esenţiale ce caracterizeazŁ activitŁţile instanţei de apel în cadrul procedurii stipulate în articolele 413 ĸi 414 C.proc.pen.

1. Apelul ´n cauza penalŁ reprezintŁ cel de-al doilea grad de jurisdicţie penalŁ al fondului cauzei, care, ýind o cale de atac de reformare a hotŁr©rii primei instanţe, presupune o continuare a judecŁţii ´n vederea adoptŁrii ĸi pronunţŁrii unei decizii legale, ´ntemeiate ĸi motivate.

Prin apel se exercitŁ, ´n cadrul unei noi judecŁţi ĸi fŁrŁ desýinţarea prealabilŁ a sentinţei atacate, un control integral judiciar, adicŁ ´n fapt ĸi ´n drept, asupra lucrului judecat de prima instanţŁ.

2. Judec©nd apelul, instanţa soluţionează problemele de fapt asupra cŁrora s-a pronunţat ori trebuia sŁ se pronunţe prima instanţŁ:

a) dacŁ fapta reţinutŁ prin rechizitoriu ĸi/sau prin sentinţŁ a fost sŁv©rĸitŁ ori nu;

b) dacŁ aceastŁ faptŁ, dupŁ caz, a fost sŁv©rĸitŁ de inculpat ĸi ´n ce ´mprejurŁri s-a sŁv©rĸit;

c) ´n cazul participaţiei, care este rolul ĸi contribuţia inculpatului la sŁv©rĸirea infracţiunii;

d) dacŁ motivele invocate ´n apel au temeiuri de fapt;

e) dacŁ datele, ´mprejurŁrile sau situaţiile invocate drept circumstanţe atenuante sau agravante ori drept cauze de ´nlŁturare a caracterului penal al faptei sau a rŁspunderii penale au o existenţŁ obiectivŁ.

3. Judec©nd apelul, instanţa soluţionează problemele de drept, asupra cŁrora s-a pronunţat ori trebuia sŁ se pronunţe prima instanţŁ. Aceste probleme sunt de drept material sau procesual.

Problemele de drept material sunt:

a) dacŁ fapta a cŁrei existenţŁ s-a dovedit ´ntruneĸte elementele constitutive ale infracţiunii;

b) dacŁ ´mprejurŁrile de fapt dovedite ĸi stabilite corespund sau nu elementelor constitutive ale infracţiunii reţinute;

c) dacŁ corect este caliýcatŁ infracţiunea reţinutŁ ´n sarcina inculpatului;

d) dacŁ infracţiunea este unicŁ, continuŁ sau prelungitŁ;

e) dacŁ infracţiunea este sŁv©rĸitŁ cu intenţie, din imprudenţŁ, cu douŁ forme de vinovŁţie sau fŁrŁ vinovŁţie;

f) dacŁ infracţiunea este consumatŁ sau neconsumatŁ ĸi care sunt etapele activitŁţii infracţionale;

g) dacŁ motivele invocate ´n apel constituie vreo cauzŁ de ´nlŁturare a caracterului penal al faptei sau al rŁspunderii penale;

h) dacŁ existŁ situaţia de recidivŁ sau concursul de infracţiuni;

i) dacŁ pedeapsa s-a aplicat ´n limitele prevŁzute de lege;

j) dacŁ a fost soluţionatŁ acţiunea civilŁ ĸi care este modul ei de apreciere;

k) dacŁ corect s-au aplicat mŁsurile de siguranţŁ;

l) dacŁ a intervenit o situaţie favorabilŁ inculpatului prin prisma efectului retroactiv al legii penale;

Problemele de drept procesual sunt:

a) dacŁ au fost respectate toate actele procesuale efectuate ´n cursul procesului penal p©nŁ la pronunţarea sentinţei apelate;

b) dacŁ existŁ ´ncŁlcŁri care atrag nulitatea actelor procesuale;

c) dacŁ s-a efectuat expertiza judiciarŁ, ´n cazul ´n care, potrivit legii, este obligatorie;

d) dacŁ s-a efectuat ancheta socialŁ ´n cauzele cu inculpaţii minori;

e) dacŁ sunt respectate termenele procedurale ĸi actele procedurale comune;

f) dacŁ au fost soluţionate chestiunile la adoptarea sentinţei prevŁzute de lege;

g) dacŁ corect este aplicatŁ mŁsura de reprimare;

h) dacŁ corect a fost calculat termenul de executare a pedepsei stabilite prin sentinţŁ.

4. Judecarea apelului ´n cauza penalŁ se desfŁкoarŁ ´n conformitate cu prevederile art.413 кi art.414 C.proc.pen.

Procedura judecŁrii apelului urmeazŁ procedura judecŁrii cauzei ´n prima instanŞŁ, ýind guvernatŁ de condiŞiile generale ale judecŁrii cauzei (Capitolul I, Titlul II din Partea SpecialŁ a Codului de procedurŁ penalŁ).

5. Judecarea apelului se desfŁкoarŁ ´n кedinŞa de judecatŁ, care, conform prevederilor art.412 C.proc.pen., este precedatŁ de ´ndeplinirea unor mŁsuri prealabile ce incumbŁ instanŞei de apel:

a) primirea кi ´nregistrarea dosarului penal, care se efectueazŁ ´n strictŁ conformitate cu InstrucŞiunea cu privire la Şinerea lucrŁrilor de secretariat ´n judecŁtorii кi curŞile de apel, aprobatŁ prin HotŁr©rea Plenului CurŞii Supreme de JustiŞie nr.40 din 22 decembrie 2003 кi prin HotŁr©rea Consiliului Superior al Magistraturii nr.9/1 din 15 ianuarie 2004;

b) stabilirea completului de judecatŁ ´n apel, care se efectueazŁ ´n strictŁ conformitate cu prevederile art.30, 31, 33 C.proc.pen.;

c) repartizarea cauzei pentru judecarea apelului, care se efectueazŁ ´n strictŁ conformitate cu prevederile art.344 C.proc.pen.;

d) ýxarea termenului de judecatŁ a apelului, iar, dacŁ este necesar, ýxarea termenului pentru кedinŞa preliminarŁ, care se efectueazŁ ´n strictŁ conformitate cu prevederile art.345 C.proc.pen.;

e) ´ndeplinirea procedurii de citare a pŁrŞilor, care se efectueazŁ ´n strictŁ conformitate cu prevederile din Capitolul II, Titlul VIII din Partea GeneralŁ a Codului de procedurŁ penalŁ;

f) luarea mŁsurilor pentru asigurarea apŁrŁrii (asistenŞa juridicŁ gratuitŁ de stat), precum кi ´ndeplinirea altor mŁsuri organizatorice ´n scopul ca, la timpul кi ´n locul ýxat, judecarea apelului sŁ nu sufere am©nare, ci sŁ se desfŁкoare ´n condiŞii legale.

6. Conform art.412 alin.(3) C.proc.pen., judecarea apelului are loc cu citarea pŁrŞilor кi ´nm©narea copiilor de pe apel. Prin aceastŁ prevedere pŁrŞilor li se asigurŁ dreptul de a cunoaкte termenul ýxat pentru judecarea apelului, de a se prezenta ´n instanŞa de apel кi de a-кi susŞine interesele procesuale.

Ċn acest scop, ´n кedinŞa instanŞei de apel trebuie sŁ ýe citate toate persoanele faŞŁ de care soluŞia pasibilŁ adoptŁrii ar crea alte efecte juridice dec©t cele ale sentinŞei apelate, nu ´nsŁ doar pŁrŞile care au declarat apel sau la care apelul se referŁ expres. De exemplu, dacŁ ´n urma recaliýcŁrii faptei ´n apel, suma atribuitŁ prin sentinŞŁ pŁrŞii civile ar trebui modiýcatŁ sau conýscatŁ conform legii, la judecarea apelului se impune citarea pŁrŞii civile.

InstanŞa de apel va judeca apelul ´n absenŞa pŁrŞilor numai ´n cazul ´n care este ´ndeplinitŁ legal procedura de citare. DacŁ va gŁsi necesar, instanŞa va recunoaкte prezenŞa pŁrŞilor obligatorie кi va dispune mŁsurile corespunzŁtoare pentru asigurarea prezenŞei lor, pronunŞ©nd ´n acest sens o ´ncheiere motivatŁ ´n care sŁ se expunŁ кi opinia participanŞilor la proces.

7. Participarea inculpatului la judecarea apelului кi efectele neprezentŁrii lui sunt reglementate de art.321 C.proc.pen.

Conform art.412 alin.(4) C.proc.pen., judecarea apelului are loc ´n prezenŞa inculpatului, c©nd acesta se aþŁ ´n stare de arest, cu excepŞia prevŁzutŁ ´n art.321 alin.(2) pct.2) C.proc.pen.

ķedinŞa de judecatŁ ´n apel nu poate avea loc dec©t ´n prezenŞa inculpatului aþat ´n arestare preventivŁ. Aducerea inculpatului arestat este obligatorie кi ´n cazul ´n care acesta se aþŁ ´n stare de deŞinere ´n altŁ cauzŁ penalŁ sau contravenŞionalŁ.

DacŁ inculpatul este arestat, cu excepŞia cazului c©nd acesta refuzŁ sŁ ýe adus ´n instanŞŁ кi refuzul lui este conýrmat de avocatul sŁu ´n кedinŞa de judecatŁ ´n apel, instanŞa dispune aducerea lui la judecarea apelului.

Judecarea apelului are loc cu participarea inculpatului, cu excepŞia cazurilor prevŁzute de art.321 C.proc.pen.

Neprezentarea inculpatului care nu se aþŁ ´n arest, dar care este legal citat, nu ´mpiedicŁ judecarea apelului

8. La judecarea apelului, participarea procurorului, precum кi a apŁrŁtorului, dacŁ interesele justiŞiei o cer, este obligatorie. Apelul poate ý judecat ´n lipsa nemotivatŁ a avocatului ´n mŁsura ´n care nu se ´ncalcŁ dreptul la apŁrare (art.412 alin.(7) C.proc.pen. Ċn cazul dat, instanŞa va proceda ´n conformitate cu prevederile art.69-72 C.proc.pen.

Ċn cazul ´n care procurorul, fŁrŁ a invoca motivul, nu s-a prezentat ´n кedinŞa de judecatŁ, judecarea apelului se am©nŁ pentru o altŁ datŁ, ýind repetatŁ procedura de citare кi, respectiv, ýind formulatŁ o notŁ informativŁ procurorului ierarhic superior.

Ċn cazul ´n care din actele dosarului rezultŁ cŁ inculpatul are apŁrŁtor ales sau desemnat din oýciu, instanŞa акteaptŁ prezentarea acestuia ´n кedinŞŁ sau am©nŁ judecarea apelului, iar dacŁ inculpatul nu dispune de posibilitŁŞi pentru asigurarea asistenŞei juridice, ia mŁsurile necesare pentru realizarea dreptului acestuia la apŁrare, ýind formulatŁ o adresŁ cŁtre Oýciul de asistenŞŁ juridicŁ garantatŁ de stat.

9. La judecarea apelului, participarea interpretului, traducŁtorului este obligatorie ´n cazul ´n care se constatŁ cŁ o parte a procesului penal nu cunoaкte limba necesarŁ pentru interpretarea semnelor celor muşi ori surzi sau traducere, precum кi terminologia juridicŁ utilizatŁ ´n cadrul кedinşei de judecatŁ ´n apel (art.85 C.proc.pen.).

Ċn cadrul кedinşei de judecatŁ ´n apel se utilizeazŁ limba de stat. De asemenea, poate ý utilizatŁ кi altŁ limbŁ acceptatŁ de majoritatea persoanelor care participŁ la judecarea apelului, dar, ´n acest caz, hotŁr©rile procesuale se ´ntocmesc ´n mod obligatoriu кi ´n limba de stat.

Actele procedurale ale instanşei de apel se ´nm©neazŁ inculpatului, ýind traduse ´n limba lui maternŁ sau ´n limba pe care o cunoaкte, ´n modul stabilit de Codul de procedurŁ penalŁ.

Dosarul penal, dupŁ judecarea apelului, se returneazŁ dupŁ ce instanşa a ´ndeplinit prevederile art.16 C.proc.pen.

Respectarea prevederilor ce reglementeazŁ limba ´n care se desfŁкoarŁ procesul penal кi dreptul la interpret asigurŁ funcşionarea principiilor generale: dreptul la apŁrare (art.17 C.proc.pen.), accesul liber la justişie (art.19 C.proc.pen.) кi judecarea cauzei penale ´n termen rezonabil (art.20 C.proc.pen.).

10. DupŁ modelul judecŁşii ´n prima instanşŁ, judecarea apelului se efectueazŁ ´n кedinşa de judecatŁ.

ķedinşa de judecatŁ ´n apel se desfŁкoarŁ dupŁ principii кi reguli comune judecŁşii ´n prima instanşŁ.

Ordinea кi solemnitatea кedinşei de judecatŁ (art.333 C.proc.pen.) asigurŁ buna funcşionare a instanşei de apel кi securitatea participanşilor la proces.

Solemnitatea кedinşei de judecatŁ ´n apel se asigurŁ prin comportamentul judecŁtorilor кi prin obligativitatea acestora de a avea şinuta vestimentarŁ prevŁzutŁ de lege.

Ordinea кedinşei de judecatŁ ´n apel se asigurŁ prin respectarea riguroasŁ a tuturor activitŁşilor procesuale ce şin de judecarea apelului.

11. Din conşinutul art.317 C.proc.pen. rezultŁ cŁ activitŁşile procesuale ´n cadrul кedinşei de judecatŁ ´n apel se desfŁкoarŁ sub conducerea preкedintelui кedinşei кi orice legŁturŁ ´ntre instanşa de apel кi restul participanşilor la кedinşŁ se realizeazŁ numai prin intermediul preкedintelui кi doar ´n timpul кedinşei de judecatŁ ´n apel.

Participanşii la proces pot formula obiecşii ´mpotriva acşiunilor preкedintelui кedinşei de judecatŁ ´n apel. Obiecşiile formulate se anexeazŁ la dosar sau, dupŁ caz, se consemneazŁ ´n procesul-verbal al кedinşei de judecatŁ ´n apel.

12. Ċn cazul ´n care se constatŁ ´ncŁlcarea ordinii кedinşei de judecatŁ ´n apel кi/sau nesupunerea dispozişiilor instanşei, preкedintele кedinşei atrage atenşia asupra obligativitŁşii кi necesitŁşii respectŁrii ordinii ´n кedinşa de judecatŁ, iar ´n caz de repetare a ´ncŁlcŁrii ori nesupunerii dispozişiilor instanşei sau sŁv©rкirii unei abateri grave de la ordine, instanşa, audiind opinia pŁrşilor, poate sŁ dispunŁ, prin ´ncheiere motivatŁ, ´ndepŁrtarea persoanei nedisciplinate din sala кedinşei de judecatŁ.

Ċn cazul manifestŁrii lipsei de respect faşŁ de judecatŁ ori ´n caz de sŁv©rкire a unor fapte care denotŁ desconsiderare vŁditŁ faşŁ de judecatŁ, instanşa de apel, prin ´ncheiere motivatŁ, va aplica amenda judiciarŁ conform art.201 C.proc.pen.

DacŁ procurorul sau avocatul ´ncalcŁ ordinea кedinşei de judecatŁ ´n apel кi nu se supune dispozişiei instanşei, prin ´ncheiere motivatŁ, se dispune aplicarea amenzii judiciare, iar despre situaşia datŁ este informat Procurorul General sau, dupŁ caz, Consiliul Baroului de avocaşi кi Ministerul Justişiei.

Inculpatul nu poate ý supus amenzii judiciare, dar acesta, prin ´ncheiere motivatŁ, poate ý ´ndepŁrtat din sala кedinşei de judecatŁ ´n apel ´n cazul ´n care ´ncalcŁ cu rea-voinşŁ ordinea кedinşei кi/sau manifestŁ o vŁditŁ lipsŁ de respect faşŁ de instanşa de apel. HotŁr©rea instanşei de apel ´n acest caz se pronunşŁ ´n prezenşa inculpatului.

13. ReieкInd din prevederile art.413 C.proc.pen., кedinşa de judecatŁ ´n apel este structuratŁ ´n:

a) mŁsurile premergŁtoare judecŁşii;

b) dezbaterile judecŁşii;

c) deliberarea кi pronunşarea hotŁr©rii.

MŁsurile premergŁtoare judecŁşii sunt reglementate de art.413 alin.(1) C.proc.pen. кi reprezintŁ activitŁşi procesuale necesare pentru pregŁtirea dezbaterilor judecŁşii ´n apel.

Dezbaterile judecŁşii ´n apel sunt reglementate de art.413 alin.(2)-(5) C.proc.pen. кi reprezintŁ activitŁşile procesuale privind efectuarea unui control judiciar integral, ´n fapt кi ´n drept, asupra sentinşei apelate.

Deliberarea кi pronunşarea hotŁr©rii ´n apel sunt reglementate de art.418 C.proc.pen. кi reprezintŁ activitŁşile instanşei de apel privind veriýcarea legalitŁşii кi temeiniciei hotŁr©rii atacate pe baza probelor examinate de prima instanşŁ, conform materialelor din dosar кi oricŁror probe noi prezentate instanşei de apel sau cercetŁrii suplimentare a probelor administrate de prima instanşŁ.

14. Ċn conformitate cu prevederile alin.(1) art.413 C.proc.pen., preкedintele кedinşei de judecatŁ ´n apel

efectueazŁ urmŁtoarele mŁsuri premergŁtoare judecŁŞii:

a) anunŞŁ cauza ce urmeazŁ a ý judecatŁ;

b) veriýcŁ prezenŞa persoanelor citate;

c) anunŞŁ numele кi prenumele judecŁtorilor completului de judecatŁ, ale procurorului, greýerului, precum кi ale interpretului кi traducŁtorului (dacŁ aceкtia participŁ), ale apŁrŁtorului, precum кi ale altor persoane participante la judecarea apelului;

d) explicŁ dreptul la recuzare кi veriýcŁ dacŁ nu existŁ cereri de abŞinere sau recuzare;

e) veriýcŁ dacŁ sunt formulate cereri кi demersuri ´n legŁturŁ cu judecarea apelului;

f) ´ndeplineкte alte activitŁŞi procesuale pentru buna desfŁкurare a кedinŞei de judecatŁ.

Ċn cazul ´n care se prezintŁ cereri sau demersuri, instanŞa de apel, audiind opinia pŁrŞilor ´n proces, pronunŞŁ o ´ncheiere motivatŁ cu privire la: admitere sau respingere. Toate cererile кi demersurile trebuie sŁ ýe argumentate кi, respectiv, urmeazŁ a ý soluŞionate separat de instanŞa de apel, chiar dacŁ sunt formulate de una кi aceeaкi persoanŁ.

15. Procedura cu privire la mŁsurile premergŁtoare judecŁŞii ´ncepe prin nominalizarea cauzei кi apelului ce urmeazŁ a ý judecat, apoi sunt anunŞate pŁrŞile кi alte persoane participante citate, concomitent veriýc©ndu-se identitatea кi calitatea lor procesualŁ.

La fel, se veriýcŁ prezenŞa procurorului, greýerului кi, dupŁ caz, a interpretului sau traducŁtorului, ultimii ýind familiarizaŞi cu obligaŞiile prevŁzute la art.85 C.proc.pen. кi cu rŁspunderea, potrivit legii.

Ċn continuare, instanŞa de apel este obligatŁ sŁ-кi veriýce, din oýciu, legalitatea constituirii: compunerea potrivit legii a completului, ýind necesar de precizat dacŁ nu existŁ vreun caz de incompatibilitate.

La fel, instanŞa este obligatŁ sŁ-кi veriýce, din oýciu, regularitatea sesizŁrii, ocup©ndu-se de examinarea laturii formale a actului de sesizare кi apoi de examinarea laturii substanŞiale a acestuia.

16. Ċn cadrul examinŁrii cererii de apel sub latura ei formalŁ, se va veriýca dacŁ aceasta cuprinde datele esenŞiale, dacŁ este semnatŁ sau atestatŁ, dacŁ a fost declaratŁ ´n termenul legal etc.

Ċn cadrul examinŁrii cererii de apel sub latura ei substanŞialŁ, se va veriýca dacŁ apelantul are calitatea de a exercita aceastŁ cale ordinarŁ de atac, dacŁ ´n ceea ce priveкte sentinŞa atacatŁ legea nu interzice calea apelului, dacŁ sesizarea primei instanŞe a fost fŁcutŁ valabil, dacŁ urmŁrirea penalŁ a fost legal ´nceputŁ, dacŁ pŁrŞile au primit copia de pe cererea de apel etc.

Ċn cazul ´n care se constatŁ anumite neregularitŁŞi, acestea urmeazŁ a ý corectate ´n conformitate cu prevederile legii.

Ċn cazul ´n care, ´n urma mŁsurilor premergŁtoare, se constatŁ ´ndeplinit legal actul de sesizare, instanŞa de apel, consider©ndu-se legal ´nvestitŁ cu judecarea apelului, va purcede la dezbaterile judecŁŞii ´n apel.

17. Dezbaterile judecŁŞii ´n apel reprezintŁ partea de bazŁ a кedinŞei de judecatŁ ´n apel, ´n care se oferŁ cuv©nt procurorului кi pŁrŞilor pentru a-кi expune opinia asupra apelului supus judecŁŞii ´n legŁturŁ cu situaŞia de fapt кi de drept rezultatŁ din ´ntreaga desfŁкurare a procesului penal p©nŁ la aceastŁ etapŁ procesualŁ кi, dupŁ caz, ´n care se cercetează probele solicitate de pŁrŞi ´n vederea susŞinerii opiniei pentru care pledeazŁ.

Dezbaterile judecŁŞii ´n apel au ca obiect fondul apelului, ´n cadrul cŁrora se realizeazŁ o tratare contradictorie, oralŁ кi publicŁ a ´ntregului conŞinut al procesului penal sub aspectul veriýcŁrii legalitŁŞii кi temeiniciei sentinŞei apelate pe baza probelor examinate de prima instanŞŁ, conform materialelor din dosar кi oricŁror probe noi prezentate instanŞei de apel sau oricŁror probe administrate de prima instanŞŁ кi cercetate suplimentar ´n кedinŞa de judecatŁ ´n apel.

Dezbaterile judecŁŞii ´n apel prezintŁ unele particularitŁŞi faŞŁ de cercetarea judecŁtoreascŁ, at©t sub aspectul participanŞilor la кedinŞa de judecatŁ, c©t кi sub aspectul activitŁŞilor procesuale ´ndeplinite ´n cadrul кedinŞei de judecatŁ.

Dezbaterile judecŁŞii ´n apel, reieкind din prevederile art.414 C.proc.pen., se desfŁкoarŁ ´n douŁ modalitŁŞi, dupŁ caz:

a) judecarea apelului fŁrŁ cercetarea probelor (art.413 alin.(2) C.proc.pen.);

b) judecarea apelului cu efectuarea cercetŁrii probelor (art.413 alin.(3) C.proc.pen.).

18. Judecarea apelului fŁrŁ cercetarea probelor are loc ´n cazul ´n care instanŞa de apel nu a dispus cercetarea probelor noi кi/sau cercetarea suplimentarŁ a probelor administrate de prima instanŞŁ, reprezent©nd veriýcarea legalitŁŞii кi temeinicia sentinŞei apelate pe baza probelor examinate de prima instanŞŁ, conform materialelor din dosar.

Ċn cazul dat, judecarea apelului se reduce la discutarea ´n contradictoriu, de cŁtre partea acuzŁrii, pe de o parte, кi de cŁtre partea apŁrŁrii, pe de altŁ parte, a motivelor invocate de apelant кi, implicit, dacŁ sentinŞa apelatŁ este legalŁ, ´ntemeiatŁ кi motivatŁ. PŁrŞile se vor referi at©t la problemele de fapt asupra cŁrora s-a pronunŞat ori trebuia sŁ se pronunŞe prima instanŞŁ, c©t кi la problemele de drept.

Discutarea ´n contradictoriu de cŁtre parŞi constŁ ´n confruntarea dintre apelant, intimat ки procuror ´n ceea ce priveкte aprecierea probelor administrate ´n cursul cercetŁrii judecŁtoreкti; alte probe nu se administreazŁ.

DacŁ o parte, ´n luarea de cuv©nt, cere reaprecierea probei cercetate ´n prima instanŞŁ, se va face menŞiunea respectivŁ ´n procesul-verbal al кedinŞei de judecatŁ, urm©nd sŁ se expunŁ instanŞa de apel ´n decizia adoptatŁ.

19. Judecarea apelului cu efectuarea cercetarii probelor reprezintŁ veriýcarea legalitŁŞii ки temeiniciei sentinŞei apelate pe baza probelor noi prezentate de pŁrŞi ´n dezbaterile judecŁŞii, precum ки pe baza probelor administrate ´n prima instanŞŁ ки cercetate suplimentar ´n instanŞa de apel.

DupŁ ce apelantul, intimatul, precum ки procurorul invocŁ necesitatea administrŁrii probei noi sau a cercetŁrii suplimentare a probei administrate ´n prima instanŞŁ, ýind ascultatŁ opinia tuturor participanŞilor la кedinŞŁ, instanŞa de apel se pronunŞŁ prin ´ncheiere motivatŁ asupra cererii respective, de regulŁ, ´n formŁ protocolarŁ.

InstanŞa de apel nu este ´n drept sŁ dispunŁ, din oýciu, administrarea de probe noi sau cercetarea suplimentarŁ a probei administrate ´n prima instanŞŁ.

Similar ´ntregii activitŁŞi judiciare desfŁкurate ´n instanŞa de fond, dupŁ expunerea pŁrŞilor ки procurorului asupra cererii privind administrarea de noi probe, precum ки dupŁ cercetarea suplimentarŁ a probelor administrate de prima instanŞŁ, instanŞa de apel se pronunŞŁ prin ´ncheiere motivatŁ privind admiterea sau, dupŁ caz, respingerea cererii respective.

Ćn cazul ´n care se respinge cererea, instanŞa de apel, ´n hotŁr©rea adoptatŁ, va invoca argumentele ´n sprijinul soluŞiei privind respingerea efectuŁrii cercetŁrii probei solicitate.

Ćn cazul ´n care se admite cererea, efectuarea cercetŁrii probei solicitate are loc conform prevederilor stipulate ´n SecŞiunea 2 din Capitolui III, Titlul II, Partea SpecialŁ a Codului de procedurŁ penalŁ, care se aplicŁ ´n mod corespunzŁtor.

20. Cu ocazia dezbaterilor judecŁŞii ´n apel, ´n conformitate cu prevederile art.413 alin.(2) C.proc. pen., preкedintele кedinŞei oferŁ cuv©nt apelantului, intimatului, apŁrŁtorilor ки reprezentanŞilor lor, apoi procurorului. DacŁ ´ntre apelurile declarate se aþŁ ки apelul procurorului, primul cuv©nt ´l are acesta.

Apelantul susŞine verbal motivele de apel ки precizeazŁ soluŞia pe care, ´n opinia sa, ar trebui s-o pronunŞe instanŞa de apel.

Intimatul combate motivele de apel sau, dupŁ caz, le recunoaкte ки solicitŁ instanŞei soluŞia pentru care pledeazŁ.

Procurorul prezintŁ concluziile pe care le apreciazŁ motivat potrivit legii.

21. LuŁrile de cuv©nt trebuie sŁ se axeze pe motivele invocate de apelant, ýecare parte argument©ndu-ки opinia prin combaterea punctelor de vedere ale pŁrŞii adverse cu referire la interpretarea judiciarŁ ки doctrinarŁ a normelor de drept ce justiýcŁ soluŞia pentru care pledeazŁ.

Motivele de apel, potrivit art.405 C.proc.pen., se formuleazŁ ´n scris, dar ele pot ý dezvoltate sau formulate ки ´n mod oral ´n cadrul dezbaterilor, ýind consemnate ´n procesul-verbal al кedinŞei de judecatŁ în apel.

P©nŁ la ´nchiderea dezbaterilor, apelantul poate formula ки alte motive de apel dec©t cele formulate prin adresa apelului ´naintatŁ instanŞei, chiar dacŁ motivele orale nu coincid cu cele scrise.

22. InstanŞa de apel ´n cadrul dezbaterilor este obligatŁ sŁ creeze condiŞii egale pentru pŁrŞi ´ntru exercitarea drepturilor ки obligaŞiilor procesuale, precum ки necesare obŞinerii unei soluŞii legale ки ´ntemeiate ´n urma unei adevŁrate dispute orale, publice ки contradictoriale dintre partea apŁrŁrii ки partea acuzŁrii de stat.

Ćn cazul ´n care se constatŁ temeinicia unui motiv de apel sau, dupŁ caz, a unui apel, urmare a cŁruia sentinŞa apelatŁ trebuie casatŁ, instanŞa urmeazŁ sŁ continue judecata, ýind obligatŁ sŁ examineze toate motivele de apel sau, dupŁ caz, toate apelurile.

Motivele de apel trebuie examinate nu doar ´n sine ï prin raportare ´n cadrul dezbaterilor, ci printr-o analizŁ obiectivŁ, completŁ ки sub toate aspectele de fapt ки de drept, confrunt©ndu-le cu susŞinerile fŁcute ´n combaterea lor de cŁtre intimat, precum ки cu ´ntregul material probator al cauzei.

Neexaminarea unui motiv invocat ´n apel, a cŁrui soluŞionare este necesarŁ pentru aþarea adevŁrului, echivaleazŁ cu nerezolvarea fondului apelului ки conduce la casarea totalŁ a deciziei instanŞei de apel cu dispunerea rejudecŁrii la aceeaки instanŞŁ.

23. DupŁ luŁrile de cuv©nt, preкedintele кedinŞei explicŁ cŁ, conform principiului contradictorialitŁŞii ´n procesul penal (art.24 C.proc.pen.), instanŞa de apel acordŁ ajutor oricŁrei pŁrŞi, la solicitarea acesteia, ´n condiŞiile legii, pentru administrarea probelor necesare.

Ćn cazul ´n care este formulatŁ cererea sau demersul respectiv, instanŞa le va soluŞiona potrivit prevederilor art.364 C.proc.pen.

Ascultarea inculpatului prezent, potrivit normelor care reglementează judecata în prima instanţă, este obligatorie în următoarele cazuri:

a) când inculpatul nu a fost audiat la cercetarea judecătorească;

b) când nu s-a pronunţat împotriva inculpatului o sentinţă de condamnare.

Instanţa de apel este obligată să ia măsuri pozitive în scopul audierii inculpatului în cazurile menţionate, chiar dacă nu există solicitări în mod expres în acest sens.

24. În cazul în care instanţa de apel este sesizată cu un apel în care este contestată situaţia în fapt şi în drept reţinută de prima instanţă, din motive de echitate a procesului, nu se poate de a se pronunţa asupra acestor chestiuni fără aprecierea directă a declaraţiilor prezentate personal de inculpatul care susţine că nu a săvârşit infracţiunea imputată.

În cazul dat, instanţa de apel trebuie să audieze inculpatul, martorii care nu au fost audiaţi în procedurile anteriore, precum şi, după caz, să procedeze la administrarea directă a probelor în speţă, ţinând seama mai ales de chestiunile pe care le soluţionează şi de importanţa lor pentru părţi.

În acest scop, instanţa de apel va efectua măsurile pozitive, în condiţiile legii, chiar dacă inculpatul nu solicită o autorizaţie în acest sens, astfel încât să aibă cunoştinţă de cauză în fapt şi în drept şi să se examineze în ansamblul ei chestiunea vinovăţiei sau nevinovăţiei conform jurisprudenţei constante.

25. Conform art.413 alin.(3) C.proc.pen., în cadrul dezbaterilor, ca moment procesual al judecării apelului, părţile sunt în drept să invoce necesitatea administrării de noi probe. În cazul dat autorul cererii trebuie să indice aceste probe şi mijloacele de probă cu ajutorul cărora pot fi administrate, precum şi motivele care au împiedicat prezentarea lor în prima instanţă.

Cererea privind administrarea unei probe noi nu poate fi respinsă dacă proba prezentată este admisibilă, concludentă şi utilă. O probă este admisibilă atunci când nu este interzisă de lege; este concludentă atunci când poate clarifica elemente necunoscute ale cauzei, de natură să contribuie la soluţionarea acesteia; este utilă, dacă are capacitatea de a înlătura anumite fapte sau împrejurări ce nu au fost stabilite prin alte probe.

Administrarea probei noi în cadrul dezbaterilor judecăţii în apel se face potrivit procedurii stabilite pentru prima instanţă. Probele noi sunt reprezentate de acele probe care nu au fost administrate în cursul urmăririi penale şi cercetării judecătoreşti.

În cazul în care nu a avut loc o cercetare judecătorească completă şi obiectivă, întrucât prima instanţă a respins neîntemeiat cererea privind administrarea probei prezentate de părţi, se impune administrarea acestei probe.

26. Conform art.414 alin.(1) C.proc.pen., în cadrul dezbaterilor, părţile sunt în drept să cearăr cercetarea suplimentară a probelor administrate de prima instanţă.

Cererea privind cercetarea suplimentară a probei administrate de prima instanţă nu poate fi respinsă dacă proba prezentată nu a fost cercetată şi, respectiv, apreciată complet, obiectiv şi sub toate aspectele de prima instanţă.

Instanţa de apel, stabilind ilegalitatea comisă de prima instanţă, va corecta această eroare judiciară în condiţiile prevăzute de lege, efectuând cercetarea suplimentară a probei administrate de prima instanţă.

27. Cererea privind administrarea probelor noi, precum şi cercetarea suplimentară a probei administrate de prima instanţă, poate fi formulată până la închiderea dezbaterilor şi ele trebuie să se refere numai la faptele şi împrejurările ce urmează a fi dovedite, prin ce mijloace de probă pot fi administrate, cu indicarea locului unde se află, identităţii şi adresei martorilor şi experţilor etc.

Declaraţiile prezentate în dezbateri se consemnează potrivit modului prevăzut de art.337 C.proc.pen., fiind anexate la procesul-verbal al şedinţei instanţei de apel.

Activităţile instanţei de apel privind efectuarea cercetării probelor în baza cererilor admise trebuie consemnate în procesul-verbal al şedinţei instanţei de apel.

28. După cercetarea probelor, dacă nu se mai formulează alte cereri ce ar trebui soluţionate în prealabil, instanţa va oferi cuvântul persoanelor participante, care, în luările de cuvânt, referindu-se la motivele de apel, vor justifica soluţia pentru care pledează prin criticile aduse lucrului judecat de prima instanţă şi, după caz, prin prisma materialului probator administrat în instanţa de apel.

În cazul dat, cuvântul se oferă conform ordinii prevăzute de art.413 alin.(2) C.proc.pen.: mai întâi apelantului, apoi intimatului şi la urmă procurorului, cu excepţia cazului când apelul este declarat de procuror, situaţie în care primul cuvânt îl are acesta.

După luările de cuvânt, instanţa de apel oferă posibilitate părţilor şi procurorului să uzeze de dreptul la replică.

29. Potrivit art.413 alin.(4) C.proc.pen., cu privire la chestiunile noi, apărute cu ocazia dezbaterilor, părţile au dreptul la replică.

Replica constł ´n oferirea posibilitŁşii pŁrşii la proces de a mai lua o datł cuv©ntul ´n legŁturł cu dezbaterile pe marginea apelului judecat.

Dacł ´n replicł se relevł fapte sau circumstanşe noi, esenşiale pentru judecarea apelului, instanşa de apel va relua dezbaterile judecŁşii ´n apel pentru veriýcarea acestora.

Dupł ´nchiderea replicilor, pŁrşile pot sł depunł instanşei concluzii scrise privitor la soluşia propusł de ele ´n cauzł, care se anexeazł la procesul-verbal al κedinşei de judecatł ´n apel. Concluziile respective nu au caracter obligatoriu pentru instanşa de apel.

Conform art.413 alin.(5) C.proc.pen., inculpatul are cel din urmł cuv©ntul. Indiferent dacł este apelant sau intimat κi indiferent dacł, pe parcursul dezbaterilor, procurorul sau pŁrşile au uzat de dreptul la replicł, cel din urmł cuv©nt va aparşine ´ntotdeauna inculpatului, personal sau prin avocat.

30. DesfŁκurarea κedinşei de judecatł ´n apel se consemneazł ´n procesul-verbal ´ntocmit de grefier în conformitate cu prevederile art.413 alin.(6) C.proc.pen.

Procesul-verbal al κedinşei de judecatł ´n apel se ´ntocmeκte ´n scris, iar pentru a asigura plenitudinea pot ý utilizate mijloacele prevŁzute la art.336 alin.(2) C.proc.pen.

Procesul-verbal al κedinşei de judecatł ´n apel trebuie sł cuprindł ´n mod obligatoriu toate elementele indicate la art.336 alin.(3) C.proc.pen., precum κi elucidarea activitŁşilor privind efectuarea cercetŁrii probelor, dupł caz, κi/sau cererii privind reaprecierea probei cercetate ´n prima instanşł, pe care se ´ntemeiazł concluziile instanşei de apel.

Lipsa acestor menşiuni echivaleazł cu concluzia cł instanşa de apel nu a cercetat suplimentar proba administratł de prima instanşł sau nu a dat apreciere probei administrate, ýe nu a dat o nouł apreciere probei din dosar.

31. Ćn termen de cel mult 48 ore de la ´ncheierea κedinşei de judecatł a apelului, procesul-verbal trebuie sł ýe redactat κi semnat de preκedintele κedinşei κi greýer.

Dacł apar divergenşe ´ntre greýer κi preκedintele κedinşei privitor la conşinutul procesului-verbal, greýerul este ´n drept sł anexeze la procesul-verbal obiecşiile sale ´n conformitate cu prevederile art.318 alin.(3) C.proc.pen.

Responsabili de calitatea κi corectitudinea ´ntocmirii procesului-verbal al κedinşei de judecatł ´n apel este preκedintele κedinşei κi greýerul.

32. Despre ´ntocmirea κi semnarea procesului-verbal integral al κedinşei instanşei de apel, preκedintele κedinşei ´nκtiinşeazł ´n scris pŁrşile κi le asigurł posibilitatea de a lua cunoκtinşł de conşinutul actului respectiv, la cerere scrisł, ´n termen de 5 zile de la data ´nκtiinşŁrii. Ćnκtiinşarea ´n scris menşionatł se anexeazł la dosar.

Partea respectivł, ´n decurs de 3 zile de la data luŁrii de cunoκtinşł, este ´n drept sł formuleze obiecşii la procesul-verbal al κedinşei de judecatł ´n apel.

Obiecşiile la procesul-verbal se examineazł de cłtre instanşa de apel, care, pentru anumite concretizŁri, poate cita persoana ce le-a formulat. Asupra obiecşiilor formulate, instanşa se pronunşł prin ´ncheiere motivatł, care, de r©nd cu obiecşiile respective, se anexeazł la procesul-verbal.

33. Ćn cazul ´n care ´n dosar lipseκte procesul-verbal al κedinşei de judecatł ´n apel sau ´ntocmirea acestui act procesual este vŁdit necorespunzŁtoare, fapt ce privează instanşa de recurs de posibilitatea veriýcŁrii legalitŁşii hotŁr©rii atacate, se impune casarea totalł a deciziei instanşei de apel, cu dispunerea rejudecŁrii de cłtre aceeaκi instanşł.

Lipsa ´nκtiinşŁrii ´n scris despre ´ntocmirea κi semnarea procesului-verbal integral, precum κi neexaminarea obiecşiilor la acest proces-verbal privează instanşa de recurs de posibilitatea veriýcŁrii legalitŁşii hotŁr©rii atacate κi conduce la ridicarea cauzei de pe rolul instanşei de recurs, cu remiterea ´n instanşa de apel pentru îndeplinirea prevederilor art.336 alin.(5)-(7) C.proc.pen.

34. Prin prisma prevederilor art.414 alin.(1) C.proc.pen., instanşa de apel, efectu©nd controlul judiciar ´n al doilea grad de jurisdicşie penalł, este obligatł sł examineze dacł au fost respectate dispozişiile legale privind judecarea cauzei ´n fond.

Urmłrind acest scop, instanşa de apel verificł legalitatea κi temeinicia sentinşei atacate, soluşion©nd urmŁtoarele chestiuni:

a) dacł ´n cauzł s-au respectat principiile generale ale procesului penal κi prevederile legii referitoare la urmŁrirea penalł;

b) dacł s-a respectat procedura privind judecata ´n prima instanşł;

c) dacł sunt asigurate drepturile pŁrşilor la un proces legal κi echitabil;

d) dacł starea de fapt reşinutł κi de drept apreciatł de prima instanşł concordł cu faptele κi circumstanşele stabilite κi probele administrate κi relevate ´n sentinşł;

e) dacł au fost administrate ´n mod obiectiv, complet κi pluriaspectual toate probele prezentate de pŁrşi necesare pentru aþarea adevŁrului;

f) dacŁ ýecare probŁ pe care se ´ntemeiazŁ concluziile instanşei de judecatŁ a fost apreciatŁ din punctul de vedere al pertinenşei, concludenşei, utilitŁşii ки veridicitŁşii ei, iar toate probele ´n ansamblu ї din punctul de vedere al coroborŁrii lor;

g) dacŁ soluşia datŁ de prima instanşŁ se conýrmŁ cu prevederile legii ки este justŁ;

h) dacŁ sentinşa apelatŁ este legalŁ, ´ntemeiatŁ ки motivatŁ.

35. Ċn rezultatul soluşionŁrii chestiunilor menşionate ´n punctul precedent, instanşa de apel stabileкte temeiurile de fapt ки de drept care duc, dupŁ caz, la respingerea sau la admiterea apelului, precum ки motivele adoptŁrii soluşiei date. Aceste temeiuri ки motive trebuie sŁ ýe cuprinse ´n conşinutul deciziei instanşei de apel (art.417 alin.(1) pct. 8) C.proc.pen.).

C©nd instanşa de apel stabileкte motive de casare a sentinşei apelate, din oýciu, este obligatŁ sŁ le punŁ ´n discuşia pŁrşilor.

36. Stabilirea temeiurilor de fapt, care duc, dupŁ caz, la respingerea sau la admiterea apelului, presupune ca instanşa de apel sŁ controleze dacŁ ´n cauzŁ s-au administrat toate probele necesare aþŁrii adevŁrului, pentru ca faptele ки ´mprejurŁrile sŁ ýe integral stabilite.

UrmŁrind acest scop, instanşa de apel este obligatŁ sŁ veriýce dacŁ la judecarea cauzei prima instanşŁ:

a) a fŁcut efortul necesar pentru a nu lŁsa nici un aspect al complexului faptic nestabilit, nelŁmurit, ascuns sau dubios;

b) a luat toate mŁsurile necesare pentru ca probele concludente ки utile, prezentate de pŁrşi, sŁ ýe administrate ки cercetate ´n ordinea prevŁzutŁ de lege, astfel ca toate elementele de fapt sŁ aibŁ o relevanşŁ juridicŁ ´n proces ки nimic sŁ nu rŁm©nŁ ´ntr-o stare de incertitudine ки dubii.

Ċn cazul ´n care se constatŁ cŁ prima instanşŁ la judecarea cauzei a comis activitŁşi sau inactivitŁşi ce provoacŁ dubii sau neclaritŁşi evidente cu privire la starea de fapt, instanşa de apel este datoare sŁ le ´nlŁture ´n condişiile generale ale judecŁrii cauzei (Capitolul I, Titlul II din Partea SpecialŁ a Codului de procedurŁ penalŁ).

37. Stabilirea temeiurilor de drept, care duc, dupŁ caz, la respingerea sau admiterea apelului, presupune ca instanşa de apel sŁ controleze dacŁ ´n cauzŁ au fost rezolvate problemele de drept material sau procesual penal.

Rezolvarea problemelor de drept material implicŁ confruntarea sentinşei adoptate de prima instanşŁ cu normele de drept penal derivate din sŁv©rкirea infracşiunii ки cu normele de drept civil derivate din prejudiciul produs prin infracşiune.

Rezolvarea problemelor de drept procesual penal implicŁ veriýcarea ´ntreprinsŁ de instanşa de apel ce vizeazŁ toate actele procesuale efectuate ´n cursul procesului penal, at©t de organul de urmŁrire penalŁ, c©t ки de prima instanşŁ.

38. Rezolvarea problemelor de drept penal reprezintŁ veriýcarea cauzei privind: caliýcarea infracţiunii (´ncadrarea juridicŁ a faptei imputate inculpatului) ки legalitatea pedepsei penale aplicate, precum ки alte aspecte reglementate de Codul penal.

Veriýc©nd cauza sub aspectul caliýcŁrii infracţiunii, instanşa de apel trebuie sŁ dea rŁspuns dacŁ fapta reşinutŁ ´n sarcina inculpatului constituie infracţiune ки dacŁ este doveditŁ vinovŁşia inculpatului ´n sŁv©rкirea acestei infracţiuni. Pentru aceasta, instanşa de apel trebuie sŁ raporteze situaşia de fapt constatatŁ la ýecare din elementele constitutive ale infracţiunii imputate inculpatului, sŁ subsumeze faptele ки ´mprejurŁrile cauzei categoriei juridice cŁrei acestea ´i corespund.

Veriýc©nd cauza sub aspectul legalitŁşii pedepsei penale, instanşa de apel trebuie sŁ dea rŁspuns dacŁ aceasta a fost aplicatŁ ´n limitele prevŁzute de lege, av©ndu-se ´n vedere nu doar sancţiunea normei penale speciale, ci toate prevederile ce reglementeazŁ pedeapsa penalŁ, individualizarea pedepselor, liberarea de pedeapsŁ penalŁ, precum ки alte criterii ce şin de tratamentul juridic penal.

AlŁturi de aceste douŁ aspecte principale ї caliýcarea infracţiunii ки pedeapsa penalŁ, instanşa de apel este obligatŁ sŁ veriýce ки alte aspecte de drept penal material privitoare la tentativŁ, participaşie, recidivŁ, prescripşie, cauze care ´nlŁturŁ caracterul penal al faptei, cauze care ´nlŁturŁ rŁspunderea penalŁ sau consecinşele condamnŁrii, mŁsurile de siguranşŁ etc.

39. Ċn cazul ´n care se constatŁ cŁ s-au comis ´ncŁlcŁri ale prevederilor de drept penal, instanşa de apel este obligatŁ sŁ le corecteze ´n modul stabilit de lege ´n cadrul procedurii judecŁrii apelului.

Instanşa de apel va adopta soluşia prevŁzutŁ de art.415 alin.(1) pct.2) C.proc.pen. ´n cazul ´n care:

a) nu au fost ´ntrunite elementele infracţiunii sau prima instanşŁ a pronunşat o hotŁr©re de condamnare pentru o altŁ faptŁ dec©t cea pentru care inculpatul a fost pus sub ´nvinuire, cu excepşia cazurilor re´ncadrŁrii juridice a acţiunilor lui ´n baza unei legi mai bl©nde;

b) inculpatul a fost condamnat pentru o faptŁ care nu este prevŁzutŁ de legea penalŁ;

c) s-au aplicat pedepse ´n alte limite dec©t cele prevŁzute de lege;

d) persoana condamnatŁ a fost judecatŁ anterior ´n mod deýnitiv pentru aceeaки faptŁ sau existŁ o cauzŁ de

´nlŁturare a rŁspunderii penale, sau aplicarea pedepsei a fost ´nlŁturatŁ de o nouŁ lege sau anulatŁ de un act de amnistie, a intervenit decesul inculpatului ori a intervenit ´mpŁcarea pŁrŞilor ´n cazul prevŁzut de lege;

e) faptei sŁv©rкite i s-a dat o ´ncadrare juridicŁ greкitŁ;

f) a intervenit o lege penalŁ mai favorabilŁ condamnatului;

g) Curtea ConstituŞionalŁ a recunoscut neconstituŞionalŁ prevederea legii aplicate ´n cauza respectivŁ;

h) instanŞa de judecatŁ internaŞionalŁ, prin hotŁr©re pe un alt caz, a constatat o ´ncŁlcare la nivel naŞional a drepturilor кi libertŁŞilor omului care poate ý reparatŁ кi ´n aceastŁ cauzŁ;

i) prima instanŞŁ nu s-a pronunŞat cu privire la una din infracŞiunile imputate;

j) prima instanŞŁ s-a rezumat la a face trimitere la faptele reŞinute ´n rechizitoriu, fŁrŁ a le descrie кi fŁrŁ a cerceta mijloacele de probŁ din care rezultŁ vinovŁŞia sau nevinovŁŞia inculpatului;

k) prima instanŞŁ a omis de a se pronunŞa asupra tuturor actelor materiale ce intrŁ ´n conŞinutul aceleiaкi infracŞiuni;

l) prima instanŞŁ a comis o eroare gravŁ de fapt, av©nd drept consecinŞŁ pronunŞarea unei sentinŞe vŁdit neîntemeiate.

40. Rezolvarea problemelor de drept civil, derivate din prejudiciul produs prin infracŞiune, reprezintŁ veriýcarea cauzei privind soluŞionarea acŞiunii civile.

AcŞiunea civilŁ ´n procesul penal se soluŞioneazŁ ´n conformitate cu prevederile art.219-226, 387 кi 388 C.proc.pen. InstanŞa de apel va adopta soluŞia prevŁzutŁ de art.415 alin.(1) pct.2) C.proc.pen. ´n cazul ´n care:

a) prima instanŞŁ nu a soluŞionat chestiunea dacŁ trebuie admisŁ acŞiunea civilŁ, ´n folosul cui кi care este cuantumul despŁgubirilor cuvenite;

b) prima instanŞŁ, soluŞion©nd acŞiunea civilŁ, a dat o soluŞie contrarŁ legii;

c) sentinŞa nu cuprinde motivele pe care este ´ntemeiatŁ soluŞia cu privire la acŞiunea civilŁ sau la repararea prejudiciului cauzat prin infracŞiune ori ´n dispozitiv lipseкte dispoziŞia privind soluŞionarea acŞiunii civile;

d) dupŁ ce l-a condamnat pe inculpat, prima instanŞŁ a separat ´n mod ilegal acŞiunea civilŁ de acŞiunea penalŁ ori ilegal a soluŞionat chestiunea privind acŞiunea civilŁ ´n procesul penal.

Ċn cazul ´n care acŞiunea civilŁ a fost ´naintatŁ ´n instanŞa de apel, acŞiunea respectivŁ nu poate ý soluŞionatŁ ´n cadrul judecŁrii apelului, deoarece, potrivit art.221 alin.(1) C.proc.pen., acŞiunea civilŁ ´n procesul penal se ´naintează ´n baza cererii scrise a pŁrŞii civile sau a reprezentantului ei ´n orice moment de la pornirea procesului penal p©nŁ la terminarea cercetŁrii judecŁtoreкti. Partea civilŁ sau reprezentantul ei, dupŁ deýnitivarea sentinŞei, este ´n drept sŁ ´nainteze o acŞiune similarŁ ´n instanŞa civilŁ.

41. Rezolvarea problemelor de drept procesual penal reprezintŁ veriýcarea cauzei privind modul ´n care au fost respectate prevederile legale referitoare la competenŞa dupŁ materie sau calitatea persoanei, la sesizarea instanŞei de judecatŁ, la participarea persoanei la judecatŁ, la efectuarea anchetei sociale ´n cazurile prevŁzute de lege, precum кi alte aspecte reglementate de Codul de procedurŁ penalŁ etc.

Ċn cazul ´n care se constatŁ cŁ s-au comis ´ncŁlcŁri ale prevederilor de drept procesual penal, instanŞa de apel este obligatŁ sŁ le corecteze ´n modul stabilit de lege ´n cadrul procedurii de judecare a apelului.

InstanŞa de apel va adopta soluŞia prevŁzutŁ de art.415 alin.(1) pct.2) C.proc.pen. ´n cazul ´n care:

a) la darea sentinŞei nu au fost soluŞionate chestiunile prevŁzute de art.385 C.proc.pen.;

b) sentinŞa apelatŁ nu cuprinde elementele prevŁzute de art.389-391, 394 кi 397 C.proc.pen.;

c) sentinŞa atacatŁ nu cuprinde motivele pe care se ´ntemeiazŁ soluŞia ori motivarea soluŞiei contrazice dispozitivul hotŁr©rii sau acesta este expus neclar, sau dispozitivul sentinŞei redactate nu corespunde cu dispozitivul pronunŞat dupŁ deliberare;

d) ´n prima instanŞŁ nu au fost respectate dispoziŞiile privind competenŞa dupŁ materie sau dupŁ calitatea persoanei;

e) prima instanŞŁ nu a fost compusŁ potrivit legii ori au fost ´ncŁlcate prevederile art.30,31,33 C.proc. pen.;

f) кedinŞa de judecatŁ ´n prima instanŞŁ nu a fost publicŁ, ´n afarŁ c©nd legea prevede altfel;

g) judecata a avut loc fŁrŁ participarea procurorului, inculpatului, precum кi a apŁrŁtorului, interpretului кi traducŁtorului, c©nd participarea lor era obligatorie potrivit legii;

h) cauza a fost judecatŁ fŁrŁ citarea legalŁ a unei pŁrŞi sau care, legal citatŁ, a fost ´n imposibilitate de a se prezenta кi de a ´nкtiinŞa instanŞa despre aceastŁ imposibilitate.

42. Concluzia instanŞei de apel privind temeiurile de fapt кi de drept care au dus, dupŁ caz, la respingerea sau admiterea apelului, precum кi motivele adoptŁrii soluŞiei date se ´ntemeiazŁ ´n mod obligatoriu ´n urma aprecierii probelor.

InstanŞa de apel nu este legatŁ de concluzia primei instanŞe кi este liberŁ a da o apreciere nouŁ (reapreci-

ere) oricŁrei probe, indiferent la care fazŁ a procesului penal a fost administratŁ. Ćn conformitate cu prevederile art.414 alin.(2) C.proc.pen., instanşa de apel poate da o nouŁ apreciere probelor din dosar.

Activitatea instanşei de apel privind aprecierea кi/ sau reaprecierea probei se efectueazŁ ´n conformitate cu prevederile art.101 C.proc.pen.

Efectu©nd o nouŁ apreciere a probelor din dosar, instanşa de apel este obligatŁ sŁ invoce ´n cuprinsul deciziei кi motivele pentru necesitatea reaprecierii probei, relev©nd dezacordul cu aprecierea probei respective efectuatŁ de prima instanşŁ.

43. Ćn vederea ´ndeplinirii activitŁşii privind aprecierea sau, dupŁ caz, reaprecierea probelor, instanşa de apel ´n cuprinsul deciziei va releva кi, respectiv, va analiza:

a) probele examinate de prima instanşŁ, conform materialelor din dosar;

b) probele administrate de prima instanşŁ кi cercetate suplimentar ´n dezbaterile judecŁşii ´n apel;

c) probele noi prezentate de pŁrşi кi, respectiv, cercetate ´n dezbaterile judecŁşii ´n apel.

UrmŁrind acest scop, judecŁtorii completului vor supune ýecare probŁ unei aprecieri obiective, complete кi sub toate aspectele, evalu©nd forşa ei probantŁ кi determin©nd, implicit, mŁsura ´n care proba respectivŁ, ´n coroborare cu celelalte probe ´n ansamblu, poate contribui la aþarea adevŁrului cu privire la situaşia de fapt stabilitŁ ´n cauzŁ.

Aprecierea sau reaprecierea probelor se face ´n baza unei convingeri intime proprii, rezonabile кi raşionale, care trebuie exprimatŁ ´n motivele adoptŁrii soluşiei date ï relevate ´n cuprinsul deciziei instanşei de apel.

44. Ćn cazul ´n care se pronunşŁ soluşia prevŁzutŁ de art.415 alin.(1) pct.2) C.proc.pen., instanşa de apel, rejudec©nd cauza, este obligatŁ sŁ aprecieze probele noi administrate кi/sau, dupŁ caz, sŁ reaprecieze probele administrate de prima instanşŁ кi cercetate suplimentar, pe care se ´ntemeiazŁ concluziile.

Este inadmisibilŁ soluşia privind admiterea apelului, casarea sentinşei atacate, rejudecarea cauzei кi pronunşarea unei noi hotŁr©ri potrivit modului stabilit pentru prima instanşŁ, fŁrŁ a ý evaluate кi, respectiv, apreciate probele puse la baza deciziei pronunşate, precum кi fŁrŁ a stabili кi a descrie circumstanşele, care justiýcŁ soluşia respectivŁ.

45. Ćn cazul ´n care se judecŁ apelul ´n urma adoptŁrii deciziei de cŁtre instanşa de recurs privind admiterea recursului, casarea deciziei instanşei de apel, cu dispunerea judecŁrii de cŁtre aceeaкi instanşŁ, se impune procedura de rejudecare кi limitele acesteia prevŁzute de art.436 C.proc.pen. ActivitŁşile respective se efectueazŁ de cŁtre instanşa de apel conform regulilor generale pentru judecata ´n apel, adicŁ prevederile art.413 кi ale art.414 C.proc.pen. se aplicŁ ´n mod corespunzŁtor.

Actul procesual prin care este ´nvestitŁ ´nstanşa de apel, competentŁ sŁ judece din nou apelul, este decizia instanşei de recurs ordinar sau, dupŁ caz, hotŁr©rea instanşei de recurs ´n anulare.

Judecarea apelului, ´n cazul dat, se desfŁкoarŁ ´n limitele stabilite prin decizia instanşei de recurs, ale cŁrei indicaşii sunt obligatorii pentru instanşa de apel ´n mŁsura ´n care situaşia de fapt rŁm©ne cea care a existat la soluşionarea recursului:

a) ´n mod nelimitat, dacŁ a fost casatŁ total hotŁr©rea recursatŁ;

b) ´n mod limitat, dacŁ a fost casatŁ parşial hotŁr©rea recursatŁ, ýe la anumite fapte ori ýe la anumite persoane sau ´n ce priveкte latura penalŁ ori cea civilŁ.

Din textul de lege al art.436 alin.(4) C.proc.pen. rezultŁ cŁ, judec©nd apelul ´n procedura de rejudecare a cauzei, instanşa de apel nu este ´n drept sŁ creeze o situaşie mai gravŁ pentru persoana ´n favoarea cŁreia a fost declarat recursul admis.

JudecŁtorul nu poate participa la o nouŁ judecare a apelului, dacŁ a participat anterior la judecarea propriu-zisŁ, deoarece, potrivit art.33 alin.(3) C.proc.pen., se aþŁ ´n situaşie de incompatibilitate.

46. Imediat dupŁ ´nchiderea dezbaterilor ori, dupŁ caz, audierea replicilor sau la intervalul ýxat pentru pronunşare, dacŁ, din motive temeinice, s-a am©nat pronunşarea, instanşa de apel se retrage ´n camera de consiliu pentru deliberarea кi adoptarea hotŁr©rii.

Procedura deliberŁrii se desfŁкoarŁ ´n conformitate cu prevederile art.339 C.proc.pen. Obiectul deliberŁrii completului de judecatŁ se identiýcŁ cu chestiunile prevŁzute de lege supuse spre soluşionare instanşei de apel.

47. Din textul articolului 414 alin.(3) C.proc.pen. rezultŁ:

ï instanşa de apel este obligatŁ sŁ se pronunşe asupra tuturor apelurilor, ea neput©nd, atunci c©nd constatŁ cŁ un apel este ´ntemeiat кi cŁ sentinşa apelatŁ trebuie casatŁ integral, sŁ nu se pronunşe asupra celorlalte apeluri sub pretextul cŁ judecarea lor a devenit inutilŁ;

ï instanşa de apel este obligatŁ sŁ se pronunşe nu doar asupra tuturor apelurilor declarate ´n cauzŁ, ci кi asupra tuturor motivelor invocate în apel.

Motivele de apel nu trebuie soluşionate doar ´n sine, prin raportare, ´n mod exclusiv la dispozitivul кi la considerentele hotŁr©rii atacate, ci confrunt©ndu-le

cu susşinerile fŁcute ´n combaterea lor de cŁtre partea procesualŁ adversŁ, precum кi cu probele administrate ´n cauzŁ.

Instanşa de apel nu trebuie sŁ se limiteze doar la veriýcarea motivelor invocate de apelant, ci, depŁкind acest cadru, este obligatŁ sŁ ia ´n examinare, din oýciu, кi orice alte chestiuni importante susceptibile sŁ conducŁ la o concluzie certŁ кi corectŁ cu privire la legalitatea кi temeinicia sentinşei atacate.

48. Instanşa de apel, deliber©nd, adoptŁ una din soluşiile prevŁzute la art.415 alin.(1) C.proc.pen., concomitent soluşion©nd кi chestiunile complementare prevŁzute de art.416 C.proc.pen. cu privire la repararea pagubei, la mŁsurile preventive, la cheltuielile judiciare кi la orice alte chestiuni de care depinde soluşionarea completŁ a apelului.

Conform art.414 alin.(4) C.proc.pen., ´n cazul sesizŁrii de cŁtre pŁrşi a nerespectŁrii termenului rezonabil de judecare a cauzei de cŁtre instanşa de fond, instanşa de apel se expune кi asupra nerespectŁrii acestui termen. Criteriile de determinare a termenului rezonabil sunt: complexitatea cauzei, comportamentul pŁrşilor ´n proces, conduita instanşei de judecatŁ.

Ċn cazul ´n care se constatŁ temeiurile prevŁzute de art.218 C.proc.pen., instanşa de apel va pronunşa o decizie interlocutorie, ´n conformitate cu art.417 alin.(3) C.proc.pen.

49. Deliber©nd, judecŁtorii completului sunt obligaşi sŁ veriýce legalitatea кi temeinicia hotŁr©rii apelate, prin prisma examinŁrii motivelor de apel, precum кi cu privire la toate aspectele de fapt кi de drept, din oýciu, cu respectarea efectului devolutiv, extensiv, suspensiv кi al neagravŁrii situaşiei ´n propriul apel (art.408-411 C.proc.pen.).

Ċn cazul ´n care, ´n cursul deliberŁrii, instanşa constatŁ cŁ existŁ temei pentru reluarea judecŁrii apelului, ´n vederea justei soluşionŁri a cauzei, prin ´ncheiere motivatŁ, se reiau dezbaterile judecŁşii ´n apel, ýind respectatŁ, ´n continuare, procedura privind judecarea apelului ´n cauza penalŁ.

50. Revenind din camera de consiliu, ´n rezultatul deliberŁrii instanşei de apel кi semnŁrii hotŁr©rii adoptate, preкedintele кedinşei sau unul din judecŁtorii completului, asistat de greýer, pronunşŁ ´n кedinşŁ publicŁ hotŁr©rea sau, dupŁ caz, dispozitivul hotŁr©rii.

Pronunşarea hotŁr©rii ´n кedinşa de judecatŁ ´n apel se face conform prevederilor art.340 C.proc.pen.

Ċ**n concluzie,** menşionŁm cŁ r©ndurile ce preced, concepute pe baza materialului judicios utilizat din legislaşie, doctrinŁ кi jurisprudenşŁ, au menirea sŁ contribuie la elaborarea unui suport metodologic pentru instanşa de apel, precum кi pentru persoanele participante la judecarea apelului, ýind conкtienşi de faptul cŁ rezultatele noastre sunt susceptibile de ampliýcŁri кi aprofundŁri, cŁutŁri кtiinşiýce кi practice.

Aspectele elucidate cuprind o serie de elemente de noutate survenite ´n ultimul timp ´n baza noilor dezvoltŁri jurisprudenşiale ale instanşei internaşionale de la Strasburg, precum кi ´n baza valoriýcŁrii practicii judiciare naşionale cu privire la judecarea apelului.

Elabor©nd publicaşia respectivŁ, am urmŁrit scopul ca ea sŁ semnalizeze problemele ivite ´n jurisprudenşŁ la judecarea apelului ´n cauza penalŁ кi, ´n mŁsura obiectivelor obşinute, sŁ ýe de ajutor ´n diýcila activitate de interpretare judiciarŁ unitarŁ кi aplicare corectŁ a normelor de drept.

Select©nd кi, respectiv, evidenşiind anumite situaşii din cazuistica judiciarŁ, pe alte locuri deýcitare sau discutabile, ´n mod inevitabil, asum©ndu-ne riscul, am expus opinii personale, care, ´n dependenşŁ de argumentele prezentate ´n sprijinul soluşiilor propuse, pot ý ´mpŁrtŁкite, dar pot ý кi respinse.

Important este cŁ problemele semnalate sunt suýciente pentru a statua direcşiile principale ale activitŁşii instanşei de apel la judecarea apelului кi, ´n aceastŁ ordine de g©ndire, exprimŁm speranşa cŁ multe din cele ce mai sunt de fŁcut ´кi vor gŁsi rezolvarea c©t mai cur©nd, iar, altele, care ´ncŁ nu pot ý ´nfŁptuite integral, vor sta ´n atenşia judecŁtorilor кi preocuparea lor se va concretiza ´n adoptarea hotŁr©rilor judecŁtoreкti legale, ´ntemeiate кi motivate.

Ċncheiem cu precizarea cŁ cele expuse exprimŁ propriul punct de vedere al autorului cu privire la problemele ivite ´n cadrul judecŁrii apelului ´n cauza penalŁ кi, manifest©nd dorinşa ca ele sŁ ýe dezvoltate ´n continuare, invitŁm colegii din domeniul dreptului la dezbateri practico-кtiinşiýce pe marginea problematicii juridice abordate, astfel ´nc©t efortul comun ´ntreprins sŁ contribuie activ la elaborarea кi promovarea acului de justişie ´n Republica Moldova.

EVOLUŝIA IZVOARELOR JURIDICE DE REGLEMENTARE A RÌSPUNDERII CIVILE ĊN TRANSPORTUL AERIAN AL REPUBLICII MOLDOVA

Iurie MIHALACHE,
doctorand

Recenzent: ***Eugenia COJOCARI***,
doctor habilitat ´n drept, profesor universitar (USM)

RÉSUMÉ

Les responsabilit®s civiles du transporteur a®rien prennent ses origines dans la l®gislation a®rienne sovi®tique. Maintenant la responsabilit® du transporteur a®rien dans la R®publique de Moldova est r®git par le Code civil, la Loi concernant la protection des consommateurs et autres r¯gles approuv®es par lôAdministration dôEtat de lôAviation Civile. En ce qui concerne les transports a®riens internationaux, il sôapplique la Convention pour lôuniýcation de certaines r¯gles relatives au transport a®rien international sign®e ¨ Montr®al le 28 mai 1999 ¨ laquelle notre pays a ader® le 5 mai 2008.

Actualitatea кi importanţa temei abordate sunt determinate de faptul cŁ ´n ultimii ani traýcul aerian al Republicii Moldova cunoaкte o creкtere anualŁ cu circa 10-15%.[1] Cu toate cŁ transportul aerian devine tot mai important pentru ţara noastrŁ[2], p©nŁ ´n prezent domeniul respectiv a fost puţin cercetat ´n doctrina autohtonŁ, rŁm©n©nd necunoscute ´ncŁ multe lucruri sub acest aspect. Ċn acest scop, fŁc©nd o analizŁ a lucrŁrilor кtiinţifice fundamentale ale profesorilor *ʀ.ʉ. ɻʝtɕʝlsʝtɕfɲ£qʔ,* în manualul *Drept aerian*[3], *ɻ.Ʃ. ɻtɕƟʙƟtɕ·ɻ* în *Problemele dreptului aerian*[4] кi ale lui *ʃ.ʀ. ʂʝjȼ·ʤƟȼ* ´n valoroasele sale publicaţii cu referire la istoria кi evoluţia rŁspunderii civile ´n transportul aerian[5], despre aviaţia civilŁ a Basarabiei nu se cunoaкte nimic. Ne mirŁ кi faptul cŁ, cercet©nd cu interes evoluţia izvoarelor juridice ce reglementeazŁ transportul aerian din perioada interbelicŁ, expuse de profesorul *ϕ.ʌ. ʌjʜtɕtɕə* ´n teza de doctorat[6], nu a fost abordat cadrul juridic al Basarabiei кi al Republicii Sovietice Socialiste Moldovenекti. Ċn schimb, problema care ne intereseazŁ a fost reuкit tratatŁ de profesorul *N.Dinescu* ´n teza de doctorat susţinutŁ ´n anul 1940, care, analiz©nd rŁspunderea civilŁ a cŁrŁuкului aerian ´n transportul de mŁrfuri кi pasageri, a fŁcut referire кi la spaţiul basarabean.[7] Ċn acelaкi timp, *ɻ.l. ʃjʞ£qȼ* aýrmŁ cŁ dacŁ ´n Moldova de p©nŁ la rŁzboi au existat careva zboruri, ele ´кi aveau originea ´n Rusia sau Rom©nia кi pe teritoriul Moldovei aveau mai mult un caracter sportiv sau experimental.[8]

Trebuie de menţionat cŁ ´n doctrina naţionalŁ din ultimii ani s-au evidenţiat cu publicaţii ´n domeniu *O.Diaciuc, V.Lebedev, O.Ciobanu, Iu.Sedleţchi* кi *D.Magherescu*. S-au mai remarcat tangenţial sub acest aspect profesorul *Gh.Chibac* кi *C.Pascari* în *Comentariul Codului civil al Republicii Moldova,* precum кi *A.Bloкenco* în manualul *Drept civil. Partea SpecialŁ*. Aceste lucrŁri кtiinţiýce au fost minuţios analizate la elaborarea prezentului studiu, ´nsŁ menţionŁm cŁ majoritatea lor se referŁ la transportul aerian internaţional кi puţine cercetŁri gŁsim axate asupra rŁspunderii civile din transportul aerian al Republicii Moldova. Astfel, *O.Ciobanu* în *Revista NaţionalŁ de Drept* descrie varietŁţile contractului internaţional de asigurare de aviaţie, *Iu.Sedleţchi* кi *D.Magherescu* descriu, ´n aceeaкi publicaţie, aspectele rŁspunderii transportatorului aerian, ´nsŁ, reieкind din prevederile convenţiilor internaţionale la care statul nostru este parte, profesorul *V.Lebedev* se referŁ la reglementarea juridicŁ, ´ncheierea, conţinutul кi rŁspunderea cŁrŁuкului ´n contractul de transport aerian internaţional de mŁrfuri[9] кi doar *O.Diaciuc* în revista *Legea кi Viaţa* face o caracterizare amplŁ a izvoarelor juridice ale dreptului aerian din Republica Moldova. Am mai constatat cŁ existŁ multe articole la tema datŁ, ´nsŁ ele au fost publicate ´n diferite ziare кi broкuri, ca: *Moldova SocialistŁ, ʂqʰqȼjəfɲ£qʔ vȼqfəjtɕfɲqʹlsʝ ls, Moldova SuveranŁ* etc. Spre regret, ele nu au un caracter кtiinţiýc, av©nd rol mai mult informativ кi reţectŁ succint unele evenimente importante ale aviaţiei civile din Moldova la acei ani. Ċn acelaкi timp, cu ocazia scrierii prezentului articol, au fost cercetate actele normative adoptate de Sovietul Suprem al Republicii Sovietice Socialiste Moldovenекti (´n continuare ï RSSM) кi care se pŁstreazŁ ´n arhivele *Bibliotecii Naţionale,* ´n biblioteca *Academiei de ķtiinţe* кi ´n cea a *UniversitŁţii de Stat din Moldova*. Au fost utilizate кi informaţiile preluate de pe

portalurile oýciale ale Administraşiei de Stat a Aviaşiei Civile din Republica Moldova (´n continuare ï ASAC) кi a companiei aeriene *Air Moldova*.

Reieкind din factorul istoric, ћonsiderŁm oportun sŁ delimitŁm evoluşia legislaşiei cu privire la rŁspunderea civilŁ din transportul aerian al Republicii Moldova ´n douŁ mari etape, кi anume: I ï perioada Republicii Sovietice Socialiste Moldoveneкti, cea de-a II-a ´ncep©nd din momentul declarŁrii independenşei Republicii Moldova p©nŁ ´n prezent. Ċn acelaкi timp, am şinut cont de situaşia legislaşiei civile din perioada 1918-1939, apoi de legislaşia sovieticŁ exprimatŁ prin Codul civil al RSSM din 1964 кi de cele 3 coduri aeriene din 1935, 1962 кi 1983 care s-au aplicat pe teritoriul RSSM.

Izvoarele juridice de reglementare a rŁspunderii civile ´n perioada RSS Moldoveneкti. La elaborarea studiului am evitat a cerceta perioada anilor 1918-1944, pe motiv cŁ, deкi unele zboruri se efectuau, nu putem ´ncŁ vorbi despre o bazŁ normativŁ cu privire la rŁspunderea civilŁ ´n transportul aerian al Basarabiei, deoarece nu era ´ncŁ formatŁ aviaşia civilŁ naşionalŁ. Era prezentŁ ´n special aviaşia militarŁ, cu avioane de recunoaкtere кi bombardament ce veneau de peste Prut, iar primele zboruri civile s-ar ý realizat ´n anul 1930, pe ruta *Galaşi ï ChiкinŁu*. Reieкind din aceastŁ situaşie, ´n Basarabia de p©nŁ la 1939 s-a aplicat legislaşia Rom©niei cu privire la rŁspunderea civilŁ a cŁrŁuкului, кi anume: dispozişiile *Codului comercial rom©n* кi ale *Legii de organizare aeronauticŁ militarŁ*, sancşionatŁ de regele Carol I prin decretul regal din 1913. Mai apreciem faptul cŁ ´n perioada interbelicŁ aviaşia rom©nŁ a cunoscut o amplŁ dezvoltare, ýind dotatŁ ´n cea mai mare parte cu avioane de fabricaşie rom©neascŁ, iar ´n 1936 a fost creat chiar кi un minister, Ministerul Aerului кi Marinei.[10]

DupŁ ce Basarabia a fost anexatŁ la URSS, s-a extins aplicarea Codului aerian кi a instrucşiunilor sovietice cu privire la zborurile aeriene. Ċn aкa mod, rŁspunderea pentru daune ´n transportul aerian al RSSM, ´ncep©nd cu anul 1939, se realiza deja ´n virtutea *Codului aerian al URSS din 1935*[11] кi a *Regulilor de transportare a pasagerilor, bagajelor кi mŁrfurilor pe liniile aeriene ale URSS din 1944*.[12] De fapt, ´n acea perioadŁ grea de rŁzboi, dezordinea domina кi ´n activitatea organelor judecŁtoreкti, ´n special la examinarea litigiilor ce şineau de rŁspunderea pentru prejudiciile cauzate vieşii кi sŁnŁtŁşii piloşilor, dar кi a daunelor provocate terşilor aþaşi la pŁm©nt ca urmare a exploziilor кi a cŁderilor din aeronave. Din aceste considerente, consult©nd arhivele judecŁtoreкti din acele timpuri, precum кi din periodica anilor 1941-1944, nu am gŁsit careva informaşii cu referire la pricini civile în domeniul transportului aerian.

Expun´ndu-ne opinia, considerŁm cŁ ´nceputul reglementŁrii aviaşiei civile ´n şara noastrŁ trebuie consideratŁ ziua de 1 septembrie 1944, c©nd a apŁrut primul act normativ ï *Regulamentul cu privire la ´nýinşarea ´n Moldova a aviaşiei civile pentru nevoile norodului*[13], chiar la o sŁptŁm©nŁ dupŁ eliberarea şŁrii noastre de sub regimul fascist. Cu aceastŁ ocazie a fost fondatŁ кi administraşia aviaşiei moldoveneкti ï *ʃtѕԁнΘəђŋ£qʔ tѕlѕнjԁ'ԁᵣʔΘəqΘtѕlѕtєʷн(ʃ ʃϕʃ)*[14], dar care am estimat cŁ, spre regret, a fost trecutŁ ´n subordinea aviaşiei civile a Ucrainei. Cu mult entuziasm se scria pe atunci cŁ transportul aerian ´n URSS este ´n continuŁ dezvoltare.[15] Era perioada favorabilŁ c©nd ´n RSSM se efectuau кi cele dint©i zboruri ce ofereau servicii de transport al pasagerilor, mŁrýi, produselor agricole кi poктei, de la ChiкinŁu spre BŁlşi, Tiraspol, Bender, Orhei, Soroca, precum кi lucrŁri agrochimice ´n teritoriu. Iar ´n aprilie 1945 a fost instituitŁ prima rutŁ aerianŁ regulatŁ, din ChiкinŁu spre Moscova, mai apoi au urmat кi altele spre Simferopol, Leningrad, Soci, Mineralin©e Vod´, Kasnodar, Harkov, Vinişa к.a.

Avionul intrase de-a binelea ´n viaşa de toate zilele a norodului sovietic. Crescuse volumul lucrŁrilor efectuate de aviaşie ´n agriculturŁ, silviculturŁ, geologie, legate de cercetŁri stiinşiýce, serviciile medico-sanitare.[16] Un pas considerabil a fost fŁcut ´n anul 1960, c©nd ´n ChiкinŁu a fost dat ´n exploatare noul aeroport, care avea capacitatea de a deservi aeronavele cu turbopropulsor. Ca urmare a acestui fapt, se cereau reglementŁri mai ample cu privire la rŁspunderea civilŁ ´n transportul aerian. Deкi ´n acea perioadŁ era ´n vigoare Codul aerian al URSS din 1935, de mult timp se pregŁtea un alt cod aerian. Noul *Cod aerian al URSS* a intrat în vigoare ´n anul 1962 кi a avut o aplicabilitate extinsŁ pe teritoriul statului nostru.[17]

Actualitatea кi importanşa legii a fost pe larg apreciatŁ la acele timpuri ´n manuale, monograýi, publicaşii кi conferinşe кtiinşiýce, de doctrinarii *l.в. ɻtѕԁɥΘtєtѕə*[18], *ʃ.ʃ. Ɉtѕԁ£tѕə, Ɉ.l. ɾjɻ£ɕԁ, ʃ.ʃΘʔнΘԁɕɕ£*. Apreciem efortul profesorului *м.в. ʒ əΘtєɥ* (de la Facultatea de Drept a UniversitŁşii de Stat din Moldova) de a gŁsi locul noilor reglementŁri civile din transportul aerian ´n sistemul izvoarelor dreptului transporturilor. Doctrinarul ´naintează ideea unei codiýcŁri ample, кi anume: *Bazele legislaşiei transportului a URSS*, în care un capitol aparte sŁ ýe dedicat rŁspunderii civile a transportatorului aerian.[19] Ċn acelaкi timp, ne sunt utile referinşele pe care le gŁsim la profesorii *l.ʃ. ɾ ɻtə* кi *ɻ.ɪ. нΘəɕɥjə*. D©nкii comentează regimul juridic al rŁspunderii introdus prin Codul aerian din 1962, apreciind кi impactul noilor reglementŁri asupra modului de soluşionare a pricinilor de cŁtre judecŁtoriile din

RSSM.[20] ∫.∫02нОфqҒ accentueazĽ cĽ Codul aerian din 1935 a instituit prevederi mai exigente cu privire la rĽspunderea civilĽ a transportatorului aerian dec©t normele generale ale legisla¸iei cicile. Autorul apreciazĽ кi faptul cĽ transportatorul aerian era rĽspunzĽtor pentru daunele cauzate vie¸ii кi sĽnĽtĽ¸ii at©t a pasagerului, c©t кi a cetĽ¸enilor care erau ´n afara avionului, pe c©nd Codul aerian din 1961 reduce cercul subiec¸ilor numai la pasageri.[21]

Una dintre novelele Codului servea norma care interzicea transportatorului aerian sĽ preia orice marfĽ neambalatĽ corespunzĽtor. Pentru compara¸ie, ´n *Codul aerian din 1935* o asemenea transportare era admisĽ, iar toate obliga¸iile reveneau expeditorului кi ´ntreprinderea de transport se exonera de rĽspundere pentru asemenea deteriorĽri. Codul mai prevedea кi consecin¸ele juridice ale nerespectĽrii de cĽtre expeditor кi ´ntreprinderea de transport a planului de stat (art.92 кi art.93).

Ċn acelaкi timp, dacĽ ´n legisla¸ia civilĽ a URSS кi a RSSM din domeniul maritim, feroviar кi auto era posibilĽ exonerarea transportatorului de rĽspundere civilĽ pentru prejudiciile cauzate bagajelor кi mĽrfurilor, atunci *Codul aerian al URSS din 1935* кi *cel din 1961* nu admiteau o asemenea exonerare. Transportatorul aerian era responsabil chiar dacĽ daunele surveneau din cauzĽ de for¸Ľ majorĽ, cu excep¸iile prevĽzute de lege, кi anume: ´n *Codul aerian din 1935* transportatorul putea ý exonerat de rĽspundere dacĽ dovedea inten¸ia sau culpa gravĽ a pasagerului, pe c©nd *Codul din 1961* men¸inea doar inten¸ia ca cauzĽ exoneratoare, iar ´n cazul culpei rĽspunderea de ýecare datĽ o aprecia instan¸a de judecatĽ. Este apreciabil faptul cĽ at©t Codul din 1935, c©t кi *cel din 1961* puneau la bazĽ principiul rĽspunderii nelimitate pentru prejudiciile cauzate mĽrýi, bagajelor, vie¸ii кi sĽnĽtĽ¸ii persoanei. Suntem de pĽrere cĽ ´n aceastĽ privin¸Ľ legisla¸ia sovieticĽ era reuкitĽ кi depĽкea cu mult prevederile Conven¸iei de la Varкovia din 1929.

Ċncep´nd cu anii ô80 transportul aerian al ¸Łrii noastre, precum кi al celorlalte state unionale era ´n ascensiune constantĽ. De exemplu, zilnic de la Chiкinău spre Moscova se efectuau c©te 12 zboruri regulate.[22] Acest fapt a determinat modernizarea legisla¸iei civile aeriene prin adoptarea în anul 1983 a celui de-al *patrulea Cod aerian al URSS*. Ċn aкa fel, rĽspunderea civilĽ ´n transportul aerian al RSSM la acea perioadĽ era reglementatĽ de *Codul aerian al URSS, Codul civil al RSSM din 1964*[23] кi *Regulile transportului de pasageri, bagaje кi mĽrfuri pe liniile aeriene ale Uniunii RSS din 1972*.[24] Codul aerian servea ca lege organicĽ, cu caracter special, кi cuprindea norme cu referire la rĽspunderea cĽrĽuкului pentru moartea sau vĽtĽmarea sĽnĽtĽ¸ii pasagerului (art.96), rĽspunderea pentru integritatea bagajului (art.97) кi a ´ncĽrcĽturii (art.98), rĽspunderea cĽrĽuкului pentru ´nt©rzierea ´n transportarea pasagerilor, bagajelor кi a mĽrfurilor (art.101), limitele rĽspunderii cĽrĽuкului pentru ýecare caz ´n parte (art.100, art.124), iar 7 articole erau dedicate ´n mod special termenelor examinĽrii preten¸iilor, modului de formulare a acestora, speciýc©nd persoanele, care au dreptul de a ´nainta preten¸ii кi a intenta ac¸iunea, кi prescrip¸ia ac¸iunii (art.106-112). Ċnsă, dupĽ doi ani de la punerea ´n aplicare a noului Cod, ´n practica judiciarĽ a statelor unionale apĽreau multe neclaritĽ¸i ´n legĽturĽ cu Regulile din 1972. Acestea nu corespundeau cu prevederile Codului, ´n special cu referire la rĽspunderea pentru decesul кi vĽtĽmarea sĽnĽtĽ¸ii, pentru transportare fĽrĽ declararea valorii ´ncĽrcĽturii, pentru ´nt©rziere к.a. Ca urmare a acestui fapt, vechile Reguli au fost abrogate ´n favoarea *Regulilor transportului de pasageri, bagaje кi mĽrfuri pe liniile aeriene ale Uniunii RSS din 1985*[25], care, alĽturi de Codul aerian din 1985, s-au aplicat cu succes ´n Republica Moldova p©nĽ ´n 1997. Am putea spune cĽ ele mai sunt ´ncĽ ´n vigoare pentru ¸ara noastrĽ, din moment ce nu a existat o abrogare tacitĽ sau expresĽ a lor, iar noile reglementĽri ale ASAC nu stabilesc care este regimul juridic al rĽspunderii civile în transportul aerian.

Un aport кtiin¸iýc la analiza кi comentarea noilor prevederi ale rĽspunderii civile ´n transportul aerian din perioada 1983-1991 au adus profesorii l.l. ∫ђlsҭtskdʒtsə, ∫.l. иОнqҒtsə, Ɜ.l. ∫0фjjə, Ⅎ.ɹtsҭнkdtsə, ɹ.ʃфqfђjjə к.a., ´n manuale, monograýi, publica¸ii кi rapoarte expuse la numeroase conferin¸e кi congrese кtiin¸iýce.

Aeroþotul cuprindea aproape 90 de ¸Łri ale lumii кi, ´n medie, 100 milioane de oameni sovietici deveneau anual pasageri ai lui. Era greu sĽ gĽseкti vreo ramurĽ a economiei care nu ar ý fost legatĽ, ´ntr-o mĽsura mai mare sau mai micĽ, cu avia¸ia.[26] Ċnsă, aкa cum este cunoscut, transportarea aerianĽ ´n URSS era una planiýcatĽ кi ne´ndeplinirea planului de transport antrena rĽspunderea at©t a cĽrĽuкului, c©t кi a expeditorului. DupĽ aceleaкi principii funcționau Codul civil din 1964 кi Regulile din 1985, dar acest lucru ´ncepuse deja a ý supus criticilor. TotodatĽ, numeroase probleme practice apĽreau ´n legĽturĽ cu prevederea de la pct.3.1.1 al Regulilor: ĂBiletul pierdut nu se re´nnoieкte, duplicat nu se eliberează кi banii achita¸i nu se restituieò. ConsiderĽm cĽ norma respectivĽ era formulatĽ ´n mod arbitrar, ´n avantajul ´ntreprinderii monopoliste de stat ĂAeroþotò, pe motiv cĽ biletul are doar caracter de conýrmare a ´ncheierii contractului de transport, кi pierderea sau

distrugerea biletului nicidecum nu poate condiţiona refuzul unilateral de executare a obligaţiilor contractuale din partea transportatorului. Sub acest aspect, doctrina кi jurispruden§a aduceau mai multe dovezi ´n privin§a contradicţiilor care apŁreau ´ntre aplicarea Regulilor кi a prevederilor Conven§iei de la Varкovia din 1929, a directivelor ComunitŁ§ii europene кi a practicii judiciare interna§ionale ´n domeniu.

Dintre nova§iile Codului, subliniem cŁ dacŁ vechea lege declara nulŁ orice ´n§elegere care avea ca scop modiýcarea condiţiilor rŁspunderii, atunci noul Cod admitea ´n§elegerea pŁr§ilor ´n sensul majorŁrii cuantumului rŁspunderii кi declara nulŁ orice conven§ie prin care rŁspunderea urma sŁ ýe micкoratŁ.[27] A fost stabilitŁ кi rŁspunderea transportatorului pentru ´nt©rzierea ´n parvenirea bagajului, normŁ ce nu exista ´n vechiul Cod aerian. Printre altele, sanc§iunea era severŁ: *Aeroþot* trebuia sŁ plŁteascŁ pasagerului 10 ruble pentru ýecare zi de ´nt©rziere, dar nu mai mult de 30 de ruble. Ъu aceastŁ ocazie, *ф. ɪ. ʂʦ ɣ ʝəʤqʕʦəθ* în *Comentariul Codului civil al RSS Moldovenекti* sus§ine cŁ achitarea penalitŁ§ii nu elibera transportatorul de rŁspundere кi pentru celelalte daune legate de ´nt©rziere[28], iar, potrivit opiniei profesorului *O.Санqʕʦə*, Å´n aка mod putea ý stimulatŁ activitatea transportatorului aerian кi compensate pe deplin cheltuielile avute de pasageriò.[29] Sub acest aspect, considerŁm cŁ norma datŁ era binevenitŁ кi contribuia la consolidarea disciplinei кi a punctualitŁ§ii. ReuкitŁ ´n aceastŁ privin§Ł considerŁm кi prevederea din Codul aerian, potrivit cŁreia *ÅcŁrŁuкul poartŁ rŁspundere ... кi pentru daunele pricinuite ca urmare a ´nt©rzierii ´n timpul transportului*ò, normŁ care a fost apoi preluatŁ кi ´n Codul aerian din 1983, pe c©nd ´n Codul civil din 1964 ea nu exista. Pentru compara§ie, adŁugŁm cŁ legisla§ia aerianŁ ´n vigoare a Republicii Moldova, de altfel ca кi Codul civil, Codul transportului feroviar, Codul naviga§iei maritime comerciale, Codul transporturilor auto кi Regulamentul transporturilor auto de cŁlŁtori кi bagaje, nu prevede ca cŁrŁuкul sŁ poarte o careva rŁspundere pentru daunele care sunt aduse ca efect al ´nt©rzierii. Cu at©t mai mult, legisla§ia aerianŁ na§ionalŁ nu stabileкte nici sanc§iuni speciale pentru ýecare orŁ de ´nt©rziere кi acest lucru este vŁdit ´n dezavantajul consumatorilor.

Ъodul a lŁrgit ´n§elesul perioadei de timp ´n cursul cŁreia transportatorul aerian este rŁspunzŁtor pentru prejudiciul cauzat vie§ii кi sŁnŁtŁ§ii pasagerului. Perioada de rŁspundere este cuprinsŁ ´ntre momentul intrŁrii pasagerului pe peronul aerodromului ´n scopul ´mbarcŁrii кi p©nŁ la momentul ieкirii de pe peron. Pe c©nd, potrivit Codului aerian din 1961, transportatorul rŁspundea numai pentru cazul c©nd dauna avuse loc la bordul avionului ori ´n timpul decolŁrii sau aterizŁrii.

O prevedere nouŁ se referea la reclama§ia prealabilŁ. Noul Cod a stabilit obligativitatea ´naintŁrii reclama§iei prealabile ´n caz de pierdere a mŁrýi sau a bagajului. Codul aerian din 1961 cerea de la pasager sŁ ýe ´naintatŁ reclama§ie numai ´n cazul deteriorŁrii кi ´nt©rzierii, astfel cŁ ´n situa§ia pierderii ´ncŁrcŁturii pasagerul se putea adresa direct cu ac§iune ´n judecatŁ. Conform pŁrerilor expuse ´n doctrina acelor timpuri, lipsa reclama§iei ´ngreuna кi tergiversa procesul de cŁutare a ´ncŁrcŁturii pierdute, iar acest lucru era ´n detrimentul clientelei.[30]

Pe l©ngŁ neajunsuri, apreciem binevenit faptul cŁ Codul aerian prevedea scutirea cŁrŁuкului de rŁspundere ´n cazul c©nd tara кi plumburile au fost ´n stare bunŁ (art.99). FŁc©nd o analizŁ a normelor Codului civil din 1964 кi a Regulilor din 1985, am estimat cŁ norma respectivŁ era unica care reglementa scutirea transportatorului aerian de rŁspundere pentru asemenea situa§ii. Este cazul sŁ men§ionŁm кi faptul cŁ Codul prevedea rŁspunderea cŁrŁuкului pentru pierderea, deteriorarea кi ´nt©rzierea la transportarea poкtei (art.102), normŁ care era formulatŁ reuкit de legiuitorul sovetic, ´nsŁ care, spre regret, nu a fost preluatŁ ´n Codul civil al Republicii Moldova, ´n Legea avia§iei civile кi nici ´n ReglementŁrile aeronautice civile ale Administra§iei de Stat a Avia§iei Civile a Republicii Moldova.

ConsiderŁm cŁ avem ´ncŁ multe de ´nv£§at кi de introdus ´n legisla§ia aerianŁ na§ionalŁ, dacŁ cercetŁm cu aten§ie actele normative ale RSSM din perioada anilor 1982-1991, pe care le gŁsim ample кi bine structurate ´n planul rŁspunderii civile ´n transportul aerian. Astfel cŁ, alŁturi de Codul aerian din 1983 кi Regulile din 1985, am estimat cŁ diferite aspecte ale rŁspunderii civile ´n transportul aerian pe timpul RSSM puteau ý deduse din ´ncŁ 12 regulamente кi instruc§iuni, aprobate de Ministerul Avia§iei Civile al URSS, care se refereau la transportarea mŁrfurilor ´n general, a celor perifuloase[31], a bagajelor кi a poкtei[32]. Despre buna r©nduialŁ a regulilor din legisla§ia aerianŁ sovieticŁ ne vorbeкte кi prezen§a unui act special cu referire la mŁrimea despŁgubirii pe seama ´ntreprinderii aeriene pentru bunurile pierdute sau deteriorate primite spre transportare fŁrŁ declara§ie de valoare[33], detalii care au fost pe larg abordate ´n reglementŁrile sovietice кi care, cu pŁrere de rŁu, p©nŁ ´n prezent au fost lŁsate ´n umbrŁ de legisla§ia aerianŁ a Republicii Moldova.

Evolu§ia legisla§iei ce reglementeazŁ rŁspunderea civilŁ ´n transportul aerian al Republicii Moldova. Ćncep©nd cu anul 1990 a avut loc reorganizarea ramurii aeriene a Moldovei. Aceasta a fost o ´ncercare grea pentru statul nostru, deoarece reorganizarea avia§iei a avut loc ´n condi§ii social-politice de crizŁ, nivelul

de trai al populaşiei a scŁzut, s-au ´ntrerupt relaşiile economice existente кi existau mari diýcultŁşi legate de livrarea combustibilului.[34] ScŁderea considerabilŁ a cererii pentru serviciile aeriene a dus la micкorarea indicatorilor economici ai transportului aerian, acestuia echival©ndu-se cu indicatorii anilor ô50. TotodatŁ, a fost lansatŁ oýcial prima cursŁ internaşionalŁ ï ChiкinŁu-Frankfurt, dupŁ care a urmat ChiкinŁu-Bucureкti к.a.[35] Ċnsŀ, renaкterea a fost posibilŁ odatŁ cu crearea prin decret prezidenşial, ´n anul 1993, a Departamentului aviaşiei civile pe l©ngŁ Ministerul Transporturilor al Republicii Moldova кi a companiei aeriene de stat *Air Moldova*. Ulterior au fost fondate mai multe companii aeriene, ca: *Moldavian Airlines, Tandem Avia, Renan Air, Vichi Airlines, Aeriantur-M Airlines, International Cargo Charter, Tiramavia, Moldtransavia* etc. Ċnsŀ, din cauza mai multor accidente aeriene, ASAC le-a suspendat licenşele. Astfel cŁ ´n prezent active sunt doar douŁ companii aeriene naşionale: *Air Moldova* кi *Moldavian Airlines.*

Deoarece statul nostru la acea perioadŁ nu beneýcia de o legislaşie civilŁ aerianŁ proprie, prin prisma Declaraşiei suveranitŁşii, p©nŁ ´n anul 1997 s-au aplicat *Codul aerian al URSS, Regulile transportului de pasageri, bagaje кi mŁrfuri pe liniile aeriene ale Uniunii RSS din 1985*, precum кi dispozişiile generale cu privire la rŁspunderea cŁrŁuкului cuprinse ´n *Codul civil din 1964*. Pe c©nd ´n raporturile cu alte state se aplicau prevederile *Convenşiei de la Varкovia* кi *Regulile transportului internaşional de pasageri, bagaje кi mŁrfuri din 1986.*[36] Cu toate acestea, avantajul şŁrii noastre era cŁ litigii privind rŁspunderea civilŁ ´n zborurile interne din acea perioadŁ nu au existat, instanşele judecŁtoreкti soluşion©nd doar dosare din transportul aerian internaşional al Republicii Moldova.

TotodatŁ, a fost creatŁ Administraşia de Stat a Aviaşiei Civile a Republicii Moldova (ASAC) care ´n perioada 1997-2004 a aprobat mai multe reglementŁri aeronautice civile, ca: *Certificarea кi autorizarea operatorilor aerieni; Autorizarea zborurilor; Transportul aerian al bunurilor periculoase; Investigarea accidentelor кi incidentelor; Sistemul de bord de prevenire a coliziunilor; Evaluarea siguranşei zborului la aeronavele strŁine; Raportarea evenimentelor de aviaşie civilŁ* к.a.[37] Ċnsŀ, problema rŁspunderii civile pentru daunele cauzate pasagerilor кi expeditoriilor de mŁrfuri ´n transportul aerian aкa кi nu a fost soluşionatŁ. Majoritatea reglementŁrilor ASAC aveau o destinaşie tehnicŁ, ýind orientate spre sistemul aeronautic кi foarte puşin suplineau legislaşia civilŁ aerianŁ.

Aкadar, dacŁ p©nŁ ´n anul 1991 actele normative cu referire la rŁspunderea civilŁ ´n transportul aerian aveau o aplicarea integrŁ кi continuŁ, atunci, odatŁ cu obşinerea independenşei ´n Republica Moldova, au apŁrut mai multe probleme sub acest aspect. Unele reglementŁri ale URSS deveneau desuete, altele dau naкtere la conþicte кi lacune ´n lege. Ċn aкa mod, instanşele judecŁtoreкti erau nevoite sŁ aplice analogia legii, cu trimiteri la *Codul navigaşiei maritime comerciale*[38], *Codul transportului feroviar*[39], precum кi la *Codul civil din 1964*. Ċnsŀ, aceste norme aveau aceeaкi origine sovieticŁ кi cu greu puteau oferi un c©mp juridic adecvat ´n domeniul rŁspunderii civile.

Primul act normativ naşional ´n sfera rŁspunderii civile ´n transportul aerian a fost Decretul Preкedintelui Republicii Moldova din 25 iunie 1992 ĂCu privire *la asigurarea obligatorie a pasagerilor transportului aerian, feroviar, þuvial кi auto ´n comun*ò, urmat ´n scurt timp de *Regulamentul cu privire la modul de asigurare obligatorie a pasagerilor transportului aerian, feroviar, þuvial кi auto ´n comun.*[40] Noile reglementŁri au apŁrut ´ntr-o perioadŁ diýcilŁ pentru Republica Moldova, c©nd se ´nregistrau cazuri cŁ timp de 10-12 zile din şarŁ nu decola nici o aeronavŁ. Ċn aceste condişii, Compania de Asigurare ĂASITOò a fost autorizatŁ sŁ efectueze asigurarea obligatorie a pasagerilor transportului aerian pe traýc interrepublican кi republican, prin ´ncheierea acordului cu Compania AerianŁ de Stat ĂAir Moldovaò. Potrivit Regulamentului, mŁrimea ratelor de asigurare era de 5 ruble pentru ýecare bilet realizat, iar rata de asigurare se includea ´n costul biletului кi se ´ncasa de la pasageri. Suma de asigurare pentru un pasager era de 150 mii ruble кi achitarea ei se fŁcea integral ï ´n caz de deces sau pierdere totalŁ a capacitŁşii de muncŁ, кi parşial ï ´n dependenşŁ de gradul de traumatism cauzat pasagerului. Spre regret, Regulamentul nu fŁcea o delimitare d´ntre asigurarea din transportul aerian de cea din transportul feroviar, þuvial кi auto ´n comun. Sumele кi despŁgubirile de asigurare erau identice, inspirate de la sistemul Gosstrahului sovietic; or, riscurile de asigurare ´n transportul aerian se disting ca izvor de pericol. Am estimat кi faptul cŁ regulile de asigurare erau formulate ´ntr-un mod imperativ, iar hotŁr©rea de a achita suma de asigurare sau de refuz de a o plŁti se lua exclusiv de administraşia Companiei ĂASITOò, fŁrŁ a evoca posibilitatea pasagerului de a contesta hotŁr©rea pe cale judiciarŁ.

Optimizarea cadrului juridic al rŁspunderii civile ´n transportul aerian al Republicii Moldova a fost realizatŁ prin *Regulamentul cu privire la modul de asigurare obligatorie a pasagerilor transportului aerian, feroviar, þuvial кi auto ´n comun din 1995.*[41] Astfel cŁ asigurarea obligatorie a pasagerilor transportului aerian putea ý realizatŁ de acum de orice companie de asigurŁri, care

dispunea de fondurile de rezervŁ necesare кi de licenşe corespunzŁtoare, eliberate de cŁtre Serviciul de stat pentru supravegherea asigurŁrilor de pe l©ngŁ Ministerul Finanşelor. Ca кi p©nŁ atunci, rata de asigurare se includea ´n costul biletului кi se ´ncasa de la pasageri de ´ntreprinderea de transport, ´nsŁ a fost introdusŁ mŁrimea de 1% din costul ýecŁrui bilet v©ndut. O altŁ schimbare viza suma de asigurare, care se stabilea pentru un pasager ´n mŁrime de 500 salarii minime ´n vigoare la momentul producerii cazului asigurat, faşŁ de 150 mii ruble care se plŁtea p©nŁ atunci. Este apreciabilŁ кi noua prevedere a Regulamentului: *dacŁ asiguratul (iar dupŁ moartea lui ï urmaкii) nu sunt de acord cu decizia Companiei de Asigurare, pretenşiile se examineazŁ de judecatŁ sau arbitraj (pct.13).*

Apreciem faptul cŁ ´n anul 1997 a fost adoptatŁ *Legea aviaşiei civile*, prima lege ´n domeniu de dupŁ proclamarea independenşei, care a ´nlocuit pe teritoriul Republicii Moldova Codul aerian al URSS. Proiectul Legii a fost elaborat ´n colaborare cu specialiкti de la Universitatea McGill din Montreal, Canada кi de la Organizaşia InternaşionalŁ a Aviaşiei Civile (ICAO).[42] Potrivit *Raportului anual al ASAC*, legea a fost necesarŁ pentru cŁ a modiýcat кi a introdus noşiuni noi, a ´nlŁturat discrepanşele formate dupŁ punerea ´n aplicare a Codului civil nou.[43] Din perspectivŁ proprie, aýrmŁm ńŁ deкi legea a fost un ´nceput bun, ea nu a avut o continuitate în actele normative care au urmat. Cu toate cŁ, potrivit legii, Ă*responsabilitatea pentru daunele provocate în cazul transporturilor aeriene în spaşiul aerian al Republicii Moldova se stabileкte conform legislaşiei ´n vigoare*ò, p©nŁ ´n prezent nu existŁ ´ncŁ o claritate: care ar ý totuкi legislaşia naşionalŁ ´n privinşa rŁspunderii civile ´n transportul aerian? Mai mult ca at©t, cŁlŁuzindu-ne de prevederile *Legii cu privire la transporturi*, ĂrŁspunderea ´ntreprinderilor *de transport pentru neîndeplinirea sau îndeplinirea necorespunzŁtoare a obligaşiilor privind transportul cŁlŁtorilor, mŁrfurilor кi bagajelor* <u>*se stabileкte prin codurile ýecŁrui fel de transport*</u> *кi* <u>*prin alte acte normative*</u>"(art.10 alin.(1)).[44]

Ca urmare a acestui fapt, particularitŁşile rŁspunderii civile ´n transportul aerian p©nŁ ´n prezent nu sunt reþectate ´ntr-un cod de legi sau ´ntr-un alt act normativ, aка cum legiuitorul a fŁcut-o ´n Codul transportului auto, Codul transportului feroviar кi ´n Codul navigaşiei maritime comerciale. Situaşia devine кi mai stranie din moment ce aceeaкi Lege cu privire la transporturi prevede cŁ Ă*activitatea întreprinderilor de transport se reglementeazŁ de prezenta lege, de* ***<u>codurile transportului</u>*** *feroviar, auto,* ***<u>aerian</u>****, naval*" (art.2 alin.(1)). Acest lucru a fost recunoscut кi de Curtea SupremŁ de Justişie a Republicii Moldova ´n *Nota informativŁ cu privire la aplicarea legislaşiei privind responsabilitatea cŁrŁuкului ´n contractul de transportare a ´ncŁrcŁturilor*: Ă<u>*în transportul aerian nu putem vorbi despre o abundenşŁ de acte normative sau de existenşa unui Cod aerian al Republicii Moldova*</u>".[45] Cu at©t mai mult chestiunea respectivŁ a fost evidenşiatŁ ´n literatura naşionalŁ de specialitate. Spre exemplu, *A.Bloкenco* face referire la contractul de transport aerian de ´ncŁrcŁturi кi aýrmŁ cŁ Ă*transportul aerian prezintŁ particularitŁşi, ´n primul r©nd sub aspectul reglementŁrilor juridice, ´nsŁ la moment nu existŁ un act normativ naşional menit sŁ reglementeze transportul aerian intern de ´ncŁrcŁturi, motiv pentru care se va aplica Codul aerian al URSS prin prisma Declaraşiei suveranitŁşii R.Moldova*".[46] Din aceleaкi considerente, *Gheorghe Chibac*, în manualul „*Drept civil. Contracte speciale*ò, кi *Cornel Pascari*, în *Comentariul Codului civil*, se rezumŁ doar la o enumerare exhaustivŁ a actelor normative ´n domeniu.

Ćn aка mod, lipsa legislaşiei speciale este acoperitŁ ´n prezent de prevederile *Codului civil* кi ale *Legii privind protecşia consumatorilor.*[47] Codul civil reglementeazŁ relaşiile de transport ´n Cartea a treia, Titlul III, Capitolul XII, numit ĂTransportulò, iar rŁspunderii cŁrŁuкului ´n transportul de persoane кi bunuri ´i sunt dedicate mai multe articole: art. 988-990, 998, 1005-1011, 1014-1029. Ćnsł, nu toate prevederile legislaşiei civile cu privire la rŁspundere sunt valabile кi transportului aerian. Ca exemplu aducem reglementŁrile ´n privinşa ´nt©rzierii la livrarea mŁrfurilor care sunt prevŁzute la art.1010, intitulat *ĂĆncŁlcarea termenului de livrare a ´ncŁrcŁturii*ò. Potrivit textului, poate ý consideratŁ pierdutŁ ´ncŁrcŁtura care nu a fost livratŁ ´n decursul a 30 de zile de la expirarea termenului de livrare. DacŁ pŁrşile nu au convenit asupra unui termen, ´ncŁrcŁtura poate ý consideratŁ pierdutŁ ´n decursul a 60 de zile de la preluarea acesteia de cŁtre cŁrŁuк. Suntem de pŁrere cŁ asemenea termene pentru transportul aerian din Republica Moldova sunt prea mari. Aducem ca exemplu codurile aeriene ale URSS din 1962 кi 1983, ´n care ´nt©rziatŁ era caliýcatŁ acea marfŁ care nu a fost livratŁ ´n decurs de 10 zile, iar dupŁ expirarea acestui termen se aplicau regulile cu privire la marfa pierdutŁ.

O altŁ prevedere cu greu acceptatŁ ´n transportul aerian este cea de la art.1007 alin.(2) al Codului civil, potrivit cŁreia pentru ´nt©rzierea transportŁrii ´ncŁrcŁturii la destinaşie cŁrŁuкul poartŁ rŁspundere ´n proporşie de 100% din taxa de transport кi este obligat sŁ repare prejudiciul cauzat astfel. Ne expunem opinia cŁ, ´n primul r©nd, legiuitorul nu coreleazŁ mŁrimea rŁspunderii cŁrŁuкului cu durata ´nt©rzierii acestuia.

Or, ´nt©rzierea poate varia de la c©teva minute la ore кi zile, iar sanc§iunea impusŁ de Codul civil ar ý, astfel, una inechitabilŁ. TotodatŁ, reglementarea respectivŁ devine prea severŁ pe seama transportatorilor aerieni, deoarece costurile serviciilor de transport sunt mari, iar rŁspunderea ´n propor§ie de 100% afecteazŁ considerabil bugetul companiilor aeriene. Ċn calitate de argumente aducem constatŁrile cŁ Codul civil кi Codul aerian ale Ucrainei, spre exemplu, nu prevŁd asemenea sanc§iune[48]; ´n Codul civil al Federa§iei Ruse deкi sanc§iunea existŁ, totuкi nu este concretizat ´n ce propor§ie taxa de transport trebuie restituitŁ[49], iar ´n Codul aerian este prevŁzutŁ o penalitate ´n mŁrime de 25% din salariul minim pentru ýecare orŁ de ´nt©rziere, dar nu mai mult de 50% din taxa de transport.[50] Pentru a face compara§ie, *Codul aerian al URSS din 1962* stabilea 5% din taxa de transport pentru ýecare zi de ´nt©rziere. AceeaкI penalitate era instituitŁ кi ´n *Codul aerian al URSS din 1983*. Caracterul drastic al sanc§iunii mai este recunoscut de *Cornel Pascari* în *Comentariul Codului civil al Republicii Moldova*[51] кi de *Andrei Bloкenco* în manualul sŁu de drept civil.[52]

Discu§ii apar кi cu privire la aplicarea *Legii privind protec§ia consumatorilor* la solu§ionarea litigiilor ce §in de rŁspunderea transportatorului aerian ´n legŁturŁ cu ´nt©rzierea sau anularea zborurilor кi deteriorarea sau pierderea de bagaje. Nemul§umirea vine din partea companiilor aeriene, care adeseori invocŁ cŁ legea cuprinde prevederi prea aspre кi acestea nu pot ý ajustate transportului aerian. Ca exemplu aducem decizia de spe§Ł, ´n care prin hotŁr©rea instan§ei de fond compania aerianŁ a fost impusŁ sŁ achite 10000 de dolari daune morale pentru pierderea bagajului, dar *Curtea de Apel ChiкinŁu,* ´n mod contrar, a decis cŁ prejudiciul moral cauzat prin lezarea drepturilor patrimoniale se plŁteкte numai ´n cazurile prevŁzute de lege, iar compensarea prejudiciului moral pentru situa§iile de pierdere a bagajului ´n timpul cŁlŁtoriei cu aeronava nu este prevŁzutŁ de legisla§ie. Pe c©nd *Curtea SupremŁ de Justi§ie* a motivat cŁ temeiurile compensŁrii prejudiciului moral pentru situa§iile de pierdere a bagajului ´n timpul cŁlŁtoriei aeriene reies din *Legea privind protec§ia consumatorilor;* pasagerul este consumator кi urmeazŁ a i se compensa suferin§ele morale.[53]

Pentru o mai bunŁ protejare a persoanelor ýzice кi juridice care desfŁкoarŁ activitŁ§i ´n domeniul avia§iei civile pe teritoriul §Łrii, s-a gŁsit de cuviin§Ł adoptarea unui al doilea act normativ de importanŞŁ na§ionalŁ ï a *Legii privind securitatea aeronauticŁ*.[54] Ċn mare parte, legea cuprinde norme de dept public cu referire la securitatea aeronauticŁ, кi anume: competen§a autoritŁ§ilor кi agen§ilor aeronautici, securitatea aeroporturilor кi aeronavelor, controlul de securitate, mŁsuri de combatere a actelor de interven§ie ilicitŁ к.a. Pe l©ngŁ descrierea aspectului tehnic, estimŁm cŁ legea nu abordeazŁ problema rŁspunderii civile. Ċn toate statele lumii o aкa lege nu existŁ, deoarece con§inutul ei este inclus ´n prevederile Codului aerian. Aкa este кi ´n Rom©nia, Federa§ia RusŁ, Ucraina, Bielorusia, Polonia, Georgia к.a., iar Republica Moldova este, conchidem, statul care face excep§ie sub acest aspect. Ċn continuare ne pronun§Łm cŁ *Legea avia§iei civile,* precum кi *Legea privind securitatea aeronauticŁ,* sunt de importanŞŁ majorŁ, ´nsŁ ele doar suplinesc capitolele din viitorul Cod aerian кi nu fac trimitere la regulile cu privire la rŁspunderea civilŁ.

Ċntre timp, Republica Moldova a aderat la numeroase acte normative interna§ionale cu importanŞŁ asupra rŁspunderii civile. O largŁ aplicare la solu§ionarea litigiilor de cŁtre instan§ele judecŁtoreкti na§ionale a avut-o *Conven§ia de la Varкovia din 1929 pentru uniýcarea unor reguli privitoare la transportul aerian interna§ional*[55], care a dedicat rŁspunderii transportatorului aerian ´ntreg Capitolul III, cu articolele 17-30, ´mpreunŁ cu protocolul ei adi§ional semnat la Haga ´n 1955.[56] DupŁ pu§in timp, consider©nd cŁ ´n Conven§ia de la Varкovia nu sunt cuprinse dispozi§ii speciale privitoare la transportul aerian interna§ional efectuat de o persoanŁ care nu este parte la contractul de transport, numitŁ кi transportator de fapt, statul nostru a semnat *Conven§ia complementarŁ la Conven§ia pentru uniýcarea unor reguli privitoare la transportul aerian interna§ional* ´ncheiatŁ la Guadalajara ´n 1961.[57] Dar, ´n scurt timp s-a estimat cŁ numeroasele adŁugiri кi completŁri ale Conven§iei de la Varкovia au dat naкtere ´n plan mondial p©nŁ la 44 de variante diferite ale regimului rŁspunderii. P©nŁ кi exper§ii recunoscu§i ´n domeniul dreptului aerian adeseori nu puteau stabili la care regim urmau a ý ´ncadrate anumite situa§ii practice.[58] Acest lucru s-a fŁcut resim§it кi ´n jurispruden§a na§ionalŁ, deoarece diýcultŁ§i ´nt©mpinau judecŁtorii, avoca§ii кi juriкtii transportatorilor. Cele mai multe semne de ´ntrebare apŁreau ´n legŁturŁ cu regimul juridic aplicabil ´n cazul ´nt©rzierii sau anulŁrii zborului, pierderii кi deteriorŁrii bagajelor, alterŁrii mŁrfurilor perisabile к.a. Ċn multe cazuri, *Curtea de Apel ChiкinŁu* кi *Curtea SupremŁ de Justi§ie* aplicau Codul civil кi Legea privind protec§ia consumatorilor la solu§ionarea litigiilor, fŁrŁ a se §ine cont cŁ existŁ zboruri interna§ionale кi cŁ ´n asemenea cazuri urmeazŁ a ý aplicate prevederile Conven§iei. Mai mult ca at©t, se crease o situa§ie neplŁcutŁ: companiile aeriene na§ionale aplicau un dublu standard cu privire la asigurarea de rŁspundere civilŁ, кi anume: aeronavele care efectuau zboruri cŁtre statele ComunitŁ§ii

europene ´ncheiau contracte de asigurare cu prime majorate, pe c©nd cele ce aveau ca punct de destinaşie statele Convenşiei de la Varкovia, ´n mare parte acestea ýind statele ex-sovetice, achitau prime de asigurare cu mult mai mici. Dezavantajele erau pe seama pasagerilor, deoarece la producerea cazului asigurat sumele кi despŁgubirile de asigurare erau de zeci de ori mai mici dec©t nivelul minim al despŁgubirilor cerut de Organizaşia Internaşional Ł a Aviaşiei Civile.

Reieкind din aceste considerente, ´n 2008 s-a fŁcut un pas important prin aderarea Republicii Moldova la *Convenşia de la Montreal din 1999 pentru uniýcarea unor reguli referitoare la transportul aerian internaşional*.[59] Ċnsł, problema majorł, aка cum corect aýrmŁ *Iu.Sedleşchi* кi *D.Magherescu*, este cŁ aceste reguli sunt valabile numai ´n traýcul internaşional al statului[60], la care mai adŁugŁm cŁ p©nŁ ´n prezent ´n Republica Moldova aка кi nu a fost adoptatŁ o legislaşie specialŁ ce ar reglementa rŁspunderea civilŁ care poate surveni ´n traýcul aerian intern. Ċn acest sens, ´n Rom©nia a fost gŁsitŁ o soluşie legislativŁ interesantŁ: ´ntruc©t *Codul aerian* cuprinde ´n majoritate dispozişii de drept public, ´n scopul uniformizŁrii normelor aplicabile, prin *Legea privind rŁspunderea transportatorilor aerieni кi a operatorilor aeronavelor civile care efectueazŁ operaşiuni aeriene civile ´n spaşiul aerian naşional*, legiuitorul rom©n a stabilit cŁ prevederile Convenşiei de la Montreal din 1999 referitoare la transportul aerian internaşional sŁ se aplice кi pentru zborurile de pe rutele interne. Soluşia datŁ o gŁsim кi ´n Codul francez al aviaşiei civile. Pe c©nd ´n Rusia, Ucraina, Bielorusia se merge pe calea a douŁ legislaşii distincte cu privire la rŁspunderea civilŁ ´n transportul aerian: una pentru traýcul naşional кi alta pentru cel internaşional.

Ċn acest context, conform propriei viziuni, la momentul actual statul nostru are douŁ posibilitŁşi: prima ï de a adopta o serie de acte normative, cum ar ý *Codul aerian al Republicii Moldova*, *Regulile transportului de mŁrfuri, pasageri кi bagaje pe liniile aeriene naşionale* кi *Regulamentul privind mŁsurile de rŁspundere antrenate transportatorului aerian pentru refuzul de ´mbarcare, anularea sau ´nt©rzierea zborului ´n transportul de mŁrfuri кi pasageri*, iar cea de-a doua ï de a prelua modelul legislaşiei franceze кi rom©ne, care кi-au soluşionat problema internŁ fŁc©nd trimitere la normele uniforme aplicabile rŁspunderii civile ´n transporturile aeriene internaşionale.

Dintr-o perspectivŁ proprie, aýrmŁm cŁ e mai bine a pregŁti o legislaşie aerianŁ naşionalŁ dupŁ exemplul multor state. Ar ý just ca suveranitatea кi independenşa Republicii Moldova sŁ se reþecte кi ´n privinşa bazei normative кi nu este acceptabil ca şara noastrŁ sŁ nu aibŁ un cadru juridic adecvat. AdŁugŁm кi faptul cŁ, ´ncep©nd cu anul 2006, ´n Republica Moldova s-a reuкit sŁ se introducŁ biletul electronic.[61] Ċn aка fel, conform prognozelor, numŁrul pasagerilor care vor beneýcia de serviciile transportului aerian ar putea creкte cŁtre anul 2014 p©nŁ la 1 milion 300 de mii.[62] Cu at©t mai mult cŁ avem de acum experienşa transportului naval, pentru care a fost alcŁtuit proiectul *Codului transportului naval intern al Republicii Moldova*, ale cŁrui prevederi se rŁsfr©ng Ă*asupra cŁilor navigabile кi altor obiecte plutitoare, exploatate pe cŁile navigabile interne ale Republicii Moldova*".[63] Ċn ce priveкte soluşia preluatŁ de Rom©nia, suntem de pŁrere cŁ ea nu ar ý una reuкitŁ кi pentru şara noastrŁ. Motivul ar ý cŁ regulile rŁspunderii civile stabilite de Convenşie pot ý realizate ´n zborurile interne numai ´n condişiile ´n care acestea sunt bine organizate. Or, aка cum cunoaкtem, ´n şara noastrŁ ele sunt ocazionale. DacŁ am institui cerinşele Convenşiei ´n privinşa rŁspunderii civile pentru zborurile naşionale, acest fapt ar avea ca efect refuzul operatorilor aerieni de a mai recurge la zboruri naşionale pe motiv cŁ cheltuielile de asigurare ar deveni prea costisitoare, iar populaşia ar recurge preponderent la transportul feroviar, auto sau naval.

Nevoia unor reglementŁri speciale cu privire la rŁspunderea civilŁ ´n transportul aerian naşional s-a fŁcut simşitŁ odatŁ cu aparişia accidentelor aeriene din 2007 кi 2008. Ċn primul caz, aeronava companiei moldoveneкti Ă*Aerian-Tur M*ò s-a prŁbuкit ´n timp ce efectua zborul Adana (Turcia)-Balad (Irak) кi au decedat 34 de persoane, inclusiv 5 membri ai echipajului, care erau cetŁşeni ai Republicii Moldova.[64] Ċnsł, cel mai grav accident a avut loc ´n apropierea Aeroportului Internaşional Chiкinău cu avionul companiei Ă*KATA Air Transport Co.LTD*ò a Republicii Sudan, ´n care au decedat 4 cetŁşeni ai Republicii Moldova.[65] Aceste accidente au determinat Administraşia de Stat a Aviaşiei Civile sŁ retragŁ licenşele la mai mulşi operatori aerieni naşionali кi sŁ interzicŁ prin ordin zborurile ´n Afganistan кi Irak.[66]

Ċn ýne, considerŁm binevenit faptul cŁ Parlamentul Republicii Moldova a adoptat legea privind aderarea statului la *Convenşia pentru uniýcarea anumitor reguli referitoare la transportul aerian internaşional*, ´ncheiatŁ la Montreal la 28 mai 1999.[67] Ċn proiectul de lege se menşioneazŁ cŁ necesitatea aderŁrii este motivatŁ de faptul cŁ companiile aeriene din Moldova ´n mare mŁsurŁ opereazŁ zboruri pe teritoriul statelor membre ale Uniunii Europene, care deja au devenit pŁrşi la Convenşia de la Montreal. Ċn expunerea de motive referitoare la oportunitatea aderŁrii se mai adaugŁ cŁ companiile aeriene naşionale nu vor suporta cheltuieli suplimentare pentru

asigurarea pasagerilor, bagajelor acestora ки mŁrfurilor, pe motiv cŁ ele deja sunt obligate sŁ menşinŁ nivelul de asigurare corespunzŁtor oper©nd zboruri ´n şŁrile Uniunii Europene.[68] Cu aceastŁ ocazie, viceministrul Justiţiei al Republicii Moldova *Nicolae Eкanu* aýrmŁ: *„Av©nd ´n vedere faptul cŁ cursele aeriene efectuate de companiile Republicii Moldova se efectueazŁ ´n statele membre ale Uniunii Europene, pentru care este obligatorie respectarea regulilor menşionate ´n Convenţia respectivŁ, considerŁm necesarŁ aderarea Republicii Moldova la aceastŁ Convenţie*ò. Astfel cŁ aderarea Republicii Moldova la Convenţia de la Montreal a fost consideratŁ oportunŁ ки proiectul de lege a fost adoptat cu 68 de voturi Ăproò ки zero Ă´mpotrivŁò.[69]

Pentru a face comparaţie, la data de 1 ianuarie 2009 deja 107 state ale lumii au aderat la Convenţia de la Montreal, printre care: statele ComunitŁţii Europene, Statele Unite ale Americii, majoritatea şŁrilor din Africa, America LatinŁ, Asia de Sud-Est, inclusiv Singapore, China, Japonia, Arabia SauditŁ ки Emiratele Arabe Unite. Recent s-au alŁturat Australia (la 25.11.2008), Croaţia (la 23.01.2008), Uruguay (la 04.02.2008).[70] Acest fapt denotŁ cŁ, pe parcursul secolului al XXI-lea, regimul rŁspunderii juridico-civile ´n transportul aerian, va ý fundamentat ´n exclusivitate pe prevederile Convenţiei de la Montreal din 1999.

Concluzii. Aка cum s-a menţionat deja, la etapa actualŁ rŁspunderea juridicŁ civilŁ ´n domeniul transportului aerian al Republicii Moldova se realizeazŁ potrivit Codului civil, Legii privind protecţia consumatorilor ки ReglementŁrilor aeronautice civile ale ASAC, iar cu privire la zborurile internaţionale ї de Convenţia de la Montreal din 1999. Ċnsł, deoarece majoritatea litigiilor reies anume din zborurile internaţionale, cel mai des instanţele judecŁtoreкti sunt nevoite sŁ se cŁlŁuzeascŁ de prevederile Convenţiei.

Referitor la aspectele problematice din sfera rŁspunderii civile ´n transportul aerian, menţionŁm cŁ lipseкte un cadru juridic adecvat. Cu toate cŁ au fost adoptate *Legea aviaţiei civile* ки *Legea privind securitatea aeronauticŁ*, ele nu instituie careva reglementŁri speciale ´n planul rŁspunderii, ci fac trimitere la legea specialŁ, pe care, aка cum am menţionat, nu o avem. TotodatŁ, riscurile speciýce pe care le presupun cŁlŁtoriile aeriene i-au determinat pe mulţi doctrinari sŁ concluzioneze cŁ transportatorului aerian nu i se poate aplica regimul rŁspunderii transportatorului terestru[71], la care se referŁ ´n mare parte ки regulile rŁspunderii din Codul civil. Ċn acest context menţionŁm cŁ majoritatea statelor lumii au adoptat deja ´n ordinea lor internŁ un Cod al aviaţiei civile sau Cod aerian. Astfel, ´n *Rom©nia,* rŁspunderea pentru daune ´n traýcul aerian intern se realizeazŁ prin *Codul aerian din 1997*[72] ки *Legea privind rŁspunderea transportatorilor aerieni ки a operatorilor aeronavelor civile care efectueazŁ operaţiuni aeriene civile ´n spaţiul aerian naţional*[73], care sunt, binenţeles, ajustate la legislaţia Uniunii Europene ´n domeniu; ´n *Ucraina,* Codul aerian a fost pus în aplicare la 4 mai 1993[74]; ´n *Federaţia RusŁ,* ´n vigoare este Codul aerian adoptat la 19 februarie 1997[75]; un Cod similar a fost adoptat ´n 2006 ки ´n *Republica Belarus*. Lipsa unui Cod aerian ´n şara noastrŁ p©nŁ la etapa actualŁ este justiýcatŁ ки prin faptul cŁ traýcul aerian intern este ocazional ки redus, aка cŁ majoritatea zborurilor aeriene cu punct de decolare sau aterizare pe teritoriul Republicii Moldova au caracter internaţional. Deки ´n prezent avem 5 aeroporturi, amplasate teritorial la ChiкinŁu, BŁlţi, Cahul, Tiraspol ки MŁrculeкti[76], numai douŁ, aeroportul din ChiкinŁu ки cel din MŁrculeкti, au statut de aeroport internaţional, dintre care doar primul este utilizat pentru cursele regulate efectuate ´n/din Republica Moldova ки, respectiv, constituie poarta aerianŁ a şŁrii. Aeroporturile din BŁlţi ки Cahul sunt certiýcate ки deschise doar pentru zboruri ocazionale, iar ´n ceea ce priveкte aeroportul din Tiraspol, Administraţia de Stat a Aviaţiei Civile este ´n imposibilitate de a-ки exercita autoritatea.

Cu referire la practica judiciarŁ axatŁ pe rŁspunderea cŁrŁuкului ´n transporturile aeriene, ´n statul Moldova aceasta este ´ncŁ minimŁ. La momentul actual nu existŁ nici o hotŁr©re explicativŁ a Curţii Supreme de Justiţie a Republicii Moldova pe problemele privind rŁspunderea civilŁ ´n transporturile aeriene, ceea ce face diýcilŁ interpretarea ки aplicarea legislaţiei naţionale ки a celei internaţionale la soluţionarea cauzelor civile de cŁtre instanţele judecŁtoreкti. Cu aceastŁ ocazie, considerŁm cŁ este oportunŁ emiterea unei asemenea hotŁr©ri explicative de Curtea SupremŁ ї *cu privire la litigiile ce şin de transportul de mŁrfuri ки pasageri*. Actul ar aduce luminŁ ´n mai multe chestiuni ce şin de rŁspundere, at©t din transportul aerian, c©t ки din cel terestru, feroviar ки naval, cu care se confruntŁ ´n prezent teoria ки practica judiciarŁ a Republicii Moldova.

Totuки, este ´mbucurŁtor faptul cŁ ´n *Planul de acţiuni privind realizarea Strategiei de dezvoltare a aviaţiei civile ´n perioada anilor 2007-2012* gŁsim cŁ ASAC ки-a programat ca p©nŁ la 31 decembrie 2012 sŁ elaboreze un *Cod aeronautic*.[77] Ideea o considerŁm oportunŁ, deoarece Codul ar putea substitui *Legea aviaţiei civile* aþatŁ ´n vigoare ки ar ´ngloba toate reglementŁrile aeronautice civile aprobate de ASAC ´ncep©nd cu anul 1997. Doar ´n aка mod poate ý realizatŁ sistematizarea legislaţiei aeriene a Republicii Moldova. Ċn acelaки timp, trebuie sŁ şinem cont de concepţia profesorilor Ɉ.ɹtstнłdtsə ки ɹ.ɾdqfɱjjə, potrivit cŁreia Ăýgura centralŁ *a Codului*

trebuie sŁ ýe pasagerul ca consumator al serviciilor transportului aerian".[78] Cu toate acestea, avem rezerve faŞŁ de denumirea legii. Majoritatea statelor lumii ´кi au adoptate un Cod aerian sau un Cod al aviaşiei civile aeriene, care ´n mare parte preiau reglementŁrile Codului civil кi le ajusteazŁ la raporturile din transportul aerian. Ćn lumina *Noului dicţionar al limbii rom©ne*, termenul *aeronautic* (fr. a®ronautique) se referŁ la кtiinŞa construirii aeonavelor кi la tehnica navigaşiei aeriene[79], iar asemenea norme ´n legislaşia naşionalŁ deja existŁ. Practica judiciarŁ dovedeкte cŁ Republica Moldova are nevoie, ´n special, de reguli cu privire la transportul aerian de mŁrfuri, pasageri кi bagaje, кi anume: rŁspunderea civilŁ pentru pierderea, distrugerea кi deteriorarea mŁrfurilor, rŁspunderea pentru viaşa кi sŁnŁtatea pasagerilor, ´nt©rzierile кi anularea zborurilor, rŁspunderea pentru pierderea кi deteriorarea bagajelor, cu privire la condiţiile rŁspunderii ´n cazul prestŁrii necorespunzŁtoare a serviciilor de transportare a poĸtei ĸ.a.

Note:

[1] *Strategia de dezvoltare a aviaşiei civile ´n perioada anilor 2007-2012*, aprobatŁ prin HotŁr©rea Guvernului nr.987 din 30.08.2007 // Monitorul Oýcial al Republicii Moldova, 2007, nr.146-148.

[2] *Cel mai bun aeroport din CSI. Poarta aerianŁ centralŁ a ŞŁrii* // Moldova SuveranŁ din 24 decembrie 2008, nr.207 (600), p.2.

[3] ʀ.Ʉ. ɹjtɛjksjtɛfɳʕqʔ. *ɹtsʟнʰdɛtsȷ ʧtɛΘɐts*. ʀʟнΘdɛqfȷ 2-ȷ // ɹȷɟɳsdɛqfʕ ɹtsʟнʰdɛtsɛts ʌdɛtsksΘ (ʃtsɳʕɐΘ) 1923, p.143.

[4] ɹ.ʕ. ɹtɛΘʙΘtɛ¹. *ɹtsʧtɛtsfɳʳ ɐtsʟнʰdɛtsɛts ʧtɛΘɐΘ*. ɹʳʧlzɳʕ 1. ï ʃtsɳʕɐΘ, 1927, p.2-34.

[5] ʟ.ʀ. ʂȷdɛ¹dʒΘdɛ. *ɹtsʧtɛtsfɳʳ tsksɐjksɳksɐjdɛdɛtsfɳksqʃɐtsʟнʰdɛtsɛts ʧȷtɛȷɐtsʟ-ɥqʕΘ lΘ ɐtɛjн qʃkʙʳksʕqʃ* // ɹȷɳsdɛqfʕ ɳtsɐȷksɳʕtsʔ ʷɳsqfɥqfq, 1927, nr.11-12, p.23-39; ʟ.ʀ. ʂȷdɛ¹dʒΘdɛ. *ɭtsɐʳȷ ʧtɛtsȷʕksʳ dʒȷ ɥ нkdɛΘtɛtsнdɛts-ʧtɛΘɐtsɐtsɛts tɛȷɛkdɛqfɛtsɐΘdɛqfʷ tsksɐjksɳksɐjdɛdɛtsfɳksqʃɐtsʟнʰdɛtsɛts ʧȷtɛȷɐtsʟɥqʕΘ ʧȷtɛȷн kstɛȷ-ksɹqʃdɛʃqfɥqΘdʒqf*. ï Ćn: *ɹtsʧtɛtsfɳʳ ɐtsʟнʰdɛtsɛts ʧtɛΘɐΘ*. ɹʳʧlzɳʕ 2. ï ʃtsɳʕɐΘ: ɹtsɳkzнΘtɛfɳksɐjdɛdɛtsȷ qʟнΘksjdɛɹɳksɐts, 1930, p.102-119.

[6] ɸ.ʌ. ʌȷнtsɛtsɐ. *ɹtɛΘ ɥ нΘdɳʕts-ʧtɛΘɐtsɐtsȷ tɛȷɛkdɛqfɛtsɐΘdɛqfȷ ɐtsʟнʰdɛtsʔ ʧȷtɛȷɐtsʟʕqf ʧlΘɳfɳΘ ɥ qfɛtsɐ*: ʟqfɳɳȷtɛksΘʷqfʷ. ï ʃnȷɳɳΘ, 1967, p.121.

[7] N.Dinescu. *Responsabilitatea civilŁ a cŁrŁuкului aerian ´n transporturile de persoane кi mŁrfuri:* TezŁ de doctor. ï Bucureкti, 1940, p.23-33.

[8] ɹ.l. ʟȷʞʕqdɛ. *ʃɳɗɛtsɐΘdɛqfʷ qʹkɳɗɛtsɐqfʷ tsksɐjksɳksɐjdɛdɛtsfɳksqʹΘɐqlΘʧȷtɛȷ-ɐtsʟɥqʕΘ ɐ dʒȷ ɥ нkdɛΘtɛtsнdɛʳʃɳtsdɛΘʰȷdɛqfʷʃʧtsɐtsʟнʰdɛtsɛts ʧtɛΘɐlɛ*: ɸɐtstsɛȷʷ. нqfɳc. ʕΘdɛн. ʷtɛqн. dɛΘlzʕ / ʀɹ.ɿɸl.ï ʃtsɳʕɐΘ, 1977, p.3-29.

[9] ɹ.ʃȷʙȷнȷɐ. ɿtɛΘɐtsɐtsȷ tɛȷɛkdɛqfɛtsɐΘdɛqfȷ dʒȷ ɥ нkdɛΘtɛtsнdɛts? ΘɐqlΘʧȷtɛȷ-ɐtsʟʕqf dɛfɥΘdʒqf // ɹlzʃʃɛgΘɐtsɐtsɐ ʳȷ ʕtsdɛfɳkdɛ¹ksΘɥqqfq, 1998, nr.4, p.55-63.

[10] Pe site-ul oýcial al Forţelor Aeriene Rom©ne ï *http://www.roaf.ro/ro/istorie1.php*

[11] *ɹtsʟнʰdɛʳʔ ʕtsнȷʂɳ нtsʷlΘ ннɥ*, adoptat la 7 august 1935 // *нʙtstɛdɛqfʕ ɿΘʕtsdɛtsɐ ннɥ*, 1935, nr.43.

[12] *ɿtɛΘɐqdɛΘ ʧȷtɛȷɐtsʟʕqf ʧlΘɳfɳΘ ɥ qfɛtsɐ, ʙΘɛΘ ɥ Θ qf ɛtɛkʟɛtsɐ ʧtsɐtsʟнʰdɛʳdʒ dɛqfdɛqfʷdʒ ннɥ*, HotŁr©re adoptatŁ de Sovietul Comisarilor Norodnici ai Uniunii Republicilor Sovetice Socialiste la 25 ianuarie 1935 cu nr.38, publicatŁ ´n: *нtsʙtɛΘdɛqfȷ lΘʕtsdɛtsнΘksȷdɛ¹ɳksɐΘ ннɥ*, 1935, nr. 43, p.16-19.

[13] *ʃ ɳɳtsɿнΘdɛqfʹɐ ʃtsdɥΘɐqfʹɛtɛΘ ɥ нΘdɳʕtsʔ ΘɐqlΘɥqqfʹнdʷ dɛkɥн dɛΘɳjdɛjdɛqfʷ*, HotŁr©re adoptatŁ de Sovietul Comisarilor Norodnici ai Uniunii Republicilor Sovetice Socialiste la 5 septembrie 1944, cu nr.794, publicatŁ ´n: *нtsʙtɛΘdɛqfȷ нȷʔɳksɐkʷʰȷɛtslΘʕtsdɛtsнΘksȷdɛ¹ɳksɐΘ ннɥ*. ʂdɛqfɛΘ ʧȷtɛɐΘʷ. ï ʃtsɳʕɐΘ: ʀlɐȷɳsqfʷ, 1978, p.45-49.

[14] *ʃʙtsɛΘdɛqfʟΘɥqqfʹtsksнȷdɛ¹dɛtsɛts dʒtsdɥΘɐɳʕtsɛts tsksɛʷнΘ ɛtɛΘ ɥ нΘdɳʕtsɛts ɐtsʟнkʰdɛtsɛts ẅdɛtsksΘ*, HotŁr©re adoptatŁ de Sovietul Comisarilor Norodnici ai Republicii Sovetice Socialiste Moldovenekti la 29 septembrie 1944, cu nr.299, publicatŁ ´n: *ʍɛtsdɛtsdɛtsɛqfɥȷɳʕtsȷ ɳtsʙtɛΘdɛqfȷ lΘʕtsdɛtsɐ ʃtsdɥΘɐɳʕtsʔ ннɥ, kʕΘlsɐ ɿtɛȷlɥqʟdʒΘ ɹȷtɛʗtsɐdɛtsɛts ʍtsɐjksΘ qʹʧtsɳksΘdɛtsɐdɛjdɛqfʔ ʧtɛΘɐqf-ksȷdɛ¹ɳksɐΘ ʃtsdɥΘɐɳʕtsʔ ннɥ*. ɐtsdʒ I. ï ʂqʰqdɛȷɐ: ʂΘɛksʷ dʒtsdɥntsɐȷdɛʷɳʕ¹, 1960, p.55-57.

[15] ʃ.ɸ. ɐΘɛΘɳtsɐ. *ʀtsɛtsɐtsɛ ʧȷtɛȷɐtsʟʕqf ʧts ɳtsɐjksɳʕtsdʒkɛ ʧtɛΘɐkɛ*. ï ʃtsɳʕɐΘ: ɹtsнksɛΘdɛɳqdɛlнΘks, 1954, p.123.

[16] A.Sergheev. *Sub cerul senin al Moldovei* // Moldova SocialistŁ, nr.168 (7580) din 20 iulie 1958, p.1.

[17] *ʍodul aerian al Uniunii RSS*, aprobat prin Ucazul Prezidiumului Sovietului Suprem la 26 decembrie 1961 // Vekstile Sovietului Suprem al Uniunii RSS, 1961, nr.52.

[18] ɭ.ʀ. ɻtsdɛɥqΘtɛtsɐ. *ɿtɛΘɐtsɐtsȷ tɛȷɛkdɛqfɛtsɐΘdɛqfȷ ʧȷtɛȷɐtsʟʕqf ʧlΘɳfɳΘ ɥ qfɛtsɐ ɐtsʟнʰdɛʳdʒ ksɛΘdɛɳqfɛtsɛksɛtsdʒ ннɥ*. ï Ćn: ʟtsʕdɛΘнʳ qksɛtsɐtsɐʔ dɛΘzɥqdɛtsʔ ʕtsdɛʷȷtɛȷdɛɥqqfq ʷtɛqfнqfɥȷɳʕqfʗ ẅΘʕtsdɛ¹ksȷksɐ (нȷʕΘʙtɛ¹ 1964 ɛ.). ï ʂtsdʒɳʕ: ʀʟнΘksȷdɛ¹ɳksɐts ʂtsdʒɳʕtsɛts kdɛqfɐȷtɛɳqksȷksΘ 1964, p.56-58; ɭ.ʀ. ɻtsdɛɥqΘtɛtsɐ. *ɿtɛɛksȷdɛqfɛtsdɛdɛʔ ʧtsɛʷнtsʕ lΘʰqksʳ qfdɛksȷtɛȷɳʧtsɐ kɥΘɳksdɛqfʕtsɐ нtsɛtsɐtsɛtsɐ ʧȷtɛȷɐtsʟʕqf qʹΘɳfɳΘ ɥ qfɛtsɐ qʹʙΘɛΘ ɥ Θ dɛΘ ɐtsʟнkʰdɛtsdʒ ksɛΘdɛɳqfɛtsɛksȷ ннɥ*. ï Ćn: ɹtsʧtɛtsfɳʳ tsɛtɛΘdɛqfʟΘɥqqfq ɳɥzнΘ qʹtsɳʰjɳsɐdɛȷdɛqfʷ ʧtɛΘɐtsɐtsɳɥzнqfʷ ɐ ннɥ. ʂtsdʒ 2. ï ʂΘdɛqfdɛqfdɛɛtɛΘн: ʀʟнΘksȷdɛ¹ɳksɐts ʂΘdɛqfdɛqfdɛɛtɛΘнɳʕtsɛts kdɛqfɐȷtɛɳqksȷksΘ 1973, p.116-123.

[19] ʍ.ʀ. ʐ.ɐΘtɛɥ. *ʃ ɳɥqfɳksȷdʒȷ ksɛΘdɛɳqfʧtsɛksdɛtsɛts ʧtɛΘɐΘ qʹȷɛts qfɳksɛtsɥdɛqf-ʕtsɐ*. ï Ćn: ʊɥȷjdɛʳȷ lΘʧqfɳʕqf ʂqʰqdɛȷɐɳʕtsɛts ɻtsɳȷkzнΘtɛfɳksɐȷdɛdɛtsɛts ʊdɛqfɐȷtɛ-ɳqfksȷksΘ. ɐtsdʒ 67 (ʷtɛqнqfɥȷɳʕqfʔ). ï ʂqʰqdɛȷɐ, 1964, p.28-35.

[20] ɭ.ʃ. ʟʞksɐ, ɻ.ɿ. ʉΘɐqfɥȷɐ. *ɭtsɐtsȷ ɐ ʧtɛΘɐtsɐtsdʒ tɛȷɛkdɛqfɛtsɐΘdɛqfʹɐtsʟнkʰdɛʳʃ ʧȷtɛȷɐtsʟʕqf ɐ ннɥ* // ʉtsɐȷksɳʕtsȷ ɛtsɳkzнΘtɛfɳksɐts qʹʧtɛΘɐts, 1962, nr.5, p.73-82; ɭ.ʃ. ʟʞksɐ. *ʃ ksɐȷksɳksɐjdɛdɛtsfɳksʹ ʧts нtsɛtsɐtsɛtɛkʟ ɐtsʟнkʰdɛtsʔ ʧȷtɛȷɐtsʟʕqf ɐ dɛtsɐtsdʒ ɹtsʟнkʰdɛtsdʒ ʕtsнȷʂɳ*. ï ʃtsɳʕɐΘ: ɻtsɳʷtɛqfɥΘksɛtɥʌɥȷ, 1962, nr.19, p.9-11; ɭ.ʃ. ʟʞksɐ. *ʀtsɛtsɐtsɛ ʧȷtɛȷɐtsʟʕqf ʧts dɛtsɐtsdʒkɛ ɹtsʟнkʰdɛtsdʒkɛ ʕtsнȷʂɳkɛ* // ʉtsɐȷksɳʕtsΘʷ ʷɳksqfɥqʷ, 1962, nr.13, p.7-9.

[21] ʃ. ʃΘʔнΘdɛqʕ. *ʃksɐȷksɳksɐjdɛdɛtsfɳksʹ lΘ ʧtsɐtɛȷ ɥ нjdɛqfȷ lнtsɛtsɐʷʷ ʧts dɛtsɐtsdʒkɛ ɐtsʟнkʰdɛtsdʒkɛ ʕtsнȷʂɳkɛ* // ʉtsɐȷksɳʕtsΘʷ ʷɳksqfɥqʷ, 1963, nr.12. p.3-5.

[22] ʙ.ɿΘʧtstɛtsɥȷɥ. *ʃtsdɥΘɐɳʕqfȷ ΘɐqlΘksɛtɛʳ* // ɭȷlΘɐqfɳqdʒΘʷ ʃtsdɥntsɐΘ, nr.207 din 08.02.2008.

[23] *ʍodul civil al RSSM*, aprobat de Sovietul Suprem al RSS Moldovenekti la 26 decembrie 1964 // Vekstile Sovetului Suprem al RSS Moldovenekti, 1964, nr.36.

[24] *ɿtɛΘɐqdɛΘ ʧȷtɛȷɐtsʟʕqf ʧlΘɳfɳΘ ɥ qfɛtsɐ, ʙΘɛΘ ɥ Θ qf ɛtɛkʟɛtsɐ dɛΘ ɐtsʟнkʰdɛʳʃ dɛqfdɛqfʷʃ ʍtsʷlΘ ннɥ*, HotŁr©re adoptatŁ de Sovietul Comisarilor Norodnici ai Uniunii Republicilor Sovetice Socialiste la 10 septembrie 1972, cu nr.693, publicatŁ ´n: *ʍtsʙtɛΘdɛqfȷ нȷʔɳksɐkʷʰȷɛtslΘʕtsdɛtsнΘksȷdɛ¹ɳksɐΘ ннɥ*. ʂdɛqfɛΘ ɐtsʟtɛΘʷ. ï ʃtsɳʕɐΘ: ʀlɐȷɳsqfʷ, 1979, p.61-72.

[25] *ɿtɛΘɐqdɛΘ ʧȷtɛȷɐtsʟʕqf ʧlΘɳfɳΘ ɥ qfɛtsɐ, ʙΘɛΘ ɥ Θ qf ɛtɛkʟɛtsɐ dɛΘ ɐtsʟнkʰdɛʳʃ dɛqfdɛqfʷʃ ʍtsʷlΘ ннɥ*, aprobate prin ordinul Ministerului Aviaşiei Civile din 16 ianuarie 1985, cu nr.19. ï Ćn: *ʉʙtstɛdɛqfʕ dɛtstɛdʒΘksqɐdɛʳʃ Θʕtsɛtsɐ ts ksɛΘdɛɳqfʧtsɛksȷ*. ʏΘɳksɹ III. ï ʃtsɳʕɐΘ: ɔtɛqнqfɥȷɳʕΘʷ dɛqksȷtɛΘksɛtɛΘ, 1986, p.117-184.

[26] V.Panchin. *Puternicile aripi ale Patriei* // Moldova SocialistŁ, nr.192 (16001) din 18 august 1985, p.1,4.

[27] ɭ.ɭ. ʃɳksɛtsɛdʒtsɐ. *ɭtsɐʳʔ ɹtsʟнkʰdɛʳʔ ʕtsнȷʂɳ нtsʷlΘ ннɥ* // ʉtsɐȷksɳʕtsȷ ɛtsɳkzнΘtɛfɳksɐts qʹʧtɛΘɐts, 1985, nr.5, p.127.

[28] ɸ.ɿ. ʂtsʞȷɐdɛqʕtsɐΘ. *ʂtsdʒdʒȷdɛksΘɛqfʔ ʕ ɻtɛΘ ɥ нΘdɳʕtsɛtsdʒkɛ ʕtsнȷʂɳkɛ ʃtsdɥΘɐɳʕtsʔ ннɥ*. ï ʂqʰqdɛȷɐ: ʂΘɛksʷ dʒtsdɥntsɐȷdɛʷɳʕ¹, 1971, p.350.

[29] ʃ.ɭ. ʉΘɥqʕtsɐ. *ɭtsɐʳʔ ɹtsʟнkʰdɛʳʔ ʕtsнȷʂɳ нtsʷlΘ ннɥ* // ʍtsʟʷʔ-ɳksɐts qʹʧtɛΘɐts, 1983, nr.9, p.62.

[30] ʃ.ɭ. ʉΘɥqʕtsɐ. *ʃȷɥ нkdΘɛtsɥdɛtsȷ ɐtsʟнkʰdɛtsȷ ʧtɛΘɐts*. ï ʃtsɳʕɐΘ, 1981, p.187-188; ɭ.ɭ. ʃɳksɛtsɛdʒtsɐ. *Op.cit*., p.127.

[31] *ɿtɛΘɐqdɛΘ ʧȷtɛȷɐtsʟʕqf tsʧΘɳdɛʳʃ ɛtɛkʟɛtsɐ ɐtsʟнkʰdɛʳdʒ ksɛΘdɛɳqfʧtsɛksɛtsdʒ*, aprobate prin ordinul Ministerului Aviaşiei Civile din 21 ianuarie 1974, cu nr.21-25. ï Ćn: *нʙtstɛdɛqfʕ dɛtstɛdʒΘksqɐdɛʳʃ Θʕtsɛtsɐ ts ksɛΘdɛɳqfʧtsɛksȷ*. ʏΘɳksɹ III. ï ʃtsɳʕɐΘ: ɔtɛqнqfɥȷɳʕΘʷ dɛqksȷtɛΘksɛtɛΘ, 1986, p.167-172.

[32] *ɿtɛΘɐqdɛΘ ʧȷtɛȷɐtsʟʕqf ʧtsɥksʳ ʧts ɐtsʟнkʰdɛʳdʒ dɛqfdɛqfʷdʒ ʍtsʷlΘ ннɥ*, aprobate prin ordinul Ministerului Aviaşiei Civile ĸi Ministerului Comunicaşiilor ale URSS din 27 decembrie 1982, cu nr.206. ï Ćn: *нʙtstɛdɛqfʕ dɛtstɛdʒΘksqɐdɛʳʃ Θʕtsɛtsɐ ts ksɛΘdɛɳqfʧtsɛksȷ*. ʏΘɳksɹ III. ï ʃtsɳʕɐΘ: ɔtɛqнqfɥȷɳʕΘʷ dɛqksȷtɛΘksɛtɛΘ, 1986, p.423-437.

[33] ɿtsɳksΘdɛtsɐdɛȷdɛqfȷ ʍtsɐjksΘ ʃ qfdɛqfɳksɛtsɐ ннɥ ɭtsks 14 ɳȷdɛksʷʙtɛʷ 1984 ɛ.Ă *ʃ tɛΘɹdʒȷtɛȷ qfdʒkʰjɳȷksɐjdɛdɛtsʔ tsksɐjksɳksɐjdɛdɛtsfɳksqʹΘɐqlΘɥqqfstɛdʷʃ qfȷtɛȷɳqftɛqfʷksqʔ lΘ kksɛtɛΘksɛ qfdʒqf dȷjнtsfɳksΘɥkɛ ʙΘɛΘ ɥ Θ, ʧtɛqfdʷksɛtsɛts ʕ ʧȷtɛȷɐtsʟʕȷ ʙȷɹ tsʙʲʷɐ-*

[34] Portalul oficial al companiei aeriene *Air Moldova* în http://www.airmoldova.md/istorie

[35] B.Ion Guboglo. *Cetăţenii URSS: 60-de ani de la deportarea din Moldova. Documente şi mărturii, 1944-2004*. în 2 vol. Chişinău: Cuconiţ & Co, 2004, p.490.

[36] *Regulile transportului internaţional de pasageri, bagaje şi mărfuri*, aprobate de Ministerul Aviaţiei Civile al Uniunii RSS la 3 ianuarie 1986, în vigoare de la 1 octombrie 1986.

[37] Portalul oficial al Administraţiei de Stat a Aviaţiei Civile a Republicii Moldova în http://asac.md/rac

[38] *Codul navigaţiei maritime comerciale al Republicii Moldova*, adoptat prin Legea Republicii Moldova nr.599-XIV din 30.09.1999 // Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2001, nr.1-4.

[39] *Codul transportului feroviar al Republicii Moldova*, adoptat prin Legea Republicii Moldova nr.309-XV din 17.07.2003 // Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2003, nr.226-228.

[40] *Regulamentul cu privire la modul de asigurare obligatorie a pasagerilor transportului aerian, feroviar, fluvial şi auto în comun, de decontare a ratelor de asigurare de către întreprinderile de transport, stabilire şi achitare a sumelor de asigurare conform tipului corespunzător de asigurare*, aprobat prin Hotărîrea Guvernului Republicii Moldova nr.686 din 23 octombrie 1992, // Monitorul, 1992, nr.10.

[41] *Regulamentul cu privire la modul de asigurare obligatorie a pasagerilor transportului aerian, feroviar, fluvial şi auto în comun, de decontare a ratelor de asigurare de către întreprinderile de transport, stabilire şi achitare a sumelor de asigurare conform tipului corespunzător de asigurare*, aprobat prin Hotărîrea Guvernului Republicii Moldova nr.370 din 6 iunie 1995 // Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1995, nr.40.

[42] B.Guboglo. *Op.cit.*, p.10.

[43] *Raportul anual al Administraţiei de Stat a Aviaţiei Civile din Republica Moldova pe anul 2006*. în Chişinău, 2007, p.29.

[44] Legea Republicii Moldova *cu privire la transporturi*, nr.1194-XIII din 21.05.97 // Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1997, nr.67-68.

[45] Practica cu privire la cauzele civile a Curţii Supreme de Justiţie din Republica Moldova, Colegiul civil şi de contencios administrativ, dos. nr.2rae-67/06. în: *Notă informativă cu privire la aplicarea legislaţiei privind responsabilitatea cărăuşului în contractul de transportare a încărcăturilor pe anii 2004-2006*, pe site-ul oficial al Curţii Supreme de Justiţie a RM în http://www.scjustice.md/prjud3.html

[46] A.Bloşenco. *Drept civil. Partea Specială:* Note de curs, p.121.

[47] Legea Republicii Moldova *privind protecţia consumatorilor*, nr.105-XV din 13.03.2003 // Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2003, nr.126-131.

[48] *Acte ale autorităţilor publice centrale şi locale* // Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2003, nr.11; *Acte ale autorităţilor publice centrale şi locale* 4 decembrie 1993 // *Acte ale autorităţilor publice centrale şi locale*, 1993, nr.25.

[49] *Acte ale autorităţilor publice centrale şi locale* 22 iulie 1995 // Buletinul Curţii Constituţionale, 1996, nr.5.

[50] *Actele autorităţilor publice centrale şi locale* // *Monitorul Oficial al Republicii Moldova* *20.01.09*. în Monitorul Oficial-89, 2009.

[51] C.Pascari. *Comentariul Codului civil al Republicii Moldova*. Vol.II. în Chişinău: ARC, 2006, p.595.

[52] A.Bloşenco. *Op.cit.*, p.122.

[53] Decizia Colegiului civil şi de contencios administrativ al Curţii Supreme de Justiţie a Republicii Moldova, dosarul 2ra-944/06.

[54] Legea Republicii Moldova *privind securitatea aeronautică*, nr.92-XVI din 05.04.2007 // Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2007, nr.90-93.

[55] *Convenţia cu privire la uniformizarea unor reguli referitoare la transportul aerian internaţional*, adoptată la Varşovia la 12.10.1929, în vigoare pentru Republica Moldova din 19.06.1997 // Tratate internaţionale la care Republica Moldova este parte (1990-1998). Ediţie oficială. Vol.10. în Chişinău, 1999, p.214-226.

[56] *Protocol privind modificarea Convenţiei pentru uniformizarea unor reguli privitoare la transportul aerian internaţional*, semnată la Haga la 28.09.1955, în vigoare pentru Republica Moldova din 19.06.1997 // Tratate internaţionale la care Republica Moldova este parte (1990-1998). Ediţie oficială. Vol.10. în Chişinău, 1999, p.227-238.

[57] *Convenţia complementară la Convenţia pentru uniformizarea unor reguli referitoare la transportul aerian internaţional*, semnată la Guadalajara la 18.09.1961, în vigoare pentru Republica Moldova din 24.08.1997 // Tratate internaţionale la care Republica Moldova este parte (1990-1998). Ediţie oficială. Vol.10. în Chişinău, 1999, p.239-243.

[58] I.P. Ştefănescu, S.Brădeanu, *Contractul de transport aerial internaţional de mărfuri*, Bucureşti, 1973, p.53. în Curierul Judiciar, 2007, p.53.

[59] *Convenţia de la Montreal din 1999 pentru uniformizarea unor reguli referitoare la transportul aerian internaţional*, adoptată la Montreal la 28.05.1999 // Jurnalul Oficial al Uniunii Europene, L194, 2001, p.39-49. Republica Moldova a aderat prin Legea nr.254-XVI din 05.12.2008, publicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2008, nr.230-232.

[60] Iu.Sedlecichi, D.Magherescu. *Prevederi internaţionale în legătură cu contractul de transport aerian* // Revista Naţională de Drept, 2006, nr.3, p.18.

[61] *Raportul anual al Administraţiei de Stat a Aviaţiei Civile din Republica Moldova pe anul 2006*. în Chişinău, 2007, p.23.

[62] *Cel mai bun aeroport din CSI. Poarta aeriană centrală a Ţării* // Moldova Suverană din 24 decembrie 2008, nr.207 (600), p.2.

[63] Portalul oficial al Agenţiei Transporturi a Republicii Moldova în http://www.at.gov.md/proiecte-de-documente/

[64] *Companiile aeriene autohtone nu vor efectua zboruri în statele cu zone de risc* // Moldova Suverană, nr.6 din 16.01.2007.

[65] Portalul oficial al Administraţiei de Stat a Aviaţiei Civile a Republicii Moldova în http://www.asac.md/news/?nid=08ab815dc9e075256e77f61975a42b41

[66] Ordinul nr.92/GEN din 01.06.2007 *cu privire la interzicerea operării în Afganistan şi Irak* // Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2007, nr.78-81.

[67] *Legea privind aderarea Republicii Moldova la Convenţia pentru uniformizarea anumitor reguli referitoare la transportul aerian internaţional*, nr.254-XVI din 05.12.2008 // Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2008, nr.230-232.

[68] Hotărîrea Guvernului Republicii Moldova nr.1129 *pentru aprobarea proiectului de lege cu privire la aderarea Republicii Moldova la Convenţia pentru uniformizarea anumitor reguli referitoare la transportul aerian internaţional, încheiată la Montreal la 28 mai 1999 //* Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2008, nr.186.

[69] Pe site-ul oficial al Parlamentului Republicii Moldova în http://www.parlament.md/news/plenaryrecords/05.12.2008/

[70] http://www.icao.int/icao/en/leb/mtl99.pdf, site-ul oficial al Organizaţiei Internaţionale a Aviaţiei Civile (*International Civil Aviation Organization*) cu sediul la Montreal, Canada.

[71] I.T. Ciobanu. *Dreptul transporturilor. Transportul terestru şi aerian*. în Bucureşti: Actami, 2000, p.175-177; G.Orga-Dumitriu. *Studiu comparativ privind întinderea răspunderii cărăuşului în transporturile de mărfuri //* Revista de drept comercial, 2006, nr.1, p.131.

[72] *Codul aerian al Romîniei*, adoptat la 26 ianuarie 2001 // Monitorul Oficial, 2001, nr.45.

[73] *Legea privind răspunderea transportatorilor aerieni şi a operatorilor aeronavelor civile care efectuează operaţiuni aeriene civile în spaţiul aerian naţional*, nr.355 din 10 iulie 2003, // Monitorul Oficial, 2003, nr.524.

[74] *Actele autorităţilor publice centrale şi locale* 4 decembrie 1993 // Buletinul Curţii Constituţionale, 1993, nr.25.

[75] *Actele autorităţilor publice centrale şi locale* *20.01.09*. în Monitorul Oficial-89, 2009.

[76] *Strategia de dezvoltare a aviaţiei civile în perioada anilor 2007-2012*, aprobată prin Hotărîrea Guvernului Republicii Moldova nr.987 din 30.08.2007 //Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2007, nr.146-148.

[77] *Ibidem.*

[78] B.Ştefănescu, I.Craiovan. *Şi răspunderea transportatorului aerian pentru întîrzierea în transportul pasagerilor* // *Actele autorităţilor publice centrale şi locale* // Curierul Judiciar, 2008, nr.24 (520).

[79] *Noul dicţionar universal al limbii române*. Ediţia a II-a / Sub redacţia I.Oprea, C.Pamfil, R.Radu, V.Ştroiu. în Bucureşti-Chişinău: Litera Internaţional, 2007, p.45.

DREPTUL STATULUI LA MOķTENIRE

Oxana ROBU,
doctorand

Recenzent: ***Cheorghe CHIBAC,***
doctor ´n drept, profesor universitar (USM)

SUMMARY

This article is dedicated to the analysis of the right of the state to inherit. The author focuses on the main aspects of the right to inherit of the state giving a profound comparative analysis of the national legislation to the legislation of other states; even more the author shows the evolution of the national legislation giving regards to the previous regulations of the right of the state to inherit.

Din punctul de vedere al realizŁrii, considerŁm cŁ dreptul statului asupra moкtenirii se aþŁ ´ntr-o legŁturŁ directŁ cu cercul de moкtenitori legali, aceasta ýind o legŁturŁ de subordonare, dreptul statului asupra bunurilor succesorale depinz©nd de existen§a sau inexisten§a acestora.

Devolu§iunea legalŁ a moкtenirii ar ý incompletŁ, dacŁ ´n actele normative nu s-ar indica cui ´i revine moкtenirea ´n cazul c©nd nu vor rŁm©ne moкtenitori legali din nici o clasŁ. Ċn acest sens, Titlul IV din Cartea a IV-a a Codului civil al Republicii Moldova, intitulat ĂSuccesiunea vacantŁò, stabileкte ´n art.1515 alin.(1) cŁ patrimoniul succesoral trece ´n proprietatea statului ´n baza dreptului de moкtenire asupra unui patrimoniu vacant dacŁ nu existŁ nici succesori testamantari, nici legali sau dacŁ nici unul din succesori nu a acceptat succesiunea, sau dacŁ to§i succesorii sunt priva§i de dreptul la succesiune.

ConsiderŁm cŁ, de regulŁ, patrimoniul succesoral va ý atribuit la domeniul privat al statului, dar nu excludem nici posibilitatea transferŁrii unor bunuri la domeniul public. Totuкi, av©nd ´n vedere кi dispozi§ia art.1513 alin.(3) C.civ. RM, se impune necesitatea unor reglementŁri legislative suplimentare la acest capitol.

Dreptul de proprietate publicŁ poate ý dob©ndit de cŁtre stat sau de cŁtre unitatea administrativ-teritorialŁ prin dona§ii sau legate. Vom aten§iona cŁ, ´n conformitate cu art.84 alin.(4) din Legea privind administra§ia publicŁ localŁ, nr.123/2003, dona§iile кi legatele cu sarcini pot ý acceptate numai cu aprobarea consiliului local, cu votul a cel pu§in douŁ treimi din numŁrul consilierilor aleкi. Prevederi similare viz©nd dona§iile кi legatele cu sarcini ´n beneýciul statului nu existŁ. ConsiderŁm cŁ dona§iile кi legatele cu sarcini trebuie, de asemenea, acceptate prin hotŁr©ri ale Guvernului, deoarece acestea creeazŁ unele obliga§iuni ´n sarcina Guvernului, care ar putea ý dezavantajoase pentru stat sau imposibil de executat.[1]

Conform acestui text de lege, statul culege moкtenirile rŁmase ´n desheren§Ł, adicŁ fŁrŁ succesori care sŁ le poatŁ culege, ´ntruc©t la data deschiderii moкtenirii ýe nu existŁ nici un succesor legal sau succesor testamentar ´n via§Ł, ýe succesorii legali ´n via§Ł la data deschiderii succesiunii au fost exhereda§i total de defunct, ýind cu to§ii nerezervatari, ýe succesorii legali sau testamentari ´n via§Ł nu au acceptat succesiunea sau sunt nedemni cu to§ii.

Ċn doctrinŁ[2] se face precizarea cŁ desheren§a nu se confundŁ cu vacan§a succesoralŁ. MoкtenireaaþatŁ ´n desheren§Ł este vacantŁ, dar existŁ situa§ii ´n care defunctul, deкi lasŁ moкtenitori (legali sau testamentari), aceкtia nu au voca§ie succesoralŁ la ´ntreaga moкtenire, ci numai la o parte din aceasta, restul ýind deferit statului cu titlul de moкtenire vacantŁ.

Astfel, dacŁ defunctul a instituit prin testament unul sau mai mul§i moкtenitori testamentari, dar care nu au voca§ie la ´ntreg patrimoniul succesoral, ´n condi§iile ´n care nu existŁ moкtenitori legali, statul va culege partea rŁmasŁ, cu titlul de moкtenire vacantŁ.

DacŁ prin testament defunctul nu a instituit nici un moкtenitor testamentar, ´n schimb a prevŁzut exheredarea moкtenitorilor legali, atunci, dacŁ unul sau mai mul§i dintre moкtenitorii exhereda§i sunt moкtenitori rezervatari, ei vor culege din moкtenire ï ca moкtenitori legali ï cota corespunzŁtoare rezervei lor, restul patrimoniului succesoral (cotitatea disponibilŁ) revenind statului.

Ċn acest sens s-a aýrmat[3] cŁ voca§ia concretŁ a statului poate coexista кi cu drepturile moкtenitorilor legali, iar patrimoniul succesoarl trece, total sau par§ial, ´n proprietatea statului ï ´n cazurile ´n care nu existŁ moкtenitori (legali sau testamentari), ýe chiar dacŁ exis-

tŁ, ´nsŁ vocaşia lor succesoralŁ concretŁ nu se ´ntinde asupra ´ntregii mase succesorale. Ċar prin sintagma Ănu existŁ moкtenitori legali sau testamantariò trebuie sŁ ´nşelegem nu doar absenşa lor ´n sens juridic, determinatŁ de renunşarea lor la moкtenire, ori de ´nlŁturarea lor de la moкtenire ca urmare a exheredŁrii, nedemnitŁşii, sau dacŁ testamentul este revocat, caduc sau nul (cu condişia cŁ nu existŁ moкtenitori legali).

Ċn dreptul Republicii Moldova, spre deosebire de dreptul Rom©niei, statul moкteneкte persoana care lasŁ moкtenirea ´n calitate de moкtenitor legal. Ċn acest sens, ´n dreptul Republicii Moldova nu poate ý vorba de vacanşŁ succesoralŁ. Astfel, statul devine proprietar al patrimoniului succesoral chiar din momentul deschiderii moкtenirii. Ċn acelaкi timp, statul poartŁ rŁspundere pentru datoriile celui care lasŁ moкtenirea, dar, bine´nşeles, numai ´n limita valorii patrimoniului dob©ndit.

Problema naturii juridice a dreptului statului asupra moкtenirii vacante a primit interpretŁri diferite ´n literatura de specialitate. Potrivit unei opinii, statul culege bunurile succesiunii vacante ´n temeiul dreptului de suveranietate (*Iure imperii*), tot astfel cum ia ´n stŁp©nire orice lucru fŁrŁ stŁp©n, care se aþŁ pe teritoriul sŁu. Potrivit acestei teoriei, statul culege moкtenirile vacante nu ´n calitate de moкtenitor, ci de putere suveranŁ şinutŁ de exercitarea funcşiilor sale de polişie statalŁ la prevenirea riscurilor de dezordine pe care le-a creat existenşa unor bunuri fŁrŁ stŁp©n ce ar tenta pe mulşi pentru a le dob©ndi prin ocupaşiune.[4] AceastŁ teorie кi-a gŁsit consacrare ´n legislaşia Franşei (art.539, art.768 C.civ. francez), Angliei, SUA (Titlul 78 al Legii uniforme a SUA despre dispunerea de patrimoniul fŁrŁ stŁp©n).[5]

Concepşia statului suveran, spre deosebire de acea a statului moкtenitor, este una individualistŁ, care vede ´n dreptul statului de a culege moкteniri vacante o soluşie ultimŁ кi excepşionalŁ ce funcşioneazŁ doar ´n lipsa oricŁrei pretenşii din partea defunctului.

Potrivit unei alte opinii[6], statul dob©ndeкte moкtenirea vacantŁ ´n baza unui drept de moкtenire legalŁ (*Iure hereditatis*), statul av©nd calitatea de moкtenitor.

AceastŁ teorie кi-a gŁsit reglementare ´n legislaşia Germaniei (art.1936 BGB), Elveşiei (art.466 al Codului elveşian), Italiei (art.586 al Codului civil italian), Spaniei (art.956 al Codului civil spaniol).

Noul Cod civil al Republicii Moldova de asemenea consacrŁ teoria dreptului legal de moкtenire a statului ca ýind fundamentul vocaşiei succesorale a statului asupra moкtenirii vacante. Acest lucru rezultŁ din prevederile art.1433 alin.(2) C.civ. RM: ĂStatul dispune de capacitate succesoralŁ testamentarŁ, precum кi de capacitate succesoralŁ asupra unui patrimoniu succesoral vacant".

Teza conform cŁreia statul culege succesiunile vacante cu titlul de moкtenitor a fost expusŁ de unii autori[7] ´ncŁ ´nainte de adoptarea Codului civil din 1964. Savantul rus M.Gordon aýrmŁ cŁ termenul Ăsuccesiune vacantŁò (ɔ ʳ ʤʇsʇɛʇsɥʇsȷ ʗʤʒʮ ʰ ȷ ʃɬsɔʇs) este mai mult tradişional, dec©t uzual, deoarece este mai binevenitŁ noşiunea de patrimoniu ce trece la stat ca succesor de ultimŁ clasŁ.[8]

Codul civil din 1964 a consacrat, de asemenea, teoria dreptului legal de moкtenire a statului ´n art.587, unde era prevŁzut cŁ patrimoniul succesoral trece la stat ´n virtutea dreptului de a moкteni.

Conşinutul Titlului IV ĂSuccesiunea vacantŁò din Cartea a patra a Codului civil ´n vigoare (art.1432-1575) certiýcŁ faptul lipsei unei reglementŁri normative legale depline кi clare referitoare la recunoaкterea succesiunii vacante кi a regulilor de moкtenire a succesiunii vacante. La alin.(3) art.1515 C.civ. RM se stabileкte cŁ ordinea moкtenirii кi evidenşa patrimoniului succesoral vacant, precum кi transmiterea acesteia ´n proprietate statului, se stabilesc prin lege. Actualul legiuitor p©nŁ ´n prezent nu a adoptat astfel de lege. Astfel, ´n lipsa mecanismului de realizare a art.1515 C.civ. RM, conşinutul acestuia ridicŁ multiple ´ntrebŁri din punctul de vedere al tehnicii practico-кtiinşiýce, кi anume:

1. Ce se sub´nşelege prin succesiune vacantŁ?
2. De care acte normative de bazŁ este necesar de condus pentru recunoaкterea succesiunii vacante?
3. Care este esenşa (natura) dreptului la succesiune vacantŁ ´n Republicii Moldova?
4. Care este mecanismul de drept al moкtenirii succesiunii vacante?
5. Ċn numele cŁror organe ale administraкiei publice Republica Moldova poate primi adeverinşŁ cu drept de succesiune vacantŁ a bunurilor mobile кi imobile?
6. Care este rolul notarului în mecanismul transmiterii succesiunii vacante prin moкtenire cŁtre stat?
7. Ċn care ordine (administrativŁ sau prin instanşa de judecatŁ) Republica Moldova poate conýrma dreptul sŁu la succesiunea vacantŁ?
8. Care este modalitatea de recuperare a datoriilor кi cheltuielilor succesorului, provocate de decesul acestuia?
9. Care este modul de recuperare a cheltuielilor legate de paza succesoralŁ кi dirijarea acesteia din patrimoniul succesiunii vacante?

Ċnt©i de toate urmeazŁ sŁ precisŁm sensul noşiunii de succesiune vacantŁ, deoarece anterior legea civilŁ (C.civ. RM din 1964) nu opera cu termenul „succesiune vacantŁò. Codul civil al Republicii Moldova din 2002

la fel nu dŁ explicaşie acestui termen, ´nsŁ ´n Titlul IV ĂSuccesiunea vacantŁò din Cartea a patra ĂDreptul succesoralò reglementeazŁ dispoziţiile generale cu privire la transmiterea patrimoniului unei persoane ýzice ce nu dispune de succesori în proprietatea statului.[9]

Premisele sub´nşelegerii succesiunii vacante sunt ´ntŁrite ´n lege кi reies din faptul cŁ patrimoniul succesoral trece ´n poprietatea statului ´n baza dreptului de moктenire asupra unui patrimoniu vacant dacŁ nu existŁ nici succesori testatmentari, nici legali. O astfel de apreciere nu este completŁ кi precisŁ, deoarece nu permite a constata esen$a (natura) dreptului la succesiune vacantŁ.

Situaşia actualŁ a кtiinşei juridice кi a legislaşiei civile reiese din teza, potrivit cŁreia succesiunea se recunoaкte vacantŁ atunci c©nd, dupŁ decesul proprietarului patrimoniului, nu sunt succesori testamentari sau legali (art.1434, 1437, 1453, 1455 C.civ. RM) sau succesorii sunt priva$i de dreptul la succesiune (art.1435, 1502, 1513 C.civ. RM), sau dacŁ nici unul din succesori nu a acceptat succesiunea кi nimeni din ei nu a menşionat cŁ renunşŁ la succesiune ´n favaoarea moктenitorului.

Ċn ce priveкte dreptul Republicii Moldova la succesiune vacantŁ, legiuitorul acceptŁ astfel de moктenire numai ´n cazuri excepşionale. Justa reglementare a succesiunii ´nseamnŁ luarea de mŁsuri pentru trecerea patrimoniului defunctului la apropia$ii moктenitori legali sau testamentari. Ċnýinş©nd instituşia succesiunii vacante, legiuitorul reiese din circumstan$a cŁ omul muncекte nu doar pentru el ´nsuкi, dar кi pentru formarea bazei materiale a persoanelor apropiate lui. De aceea, statul trebuie sŁ succeadŁ numai ´n cazuri excepşionale. Posibilitatea transmiterii patrimoniului rudelor apropiate кi primirea moктenirii de la acestea pentru ca ea sŁ nu ýe trecutŁ la stat ´n baza succesiunii vacante se asigurŁ prin aка mŁsuri, ca: a) extinderea r©ndului de moктenitori, cu scopul ´ntŁririi cercului de moктenitori legali (art.1500 C.civ. RM); b) consolidarea regulilor de majorare a cotelor moктenitorilor ï a dreptului de acrescŁm©nt (art.1530 C.civ. RM).

Extinderea r©ndului de moктenitori va servi drept stimul puternic pentru o muncŁ productivŁ кi, totodatŁ, va inspira persoanei ´ncredere cŁ averea agonisitŁ va trece persoanelor apropiate, ´n cazul ´n care defunctul nu va dispune de voin$a sa ´n testament.

Dreptul de acrescŁm©nt rezultŁ din chemarea la moктenire. AcrescŁm©ntul este o modalitate de a obşine averea succesoralŁ stabilitŁ pentru cazul c©nd unul din moктenitorii chema$i la succesiune nu a luat parte la succesiunea de drept кi nu a solicitat, nu a obşinut cota ce i se cuvine din moктenire. Conşinutul principal al raporturilor de acrescŁm©nt constŁ ´n faptul ca o parte din averea succesoralŁ care s-ar ý cuvenit moктenitorului neacceptant, dar chemat la moктenire, trece la moктenitorii acceptan$i chema$i la moктenire. Cota moктenitorului neacceptant sau decŁzut se men$ine ´n componen$a ´ntregii succesiuni кi ´mparte soarta moктenirii conform temeiurilor succesiunii ce este asiguratŁ de institutul acrescŁm©ntului (sporirea cotelor).

Deкi este instituit cercul moктenitorilor legali кi sunt prevŁzute regulile de sporire a cotelor averii succesorale sau a unei pŁr$i din ea, moктenitorii pot lipsi. Numai ´n astfel de cazuri averea succesoralŁ capŁtŁ statut de succesiune vacantŁ кi serveкte drept temei de trecere a acesteia la stat.[10]

Ċn continuare, propunem un litigiu ce decurge din raporturile succesorale care a fost solu$ionat de instan$ele judecŁtoreкti, ýind examinatŁ pricina civilŁ nr. 2-115/2007 la cererea de chemare ´n judecatŁ a lui **V.N.** cŁtre notarul **C.S.**, Inspectoratul Fiscal de Stat mun.ChiкinŁu, Oýciul Ciocana, cu privire la anularea certiýcatului de moктenitor legal, prelungirea termenului de acceptare a succesiunii, recunoaкteea dreptului asupra a 1/3 cotŁ-parte din imobil ´n ordinea succesiunii legale кi cererea lui **S.G.** cŁtre **V.N.**, Inspectoratul Fiscal de Stat mun. ChiкinŁu, Oýciul Ciocana, notarul **C.S.**, PrimŁria mun.ChiкinŁu cu privire la recunoaкterea nulitŁ$ii certiýcatului de moктenitor testamentar, recunoaкterea cotei obligatorii din masa succesoralŁ, recunoaкterea a 2/3 cotŁ-parte din imobil ca succesiune vacantŁ, adjudecarea odŁii кi eliberarea bonului de repartişie.

Astfel, reprezentantul reclamantei **V.N.** a depus cerere de chemare ´n judecatŁ cŁtre notarul **C.S.**, Inspectoratul Fiscal de Stat mun. ChiкinŁu, Oýciul Ciocana, solicit©nd: anularea certiýcatului de moктenitor legal nr.3975 din 21.09.2004, eliberat pe numele Inspectoratului Fiscal de Stat mun. ChiкinŁu asupra a 1/3 cotŁ-parte din apartamentul 7, situat ´n mun. ChiкinŁu pe str. Petru Zadnipru, 7/2; prelungirea termenului de acceptare a succesiunii pe aceastŁ 1/3 cotŁ-parte; recunoaкterea dreptului asupra a 1/3 cotŁ-parte din imobil ´n ordinea succesiunii legale. Ċn motivarea ac$iunii a invocat cŁ ´n urma decesului lui **B.Vasile Vasile** reclamanta **V.N.** a primit succesiunea defunctului ´n conformitate cu certiýcatul de moктenitor testamentar nr.5543 din 20.07.2001 ï 2/3 cotŁ-parte din apartamentul nr.7, situat ´n mun. ChiкinŁu pe str. Petru Zadnipru, 7/2. La 05.03.2001 decedeazŁ mŁtuка reclamantei **B.Valentina**, titulara dreptului de proprietate pe 1/3 cotŁ-parte din imobilul men$ionat. La 21.09.2004 notarul **C.S.** eliberează certiýcat de moктenitor legal pe numele Inspectoratului Fiscal de Stat mun. ChiкinŁu, atest©nd cŁ ultimul este moктenitor al averii lŁsate de

B.Valentina. ConsiderŁ cŁ prin recunoaкterea Inspectoratului Fiscal de Stat mun. ChiкinŁu drept moктenitor legal al averii lŁsate de **B.Valentina** i-au fost lezate drepturile reclamantei ca unic moктenitor legal.

S.G. a depus cerere cŁtre **V.N**., Inspectoratul Fiscal de Stat mun. ChiкinŁu, Oýciul Ciocana, notarul **C.S**., PrimŁria mun. ChiкinŁu cu privire la: recunoaкterea nulitŁşii certiýcatului de moктenitor testamentar nr.5543 din 20.07.2001; recunoaкterea cotei obligatorii ´n mŁrime de 2/9 din masa succesoralŁ rŁmasŁ dupŁ decesul lui **B.Valentina;** recunoaкterea a 2/3 cotŁ-parte din apartamentul 7 din blocul 7/2 situat pe str. Petru Zadnipru, mun. ChiкinŁu, ca succesiune vacantŁ; adjudecarea odŁii кi eliberarea bonului de repartişie pe odaie. Ċn motivarea cererii a invocat cŁ, dispun©nd de informaşia parvenitŁ de la IFS mun.ChiкinŁu cŁ statul vinde acest apartament кi av©nd necesitatea de a-кi ´mbunŁtŁşi condişiile de trai, s-a adresat la PrimŁria mun. ChiкinŁu cu cerere, solicit©nd alocarea banilor pentru procurarea acestui spaşiul locativ. Ulterior, ´nsŁ, a aþat cŁ prin hotŁr©rea JudecŁtoriei Ciocana, mun. ChiкinŁu, din 23.06.2005 a fost anulat certiýcatul de moктenitor legal nr.3975 din 21.09.2004 pe numele Inspectoratului Fiscal de Stat, mun. ChiкinŁu, prelungit termenul de acceptare a succesiunii de cŁtre **V.N.** deschise dupŁ decesul mŁtuкii sale **B.Valentina**, decedatŁ la 05.03.2000, кi recunoscut dreptul la 1/3 cotŁ-parte din apartamentul 7, situat ´n mun. ChiкinŁu pe str. Petru Zadnipru, 7/2, ´n ordinea succesiunii legale. Despre aceastŁ hotŁr©re a aþat ´n mai 2006. ConsiedrŁ cŁ prin hotŁr©rea datŁ i s-a lezat dreptul la cota de 1/3 din apartamentul litigios nominalizat. TotodatŁ, susşine cŁ reclamanta **V.N**. nu are nimic comun cu averea succesoralŁ rŁmasŁ dupŁ decesul lui **B.Valentina**, deoarece nu este moктenitoare de nici un grad, prevŁzut de legislaşia ´n vigoare la data decesului ei ´n 2000 кi nu este ´n drept sŁ pretindŁ la averea succesoralŁ rŁmasŁ dupŁ decesul lui **B.Valentina**.

Prin hotŁr©rea judecŁtoreascŁ din 10.04.2007 cererea de chemare ´n judecatŁ a lui **V.N.** cŁtre notarul **C.S.**, Inspectoratul Fiscal de Stat mun. ChiкinŁu, Oýciul Ciocana, cu privire la anularea certiýcatului de moктenitor legal, prelungirea termenului de acceptare a succesiunii, recunoaкterea dreptului asupra a 1/3 cotŁ-parte din imobil ´n ordinea succesiunii legale a fost respinsŁ ca ýind nefondatŁ. Cererea lui **S.G.** cŁtre **V.N**., Inspectoratul Fiscal de Stat mun. ChiкinŁu, Oýciul Ciocana, notarul **C.S**., PrimŁria mun.ChiкinŁu cu privire la recunoaкterea nulitŁşii certiýcatului de moктenitor testamentar, recunoaкterea cotei obligatorii din masa succesoralŁ, recunoaкterea a 2/3 cotŁ-parte din imobil ca succesiune vacantŁ, adjudecarea odŁii кi eliberarea bonului de repartişie a fost admisŁ parşial.

S-a recunoscut ca parşial nul certiýcatul de moктenitor testamentar nr.5543 din 20.07.2001, autentiýcat de notarul **C.S**. кi ´nregistrat la OCT ChiкinŁu la data de 11.08.2003 cu nr.55859. S-a recunoscut dupŁ **B.Valentina** dreptul la cota obligatorie ´n mŁrime de 5/6 cotŁ-parte din masa succesoralŁ, rŁmasŁ dupŁ decesul lui **B.Vasile Vasile**. S-a recunoscut ca succesiune vacantŁ 5/6 cotŁ-parte din imobilul nr.7, situat ´n mun. ChiкinŁu pe str. Petru Zadnipru, 7/2.

A fost recunoscut dreptul de proprietate prin succesiune testamentarŁ lui **V.N.** la 1/6 cotŁ-parte din imobilul nr.7, situat ´n mun. ChiкinŁu pe str. Petru Zadnipru, 7/2, rŁmasŁ dupŁ decesul lui **B.Vasile Vasile** la 18.10.1999. Ċn rest, cererea lui **S.G.** cŁtre **V.N.**, Inspectoratul Fiscal de Stat mun.ChiкinŁu, Oýciul Ciocana, notarul **C.S.**, PrimŁria mun.ChiкinŁu a fost respinsŁ ca ýind ne´ntemeiatŁ.

Ċn cadrul кedinşei judiciare, **´n fapt**, instanşa de judecata a stabilit cŁ **B.Vasile Vasile,** decedat la 18.10.1999, a testat toatŁ averea sa nepoatei ï **V.N**., fapt conýrmat prin testamentul nr.677 din 07.04.1999, autentiýcat la notarul **C.S**. Ċn baza certiýcatului de moктenitor testamentar nr.5543 din 20.07.2001, eliberat de notarul **C.S.**, **V.N**. a primit dupŁ decesul lui **B.Vasile Vasile** 2/3 cotŁ-parte din imobilul 7, situat ´n mun.ChiкinŁu pe str. Petru Zadnipru, 7/2, кi depunerile bŁneкti ´n casa de economii nr.6705/037 a BŁncii de Economii din Republica Moldova.

Bunurile succesorale pentru care s-a eliberat prezentul certiýcat constituie:

1) 1/3 cotŁ-parte din apartamentul nr.7, situat ´n mun. ChiкinŁu pe str. Petru Zadnipru, 7/2, compus din douŁ odŁi, care i-a aparşinut decedatului **B.Vasile Vasile** ´n baza contractului nr.1-4 de v©nzare-cumpŁrare, transmitere-primire a locuinşei ´n proprietate privatŁ, autentiýcat de Biroul notarial de stat nr.5 din mun. ChiкinŁu la 03.01.1995, certiýcatului nr.985 de determinare a cotelor-pŁrşi ´n proprietate comunŁ, autentiýcat de cŁtre notarul **C.S.** la 08.02.2000;

2) 1/3 cotŁ-parte din apartamentul nr.7, situat ´n mun. ChiкinŁu pe str. Petru Zadnipru,7/2, compus din douŁ odŁi, care i-a aparşinut soşiei decedatului **B.Margareta**, decedatŁ la 27.06.1995, ´n baza contractului nr.1-4 de v©nzare-cumpŁrare, transmitere-primire a locuinşei ´n proprietate privatŁ, autentiýcat de Biroul notarial de stat nr.5 din ChiкinŁu la 03.01.1995, certiýcatului nr.985 de determinare a cotelor-pŁrşi ´n proprietate comunŁ, autentiýcat de cŁtre notarul **C.S.** la 08.02.2000, moктenitor legal al acestei cote-pŁrşi ýind soşul ei **B.Vasile Vasile**, care primise, dar nu ´ndeplinise acşiunile legale de moктenire;

3) depunerile bŁneкti ´n casa de economii nr.6705/037 a BŁncii de Economii din Republica Moldova pe contul

nr.16475 cu toate procentele, compensaşiile ки indexaşiile prevŁzute.

La 21.09.2004 notarul **C.S.** eliberează Inspectoratului Fiscal de Stat mun. ChиkinŁu certiýcatul nr.3975 de moктenitor legal al averii rŁmase dupŁ decesul lui **B.Valentina**, la 05.03.2000.

Bunurile succesorale, pentru care s-a eliberat prezentul certiýcat constituie 1/3 cotŁ-parte din apartamentul nr.7, situat ´n mun. ChiкinŁu pe str. Petru Zadnipru,7/2, compus din douŁ odŁi, care i-a aparşinut decedatei **B.Valentina** ´n baza certiýcatului nr.985 de determinare a cotelor-pŁrşi ´n proprietate comunŁ, autentiýcat de cŁtre notarul **C.S.** la 08.02.2000.

Ċ**n drept,** instanşa a atestat cŁ ´n cazul dat, lu©nd ´n consideraşie motivele de fapt, ´n conformitate cu art.6 C.civ. RM, urmeazŁ sŁ se aplice normele Codului civil ´n redacşia Legii din 26.12.1964, deoarece legea civilŁ nu are efect retroactiv, ea nu modiýcŁ ки nici nu suprimŁ condişiile de constituire a unei situaşii juridice constituite anterior, nici condişiile de stingere a unei situaşii juridice stinse anterior.

Ċn conformitate cu art.566 alin.(3),(4) C.civ. RM (redacşia Legii din 26.12.1964), sunt moктenitori legali ки persoanele incapabile de muncŁ, care au fost ´ntreşinute de defunct cel puşin un an ´nainte de moartea lui. DacŁ existŁ alşi moктenitori, ei vin la succesiune ´n aceeaки mŁsurŁ ca ки moктenitorii din clasa chematŁ la succesiune. Nepoşii ки strŁnepoşii defunctului sunt moктenitori legali, dacŁ ´n momentul deschiderii succesiunii nu mai trŁia acela din pŁrinşii lor, care ar ý fost moктenitor. Ei moктenesc ´n pŁrşi egale partea, care i s-ar ý cuvenit la succesiunea legalŁ defunctului lor pŁrinte.

Ċn baza prevederilor art.570 C.civ. RM din 1964, minorii sau copiii incapabili de muncŁ ai celui ce a lŁsat moктenirea, precum ки soşul ки pŁrinşii (´nýetorii) incapabili de muncŁ ки cei ce erau ´ntreşinuşi de defunct moктenesc, independent de conşinutul testamentului, cel puşin douŁ treimi din cota ce s-ar ý cuvenit ýecŁruia din ei ´n caz de succesiune legalŁ (cotŁ obligatorie).

Potrivit art.581 alin.(1)-(3) C.civ. RM din 1964, pentru a dob©ndi succesiunea moктenitorul trebuie s-o accepte. O succesiune nu poate ý acceptatŁ sub condişie sau cu rezerve. Se considerŁ cŁ moктenitorul a acceptat succesiunea, dacŁ el a intrat de fapt ´n posesia sau administrarea bunurilor succesorale sau dacŁ a depus la organul notarial al locului deschiderii succesiunii o declaraşie de acceptare a succesiunii. Actele arŁtate ´n prezentul articol trebuie sŁ ýe sŁv©rки te ´n curs de кase luni din ziua deschiderii succesiunii.

Conform art.582 C.civ. RM din 1964, termenul pentru acceptarea succesiunii, stabilit de art.581 din acelaки Cod, poate ý prelungit de cŁtre instanşa de judecatŁ, dacŁ aceasta gŁseкte cŁ el a fost scŁpat din motive întemeiate.

Ċn conformitate cu art.587 C.civ. RM din 1964, bunurile succesorale trec la stat ´n baza dreptului de succesiune:

1) dacŁ bunurile au fost testate statului;

2) dacŁ cel ce a lŁsat moктenirea nu are nici succesori legali ки nici succesori testamentari;

3) dacŁ nici unul din moктenitori nu a acceptat succesiunea;

4) dacŁ toşi moктenitorii au fost decŁzuşi din dreptul la succesiune. DacŁ nu existŁ moктenitori legali ки defunctul a testat numai o parte din bunurile sale, restul bunurilor trece la stat.

Conform art.50 C.civ. RM din 1964, este nulŁ convenşia care nu corespunde prevederilor legii, inclusiv convenşia care lezeazŁ drepturile personale sau patrimoniale ale minorilor.

Ċn conformitate cu art.62 C.civ. RM din 1964, nulitatea unei pŁrşi din convenşie nu atrage nulitatea celorlalte pŁrşi ale ei, dacŁ se poate presupune cŁ convenşia ar ý fost ´ncheiatŁ chiar dacŁ n-ar ý cuprins partea nulŁ a ei.

Ċ**n consecinşŁ**, **reieкind din elementele de fapt ки motivele de drept**, instanşa a stabilit cu certitudine cŁ reclamanta **V.N.** este ýica lui **B.Vasile Vasile** ки **C.Rita Ion**, iar pentru **B.Vasile Grigore** ï nepoatŁ. **B.Vasile Grigore** a testat nepoatei sale toatŁ averea sa, care ´i va aparşine la momentul decesului. Imobilul nr.7, situat ´n mun. ChiкinŁu pe str. Petru Zadnipru, 7/2, compus din douŁ odŁi, ´n baza contractului nr.1-4 de v©nzare-cumpŁrare, transmitere-primire a locuinşei ´n proprietate privatŁ, autentiýcat de Biroul notarial de stat nr.5 din ChiкinŁu la 03.01.1995, ки a certiýcatului nr.985 de determinare a cotelor-pŁrşi ´n proprietate comunŁ, autentiýcat de cŁtre notarul **C.S**. la 08.02.2000, a fost ´nregistrat cu drept de proprietate dupŁ **B.Vasile Grigore**, decedat la 18.10.1999, **B.Margareta**, decedatŁ la 27.06.1995, ки **B.Valentina,** decedatŁ la 05.03.2000, ýecŁrui aparşin©ndu-le c©te 1/3 cotŁ-parte din imobil. DupŁ decesul lui **B.Margareta** la 27.06.1995, soşul ei **B.Vasile Grigore** nu acceptase succesiunea rŁmasŁ dupŁ decesul acesteia asupra a 1/3 cotŁ-parte din imobilul menşionat. Prin urmare, notarul, contrar prevderilor legale ´n vigoare, l-a recunoscut moктenitor legal ´n ordinea succesiunii legale asupra a 1/3 cotŁ-parte din imobil numai pe **B.Vasile Grigore**, excluz©nd-o pe **B.Valentina** care la acel moment era incapabilŁ ки ´ntreşinutŁ ки de cŁtre **B.Margareta**. La momentul morşii lui **B.Vasile Grigore** unicul succesor legal se considera **B.Valentina**, care, ýind incapabilŁ de muncŁ, era ´ntreşinutŁ de acesta, fapt conýrmat prin adeverinşa

nr.343 din 22.02.2007, eliberatŁ de Casa NaşionalŁ de AsigurŁri Sociale a Republicii Moldova, OýciulCiocana, mun. ChiкinŁu.

Ċn acest context, instanşa a reşinut cŁ, indiferent de conşinutul testamentului lŁsat de defunctul **B.Vasile Grigore** nepoatei **V.N**., **B.Valentina** avea dreptul la cel puşin 2/3 din cota ce i s-ar ý cuvenit ´n caz de succesiune legalŁ, adicŁ la 5/6 cotŁ-parte din masa succesoralŁ (2/3 din İ = 5/6), rŁmasŁ dupŁ decesul lui **B.Vasile Grigore**, iar **V.N.** avea vocaşie succesoralŁ doar la 1/6 cotŁ-parte din masa succesoralŁ, rŁmasŁ dupŁ decesul lui **B.Vasile Grigore**.

TotodatŁ, ´n кedinşa de judecatŁ s-a stabilit cŁ dupŁ decesul lui **B.Valentina** nu au fost stabilişi nici succesori legali, nici testamentari. Astfel, ´n temeiul art. 587 C.civ. RM, bunurile succesorale ale defunctei trec la stat.

Nu a fost reşinut de cŁtre instanşŁ argumentul reprezentantului reclamantei **V.N.** referitor la faptul cŁ ultima a intrat demult ´n posesiunea a 1/3 din imobil, posed©nd кi administr©nd apartamentul fŁrŁ vreo limitare din partea persoanelor terşe, motiv pentru care urmeazŁ a ý prelungit termenul de acceptare a succesiunii rŁmase dupŁ decesul lui **B.Valentina** кi recunoscut dreptul reclamantei **V.N.** la 1/3 cotŁ-parte din imobil ´n ordinea succesiunii legale, dat ýind faptul cŁ ´n кedinşa de judecatŁ s-a stabilit cu certitudine faptul cŁ **V.N.,** cu toate cŁ domiciliazŁ ´n Gremania de 10 ani, de 2-3 ori pe an vine ´n Moldova. Faptul cŁ mŁtuка lui **V.N.** dupŁ decesul lui **B.Vasile Grigore** a fost tutore pentru **B.Valentina** nu serveкte drept temei de a considera cŁ **V.N**. acceptase succesiunea. Reclamanta nu a prezentat probe cŁ a fost ´n imposibilitate sŁ accespte succesiunea ´n termen кi a omis ´ntemeiat acest termen.

Instanşa de judecatŁ a considerat cŁ lipsesc motive de a o repune pe **N.V.**, nepoata defunctei **B. Valentina,** ´n termen de acceptare a succesiunii, deoarece instanşa nu a constatat careva ´mprejurŁri care ar ý ´mpiedicat-o pe reclamantŁ sŁ-кi exercite dreptul de opşiune succesoralŁ. TotodatŁ, d©nsa nu are vocaşie succesoralŁ кi nu poate ý recunoscut dupŁ ea dreptul la 5/6 cotŁ-parte din imobil ´n ordinea succesiunii legale.

Atest©nd circumstanşele expuse, instanşa de judecatŁ a concluzionat cŁ patrimoniul succesoral al lui **B.Valentina** ï 5/6 cotŁ-parte din masa succesoralŁ, rŁmasŁ dupŁ decesul ei, trece ´n totalitate statului.

Din considerentele menşionate, instanşa de judecatŁ a recunoscut ca parşial nul certiýcatul de moкtenitor testamentar nr.5543 din 20.07.2001, autentiýcat de notarul **C.S.** кi ´nregistrat la OCT ChiкinŁu la data de 11.08.2003 cu nr.55859 , ´n partea moкtenirii de cŁtre **V.N**. a 2/3 cotŁ-parte din imobilul nr.7, situat ´n mun. ChiкinŁu pe str. Petru Zadnipru, 7/2, dat ýind faptul cŁ ´n aceastŁ parte convenşia nu corespunde prevederilor legale, iar pretenşii la masa succesoralŁ constituitŁ din depunerile bŁneкti la Banca de Economii a Republicii Moldova nu au fost înaintate.

Ċntruc©t dob©ndirea de cŁtre stat a moктenirii vacante are loc la data deschiderii succesiunii, de la aceastŁ datŁ urmeazŁ a se aplica, ´n ceea ce priveкte patrimoniul succesoral, regimul juridic aplicabil proprietŁşii de stat.

Instanşa de judecatŁ a reşinut cŁ reclamantul **S.G.** mai pretinde la succesiunea vacantŁ ï 5/6 cotŁ-parte din imobilul nr.7, situat ´n mun. ChiкinŁu pe str. Petru Zadnipru, 7/2, ´ntru soluşionarea chestiunii privind ´mbunŁtŁşirea condişiilor de trai, ´n legŁturŁ cu ce i-a fost acordat de cŁtre Banca de Economii SA un credit preferenşial pentru procurarea apartamentului. CapŁtul dat de cerere urmeazŁ a ý respins de instanşa de judecatŁ, dat ýind faptul cŁ moктenirea vacantŁ urmeazŁ a ý repartizatŁ ´n conformitate cu legislaşia ´n vigoare: Codul Republicii Moldova cu privire la locuinşe кi Regulamentul nr.405 cu privire la modul de acordare a ´ncŁperilor de locuit ´n Republicii Moldova.

Ċn cazul ´n care **S.G.** necesitŁ ´mbunŁtŁşirea condişiilor de trai, ´n care scop i s-a acordat un credit preferenşial pentru procurarea locuinşei, chestiunea de eliberare a bonului de repartişie sau de perfectare a unui contract de v©nzare-cumpŁrare a locuinşei şine de competenşa organului administraşiei publice locale.

HotŁr©rea ´n cauzŁ va servi drept temei pentru radierea din registrul de bunuri imobile la OCT mun. ChiкinŁu a ´nscrisurilor de proprietate, efectuate ´n baza actelor juridice emise anterior referitor la ´nregistrarea dreptului de proprietate asupra imobilului кi introducerea ´nscrierilor privind ´nregistrarea dreptului de proprietate asupra imobilului nr.7 de pe str. Petru Zadnipru, 7/2, mun. ChiкinŁu, dupŁ Inspectoratul Fiscal de Stat mun.ChiкinŁu.[11]

HotŁr©rea judecŁtoreascŁ din 10.04.2007 este deýnitivŁ кi executorie prin Decizia Curşii de Apel ChiкinŁu nr.2a 2263/2007 din 16.10.2007.[12]

Concepşia statului moктenitor corespunde, dupŁ pŁrerea noastrŁ, unei viziuni socializante кi colectiviste, dreptul statului la moктenirile vacante ýind ´ntemeiat pe aceleaкi raşiuni ca кi dreptul familiei defunctului la moктenirea legalŁ.

Problema determinŁrii naturii juridice a dreptului statului asupra moктenirii vacante prezintŁ nu doar o importanşŁ teoreticŁ, ci, mai ales, кi o importanşŁ practicŁ. Ċn cazul ´n care un cetŁşean al Republicii Moldova ´ncetează din viaşŁ fŁrŁ a avea moктenitori кi lasŁ bunuri mobile ´n strŁinŁtate sau dacŁ un cetŁşean strŁin domiciliat ´n şara noastrŁ ori ´n strŁinŁtate decedează fŁrŁ moк-

tenitori ки lasŁ bunuri mobile pe teritoriul Moldovei, aceste bunuri ´n ambele ipoteze vor ý culese de statul al cŁrui cetŁşean a fost cel despre a cŁrui moктenire este vorba, dacŁ ´mpŁrtŁкim teza statului moктenitor, ori de cŁtre statul pe al cŁrui teritoriu se aþŁ bunurile mobile, dacŁ adoptŁm ideea suveranitŁşii.

Referindu-ne la dreptul Rom©niei asupra moктenirii vacante, reiesind din modul ´n care a fost formulat articolul 680 din Codul civil al Rom©niei, putem deduce cŁ statului ´i revine moктenirea doar ´n ipoteza ´n care nu existŁ deloc moктenitori legali sau testamentari. Aка ýind, legiuitorul rom©n, prin modul ´n care a formulat articolul 680 din Codul civil, a omis un кir de ipoteze ´n care moктenirea trece ´n proprietatea statului.

Astfel, ´n situaşia ´n care nu existŁ moктenitori legali sau aceктia sunt nedemni renunşŁtori, deки cel care lasŁ moктenirea a instituit prin legate cu titlu universal sau particular moктenitor testamentar, acesta nu epuizeazŁ ´ntreg patrimoniul succesoral. Ċn situaşia ´n care cel care lasŁ moктenirea a dezmoктenit prin testament un moктenitor legal rezervatar ´n lipsŁ de moктenitori testamentari cu vocaşie universalŁ, moктenirea ´i va reveni statului.[13]

Din cele arŁtate mai sus, ´n dreptul Rom©niei este mai potrivit, dupŁ cum s-a apreciat ´n literatura de specialitate, formularea ´n aceastŁ privinşŁ a principiului, potrivit cŁruia Ăpatrimoniul succesoral trece ´n proprietatea statului ï ´n total sau ´n parte ï ´n cazurile ´n care ýe nu existŁ moктenitori (legali sau testamentari), ýe ï chiar dacŁ aceктia existŁ ï vocaşia lor succesoralŁ concretŁ nu se ´ntinde asupra ´ntregii mase succesorale".[14]

Ċn concluzie, putem spune cŁ, spre deosebire de dreptul Rom©niei, ´n care moктenirea este culeasŁ de stat ´n cazul ´n care este vacantŁ, ´n dreptul Republicii Moldova aceasta va ý culeasŁ de cŁtre stat ´n calitate de moктenitor legal, ´n acest sens neexist©nd vacanşŁ succesoralŁ.

Ċn cazul ´n care moктenirea trece cu drept de succesiune ´n favoarea statului, certiýcatul de moктenire se eliberează organului ýnanciar respectiv, la cerinşa ultimului.[15]

Ċn acest sens, art.1559 C.civ. RM prevede cŁ ´n cazul ´n care nu existŁ nici succesori testamentari, nici succesori legali, notarul constatŁ, la cererea reprezentantului statului, cŁ succesiunea este vacantŁ ки eliberează certiýcatul de succesiune vacantŁ dupŁ expirarea termenului legal de acceptare a succesiunii.

DacŁ moктenirea nu este vacantŁ, ´nsŁ statul a fost gratiýcat prin testament, urmeazŁ sŁ i se elibereze certiýcat de moктenitor, iar nu certiýcat de succesiune vacantŁ. DacŁ statul este gratiýcat prin testament, iar restul moктenirii devine vacantŁ, notarul urmeazŁ a elibera statului douŁ certiýcate: unul de moктenitor ки altul de succesiune vacantŁ.

Spre deosebire de ceilalşi moктenitori, statul nu are drept de opşiune succesoralŁ. AceastŁ concluzie se ´ntemeiazŁ pe prevederile art.1534 C.civ. RM: ĂReprezentantul statului nu este ´n drept sŁ nu accepte succesiunea".

Astfel, el nu poate renunşa la moктenirea vacantŁ, deoarece bunurile succesorale, devenind fŁrŁ stŁp©n, revin tot lui. Statul, neav©nd drept de opşiune, termenul de prescripşie de 6 luni pentru exercitarea acestui drept devine inaplicabil.

Statul intrŁ ´n posesiunea patrimoniului succesoral prin eliberarea unui certiýcat de succesiune vacantŁ.

Pozişia speciýcŁ a statului ´n circuitul civil presupune existenşa unei ordini speciale de moктenire a succesiunilor vacante. Ċn acest sens, art.1515 alin.(3) C.civ. RM prevede cŁ ordinea moктenirii ки evidenşa patrimoniului succesoral vacant, precum ки transmiterea acestuia ´n proprietatea statului, se stabilesc prin lege.

Constatarea faptului cŁ o succesiune este vacantŁ se face prin eliberarea unui certiýcat de succesiune vacantŁ.

Note:

[1] *Ghidul JudecŁtorului ´n materie civilŁ ки comercialŁ a RM* / EdişIe revizuitŁ ки completatŁ. ï ChiкinŁu: Proiectul Judiciarului Civil ки Comercial ´n Republica Moldova, 2007, p.84.

[2] *A se vedea:* D.ChiricŁ. *Drept civil. Succesiuni ки testamente.* ï Bucureкti: Rosetti, 2003, p.108.

[3] *A se vedea:* F.Deak. *Tratat de drept succesoral.* ï Bucureкti: Actami, 1999, p.155.

[4] *A se vedea:* D.ChiricŁ. *Drept civil. Succesiuni ки testamente.* ï Bucureкti: Rosetti, 2003, p.109.

[5] *A se vedea:* H. ş0цlzтє, E.ı0lzŞqфz0, я.ıтscн0dzтsə0. ł 0ƒпфjнтsə0dzqƒj ə r dzтstєtsцdzтscts qфzlz ʰ jƒпlsə0 // ţтsƒпƒпqƓ²ƒпŞ0ʷ ʁ ƒпlsqƒцqfʷ, 2003, nr.10, p.22.

[6] *A se vedea:* D.ChiricŁ. *Drept civil. Succesiuni ки testamente*, p.109.

[7] *A se vedea:* B.ʁjтєjʁтєтsəƒпŞqƓ². ʃчjтєŞqƒ ƒптsəjlsƒпŞтscts dz0ƒпфjнƒпlsəjdzdzscts tƒтє0ə0. ï ʃтsƒпŞə0: ʁтsəjlsƒпŞтsj ʁLн0dzqƒj, 1955, p.263; H. ʃтєdzтsə0. ı тє0ətsə0ʷ tƒтєqfєтsн0 ə r dzтstєtsцdzтscts qфzlz ʰ jclsə0 // Ltsƒтєтsƒп ʳ ƒптsəjlsƒпŞтscts стє0ʞн0dzƒпŞтscts tƒтє0ə0, 1955, p.117.

[8] *A se vedea:* M.ıтstєнтsdz. ł 0ƒпфjнтsə0dzqƒj tƒts ı0Ştsdzk qƒ tƒts ı0əj ʰ 0dzqƒʁ. ï ʃтsƒпŞə0: Ɔ тєqfнqƒцjƒпŞ0ʷ dzqlsjтє0lszтє0, 1967, p.35.

[9] *A se vedea:* B.ştєjчlz. ı тєqfLdz0dzqƒj dz0ƒпфjнƒпlsə0 ə r dzтstєtsцdz ʳ dz // Revista NaşionalŁ de Drept, 2008, nr.10, p.32-41.

[10] *Ibidem*, p.36.

[11] HotŁr©rea JudecŁtoriei Ciocana, mun. ChiкinŁu, pe cauza civilŁ nr.2-115/2007 din 10.04.2007, p.103-108.

[12] Decizia Colegiului Civil al CurŞii de Apel nr.2a-2263/2007 din 16.10.2007, p.167.

[13] F.Deak. *Tratat de drept succesoral*, p.126-128.

[14] *Ibidem*, p.128.

[15] Legea cu privire la notariat, nr.1453-XV din 8 noiembrie 2002 // Monitorul Olicial al Republicii Moldova, 2002, nr.154-157/1209.

CONTRACTUL DE CONSIGNAŝIE ï VARIETATE A CONTRACTULUI DE COMISION
Partea II

Ghenadie VASLUIAN,
lector universitar la Catedra Drept Civil, Facultatea de Drept (USM)
Svetlana DUŞA,
studentŁ la Facultatea de Drept a USM, anul III, BAC

Recenzent: ***Cheorghe CHIBAC,*** *doctor ´n drept, profesor universitar (USM)*

SUMMARY

Transaction, that permits the return of unsold and undamaged merchandise. Consignment is widely utilized by newsstand retailers of magazines, who can return unsold copies to the wholesale distributors supplying them. Merchandise can be consigned by manufacturers to wholesalers or by wholesalers to retailers. Payment may be required in advance and subsequently refunded, based on returns.

Consignment can cover just about any type of business. It is advantageous for the seller of consigned goods, because they do not need to pay suppliers upfront either ships or entrusts goods to another, the consignee, for sale. If the goods are transported by a carrier to the consignee, the name of the consignor appears on the bill of lading as the person from whom the goods have been received for shipment. The consigneeôs name appears on it as the person to whom delivery is to be made. The consignee acts as an agent on behalf of the consignor, a principal, in selling the goods and must take reasonable care of them while in his or her possession. The consignor does not give up ownership of the goods until their sale.

Under the terms of the consignment contract, the consignee agrees to pay the consignor a balance of the price received for any goods sold, which has been reduced by a fee, usually a small percentage of the sale price. Any goods that have not been sold must be returned to the consignor.

1. Consimţământul părţilor

Contractul de consignaţie, ca orice contract, se ´ncheie prin acordul de voinţŁ al pŁrţilor. Acest acord de voinţŁ are la bazŁ ´mputernicirea comitentului datŁ comisionarului de a vinde anumite bunuri ale comitentului. Lu©nd ´n consideraţie efectele pe care le implicŁ acest contract, manifestŁrile de voinţŁ ale pŁrţilor trebuie sŁ ýe *exprese*. Cu toate acestea, ´ncheierea contractului poate ý ĸi tacitŁ; ea poate rezulta din exercitarea de cŁtre comisionar a ´nsŁrcinŁrii primite din partea comitentului.

2. Capacitatea părţilor

Comitentul trebuie sŁ aibŁ capacitatea de a ´ncheia acte de comerţ, deoarece actele juridice de v©nzare le ´ncheie pe seama sa. Ċn cadrul contractului de consignaţie comisionar va ý ´ntreprinderea comerţului cu amŁnuntul, care comercializeazŁ mŁrfuri pe principii de consignaţie.[1]

Comisionarul trebuie sŁ aibŁ capacitatea deplinŁ de exerciţiu. Ċn practicŁ, de obicei, comisionarul este un comerciant, care ´ncheie acte juridice *proprio nomine**, adicŁ cu caracter profesional, iar acesta este preponderent utilizat ´n sfera raporturilor comerciale.[2]

3. Obiectul contractului

Obiectul juridic al contractului de consignaţie este ´ncheierea unuia sau a mai multor contracte de v©nzare cu amŁnuntul.

Obiectul material al contractului de consignaţie ´l reprezintŁ numai bunurile mobile, acestea fiind **mŁrfurile**.

Ċn conformitate cu legislaţia[3], la consignaţie se primesc mŁrfuri noi nealimentare ĸi alimentare ´mpachetate. De asemenea, se mai primesc ĸi mŁrfuri nealimentare care au fost ´n uz, dar sunt ´ncŁ utilizabile.

Ċn privinţa mijloacelor de transport, acestea se supun regulilor consignaţiei, respect©nd careva momente, ĸi anume: ca acestea sŁ ýe reþectate ´n certiýcatul de înmatriculare.

De asemenea, bijuteriile din metale preşioase se vor primi la consignaşie, iar informaşia despre titlurile acestora trebuie sŁ ýe aýкatŁ ´ntr-un loc accesibil ´n unitatea comercialŁ, care practicŁ activitatea de comerş.

Unitatea comercialŁ este ´n drept sŁ mai primeascŁ la consignaşie кi diferite tipuri de arme кi munişii, precum кi arme individuale pentru civili, кi sŁ le v©ndŁ cu respectarea prevederilor Legii cu privire la arme. Pentru aceasta, unitatea comercialŁ trebuie sŁ dispunŁ de licenşa eliberatŁ de cŁtre Camera de Licenşiere.

Aragazurile de uz casnic, precum кi staşiile radio кi instalaşiile radiosemnalizŁrii de pazŁ, reprezintŁ, de asemenea, obiecte ale contractului de consignaşie.

Preşul ´n contractul de consignaşie, care mai este numit ***comision*** (o anumitŁ recompensŁ), se stabileкte ´n procente faşŁ de preşul la care a fost v©ndutŁ marfa. Preşul de v©nzare a mŁrfurilor primite la consignaşie se stabileкte de cŁtre comitent кi se indicŁ ´n lista mŁrfurilor recepşionate la consignaşie, pe eticheta ýecŁrui obiect sau pe indicatorul de preşuri (pct.24 din Regulile comerşului de consignaşie). Ċn legŁturŁ cu plata preşului, ´n practica statului rom©n[4] s-a aýrmat cŁ obligaşia de platŁ a preşului de cŁtre comisionar nu este scadentŁ, deoarece mŁrfurile, care fac obiectul cererii unei reclamante ´ntr-o speşŁ, nu au fost v©ndute, ele ýind ´n stoc, gata de a ý restituite comitentului, ´n condişiile prevŁzute de contractul ´ncheiat ´ntre pŁrşi. Dar pot exista кi cazuri c©nd comisionarul poate sŁ presteze comitentului servicii suplimentare cu platŁ ´n ceea ce priveкte estimarea, recepşionarea, transportarea mŁrfurilor la destinaşie.

Subiecşii contractului de consignaşie sunt:

1) comisionarul, care este subiectul activitŁşii comerciale, persoanŁ ýzicŁ, care practicŁ activitate de ´ntreprinzŁtor, sau persoanŁ juridicŁ. Acesta este subiectul care primeкte mŁrfurile la consignaşie;

2) comitentul, care poate ý o persoanŁ ýzicŁ sau juridicŁ ce predŁ mŁrfurile la consignaşie. Din aceastŁ categorie fac parte:[5]

a) ***cetăţenii Republicii Moldova;***

b) cetăţenii străini;

c) persoanele fără cetăţenie;

d) întreprinderile (organizaţiile, instituţiile).

Termenul de comercializare a mŁrfurilor se stabileкte de pŁrşi ´n contract кi ´ncepe a curge din ziua lucrŁtoare ce urmeazŁ dupŁ data ´ntocmirii contractului.[6]

Ċn aceleaкi Reguli ale comerşului de consignaşie (pct.27) regŁsim reglementŁri (cu care suntem ´n totalitate de acord), conform cŁrora, ´n cazul ´n care mŁrfurile nu au fost v©ndute ´ntr-o anumitŁ perioadŁ de timp, comisionarului revenindu-i dreptul de a efectua *reevaluarea* acestora, ´n urma cŁreia sŁ reducŁ cu 20% preşul mŁrfurilor nev©ndute ´n decurs de 20 de zile lucrŁtoare. DacŁ expirŁ ´ncŁ 20 de zile lucrŁtoare dupŁ prima reevaluare, atunci comisionarul poate reduce cu 30% preşul stabilit. DacŁ aceste mŁrfuri nu au fost v©ndute ´n decursul urmŁtorului termen de 20 de zile lucrŁtoare, atunci comisionarul este ´n drept sŁ reducŁ cu 50% preşul stabilit dupŁ a doua reevaluare.

ĊnsŁ, dacŁ mŁrfurile nu au avut sorşi de izb©ndŁ de a ý v©ndute nici dupŁ a treia reevaluare, ´n acest caz magazinul are dreptul sŁ le deprecieze p©nŁ la preşul de comercializare sigurŁ. OdatŁ cu existenşa primului termen de reevaluare stabilit de comisionar, la cererea comitentului, preşul poate ý redus ´nainte de expirarea acestui termen cel puşin cu 10% dintr-o datŁ. Important este, din punctul nostru de vedere, faptul cŁ toate reevaluŁrile mŁrfurilor se efectueazŁ fŁrŁ participarea comitentului, a cŁrui semnŁturŁ ´n contractul de consignaşie constituie acceptarea acestor condişii.

Conţinutul contractului de consignaţie[7]

Drepturile comitentului:

1) de a stabili preşul de v©nzare a mŁrfurilor primite;

2) de a cere reducerea preşului mŁrfurilor ´nainte de termenul pentru reevaluare;

3) de a re´ntocmi contractul de consignaşie pentru un nou termen, ´n cazul ´n care comisionarul nu a pus la timp spre v©nzare mŁrfurile;

4) de a primi banii pentru mŁrfurile v©ndute. Aici putem aduce un exemplu din practica judiciarŁ a Curşii Supreme de Justiţie a Rom©niei[8],vis-¨-vis de sumele de bani realizate din v©nzarea bunurilor primite ´n consignaşie, unde s-a statuat cŁ comitentul nu poate face nici un fel de act de dispoziţie, el ýind obligat sŁ remitŁ comisionarului sumele obşinute din v©nzarea bunurilor ´ncredinşate ´n temeiul contractului de consignaşie, ýind un simplu depozitar al acestora;

5) de a cere în orice moment comisionarului restituirea mŁrýi recepşionate la consignaşie (fŁrŁ nici un preaviz) кi, respectiv, rezilierea contractului;

6) ´n legislaşia rom©nŁ mai gŁsim cŁ comitentul are dreptul de a veriýca ´n orice moment bunurile ´ncredinşate comisionarului (precum кi de a efectua inventarierea mŁrfurilor);

7) de a modiýca oric©nd condiţiile de v©nzare, dar cu aducerea la cunoкtinşŁ comisionarului a modiýcŁrilor, ´n mod obligatoriu ´n formŁ scrisŁ.*

* Acest drept al comitentului ´l regŁsim ´n legislaşia rom©nŁ.

Obligaţiile comitentului:

1) de a preda comisionarului bunurile mobile care urmeazŁ sŁ ýe v©ndute;

2) de a preschimba, restitui, reduce preşul sau repara marfa defectuoasŁ ´n cazul v©nzŁrii acesteia ´n consignaşie unui cumpŁrŁtor (neýind avertizat de cŁtre comisionar despre calitatea mŁrýi);

3) de a recupera comisionarului cheltuielile pentru pŁstrarea mŁrfurilor nev©ndute, pe care le-a solicitat sŁ i le restituie, precum кi pentru prejudiciul suferit ´n executarea contractului;

4) de a plŁti remuneraşia (comisionul) cuvenitŁ comisionarului, ´n schimbul serviciilor prestate.

Drepturile comisionarului:

1) de a reduce preşurile mŁrfurilor nev©ndute cu 20%, 30% кi, respectiv, 50%;

2) de a primi comisionul estimat pentru mŁrfurile comercializate;

3) de a restitui mŁrfurile primite la consignaşie.

Obligaţiile comisionarului:

1) de a plŁti despŁgubiri comitentului pentru am©narea punerii ´n v©nzare a mŁrfurilor comitentului din vina sa (comisionarului);

2) de a expune ´n sala comercialŁ mŁrfurile primite la consignaşie cel t©rziu a doua zi dupŁ recepşionare;

3) de a elibera bonul de casŁ/marfŁ cumpŁrŁtorului;

4) de a achita despŁgubiri c©nd achitarea cu comitentul se reşine din vina sa;

5) de a-кi executa obligaşiile contractuale p©nŁ c©nd succesorii comitentului decedat vor acorda careva dispozişii;

6) de a lua mŁsuri strict necesare (ca un Ăbun comerciantò) pentru a asigura integritatea mŁrfurilor primite la consignaşie de la comitent, pentru conservarea lor, ´n caz contrar purt©nd rŁspundere pentru deteriorarea sau pierderea acestora;

7) ´n legislaşia rom©nŁ se mai reglementeazŁ cŁ comisionarul nu poate exercita nici un drept de retenşie, nici asupra bunurilor ´ncredinşate ´n consignaşie, nici asupra sumelor sau a valorilor rezultate din v©nzarea acestor bunuri[9];

8) de a comunica comitentului despre viciile aparente sau ascunse ale bunurilor ´n consignaşie. Ċn normele legislaşiei rom©neкti, care guverneazŁ contractul de consignaşie, se prevede cŁ ´n caz de necomunicare a respectivelor vicii, legea ***prezumă*** cŁ bunurile au fost primite ´n consignaşie ´n stare bunŁ[10];

9) de asemenea, ´n legislaşia rom©nŁ mai gŁsim aкa o obligaşie a comisionarului, conform cŁreia acesta trebuie sŁ asigure bunurile la o societate de asigurare acceptatŁ de comitent;

10) de a-l informa pe comitent despre v©nzŁrile fŁcute cŁtre terşi.[11]

Prin ´ncheierea contractelor de v©nzare-cumpŁrare se stabilesc raporturi juridice ´ntre comisionar, ´n calitate de v©nzŁtor, кi terşi, ´n calitate de cumpŁrŁtori. Ċn consecinşŁ, prin aceste contracte nu se stabilesc raporturi juridice ´ntre comitent кi terşi, ceea ce ne dovedeкte o datŁ ´n plus cŁ contractul de consignaşie reprezintŁ o varietate a contractului de comision, dar care deşine unele particularitŁşi speciýce. Din aceste considerente, preşul bunurilor ´ncasat de la terşi trebuie sŁ ýe remis comitentului. Particularitatea principalŁ a contractului de consignaşie constŁ ´n revocabilitatea sa Ă´n orice momentò, chiar dacŁ a fost ´ncheiat pe o duratŁ nedeterminatŁ. Acest aspect situeazŁ contractul de consignaşie ´n categoria contractelor de comision.

Note:

[1] *A se vedea:* A.Bloкenco. *Drept Civil. Partea SpecialŁ:* Note de curs. – ChiкinŁu: Cartdidact, 2003, p.149.

[2] *A se vedea:* Gh.Chibac, A.BŁieкu, Al.Rotari, O.Efrim. *Drept Civil. Contracte speciale.* Vol.III. ï ChiкinŁu: Cartier Juridic, 2005, p.319.

[3] *HotŁr©rea Guvernului Republicii Moldova cu privire la aprobarea Regulilor comerşului de consignaşie*. Partea II (Primirea mŁrfurilor la consignaşie), nr.1010 din 31.10.1997// Monitorul Oýcial al Republicii Moldova, 1997, nr.79-80/814.

[4] *Pandectele Rom©ne*, 2001, nr.4, p.92, *apud* F.Ciutacu. *Op.cit.*, p.431.

[5] *Regulile comerşului de consignaşie*, pct.10).

[6] *Ibidem*, pct.6).

[7] *Ibidem*.

[8] *A se vedea:* R.Petrescu. *Drept Comercial Rom©n. ï* Bucureкti: Oscar Print, 1998, p.378.

[9] *Legea Rom©niei privind reglementarea contractului de consignaşie*, nr.178 din 30.07.1934 // Monitorul Oýcial 1964, nr. 173, art.20.

[10] *Ibidem*, art.9.

[11] Legea specialŁ a Rom©niei, privind reglementarea contractului de consignaşie, reglementeazŁ faptul cŁ dacŁ prin contract nu au fost stabilite termenele la care trebuie informat comitentul asupra v©nzŁrilor, aceste informŁri se fac cel t©rziu la ýnele ýecŁrei sŁptŁm©ni pentru toate operaşiunile efectuate ´n acea sŁptŁm©nŁ.

UNELE CONSIDERAŝII CU PRIVIRE LA FORŝA OBLIGATORIE A OFERTEI DE A CONTRACTA

Ion BÎTCĂ,
doctorand

SUMMARY

The question the author is emphasizing in the present article is the following: once the offer is launched, before being accepted, does it create an obligation in the offertoryŝs obligation? It's answer is looked for through the prism of revocability principle of the offer. At the same time, the author speciýes the exceptions from this principle, their juridical and critical, at the same time brings their critic.

1. Principiul revocabilitŁŞii ofertei

OdatŁ ce oferta a fost lansatŁ, ´nainte ca ea sŁ ýe acceptatŁ, dŁ ea oare naĸtere unei obligaşii ´n sarcina ofertantului? Codul civil rom©nesc nu conşine o reglementare expresŁ care sŁ rŁspundŁ acestei ´ntrebŁri. Ċn codul comercial rom©nesc, ´nsŁ, gŁsim o dispozişie ´n conformitate cu care, p©nŁ ´n momentul ´ncheierii contractului, oferta ĸi acceptarea sunt revocabile. Regula se va aplica, prin analogie, ĸi ´n materie civilŁ. AĸadarÌ principiul care se degajŁ din legislaşia rom©neascŁ civilŁ este cŁ at©ta timp c©t oferta nu a fost acceptatŁ ea poate ý revocatŁ ´n mod unilateral de cŁtre cel ce a emis-o.[1]

Ċn legislaşia civilŁ moldovenească acest principiu a primit ĸi el o consacrare. Astfel, potrivit art.683 alin.(1) din Codul civil, „o ofertŁ poate ý revocatŁ (*s.n.* ï *I.B.*), cu excepşia cazului ´n care ea include un termen pentru acceptare sau a cazului ´n care este irevocabilŁ ´n alte temeiuri".

De asemenea, Convenşia Naşiunilor Unite, ´ncheiatŁ la Viena la 11 aprilie 1980, la care Rom©nia a aderat prin Legea nr.24/19 martie 1991[2] (´n continuare ï Convenşia de la Viena), prevede un astfel de principiu. Art.16 alin.(1) al acesteia prevede: ĂO ofertŁ poate ý revocatŁ p©nŁ la ´ncheierea contractului dacŁ revocarea soseĸte la destinatar ´nainte ca acesta sŁ ý expediat acceptareaò, deci dupŁ ce destinatarul a luat cunoĸtinşŁ de ofertŁ.

ķi proiectul Codului civil european consacrŁ un astfel de principiu. Art.15 alin.(1) prevede cŁ Ăoferta poate ý revocatŁ at©t timp c©t destinatarul ei nu ĸi-a expediat acceptareaò.

2. Excepşii de la principiul revocabilitŁşii ofertei

Deci, oferta va putea ý revocatŁ ´n mod unilateral de cŁtre cel ce a fŁcut-o at©t timp c©t ea nu a fost acceptatŁ. Aĸa cum s-a subliniat ´nsŁ, Ăadmiterea necircumstanşialŁ a acestui principiu ar putea sŁ creeze unele consecinşe inechitabileò[3], motiv pentru care at©t legislaşia ´n vigoare, c©t ĸi doctrina au fŁcut unele precizŁri.[4]

1) Ċn cazul ofertei fŁcute cu termen expres de opşiune, indiferent dacŁ aceasta este fŁcutŁ unei persoane prezente sau absente, ea obligŁ ofertantul sŁ ĸi-o menşinŁ p©nŁ la expirarea lui.[5] AceastŁ excepşie reiese din interpretarea art.35 alin.(1), partea ´nt©i, C.com. rom©n, care, referindu-se la momentul ´ncheierii contractului, dispune: ĂContractul sinalagmatic ´ntre persoane depŁrtate nu este perfect dacŁ acceptarea n-a ajuns la cunoĸtinşa propunŁtorului *´n termenul hotŁr©t de d©nsul* é .ò. Refuzul destinatarului de a accepta oferta face ca ea sŁ devinŁ ineýcace[6] ĸi nu revocatŁ. Ċn acest sens sunt ĸi dispozişiile art.17 din Convenşia de la Viena, care prevede: o ofertŁ, chiar irevocabilŁ, ´ncetează c©nd neacceptarea sa ajunge la ofertant. Ċnsł, excepşia irevocabilitŁşii ofertei cu termen expres de opşiune nu va funcşiona atunci c©nd ea va cuprinde o stipulaşie, expresŁ sau implicitŁ, prin care ofertantul ´ĸi rezervŁ dreptul de a-ĸi revoca oferta c©t timp aceasta nu a fost acceptatŁ. Se considerŁ cŁ prin ajungerea ofertei la destinatar el va lua cunoĸtinşŁ ĸi de aceastŁ posibilitate a ofertantului, urm©nd sŁ-ĸi conformeze conduita ´n funcşie de situaşia de care el a luat cunoĸtinşŁ.

Ċn legŁturŁ cu irevocabilitatea ofertei cu termen expres de opşiune, Codul civil al Republicii Moldova ´l consacrŁ prin douŁ dispozişii ale articolului 683 ï alin.(1): Ăo ofertŁ poate ý revocatŁ, cu excepşia cazului ´n care ea include un termen pentru acceptare sau a cazului ´n care este irevocabilŁ ´n alte temeiuriò ĸi alin.(3): Ăoferta primitŁ de destinatar nu poate ý revocatŁ ´n termenul de acceptare stabilit ´n ofertŁ é ò.

Aceleaĸi efecte sunt consacrate ĸi ´n Convenşia de la Viena prin art.16 alin.(2) lit.a): ĂCu toate acestea, oferta nu poate ý revocatŁ: - dacŁ ea prevede prin ýxarea unui termen determinat pentru acceptare sau ´n alt fel cŁ este irevocabilŁò.

Proiectul Codului civil european vine sŁ conýrme aceastŁ excepşie. Astfel, art.17 alin.(1), prima parte, prevede: ĂO ofertŁ este irevocabilŁ, din moment ce autorul sŁu s-a obligat ´n mod expres sŁ o menşinŁ ´n mod ferm ´ntr-o anume perioadŁ de timp é ò.

2) Ċn cazul ofertei fŁcute fŁrŁ termen expres de opşiune, c©nd, potrivit dispoziţiilor ´n vigoare, conşine un termen tacit de acceptare, deosebim ï dupŁ cum oferta este fŁcutŁ unei persoane prezente sau oferta este fŁcutŁ unei persoane absente:

a) ´n cazul ´n care oferta este fŁcutŁ unei persoane prezente, aceasta trebuie sŁ ýe acceptatŁ imediat. Caracterul imediat al acceptŁrii exclude posibilitatea revocŁrii acesteia. DacŁ oferta nu este acceptatŁ imediat, aceasta va deveni ineýcace. Ċntr-un astfel de caz problema revocabilitŁşii sau irevocabilitŁşii nu se mai pune;

b) ´n situaşia ´n care oferta este fŁcutŁ unei persoane absente, ea va ý obligatŁ sŁ o menşinŁ un termen rezonabil, apreciat ´n funcşie de circumstanşele de fapt, pentru a da posibilitate destinatarului(lor) sŁ delibereze кi sŁ se pronunşe asupra ei.[7] AceastŁ soluşie reiese din interpretarea aceluiaкi articol din Codul comercial rom©nesc (35), partea a doua, potrivit cŁruia contractul sinalagmatic ´ntre persoane depŁrtate nu este perfect dacŁ acceptarea n-a ajuns la cunoкtinşa propunŁtorului Ă é *în termenul necesar schimbului, propunerii кi acceptŁrii dupŁ natura contractului* ”.

ķi Codul civil moldovenesc prevede o astfel de obligaşie. Art.683 alin.(3), partea a doua, prevede cŁ Ăoferta primitŁ de destinatar nu poate ý revocatŁ é ´n termen necesar pentru ca destinatarul sŁ poatŁ exprima acceptarea кi ca rŁspunsul sŁ ajungŁ la ofertant conform circumstanşelor cazului, practicii stabilite ´ntre pŁrşi кi uzanşelorò; art.688 alin.(2): Ăoferta fŁcutŁ unei persoane absente poate ý acceptatŁ doar p©nŁ ´n momentul ´n care ofertantul se poate aкtepta, ´n condiţii normale, av©nd ´n vedere mijloacele de comunicare folosite de ofertant, la parvenirea rŁspunsuluiò.

Convenşia de la Viena, art.16 alin.(2) lit.b), prevede cŁ Ăoferta nu va putea ý revocatŁ dacŁ era rezonabil pentru destinatar sŁ considere oferta ca irevocabilŁ кi dacŁ a acţionat ´n consecinţŁò. De asemenea, aceasta reiese кi din dispoziţiile art.18, partea a doua, propoziţia a doua: Ăacceptarea nu produce efecte dacŁ aceastŁ indicaşie nu parvine ofertantului é ´ntr-un termen rezonabil, şin©nd seama de ´mprejurŁrile tranzacţiei кi de rapiditatea mijloacelor de comunicare folosite de ofertant”.

De menţionat cŁ oferta cu termen tacit nu poate sŁ conţinŁ rezerva expresŁ prin care ofertantul ´кi conservŁ dreptul de a revoca oferta. Aceasta deoarece, pe de o parte, termenul tacit este un termen legal, iar, pe de altŁ parte, revocarea ei кi, prin urmare, nerespectarea termenului echivaleazŁ cu distrugerea conceptului de ofertŁ, cea ce ar contraveni intenţiei ofertantului atunci c©nd a emis propunerea. DacŁ destinatarul refuzŁ oferta, aceasta va produce aceleaкi efecte ca кi expirarea termenului ´nsuкi ï ineýcacitatea ei.

3. Fundamentul juridic кi teoretic al acestor excepţii. Critica lor

Ċn doctrina de specialitate rom©neascŁ forţa obligatorie a ofertei a constituit obiectul unor controverse doctrinare determinate, ´n primul r©nd, de lipsa unei reglementŁri exprese a naturii juridice a ofertei. Potrivit unor autori[8], aceasta ´кi are originea exclusivŁ ´n existenţa unui antecontract ´ncheiat ´ntre ofertant кi destinatar prin emiterea unei oferte de contractare. Potrivit altor autori, obligaţia ofertantului de a menţine oferta pe toatŁ durata valabilitŁţii ei poate ý juridic explicatŁ numai prin teoria angajamentului unilateral, av©nd ca sursŁ voinţa solitarŁ a ofertantului.[9] FŁrŁ a exclude ´n totalitate criticile pe care le comportŁ ýecare teorie ´n parte, doctrina juridicŁ, ´n ´ncercarea de a explica imposibilitatea ofertantului de a-кi revoca oferta, a ´mbrŁţикat teoria angajamentului unilateral.

Potrivit acestei teorii[10], o declaraţie unilateralŁ de voinţŁ este suýcientŁ ca sŁ dea naкtere unor efecte (concretizate ´n special ´n obligaţii) independent de orice intervenţie posterioarŁ a celui ´n favoarea cŁruia a fost fŁcutŁ. Jurisprudenţa a recunoscut douŁ efecte importante ale acesteia:

1. Ċn primul r©nd, ea admite cŁ aceasta provoacŁ direct modiýcarea situaţiei juridice a obiectului supus declaraţiei. Prin emiterea ofertei se creeazŁ o situaţie juridicŁ nouŁ const©nd ´n premisa juridicŁ a ´ncheierii contractului.

2. Al doilea efect important al declaraţiei de voinţŁ este cŁ ea ´i conferŁ un caracter irevocabil. Irevocabilitatea declarŁrii de voinţŁ reprezintŁ o regulŁ indispensabilŁ ´n obţinerea necesitŁţii elementare de securitate juridicŁ a situaţiei nou-create. Aceasta deduc©ndu-se кi din natura dreptului potestativ al destinatarului ofertei. Prin emiterea unei oferte ´n patrimoniul destinatarului se naкte un drept potestativ; irevocabilitatea ofertei apare ca o consecinţŁ juridicŁ a puterii recunoscute titularului unui astfel de drept.

Referitor la acest ultim efect кi, ´n general, susţinerea forţei obligatorii a ofertei pe teoria angajamentului unilateral, considerŁm cŁ comportŁ anumite critici.

Naкterea dreptului potestativ ´n patrimoniul destinatarului ca urmare a emiterii ofertei nu va putea ý invocatŁ pentru a justiýca existenţa obligaţiei ofertantului de a-кi menţine oferta pe toatŁ perioada valabilitŁţii ei, deoarece destinatarul nu acceptŁ ´n virtutea unui drept potestativ, ci ´n virtutea libertŁţii ce se manifestŁ pe principiul autonomiei de voinţŁ.[11]

Un alt argument reiese din natura juridicŁ a termenului expres care ´nsoţeкte oferta. Prin stabilirea unui termen, ofertantul determinŁ ´n timp producerea efectelor acestuia, ýe prin stabilirea unor date de ´ncepere sau expirare a efectelor ofertei, ýe prin stabilirea unor perioade pentru valabilitatea ei. DupŁ expirarea terme-

nului, oferta devine ineýcace.[12] Deci, termenul prevŁzut ´n ofertŁ are natura juridicŁ a termenului extinctiv de executare, ca modalitate a actului juridic civil. Aĸa cum am menşionat, potrivit dispoziţiilor legale, precum ĸi literaturii de specialitate, oferta este revocabilŁ, cu excepţia cazului c©nd aceasta este ´nsoţitŁ de un termen. DacŁ oferta fŁrŁ termen este revocabilŁ, rezultŁ cŁ, ´n cazul ofertei cu termen de opţiune, ceea ce ´i imprimŁ un angajament juridic este termenul prevŁzut ´n ea. Termenul, ´nsŁ, reprezintŁ o modalitate a actului juridic care se referŁ la determinarea ´n timp, ´n speŞŁ, a efectelor ofertei. Termenul nu beneýciazŁ de forŞŁ obligatorie, ca ´n cazul actelor juridice, care sŁ-i imprime un angajament ´n acest sens. ĊnseamnŁ cŁ nu ar trebui ´ngrŁditŁ posibilitatea autorului de a-ĸi revoca sau prelungi termenul. Soluţia este diferitŁ ´n cazul ´n care termenul este de origine legalŁ ï termenul tacit, sau, ´n unele cazuri, termenul expres. El neýind rodul voinţei ofertantului, acesta nu va putea interveni în acest sens.

Ċn continuare, pentru a ý ´n prezenţa unei oferte, este suýcient ca ea sŁ conţinŁ cel puţin elementele esenţiale, care ´n cazul contractului de v©nzare-cumpŁrare au fost identiýcate ca ýind preţul ĸi obiectul acestuia. Nu existŁ nici o dispoziţie legalŁ sau opinie doctrinarŁ care sŁ consacre ca element esenţial, sau cel puţin ca o condiţie de fond, necesitatea existenţei unui termen. Deci, termenul nu reprezintŁ nici un element esenţial, nici o condiţie de fond necesarŁ pentru valabilitatea ofertei. Acesta reprezintŁ un element accesoriu al ofertei, iar accesoriul urmeazŁ ´n general soarta principalului. Deci, dacŁ oferta poate ý revocatŁ, atunci ĸi termenul poate ý revocat.

CŁ oferta poate ý revocatŁ o demonstreazŁ nu doar dispoziţia prevŁzutŁ ´n Codul comercial rom©nesc (art.37). ExistŁ o dispoziţie ´n Codul civil rom©nesc, care, indirect, vine sŁ conýrme revocabilitatea ofertei. Ċnainte de toate, trebuie sŁ spunem cŁ, prin emiterea unei oferte, ofertantul ´ĸi asumŁ obligaţia de a contracta cu orice persoanŁ care va accepta pur ĸi simplu oferta. Deci, obligaţia rezultatŁ este una de a face. Potrivit art.1075 C.civ. rom©nesc, Ăorice obligaţie de a face é se schimbŁ ´n desdŁunŁri, ´n caz de neexecutare din partea debitoruluiò. Acordarea de dezdŁunŁri destinatarului ofertei nu reprezintŁ dec©t o recunoaĸtere a efectelor produse de revocare. DacŁ oferta ar ý irevocabilŁ, sancţiunea care s-ar impune ar ý considerarea revocŁrii ca inoperantŁ ĸi încheierea contractului cu destinatarul acceptant.

De asemenea, un alt argument ´n sprijinul criticii acestei teorii este acela de a identiýca categoria de obligaţii ce ĸi-o asumŁ ofertantul prin stabilirea unui astfel de termen ï a da; a face; a nu face. Av©nd ´n vedere orientarea doctrinei rom©neĸti cu privire la aceastŁ situaţie, ĸi din interpretarea articolelor din Codul civil moldovenesc, rezultŁ cŁ obligaţia pe care ĸi-a asumat-o ofertantul prin stabilirea unui termen este aceea de a nu-ĸi retrage oferta (pe perioada termenului stabilit), deci el ´ĸi asumŁ o obligaţie de a nu face.[13] ĊnsŁ, consimŞŁm©ntul, care este un act de voinŞŁ, nu poate constitui obiectul obligaţiei de a nu face. El este un element structural al contractului ĸi şine de formarea lui, ´n timp ce obligaţia de a nu face presupune existenţa unui contract deja format, şin©nd de executarea lui.

Dreptul de revocare a ofertei reprezintŁ un aspect al dreptului de a refuza ´ncheierea contractului.[14] Refuzul de a contracta reprezintŁ expresia pozitivŁ ĸi negativŁ a principiului libertŁţii contractuale. Legea nu reglementeazŁ, dar ea ´l sub´nţelege, protej©nd libertatea de a contracta, de exemplu, din perspectiva reglementŁrii viciilor de consimŞŁm©nt. DacŁ voinţa ofertantului poate ý protejatŁ de efectele prejudiciabile (cele produse de anumite ´mprejurŁri care afecteazŁ caracterul conĸtient ĸi liber al voinţei), atunci de ce nu i s-ar recunoaĸte lui ĸi posibilitatea de a pre´nt©mpina producerea unor astfel de efecte (pe care le pot crea anumite evenimente, asupra ofertei ĸi, de aici, asupra patrimoniului ofertantului), prin recunoaĸterea dreptului de a-ĸi putea revoca oferta chiar ´nŁuntrul termenului stipulat? De exemplu, atunci c©nd o persoanŁ face o propunere de a ´ncheia un contract stabilind ´n acest sens un termen, ea o face ´n considerarea circumstanţelor economice existente ´n acel moment. Dar, ´n cazul ´n care dupŁ emiterea ofertei ĸi ´nainte de expirarea termenului intervin anumite evenimente neprevŁzute ï crize, inţaţie (de ex., ´n Federaţia RusŁ din august 1998), cu consecinţe, cum ar ý creĸterea exageratŁ a preţurilor é ´ntre oferta emisŁ ´nainte de aceastŁ datŁ ĸi una similarŁ dupŁ acest eveniment, pot apŁrea grave dezechilibre susceptibile de a ý cauza ruinŁrii pentru ofertantul care a emis oferta ´nainte de acest eveniment ĸi o ´mbogŁţire pentru oricare altŁ persoanŁ care va accepta o astfel de ofertŁ dupŁ consumarea evenimentului. DacŁ ofertantului nu i se va recunoaĸte ĸi posibilitatea de a-ĸi revoca oferta ´nainte de expirarea termenului, el se va vedea prejudiciat fŁrŁ a i se putea reţine vreo culpŁ ´n sarcina sa, dec©t aceea de a-ĸi ý menţinut oferta p©nŁ la expirarea termenului stabilit de el.

MenţionŁm cŁ teoria impreviziunii, pentru a putea justiýca posibilitatea ofertantului de a-ĸi retrage oferta ´n aceastŁ situaţie, nu are o aplicabilitate, deoarece ea se circumscrie, aĸa cum s-a mai spus, exclusiv sferei raporturilor contractuale.[15]

De asemenea, retragerea ofertei ´n aceastŁ situaţie nu poate ý explicatŁ nici pe conceptul de forŞŁ majorŁ. ForŞa majorŁ are ca efect o imposibilitate absolutŁ de executare. O mare diýcultate, ´nsŁ, nu poate ý asimilatŁ forţei majore.

S-ar putea invoca violenţa exercitatŁ de conjunctura economicŁ defavorabilŁ ca viciu de consimŞŁm©nt pentru a putea explica posibilitatea ofertantului de a

´nlŁtura efectele prejudiciabile ale unui act juridic ´ncheiat ´n asemenea circumstanşe. Ċn aceastŁ situaşie, se pune ´ntrebarea: de ce ar mai trebui sŁ i se recunoascŁ ofertantului dreptul de a-кi revoca oferta de vreme ce el are la dispozişie acşiunea ´n anulare a convenşiei ´ncheiate sub imperiul violenşei exercitate de conjunctura defavorabilŁ? Raşiunile sunt urmŁtoarele:

Art.955 C.civ. rom©nesc prevede cŁ, pentru a ý un viciu de voinşŁ, violenşa trebuie sŁ ýe exercitatŁ de cŁtre o persoanŁ. Acesta este argumentul care a determinat o parte a doctrinei sŁ considere cŁ starea de necesitate nu se integreazŁ ´n conşinutul violenşei.[16] DacŁ am ý ´n prezenşa unei violenşe, atunci aceasta nu ar mai avea ca efect vicierea consimşŁm©ntului, ci excluderea lui, soluşie ce se impune prin analogie cu materia penalŁ ´n acest domeniu. Astfel, potrivit art.45 C.pen. rom©nesc, starea de necesitate este o cauzŁ care ´nlŁtura caracterul penal al faptei, ´n materia civilŁ aceasta echival©nd cu ´nlŁturarea consimşŁm©ntului.

De asemenea, trebuie spus cŁ, pentru a ý ´n prezenşa unui viciu de consimşŁm©nt, violenşa trebuie sŁ ýe cea care determinŁ emiterea ofertei. Ċn cazul nostru, ´nsŁ, violenşa apare dupŁ ce oferta a fost declaratŁ.

Ċn situaşia ´n care acceptŁm opinia, potrivit cŁreia starea de necesitate se integreazŁ ´n conşinutul violenşei кi ofertantul are la dispozişie numai acşiunea ´n anulare a actului juridic, vom observa cŁ efectele anulŁrii vor ý aceleaкi ca ´n cazul revocŁrii; respectiv, pŁrşile vor ý puse ´n situaşia anterioarŁ ´ncheierii contractului. ĊnsŁ, nu este acelaкi lucru cu recunoaкterea posibilitŁşii ofertantului de a-кi revoca oferta, antren©nd cheltuieli minime pentru ofertant кi plata unor despŁgubiri pentru destinatar[17] кi ´ndeplinirea unei ´ntregi proceduri, ´ncep©nd de la sesizarea instanşei кi pronunşarea unei hotŁr©ri care sŁ şinŁ loc de contract ca urmare a refuzului ofertantului de a ´ncheia (executa) contractul[18], termin©nd prin declararea anulabilitŁşii actului кi repunerea pŁrşilor ´n situaşia anterioarŁ. Cu at©t mai mult cu c©t, ´n cel de a-l doilea caz, acceptantul nu doar cŁ nu primeкte despŁgubirea pe care ar ý primit-o dacŁ s-ar ý acceptat posibilitatea ofertantului de a-кi revoca oferta, ci trebuie sŁ suporte cheltuielile at©t materiale, c©t кi temporale pe care le reclamŁ pronunşarea hotŁr©rilor de ´ncheiere кi apoi de anulare a contractului.

Ċntr-o altŁ opinie criticŁ, dacŁ acceptŁm caracterul obligatoriu al actului juridic de formaşie unilateralŁ, ar trebui sŁ admitem cŁ moartea sau incapacitatea ofertantului, survenitŁ ´nainte de expirarea termenului, nu ar putea sŁ aibŁ ca efect caducitatea ofertei, obligativitatea acesteia transfer©ndu-se la succesori.[19] Or, astfel de efecte nu sunt admise nici de practica judecŁtoreascŁ rom©neascŁ, кi nici de cŁtre o parte a susşinŁtorilor acestei teorii. De asemenea, potrivit acestei opinii, oferta de a contracta fŁrŁ termen va trebui sŁ ýe menşinutŁ la inýnit, deoarece Ăirevocabilitatea manifestŁrii unilaterale de voinşŁ decurge ca o consecinşŁ ýreascŁ din ýnalitatea urmŁritŁ prin exteriorizarea voinşeiò.[20] Deci, izvorul obligativitŁşii ofertei ´l reprezintŁ voinşa de a se obliga кi nu termenul. Ċn consecinşŁ, oferta nu va putea ý revocatŁ niciodatŁ.

O altŁ criticŁ ce poate ý adusŁ acestei opinii rezultŁ din aplicarea principiului simetriei juridice, potrivit cŁruia o obligaşie poate ý desýinşatŁ sau modiýcatŁ ´n acelaкi mod кi ´n aceleaкi condişii ´n care ea a fost creatŁ.[21] Ċn consecinşŁ, teoria angajamentului unilateral nu va putea ý aplicatŁ, dat ýind faptul cŁ aceasta ar ´nsemna, ´n virtutea principiului simetriei, cŁ un asemenea angajament poate ý revocat oric©nd de autorul sŁu. Ċn contracararea acestui argument s-a aýrmat[22] cŁ, ´n fond, nu suntem ´n prezenşa unui principiu al simetriei, ci ´n prezenşa unei excepşii de la principiul forşei obligatorii a contractului кi, prin urmare, el nu va putea ý revocat oric©nd кi oricum de autorul sŁu.

ConsiderŁm cŁ aceastŁ opinie este discutabilŁ. Principiul forşei obligatorii a contractului enunşŁ cŁ un contract valabil ´ncheiat produce efecte ´ntre pŁrşile contractante. Deci, contractul se va impune pŁrşilor, asemŁnŁtor situaşiei c©nd un asemenea contract este impus de lege. Astfel, forşa obligatorie a contractului priveкte efectele acestuia faşŁ de pŁrşi, deci perioada ulterioarŁ ´ncheierii contractului (etapa postcontractualŁ). Excepşia de la acest principiu ar viza, de asemenea, efectele contractului, aceasta ´ncadr©ndu-se tot ´n etapa postcontractualŁ. Astfel, dacŁ, potrivit principiului forşei obligatorii a contractului, un contract valabil ´ncheiat produce efecte ´ntre pŁrşile contractante, excepşia de la acest principiu, considerŁm, ar ý reprezentatŁ de situaşia juridicŁ c©nd, deкi vom ý ´n prezenşa unui contract valabil ´ncheiat, acesta nu va produce efecte juridice ´ntre pŁrşi, el ýind afectat ýe de modalitatea termenului suspensiv, ýe de cea a condişiei suspensive.

Regula simetriei enunşŁ, dupŁ cum am arŁtat mai sus, cŁ dacŁ un contract poate ý format prin acordul de voinşŁ al pŁrşilor, el poate ý desfŁcut sau revocat ´n aceleaкi fel, tot prin acordul de voinşŁ al pŁrşilor. Astfel, regula simetriei se referŁ la formarea contractului, deci şine de etapa precontractualŁ perfectŁrii contractului. Ea va putea ý invocatŁ indiferent dacŁ contractul este producŁtor de efecte juridice sau nu, ýind suýcient ca el sŁ ýe ´ncheiat ´n mod valabil. Acceptarea simetriei ca ýind o excepşie de la principiul forşei obligatorii a contractului ar ´nsemna cŁ ´n cazul unor contracte valabil ´ncheiate, dar neproducŁtoare de efecte juridice din momentul ´ncheierii contractului, argumentul simetrie sŁ nu poatŁ ý invocat, dat ýind faptul cŁ actul juridic nu beneýciazŁ de forşŁ obligatorie ´ntre pŁrşi. Acest principiu, neýind aplicabil, nici excepşia lui nu va ý operaşionalŁ. Consecinşa care este contrazisŁ de legisla-

şia ´n vigoare, ´n speŞŁ, oferta, p©nŁ ´n momentul ´n care ea ajunge la destinatarul ei poate ý retractatŁ (art.15 alin.(2) din Convenşia de la Viena кi art.683 alin.(2) C.civ. RM). Ċn concluzie, principiul simetriei se referŁ la etapa precontractualŁ perfectŁrii contractului, acesta viz©nd at©t formarea, c©t кi desýinşarea lui, ´n timp ce principiul forşei obligatorii vizeazŁ efectele unui contract valabil ´ncheiat, deci etapa postcontractualŁ.

Din analiza teoriei angajamentului unilateral, aкa cum este formulatŁ, nu reiese cŁ ea se va aplica numai ´n cazul ´n care oferta este prevŁzutŁ cu termen expres de opşiune, ci кi ´n cazul ofertelor care nu conşin un asemenea termen (deкi кi acestea conşin un termen, cel tacit). ĊnsŁ, atunci aceastŁ teorie vine ´n contradicşie cu dispozişiile legale care consacrŁ revocabilitatea ofertei, respectiv art.683 alin.(1) C.civ. RM[23], art.16 alin.(1) din Convenşia de la Viena[24] кi art.15 alin.(1) din proiectul Codului civil european.[25]

De asemenea, dacŁ oferta cu termen expres sau tacit este irevocabilŁ, apare ´ntrebarea: care vor ý acele ipoteze ´n care se pot aplica dispozişiile care consacrŁ revocabilitatea ofertei, deci c©nd va putea ý revocatŁ oferta? Aceasta lu©nd ´n consideraşie cŁ orice ofertŁ care nu cuprinde un termen expres conşine un termen tacit de acceptare кi, deci, este irevocabilŁ ´n acest temei.

Note:

[1] *A se vedea* ´n acest sens: I.Turcu. *Formarea contractului.* ï Ċn: *Contractele comerciale. Formare кi executare*, de I.Turcu, L.Pop. ï Bucureкti: Lumina LEX, 1997, p.119; *Idem*. *Dreptul afacerilor.* – Iaкi: Chemarea, 1992, p.291.

[2] Publicat ´n Monitorul Oýcial, 1991, nr.54/19.

[3] C.StŁtescu. *Actul juridic ca izvor de obligaşii.* ï Ċn: *Drept civil. Teoria generalŁ a obligaşiilor*, de C.StŁtescu, C.B©rsan. ï Bucureкti: All Educaşional, 1998, p.43.

[4] *A se vedea* cu privire la aceste excepşii: A.Cerban, notŁ la dec. civ. rom. nr.1244/3 iulie 1939, a C. Cas., sec. I // Pandectele Rom©ne, 1939, I, p.136-138.

[5] *A se vedea*: Curtea de Apel Iaкi, sec. II, dec. din 12 mai 1923 // Pandectele Rom©ne, 1923, III, p.138.

[6] Lipseкte una din condişiile de fond ale ofertei ï adresarea ofertei unei persoane.

[7] *A se vedea:* L.Pop. *Drept civil rom©n. Teoria generalŁ a obligaşiilor.* ï Bucureкti: Lumina LEX, 1998, p.48; C.StŁtescu. *Actul juridic ca izvor de obligaşii*, p.43.

[8] Opinie reiteratŁ din doctrina francezŁ кi acceptatŁ ´n doctrina rom©neascŁ, *a se vedea:* T.R. Popescu. *Actul unilateral*. ï Ċn: *Teoria generalŁ a obligaşiilor*, de T.R. Popescu, P.Anca. ï Bucureкti: Editura ţtiinţiýcŁ, 1968, p.144.

[9] *A se vedea:* M.N. Costin. *Actul juridic unilateral ca izvor de obligaşie* // Studia Universitatis Babeк-Bolyai. *Iurisprudentia*. ï Cluj-Napoca, 1988, nr.1, p.59-61.

[10] *A se vedea:* E.Meynial. *La d®claration de volont®* // Revuie trimestrielle de droit civil, 1902, p.547-548; S.Valory. *La potestativité dans les relations contractuelles.* ï Marseille: Presses Universitaires dôaix-Marseille, 1999, pct.209, p.125.

[11] *Ibidem*, pct.210, p.126.

[12] Caducitatea reprezintŁ ineýcacitatea unui act juridic ce nu a ajuns sŁ producŁ efecte juridice, ceea ce nu este cazul nostru; oferta, ´nainte de expirarea termenului, a fost producŁtoare de efecte juridice.

[13] *A se vedea* ´n acest sens: I.L. Georgescu. *Drept comercial rom©n. Teoria generalŁ a obligaşiilor comerciale*, revizuitŁ кi completatŁ de I.BŁcanu. ï Bucureкti: Lumina LEX, 1994, p.35.

[14] Nu кi ´n cazul ´n care menşinerea unei oferte este impusŁ de lege, de exemplu: ´n cazul ofertei de v©nzare a unui teren agricol din extravilan ofertantul este obligat sŁ-кi menşinŁ oferta ´n termen de 45 de zile de la ´nregistrarea ei la consiliul local. *A se vedea:* D.ChiricŁ. *Drept civil. Contracte speciale.* ï Bucureкti: Lumina LEX, 1997, p.58. Sau cel prevŁzut ´n articolul 52 din Legea nr.26/1996 Codul silvic rom©nesc (publicatŁ ´n Monitorul Oýcial, 1996, nr.93) ï ´n termen de 30 de zile dupŁ ´nкtiinşarea, ´n scris, a unitŁşii silvice teritoriale ´n raza cŁreia se aþŁ terenul respectiv, despre intenşia de ´nstrŁinare a acestuia. Pentru dezvoltare, *a se vedea:* L.Pop. *Dreptul de proprietate кi dezmembrŁmintele sale*. ï Bucureкti: Lumina LEX, 2001, p.118-120; E.Chelaru. *Dreptul de preemşiune reglementat de codul silvic //* Dreptul, 1997, nr.6, p.15-28.

[15] *A se vedea:* L.Pop. *Drept civil rom©n. Teoria generalŁ a oblgaşiilor,* p.68; C.Anton. *Teoria impreviziunii ´n dreptul roman кi dreptul comparat //* Dreptul, 2002, nr.7, p.24-37; I.Albu, A.Man. *Utilitatea terminologiei latine cu referire specialŁ la adagiile* pacta sunt servanda *кi* rebus sic stantibus // Dreptul, 1996, nr.2, p.20-27; I.Albu. *Probleme actuale privind reevaluarea judiciarŁ a creanşelor, indexarea convenşionalŁ a obligaşiilor pecuniare кi indexarea dob©nzilor //* Dreptul, 1994, nr.1, p.44-54; G.Beleiu, G.Ciurca (I), G.Beleiu (II). *Teoria impreviziunii ï Ărebus sic stantibusò//* Dreptul, 1993, nr.10, p.29-36; Ċn jurisprudenşa germanŁ veche s-a decis cŁ impreviziunea se aplicŁ кi actelor juridice unilaterale, deci кi ofertei de a contracta. *A se vedea:* Reichsgericht, 6 jan. 1923 // Pandectele Rom©ne, 1924, III, p.160.

[16] *A se vedea:* A.Pop, Gh.Beleiu. *Drept civil. Teoria generalŁ a dreptului civil.* ï Tipograýa UniversitŁşii din Bucureкti, 1980, p.236.

[17] Ċn condişiile ´n care revocarea unei oferte simple nu va angaja o rŁspundere a ofertantului, revocarea ofertei cu termen de opşiune va antrena despŁgubiri din partea ofertantului. Nu este acelaкi lucru ´n a recunoaкte revocarea ofertei cu termen de opşiune кi plata unor despŁgubiri кi irevocabilitatea ei cu consecinşa, ´n caz de revocare, pronunŞŁrii unei hotŁr©ri judecŁtoreкti care sŁ şinŁ loc de contract. Nu am insistat asupra acestui subiect dat ýind faptul cŁ tratarea lui nu face obiectul acestui studiu.

[18] Cea mai bunŁ reparare a prejudiciului suferit de destinatar ca urmare a revocŁrii intempestive este ´n a o considera inoperantŁ urm©nd ca, ori de c©te ori este posibil, instanşele de judecatŁ sŁ hotŁrascŁ, cu titlu de reparaşie ´n naturŁ a pagubei, cŁ acel contract s-a ´ncheiat. *A se vedea* ´n acest sens: L.Pop. *Drept civil rom©n. Teoria generalŁ a obligaşiilor,* p.50; T.R. Popescu. *Contractul é ,* p.73.

[19] *A se vedea:* C.StŁtescu. *Actul juridic ca izvor de obligaşii*, p.45. Ċn Codul civil moldovenesc a fost consacrat ´n mod expres valabilitatea ´n caz de deces sau de pierdere a capacitŁşii de exerciţiu prin art.685 кi, ´n mod implicit, prin art.200 alin.(3) кi art.686.

[20] *A se vedea:* M.N. Costin. *Actul juridic unilateral ca izvor de obligaşie //* Studia Universitatis Babeк-Bolyai. *Iurisprudentia*, 1988, nr. 1, p.53.

[21] *A se vedea:* L.Pop. *Drept civil rom©n. Teoria generalŁ a obligaşiilor,* p.135.

[22] *A se vedea:* M.Avram. *Natura juridicŁ a promisiunii publice de recompensŁ (premiu) //* Dreptul, 2001, nr. 6, p.27.

[23] Potrivit acestui articol: Åo ofertŁ poate ý revocatŁ (*s.n. ï I.B.*), cu excepşia cazului ´n care ea include un termen pentru acceptare sau a cazului ´n care este irevocabilŁ ´n alte temeiuriò.

[24] ÅO ofertŁ poate ý revocatŁ p©nŁ la ´ncheierea contractului dacŁ revocarea soseкte la destinatar ´nainte ca acesta sŁ ý expediat acceptareaò.

[25] ÅLôoffre peut °tre r®voqu®e tant que son destinataire nôa pas exp®di® son acceptation".

Semnat pentru tipar 24.06.2009. Formatul 60x84 1/8.
Tipar ofset. Coli tipar conv. 10,5. Tiparul executat la tipograýa Ċ.S, ñDinamoò.
Tiraj ï 650.